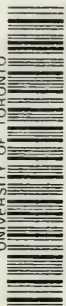

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00011812 5

KON

PANNONIA

PANNONIA

Pannonia Books
2 Spadina Road
Toronto 4, Canada

PH
3132
M3
köt.12

1083315

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczi József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

12. KÖTET

KISFALUDY KÁROLY MUNKÁI

I.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

Kisfaludy Károly.

KISFALUDY KÁROLY

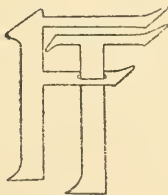
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

HEINRICH GUSZTÁV

I. kötet

Költemények. Irene. Kemény Simon

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

BEVEZETÉS.

1.

A KÖLTŐ ÉLETE.

A magyar dráma halhatatlan megalapítója nemcsak korai halála miatt — csak 42 éves volt, mikor elhunyt — nem fejthette ki teljesen fényes tehetségét; nagy része volt ebben természetének, jellemének és a korviszonyoknak is. Kisfaludy Károly bohème-természet volt: könnyű vérű és szenvedélyes, ingatag és heves, de egyúttal nagy tehetségű, jószívű, szeretetre méltó. Sokszor változtatta életpályáját, kevés kitartást tanusított, könnyű vérrrel élte napjait és írta műveit. Tizenhat évvel idősebb bátyja, Sándor, a «Himfy» költője, Károly halála után 1833. április 28. terjedelmes levélben világosítja föl Toldy Ferenczet szerencsétlen öccsének természetéről. A közlött jellemvonások helyes fölfogásról és méltányos ítéletről tanúskodnak. Károly jellemének fővonása (Sándor nézete szerint is), hogy a jelen pillanat embere volt. «Károly annyira játéka volt a jelen időnek, jelen érzésnek, jelen gondolatnak», írja Sándor, «hogy mindenkor csak ezek által hajtatott, minden figyelem nélkül a jövőre, mindenekben, a mi értékét illette». Innen örökös anyagi zavarai, innen sok adóssága, melyekbe könnyű vérrrel ment bele és melyekről nem kevésbé könnyű vérrrel tudott

megfelelkezni. «Ő egy jószívű, becsületes tékozló (folytatja Sándor), ki élni sohasem fog tudni, kinek utóbb is el kell romlani, minthogy Jupiter őtet ambróziával és nektárral nem táplálja, de a kin segíteni nem lehet a nélkül, hogy az őtet segítő is el ne romoljék.» És ezen természete már az iskolában mutatkozott; már itt «kifejlett benne a mértéktelen adakozásnak, hogy ne mondjam tékozlásnak hajlandósága, melynek azonban leginkább jószívűség és minden jót másokkal megosztani vágyás volt valóságos kútfeje». De jókor fejlett ki természetének másik sajátsága is. «A nyugalanság, habozás, ingatagság gyermekkorától fogva kitűnő vonása volt természetének. Heves volt mind feltételeiben, mind azoktól elállásaiban.» Még később is, mikor már nyugodtabb és higgadtabb lett, megmaradtak jellemének szerencsétlen elemei: könnyelműsége, hevessege, akaratossága, szenvedélyessége. «De jó szíve», folytatja bátyja, «és ennek minden jóra, szépre rögtön felolvadása, felindulása minden tetteinek kellemes szint ada, és gyermeki szíve simulása barátihoz személyét kedvessé és társaságát érdekessé tévék». Igaza van Sándornak: nagyon szerették Károlyt, öregek és fiatalok egyaránt rajongó vonzalommal csüggttek rajta és kevés írótt sirattak meg oly mélyen és őszintén, mint a Gráczfiáknak e kedves fiát.

Kisfaludy Károly élete két főkorszakra oszlik: ifjúkori vándoréveire (1819-ig) és pesti tartózkodásának éveire (1819—30). Életének első fele még mindig igen sok pontban homályos; ekkor kereste pályáját és hivatását, melyet voltaképp csak 30 éves korában, ekkor is jóformán egy véletlennek kedvezéséből, talált meg; még hátralevő tiz évében komoly lelkeséggel és lázas szorgalommal

dolgozott, mintha az elmulasztott időt helyreho ni akarta volna, talán sejtve is, hogy életének még csak egy rövid negyede áll rendelkezésére.

Tizenhat évvel legidősb testvére, Sándor után született 1788 febr. 5. Téten, Györmegyében, mint szüleinek nyolczadik és utolsó gyermeke. Anyja, Sándorfi Anna, a ki akkor 37 éves volt, rögtön a szülés után, hamvazó szerdán, elhunyt, és a heves vérű fiú leginkább tíz évvel idősebb testvérnénje, Trézsi (Teréz), «e jószívű, nemeslelkű és nagy eszű teremtmény» (Sándor szavai) gondozására volt bízva, a ki a 45 éves atyát, Kisfaludy Mihályt, testvéreit és az egész házat is gondozta. A költő rendkívül szerette e testvérét, kihez meglett férfi korában is rajongó vonzalom és mély hála kapcsolták. Károly élete anyjának került életébe; ezért ő «atyja szemében tövis volt»; de azért az öreg Kisfaludy «semmit el nem mulasztott lelki-testi neveltetésében»; szeretet azonban apa és fiú közt sohasem fejlődhetett. Hisz Kisfaludy Mihály többi gyermekeihez is túlságosan szigorú és kiméretlen volt, főleg nejének halála óta. Sándor is megjegyzi: «Atyámnak kemény és szoros fenyíték alatt való nevelésében se szívem, se elmém ki nem nyilhatott;... korhely, gazember, semmirevaló voltak a szokott nevezések, melyekkel illete többnyire. Szegény jó anyám halála után atyám még csudálatosabb, keményebb kezdé irántam lenni». Hát még Károly iránt, a ki «anyaölésben» volt vétkes! és a kinek természete szerencsétlenül egyezett is, meg különbözött is atyja természetétől. Daczos, makacs, hajthatatlan volt mind a kettő (bár Károly csak rövid időre), s így bajosan érthették meg egymást; hozzá az apa zárkozott, rideg, fősvény volt, Károly pedig nyílt

lelkű, könnyelmű, tékozló. A fiúnak folyton pénz kellett, mit az apa vagy ridegen megtagadott, vagy csak hosszas zaklatás után adott meg sértő és lealázó módon. Csuda, hogy Károly e szerencsétlen viszonynak nem lett áldozatává, mert hisz nem volt senkije, a ki mérsékelte és irányította volna. De jelleme idővel megszilárdult, úgy hogy apró könnyelműségeken felül legkisebb erkölcsi gáncs sem érheti rokonszenves és alapjában nemes alakját.

Mikor tizedik életévét befejezte, atyja őt 1799-ben Győrre küldi a benczés gymnasiumba, hol eleinte igen szorgalmas volt ugyan, de ingatag és mégis daczos természeténél fogva csakhamar elhanyagolja magát: «tüze (írja Sándor) az oskolai egyházi tanítók által még szorosabbra vont korlátot nehezen tűrte». Hevessége egy ízben annyira elragadta, hogy egyik tanára felé, a ki őt megdorgálta, a téntatartót dobta. Ezért tanárai megbuktatták, mire a szigorú és Károly ellen különben is elfogúlt apa őt a gymnasiumból kivette és a Győrött ép akkor megnyílt katonai nevelő intézetbe adta. Hat fítestvére közül előtte már négy lépett a katonai pályára: e példa vonzotta az apát és talán a fiút is. Csak egy évig volt az intézetben, hol először tanult rajzolni és flótázni, két művészetet, melyeket egész életében igen kedvelt, sőt kezdő sikerei a rajzban téves irányba terelték hajlamát: festőnek hitte magát híratva, pedig tehetsége költővé avatta.

Győrről 1804-ben Pestre megy, hol a 32. számú Mária Terézia gyalogezredbe belép; 1805-ben már zászlótartó és részt vesz a Napoleon ellen folyt hadjáratban, így a Caldiero mellett okt. 30. vívott csatában is. Ekkor írta a csata előtt *Hadi ének Olaszországban* cz. költeményét, melyet azonnal megzenésített és társaival együtt énekelt.

A következő évben a Szerémségbe kerül határőrzésre és innen 1809-ben már (febr. 16-ika óta) mint hadnagy Münchenbe, hogy ismét a francziák ellen induljon. De az osztrákok, több vereséget szenvedve, visszavonulnak és Károly Leoben mellett francia fogságba esik, honnan szökéssel megmenekül, mire még 1809 végén, a háború befejezése után, mint főhadnagy visszakerül Pestre. Már előbb újra fölkereste a múzsa. «Itt, a földnek egy zugában (írja Teréznek, Galambok, 1809. decz. 26), a Bakony kellő közepén eltemetve, költővé lettem. Már sokat gondoltam ki».

Pesten most heves vére veszedelmes kalandba keveri a 22 éves ifjút: beleszeret Heppler Katalinba, egy valamikor dúsgazdag, de most már elszegényedett özvegy asszony leányába. Hogy elvehesse, ki akar lépni a hadseregből és haza menni gazdálkodni. Az okos apa természetesen hallani sem akar e merész tervről, melyet a fiú fiatalsága és a leány szegénysége miatt kalandosnak kellett tartania. Károly el volt keseredve: «Én megbántottnak éreztem magamat (írja *Önéletrajzi levelében*), eltávoztam atyámtól és akaratomat erőszakkal akartam keresztülvinni; de szenvedélyes szerelmem és állhatatosságom megtörték (atyám) szívtelen keblén és nekem nem maradt egyéb választásom, mint vagy kegyelmet koldulni, lemondani és a már elígért kezét másnak nyújtani, vagy pedig atyámmal végkép szakítani. A szolgai nevelés, mely már korán elfojtotta bennem a szeretetnek minden csiráját s minden kényszer ellen hasonló fegyverrel unszolt élnem, arra bírt, hogy az utóbbit válaszszam, s felmondtam atyámnak az engedelmességet, a ki azután kitagadott». Anyagi helyzete ez időben is igen kedvezőtlen volt. Mindenfelé tartozott ismerőseinek s

1811. márcz. 17-én Csek József kapitány is, a kivel szolgált, 1000 p. frtot kölcsönzött neki, mit csak a költő halála után mint alezredes kapott vissza. Ez volt különben költőnknek egyetlen adóssága, mely után 1820—30. kamatot fizetett. Tűrhetetlen helyzetének gyors elhatározással vetett véget: otthagya 1811 augusztusban a katonaságot, melyhez már a schönbrunni béke megkötése óta nem volt többé kedve, és elment Tétre; de a méltán felbőszült apa látni sem akarta, hanem cselédjeivel kidobatta fiát, a kiről azt kellett hinnie, hogy vesztébe indul.

Ezt még sem várta Károly, kit atyja keménysége kétségbe ejtett. «Az öreg úr azt írja, hogy nem haragszik, ha elhagyom hazámat és messze megyek (írja néniének 1812. jun. 10): Isten néki tehát! még egyszer, és hiszem legutoljára, a vándor-bothoz nyúlok, és azzal a feltétellel elköltözöm, hogy Magyarországot soha ne lássam. Egy sírt mindenhol találok.» Nem volt más menedéke, mint szeretett nénje, Teréz, a ki férjével, Farkas Gábor nyugalmazott kapitánynyal, Vöröczkőn lakott. Nehány nyugalmas hónapot töltött itt nemeslelkű nővérénél, rajzolgatva és verselve, mit elvétele már évek óta folytatott volt. Volt is már egy kis irodalmi munkássága, melyre, saját vallomása szerint, első sorban Kisfaludy Sándor működése ösztönözte. «Fogékonysággal bírván a szép iránt (írja 1820. febr. 29. Gaál Györgynek), legelsőben legidősebb bátyám, Sándor, lelkesített: ha ő (Himfy) nem ír, nehezen gondoltam volna rá valaha». Már említettük legrégibb fenmaradt költeményét: *Hadi ének Olaszországban* (1805). Ifjúkori egyéb versein kívül (milyenek *A reménységhez*, *A legszebb gyöngy*, *A barátsághoz*, *A szerelem*, *Leó és Lina*, *Végő óhajlás* stb.) maradt ez időből

két drámai töredéke is: *A gyilkos* (1808) és a később befejezett *Talárok* (1809. Vöröczkőn 1811-ben átdolgozva), és *Vallomások* czímen szintén töredéknek maradt önéletrajzféléje, melyben boldogtalan szerelmének történetét akarta megírni.

Búskomorságából lassanként kigyógyulva új életet kísért meg: 1812. februárjában Bécsbe készül, hogy festővé képezze magát, mert «ezt a művészetet zsenge korától fogva különösen kedvelte». Károly most nagykorú, és atyja kiadja neki anyai jószággrészét (Zalamegyében), melyet a fiú bátyjának, a Sümegen lakó Boldizsárnak zálogba ad. Azután első gondja természetesen Katalinja, kihez Pestre siet, a hol legnagyobb ámulatára megtudja, hogy imádottja férjhez ment. Fájdalmát Bécsben könnyelmű dobzódásba öli, mely anyagi zavarokba dönti: «csupán hat aranyat menthettem meg a fürgetegből, mely egy korcsniából a másikba, tivornyából újabb tivornyába vetett. Milyen megbocsáthatatlan könnyelműség, nemde? Pedig így volt» (írja *Önéletrajzi levelében*). «Károly! Károly!» kiált föl a *Vallomásokban*. «Szólj! minek az a zabolátlan indulat? Te azt gondold: az ember cleget tesz az erkölcsnek, ha nem gonosztevő.» Ily körülmények közt a művészeti akadémián nem nagy sikerrel folytathatta tanulmányait; de folytatta, mert «hátrálnom már nem lehetett, nehogy közönséges korhelyek tartassam. Azért négy havi ott tartózkodás után körülnéztem, hogyan mehetnék jó szerével Oroszországba, hol nagyon is gyöngé művészetem után több hasznót remélhettem, mint Bécsben» (u. o.). De csak Pozsonyig jutott és két hónap múlva visszatért Bécsbe, hol most már szorgalmasan tanult és dolgozott. Hogy megélhessen, arczképeket festett, de a kezdőnek

kísérletei nem voltak nagyon kapósak; azért műkereskedőknek elefántcsontra vagy porcellánra festett apró képeket, pl. szerelmi jeleneteket a római császárok idejéből. Ekkor feketében és vízszínekkel festett; az olajfestéshez csak 1822-ben fogott, mester nélkül, a technika ismerete nélkül s így igazi siker nélkül. A rézmetszésben is tett kísérletet, de sem ebben, sem a festésben nem vihette sokra: keveset tanult és nem haladt biztos irányban; munkához is csak akkor látott, ha a szükség kényszerítette. Ily körülmények közt dilettáns maradt, kitől azonban a tehetséget nem lehet megtagadni. Keresménye természetesen mindig csekély volt és Trézsije nélkül, a ki sohasem hagyta cserben, fönn nem tarthatta volna magát. De csinált adósságot is bőven, úgy hogy végre kénytelen volt Bécsset elhagyni; de távozásra bírhatta az a belátása is, hogy bécsi negyedfél évi tartózkodása művészi és anyagi sikerekben vajmi szegény volt.

Olaszországba indult, hogy magát a festészetben kiépezze, melyet akkor még igazi élethivatásának tekintett. Gyalog ment és ecsete után élt, a mi csak úgy volt lehetséges, hogy szorgalmasan dolgozott és először életében takarékosan élt. Hisz keresményéből még képeket is tudott vásárolni. Egyébként életének ép ez a szaka igen homályos; nem tudjuk, merre vette útját, mely városokban állapodott meg, meddig jutott. Régebben azt állították, hogy több éven át Németországot, Svájcot, sőt Franciaországot is bejárta. De ez mese. Tény, hogy olasz földön járt, egyebütt nem is, és hogy alig egy esztendeje tartott e vándorútja, mert 1816 nyarán ismét Bécsben van, hová talán Vöröczkőn át tért vissza. De most sem volt itt jobb dolga; ecsetje után nem tudott most sem

megélni, nem Pozsonyban sem, úgy hogy végre Pestre tért vissza, mely azután állandó lakóhelye maradt. Bécsi és olasz évei részleteikben igen homályosak; de talán nem tévedünk, ha ez időre vezetjük vissza egyéniségének két főmozzanatát: egy oldalról széles körű műveltségét, mely a fiatal író t nemsokára magasan kiemeli kortársai sorából és nálánál jóval tanultabb, tudományosan képzett férfiakat is zászlaja alá csábít, hogy benne a vezért, a mestert, az irányítót tiszteljék és kövessék; és más oldalról aláásott egészségét, mely pesti életében folyton bántja (már 1819. febr. 2. majd meghalt), örökös panaszokra készíti és korai halálát okozza.

Tehát 1817 elején Pestre jön és ezzel kezdődik költőnk életében második korszaka, mely őt rövid másfél évi hányattatás után egyszerre sikerhez juttatja: fölismeri igazi tehetségét és célát ér. Elsőben végleg befejezi szerelmi regényét: Katalin meghalt és Kisfaludy két költeményt szentel emlékének: *Eltökélet* és *A kedves sírjánál*. Mind a kettő megnyugvással végződik: kétségbeesésnek semmi nyoma; a költő józan megfontolással búcsúzik el ifjúkori regényétől. Egyébiránt a szerencse Pesten nyomban váratlanul csábítóan mosolygott reá, de mosolya csalfa volt. Meg akarták tenni a Nemzeti Muzeumnál «a szépmesterségek custosává» (képtári őrré), de a nádor nem fogadta el a fölterjesztést: «Nem nevezhetem ki, ismerem, szép tehetségű ember, de állhatatlan, és a mikor legjobban rászorulnánk, akkor hagyna cserben». Kisfaludyt kétségbe ejtette e fordulat. «Im látod, édes lelkem (írja Teréznek 1817. márcz. 10.), hogy a szerencsének nem vagyok választottja. Már most nem tudok mást csinálni, hanem a vásár után Erdélybe menni vagy egy bátor lé-

péssel egyszerre mindennek véget vetni». De ez a kishitűség nem soká bántja a könnyű vérű művészt. Toldy előadása szerint «egy becsületes vargánál fogadott szállást a Magyar-utczában; ott tájképeket festett aquarellben, melyeket szegény gazdája úgy a hogy eladogatott, s mert Kisfaludy bámulandó sebességgel dolgozott, néha jó vásárt ütött, másszor, ha kevésbé keltek vagy neki egyébhez volt kedve vagy barátjainak dolgozott kedveskedésül, a zsellér gazdástúl titkon nyomorgott».

Főleg két barátja iparkodott ez időben rajta segíteni: Stettner Máté ügyvéd és udvari kamarai tanácsos és Hunkár Antal, a későbbi főispán, a kik neki pénzt kölcsönöztek (így az előbbi 1818. és 1823. összesen 1020 p. frtot, mit csak a költő halála után kapott vissza), vagy képeit megvették. Stettner most kezébe adja Fessler magyar történetét, hogy történeti képeket fessen, és Kisfaludy csakugyon komoly tervekkel jár, mert anatómiát is kezd tanulni Stáhly egyetemi tanárnál, a ki Heppler Katalin nénjét, Ninát bírta nőül. Komolyabb iránya egy kilátástalan lépésre is bírja: ki akar békülni atyjával, bár tudja, hogy az teljesen letett róla. Hiszen már 1812. január 18-án írta az öreg Mihály Sándornak: «Emlékszel Károly öcsédnek szép talentumáról, de veszi-e ennek valami hasznát? Ő tollával s tudományával már soha semmire sem mehet. Az egy katonaságban tehetett volna előmenetelt, de erről is ifjú idejében lemondott és minden remélhető szerencséből kivetkőzött, egyedül a hivalkodó életre vágyódván. A pazarlást már deák korában kezdette és azóta szünet nélkül folytatta. Egy esztendő sem múlt el, hogy ne segítettem s adósságait ne fizettem volna; e mellett örökétig fenyítettem, oktattam, észére adván jelen való

és jövődöbeli szerencsáját s szerencsétlenségét, de mind ezek haszontalanok voltak. Atyjának híre nélkül elhagyta statusát s elhagyta becsületes kenyerét a tekergő kenyérért. Hírem nélkül quietált, nálam nélkül éljen». Károly persze másképp fogja föl a dolgot: Atyja «nem talál szívre», írja néniének 1817. decz. 12., «mert magának nincsen, és ha ma-holnap elköltözik, egy igaz köny se gördül sírjára, és azok is átkozzák, a kiknek még jót tett. Valóban nem kívánatos se élte, se halála». Az öreg úr nemesi büszkeségét mélyen sértette, hogy fia festő lett, a bécsi hírek pedig, bizonyára túlozva érkezve hozzá, meggyőződtették arról, hogy Károly teljesen elzüllött. Nem csoda, hogy 1818-ban megírja végrendeletét és kitagadja legkisebb fiát. Károly mégis, ép ekkor, fölkeresi atyját Győrött, bánatos lélekkel, bocsánatot és szeretetet könyörögve. Vele jönnek Teréz és férje és a családnak egyéb jó emberei — hiába! Mihály pénzt küld fiának, de nem akarja látni, pénzt is keveset ad. «Ha uram atyám (írja Károly Pestre visszakerülve 1818. nov. 4. Trézsinék) egészen megváltozott volna, tehát vagy félre vetvén méltatlan haragját, eleibe bocsátott vagy többet segített volna. Én az úton alig ettem, hogy csak pénzt vihessek Pestre, és annyi mégis maradt, hogy magamnak ruhát csináltathassak; de bezzeg, élelemre alig tart 14 napig».

Midőn így teljesen elhagyatva és magára maradva, sehol segítség vagy kilátás nem mutatkozik, a sors nyomasztó súlya alatt fölébred váratlanul igazi tehetsége: a drámaíró egymásután aratja nagy sikereit. Ismerjük már első kísérleteit a költészet terén; irogatott verseket, belefogott két drámába és egy regényfélébe. Vannak író-ismerősei is: még katona korában megismerkedett Vitkovics Mihály

házában, hol 1818 óta járatos volt, Szemere Pállal és Horvát Istvánnal. Ezek is buzdíthatták. Bécsben is csak szunnyadott írói hajlama: szorgalmasan járt a várszínházba és megismerkedett a vele majd egykorú Körner Tivadarral, a szerencsés és termékeny fiatal költővel, a ki akkor a várszínháznál mint drámaíró alkalmazva volt. Ez ismeretség révén valószínűen egyéb írókkal és színészekkel is érintkezett. E körülmények nem maradtak reá kedvező hatás nélkül: Bécsben már 1812-ben írja *Zách Klára* cz. drámáját, melyet utóbb 1819 előtt Pesten átdolgozott, és ugyanekkor lefordítja Voltaire *Brutus*-tragédiáját egy német átdolgozás alapján. Maga is említi Gaál Györgyhez írt egyik levelében, 1820. febr. 17-én, hogy a dráma technikáját illetőleg gyűjtött egy kis tapasztalást német (talán Münchenben is?) és olasz földön, tehát vonzotta a színház egész életén át. Pesten is nem festőket keres föl, hanem írókat: bejut Kulcsár István házába, hol Fáy András és Fejér György, Gombos Imre és Helmezy Mihály, Sebestyén Gábor és Virág Benedek lesznek ismerősei.

Így tehát nem feltűnő, hogy tűzzel neki fekszik a drámaírásnak; ecsetjét csak a legnagyobb pénzszükség esetében veszi kezébe. Fesslerből merít, de nem történeti festményeket, mint Stettner hitte, hanem történeti drámákat, 1817-ben *Széchi Máriát*, 1818-ban *Stibor Vajdát* és *Zách Klárát*, sőt 1820 elején (febr. 8.) már azt írhatja Gaál Györgynek, hogy tizenhat kész (?) darabja van, «mind eredeti és többnyire a hazai történetből: *Konstantinápoly elfoglalása*, *A gyilkos*, *Várnai ütközet*, *Szécsi Mária*, *Salamon király*, *Dobozy*, *Vak Béla*, *Barátság és nagylelkűség*, *Belizár*, *Estorás György*, *A Záchok*, *Árpád*. Ugyanakkor említést tesz kész vígjátékairól; ezek: *A kérők* (már

1817-ből), *A pártütők*, Y és J. *A magyar honjában*. És mind ezeket a színműveket akkor tervezi és dolgozza ki, mikor csak festő akar lenni, mert úgy tudja, hogy neki erre van hivatása. Akkor mért ír színdarabokat? és mért nem áll elő ezen darabjaival? Ez is megtörtént nemsokára: 1819. április 18-án adja elő Éder György jeles színtársulata Székesfehérvárt *A talárok Magyarországon* cz. darabot, Kisfaludy egyik legelső kísérletét a dráma terén. És néhány hét múlva Pesten is színre került a darab, mely Székesfehérvárt nyilván (biztosat nem tudunk) nagy tetszést aratott. «A nemzet óhajlásának s a haza dicsőségének kívánván kedvezni (így értesíti a «Hazai Tudósítások»-ban 1819. április 25-én Kulcsár István olvasóit), gróf Brunszvik Ferencz, a pesti és budai theátrum árendása, a jövő május 3-dik napjától fogva a Medárdi vásár végeig minden kedden és pénteken Pesten a nagy Theátrumban magyar játékokat fog adatni. E végre meghívta azt a derék társaságot, melyet a székesfehérvári nemesség tulajdon költségén tart».

E hír nagy érdeklődést keltett széles körökben, hisz öt esztendeje nem volt Pesten magyar színi előadás, és most a nagyszerű városi színházban, hol még magyar előadás sohasem volt, fog a jó hírű társaság játszani. Tényleg május 3-án volt az első előadás és színre került, a «Gotterhalte» elhangzása után, *A tatárok Magyarországon*. Az óriási hatásról, melyet úgy a darab, mint az előadás tett, beszámol Kulcsár lapja: «E vitézi játéknak szerzője Kisfaludy Károly úr, a dicsőségesen ismeretes T. T. Kisfaludy Sándor úrnak legifjabb testvére, a ki valamint a képírásban, úgy a költő-mesterségben is jeles tulajdonságokkal díszesedik és csak ezen játékkal is megmutatta, hogy tőle hazánk szép munkákat várhat . . . Nemzetünk

már nem ok nélkül remélheti, hogy valahára a magyar nemzeti theátrum is lábra kaphat».

Kisfaludyra ez előadás oly hatással volt, mint a fiatal Schillerre a *Haramiáké*: belátta, hogy drámaírónak született. És most, emelve és sarkalva első nagy sikerétől, meg sem áll többé a váratlanul fölismert pályán, sőt már vissza is él tehetségével és munkaerejével: midőn Éder társasága június 16-án búcsúzni akar és tőle új darabot kér, négy nap alatt írja meg második színre került darabját: *Lika vagy Nándorfehérvár bevétele* (nyomt. Buda, 1819). Kultsár ezen előadásról is értesít bennünket: «Ezen jeles eredeti játéknak is Kisfaludy Károly úr a szerzője, a ki valóban oly szerencsésen intézte el a történetet, hogy a jelenésen a nagy karakterek és a szép mondások minden figyelmetes nézőket az ő dicséretére fakasztának. A jövedelem 2500 frtra ment rá»; a német «Pannonia» pedig rövidebben: «Kisfaludy ez újabb darabját kimondhatatlan elragadtatással fogadták». Ősszel visszatér az Éder társasága Pestre és szeptember 7-én ismét Kisfaludy-nak egy új darabjával nyitja meg előadásait: *Stibor vajda* (ny. Pest, 1820), és röviddel ezután szept. 24-én az első művészeti jellegű magyar vígjátékot adja elő: *A kérők* (ny. Pest, 1820), melynek előadásáról a «Pannonia» megjegyzi: «A szerző nevét tetszéssel hangoztatták a teremben, és minden karzatról s minden páholyból visszhangzott: Vivat Kisfaludy!» E színi sikerekkel bevégződik Kisfaludy festő pályája: a drámaköltő, a magyar nemzeti színiköltészeti m. galapítója föl volt avatva.

A legszélesebb körökben terjedt a költő híre és hatása, midőn nagy sikert aratott darabjait nyomiban kinyomatta, még a külföldön is, mert azonnal megjelentek német for-

dításban: Gaál György (1783—1855). Bécsben Eszterházy herczeg könyvtárosa, a ki Kisfaludy tehetségét fölismerte, ültette át németre: *Theater der Magyaren, I. Die Tataren in Ungarn. Ilka oder die Einnahme von Griechisch-Weissenburg. Stibor.* (Brünn, 1820). A költőt mélyen meghatotta e nem várt figyelem egy ismeretlen tisztelőjétől és sietett fordítójának kifejezni mély háláját. «Én nem vagyok író», írja Gaálnak 1820. febr. 8-án kelt első (német) levelében, melyet sűrű levélváltás követett; «és eszembe nem jut, hogy e nevet érdemetlenül magamra ruházzam. Azért hálás szívvel fogadok minden tanítást és bírálatot, mely javítást czéloz». Gaál nyomban hozzáfog a bírálathoz és tanításhoz, és kétségtelen, hogy Kisfaludy e derék férfiú jóakaratának, ízlésének és tudásának igen sokat köszön. Gaál helyteleníti, hogy a költő oly gyorsan és felszínesen dolgozik; nem helyesli, hogy sokszor túlságosan enged Schiller hatásának, és Goethét ajánlja neki tanulmányúl. Figyelme kiterjed Kisfaludy darabjainak szerkezetére, nyelvére és versezetére, úgy hogy Gaál levelei valóságos dramaturgiát pótolnak neki, a ki ez időben e téren még nagyon csekély olvasottsággal dicsekedhetett. A magyar költő ezt érezte és hálás szívvel vette. «Őn (írja Gaálnak 1821. jan. 19) becses levelei által meglehetősen átidomított; most már azt hiszem, sokat világosabban sejtek a művészet és költészet körében.»

De a távolban élő Gaál, a ki a magyar irodalomnak forrongó állapotával csak messziről érintkezett, mégsem lehetett Kisfaludynak az, a mire szüksége volt. Magyar írókkal való eszmecserékből meríthette csak azokat a tanácsokat és intelmeket, melyek őt további működésében kalauzolhatták. E szerepet első sorban a vele egykorú

Helmeccy Mihály (1788—1852) és Bártfay László (1797—1858) vállalták magukra, a kik megismertették őt a nyelv-újítással és Kazinczy műveit adták kezébe, melyeket teljes odaadással és buzgalommal tanulmányozott. Ez időtől ő Kazinczynak egyik leglelkesebb és leghívebb tanítványa, a ki az irodalomnak leghatásosabb terén, a színpadon, érvényesíti és viszi győzelemre a nyelv reformját. Nyomban tudatja is ezt a széphalmi mesterrel. «Azon tisztelettől ösztönözve», írja neki első levelében 1820. május 15-én, «melyet a Tek. Úr megismért érdemei s lelkes munkái bennem gerjesztettek, bátorkodok ismeretlen csekély dramatikai szerzeményeimmal kedveskedni. Nagy örömmre és vigasztalásomra szolgálna, ha a Tek. Úr mint honi nyelvünk s literaturánk hathatós előmozdítója azokat kedvesen veszi. Érzem ugyan, hogy nagyobb elme vára-kozásinak meg nem felelnek s némely hiányosságok azokat homályba vonják: de mégis kecsegtet a remény, hogy a buzgó tanulónak első zsengeit a fölszentelt mester méltányolni tudja s öntehetségét mértékül nem veszi. . . Mi a nyelvet illeti, megvallom: most kezdem tanulni; nyolcz esztendeig lévén a külföldön, magyar könyveket csak alig láthaték; most kezdek választást tenni s a nyelvnek rövidebb és nyájasabb fordulatait megismerni.» Egyuttal kéri, fogadja el «épen most munkában levő ezen című tragœdiámnak: *Első Ulászló magyar kirá'y, vagy a várnaí ütközete*» ajánlását. És a mester két héttel később 1820. május 29.) siet válaszolni és szabatosan megadja neki a nyelvhasználat irányító elveit: «Figyelni kell a szokást és a grammatikát, s jaj annak, a ki törvényt nem ismer; de az ízlés nem kevésbé szükséges és biztos vezér.» E levél végén azután melegebb hűrt is penget Kazinczy: «Élj

szerencsésen, tisztelt férfi, s barátságodban, melylyel önkényt jövéll ellenembe és a melyet én hálás szívvel fogadok, tarts meg. Te ifjú vagy; az út terhes: de egy kedvező isten segélyével megfuthatod. Menj teljes elszárással neki, s a nehézség el ne lankasszon, a haszontalan taps el ne szédítsen.»

Gaál és Kazinczy tanításai, valamint saját lankadatlan tanulmányai gyorsan érvényesültek a költőnek további működésében. Már Kemény Simon (ny. Pest, 1820, első előadása 1820. máj. 8.) nyelvén és stílusán észlelhető az új korszak, *Barátság és nagylelkűség* (u. o., sohasem adatott) még fokozottabb mértékben mutatja műgondját. Ezeket követték gyors egymásutánban még ugyanazon évben: *A pártütők* (először 1819. nov. 23.), a magyar népszínműnek becses és termékeny csírájával, *Mikor pattant, nem hittem volna* (1820. máj. 8.) víg tréfa egy felvonásban és *Trene* (1821. jun. 25.), szomorújáték öt felvonásban, Kisfaludy legérettebb drámai műve, melylyel, sajnos, a komoly színműtől búcsút vett.

A nagy tekintélyre jutott lelkes férfiút most más terv foglalkoztatta, melynek megvalósítása és folytatása ezen-túl életének és működésének központja marad. Egy irodalmi zsebkönyvet kívánt megalapítani, mely a fiatal erőket összetartsa és a nemzeti költészet fejlődésének irányt szabjon. Kisfaludy már 1820 elején hozta szóba ez «almachot» barátai körében; de költség híján az eszme, melyet mindenki helyeselt, nem volt megvalósítható. De Kisfaludy bízott az eszme életrevalóságában és megragadó optimismussal írja a vállalat hirdetésében: «Nemzeti nyelvünk előmenetelei . . . oly szembetűnők, hogy néhány évek alatt a hazai literatura századot haladni lát-

szatik. A tudomány pártfogása nagyjainkat, az olvasás szeretete nemeseinket, a munkásság gyakorlása íróinkat egészen elfoglalta s a magyar kultúra aranykora hatalmas lépésekkel felénk közelít. Ily fényes helyezetben a nemzeti izmosodás minden ágaira illik figyelmeznünk; házagos és pulya tekintetek megalacsonyítanak a nemzeti méltóságot.»

A következő év elején a lelkes Horvát István gyűjtést indított meg az új vállalat alapjára: aláírtak összesen 3580, tényleg befizettek 2490 váltóforintot (mai pénzen közel 2000 koronát). Szerkesztőnek Horvát indítványára 700 váltó forint (ma 560 kor.) évi jutalommal Kisfaludyt választották, «már csak azért is», indokolta később (*Tudományos Gyűjtemény*, 1834, 11., 148. l.) Horvát e javaslatát, «mivel őt szépművészi tehetségein kívül is egyfelől szeretve szerettük, másfelől pedig nem épen kedvező helyheztetésén édes örömet ez által is könnyebbíteni akartunk». Kazinczyt 1823. jan. 10. következőleg értesíti Kisfaludy az új vállalatról; «Hogy ezen munka által nem vágytam egyedül nyereségre, halljad Aurora történetét. Ki jószágomba utazván, Sándorral értekeztem szándékomról: hogy tudniillik literaturánkat egy zsebkönyv kiadása elősegíthetné s én eltökélém annak eszközését. Ő «Doboziát» átaladta, azon feljül az ugyanakkor nyert 400 frtot a Marczibányi fundatiójából ezen célra szánta. Pestre jövéen, több nyelvünk kedvelői öszverakánk 2000 forintot «Aurora» kiadására; ez elegendő nem lévén, a többi költségeket magamra vállaltam, azon lekötelezéssel, hogy én évszerint a nyereségből 1000 frttal ezen fundust megszorítom. Ezen tőkepénz egyedül a magyar literaturára fordittatik. Így kell magunknak áldozni, midőn elfajúlt gazdagjaink szunnyadnak.»

E zsebkönyv, *Aurora* címmel, tény'eg létrejött és 1824-ig az alapítók tulajdona maradt. Ekkor váltotta Kisfaludy magához, hogy a szerkesztésben teljesen független lehessen. Soha, sem előbb, sem azóta, nem volt irodalmunkban vállalat, mely fontosságra és hatásra e zsebkönyvvel vetekedhetett volna. Az első kötet 1821. novemb. 22-én jelent meg és innen évente az év vége felé kopegatatott a művelt magyar ember ajtaján. Kis 16-rét kötet volt, préselt színes papiros-táblába kötve, aranymetszettel, tokban, több rézmetszettel — tehát telje-en a külföldi (német és osztrák) hasonló célú és irányú «almanachok» mintájára. Tíz évfolyamát (1828—1831) költőnk szerkesztette; halála után Bajza József még hat kötetét (1832—1837) adta ki. A metszetek közül Kisfaludy keze műve mindössze tíz (1825: 1, 1826: 4 és a címlap, 1828: 1, 1831: 2 és 1832: 1); különböző becsűek; kettő (1826: Erzsébet és 1831: Rom) igen sikerült; de a középszerűek sem állanak az akkori magyar művészet színvonala alatt.

Az *Aurorával* Kisfaludy tudatos ellentétbe lépett Kazinczyval, a kinek vérszegény és idegen szellemű klasszicizmusával szemben, főleg a korabeli német irodalom hatása alatt, megalapította a romanticizmust, melyet azonban nemzeti alapra fektetett, nemzeti szellemmel töltött meg, nemzeti irányban fejlesztett. A kor egész Európában kedvezett e romantikus iránynak, mely a XIX. századnak első két évtizedében mindenütt uralomra jutott. Nálunk is örömmel fogadta a közönség, örömmel főleg sajátképi organumát, az *Aurorát*, mely magának Kisfaludynak organuma volt és az maradt élete végéig. Ez tette őt az irodalom vezérévé, a mire sokoldalú műveltsége, rendkívüli

buzgalma, nagy termékenysége és írói sokoldalúsága különben is kiválóan képesítették. Ez utóbbira elég a tőle szerkesztett tíz kötetet csak futólag is átlapozni: van itt tőle több mint száz vers, van dráma és próza bőven; és mily sokoldalú csak a vers terén is: műdal és népdal, epigramm és ballada, allegoria és parodia; — csak úgy szórja eleven és mozgékony szellemének tarka termékeit, melyeket részben, a közönségre való tekintettel, jegyek (M. I., B. K., M. F.) és álnevek (Böködy, Zordy, Szalay Benjámín) alá kénytelen bujtatni. A fővárosban magyar színház nem lévén, a legközelebbi években a lyra minden fajtája mellett leginkább novellákat ír zsebkönyve számára: *Tollagi Jónás viszontagságai* 1823, *Mit csinál a gólya?* és *Sulyosdi Simon* 1824, *Sok baj semmiért* és *Tihamér* 1825, *A fehér köpenyeg* 1826, *Tollagi Jónás mint házasság* 1827, *Kénytelen jószívűség* 1828, *Régi szokás megmarad* és *Pontyi szerelme* 1829. De 1826 óta ír ismét vígjátékokat is, rendkívüli könnyűséggel és gyorsasággal, 1827-ben és 1828-ban évente hármat: *Mátyás deák* 1826, *A vígjáték*, *A betegek*, *A leányőrző* 1827, *Hűség próbája*, *Szeget szeggel*, *Csalódások* 1828, *Áltudósok*, *Nem mehet ki a szobából* 1829, *Három egyszerre* 1830.

És e mellett megalkotja zsebkönyve révén az *Aurora-kört*, dolgozótársai és barátjai irodalmi társaságát, melyhez korának legtehetségesebb és legbefolyásosabb írói tartoznak: Vörösmarty Mihály, Bajza József, Schedel (Toldy) Ferencz, Helmeczy Mihály, a kisebb jelentőségűek közül Stettner (Zádor) György (1799—1866), végre Paziazi Mihály és Tretter (Járy) György (1804—75), a kik sokat fordítottak magyar írókból németre.

Mind ő benne tisztelték vezéröket, kinek általános és

sokoldalú műveltsége, gondolatokban és tervekben gazdagsága, egyéni deréksége és személyes szeretetreméltósága még a nálánál tanultabb embereket és hatalmasabb talentumokat is meghódította. A kör helyisége utóbb, 1826 óta, Bártfay László háza lesz, a hol komoly és víg társalgásban megvitatják az irodalmi kérdéseket, bemutatják saját műveiket és ösztönzik egymást a nemzeti eszme és kultúra lelkes ápolására. A körnek vannak nem-író tagjai is, így dr. Forgó György, a kör orvosa, és báró Rudics József, a kör bankárja, Bugát Pál, a lelkes orvos tanár, és mások. A vidéki írók is itt találkoznak a kör tagjaival, így Szemere Pál és Wesselényi Miklós, Kazinczy Ferencz (Kisfaludyval először Szemere házában 1828 febr. 18.) és Kölcsey Ferencz.

És ez időtáiban újra és erősebb hévvel kereste föl a szerelem istenasszonya a szenvedélyes költőt: Nina, Löffler Jakab zsidó orvosnak (kinél Kisfaludy 1822—1829. lakott) szép és művelt leánya, igézte meg Károlyt és viszonzta vonzalmát. A 38 éves költő 1826-ban megkérte a leány kezét, de Nina vonakodott oly férfiú nejévé lenni, kinek sem vagyona, sem biztos állása nem volt. Szerelmők azért csak ábránd maradt, mely 1829-ben végkép megszűnt, midőn Kisfaludy más lakást vett ki. De Nina a nagybeteg költőt ismételve meglátogatta és még akkor is fájós kegyelettel őrizte emlékezetét, midőn mint férjes nő Oroszországban élt. E boldogtalan viszony mélyen sújtotta a költőt, a ki közel járt a búskomorsághoz. Lelki állapotát, az első fájdalom csillapultával, a humor világításában örökítette meg *A betegek* című vígjátékában. Atyja is ez időben (1826. márcz. 25.) halt meg 83 éves korában. Nem békült ki fiával, de ennek híré és

sikerei meggyőzték arról, hogy Károly nem züllött el, hanem más téren (nem a katonaságban, mint atyja óhajtott) szerzett magának és nevének dicsőséget. Azért új végrendeletet írt, melyben fiát visszahelyezte törvényes jogaiba. Atyja után Károly készpénzt és ingatlant örökölt, mely utóbbit 13,600 frton eladta, és 1824-ben újra örökölt bátyja, Boldizsár után és ez ingatlant is eladta 1829-ben legidősb testvérének, Sándornak 2500 frton. De azért ez évben is újra csinált adósságot: a pénzzel a telivér bohème egyáltalában nem tudott bántni.

Tervekben (mennyi színdarab eszméjével járt folyton!) most is gazdag volt; főleg foglalkoztatta egy kritikai lap megalapítása. A magyar irodalom örvendetesen föllendült, az írók száma napról-napra növekedett, folyton növekedett az olvasó közönség is. Czélszerűnek látszott, külföldi vállalatok mintájára, egy kritikai folyóirat, mely «részhajlás nélkül, akár kakas, akár kereszt álljon a tornyon», a jót kimutassa, a kezdőt vezesse, az írókat irányítsa, a tehetetleneket visszaszorítsa, a hivatottakat buzdítsa, a közönség izlését fejlessze és helyes irányba terelje. Nyomban (1826) meg is írta maga a *Kritikai jegyzeteket*, a vállalat tervével pedig megbízta egyik leghívebb emberét, Toldy Ferenczet. De a folyóirat megindítása, főleg az anyagi eszközök híja miatt, késett és csak a költő halála után indult meg, a kör legtehetségesebb kritikusanak, Bajza Józsefnek szerkesztésében (*Kritikai Lapok* 1830—36, hét füzet).

Ugyanezen időbe esik a nagy port fölvert *Conversations-lexiconi* pör is, melyben az Aurora-kör tagjaival egyetemben Kisfaludy is állást foglalt Döbrentei Gábor és emberei ellen. Pártjukon volt az öreg Kazinczy is, a

ki azonban óvatosan nem elegyedett az elkeseredett tollharczba. Ez alatt mind erősebben irányítja Széchenyi István gróf föllépése és működése az egész nemzet figyelmét és tetterejét a politikai térre. Kisfaludy 1828 óta ismeri a nagy reformert, a ki őt felkereste, és lelkesen vallja magát hívének. Az irodalom érdekei ezentúl nála is háttérbe szorulnak a közügyek nagy kérdései mögött. Ekkor, 1828 márcz. 30-án, meghal az öreg Kultsár István és Széchenyi *Jelenkor* czímen egy nagy politikai újság kiadását tervezi, melynek szerkesztésével Kisfaludyt szándékozott megbízni. Két év múlva megalakítja a Magyar Gazdasági Egyesületet és Döbrenteit meg Kisfaludyt veszi maga mellé titkáraiul, kik már 1822-ben *Árpádia* czímen hetilap kiadására szövetkeztek volt. A költőben most még egyszer és utoljára fölébred a festő: Képzőművészeti Akadémiát tervez. Az irodalommal egyelőre lazábbra akarja fűzni kapcsolatát és az *Aurora* szerkesztését Bajza Józsefre ohajtja átruházni. De szakítani nem akar a költészettel. «Most kész 42 drámáimat ráspolgom», írja 1829 jan. 24. Döme Károlynak, «és az időtől függ, kiadom-e vagy nem. Egy históriai románt is kezdek két könyvben ezen cím alatt *Várna*. Ez új tünemény lesz nálunk s reménylem, hogy kedvelőket nyerhet». Törekvései előterében mégis a *Jelenkor* (és irodalmi melléklete, a «Társalkodó») áll, melyhez a legnagyobb reményeket fűzi: 1830 augusztus 2. Kappel Frigyes váczai utcai házában (ma 19. sz.) hét szobás lakást bérel 1000 frt bérösszegért és hat szobát újra kifestet (180 frtért) és már előbb, 1829-ben, egy krajczár készpénz nélkül, vásárolt olajfestményeket majdnem 4000 frtért, melyek e nagy összeg felét sem érték meg.

E nagy remények mind megghiúsultak, mert Kisfaludy beteg volt, és talán ép e betegsége is fokozta a jövőbe vetett merész hitét. Régóta bántotta mindenféle kisebb-nagyobb nyavalya, de 1830 eleje óta a legkomolyabb veszedelem fenyegeti: tüdővész tünetei mutatkoztak. Nyáron valamivel javult állapota és ekkor Trézsihez, szeretett nővéréhez viteti magát Győrbe. De a jólelkű asszony maga is beteg volt s így költőnk rövid pihenés után ismét visszaviteti magát Pestre, «oly nyomorult állapotban», mint Guzmics Izidor 1830 szept. 1. írja Kazinczy-nak, «hogy félős. netalán még az útban elhaljon». De azért sohasem pihen: szervezi a *Jelenkor* szerkesztőségét (a helytartótanács engedélye a lap kiadására 1830 aug. 17. kelt és szept. 11. érkezett le) és dolgozik utolsó költői művén, *Csák Máté* cz. tragédiáján, mely egyik tagja lett volna 1828-ban tervezett nagy drámai trilogiájának, melyben hazánk történetét III. Endrétől Róbert Károlyig akarta három történeti szomorújátékban (*Harmadik András, Trencsényi Máté, Zách nemzetség*) színre hozni. Türelemmel és megadással viselte szomorú sorsát; «barátjai (írja Toldy), kik ágyától ritkán távoztak el, egyéb panaszt nem hallának ájkairól, mint a mely füstbe oszlandó szép feltételeit, be nem fejezendő plánumait s a várt dicső jövőndő meg nem élhetését tárgyzák». Teljesen megtörte végtelenül szeretett nővérenek halála: Trézsi nov. közepe táján hunyta be szemeit. Könnyezve diktált ekkor a hű Toldynak levelet, «melyben néhány előtte nagybecsű apróságon kívül azon kendőt is kikéré magának szomorú emlékül, melyet kedves testvére élete végén használt».

Öt nappal halála előtt meglátogatta a beteg Károlyt bátyja Sándor, a ki azonban nem időzhetett sokáig Pes-

ten, mert otthon felesége is súlyos beteg volt. De látván öcsésének reménytelen állapotát, megbízta Vermes János ügyvédet, hogy gondoskodjék Károly eltemetéséről és intézkedjék a hagyaték ügyében. Főaggodalma ekkor csak az volt, hogy ki nem egyenlíthető adósságai árnyékot fognak vetni a Kisfaludy névre. «Mindenét feláldozta», írja már idézett levelében, «hogy magának jobb existenciát szerezzen; a midőn kívánsága két oldalról is beteljesedett, akkor hosszas haldoklással kelle szegénynek lelépni! s talán átkokat hagyván nevén a javaiból ki nem elégíthető creditorok által.» Aggodalma alaptalan volt: Károly adósságainak összege 5000 p. forintot tett ki, de ezzel 5918 frt 41 kr. vagyon állott szemben. Senki sem károsodott meg a nemes lelkű, arany szívű, kedves költőnek korai halála által; neve tisztán maradt az utókorra és átok helyett áldás, szeretet és dicsőség borultak korai sírjára.

Kisfaludy Károly hosszas és súlyos szenvedések közt halt meg 1830 novemb. 21-én, vasárnap délután harmadfél órakor és november 23-án d. u. 3 órakor kísérték örök nyugalomra a rég eltűnt váci úti temetőbe. (1859 óta a kerepesi út melletti temetőben, most Deák Ferencz mauzoleuma közelében nyugszanak porai). «Árvaságra jutottunk!» írja Toldy 1830 novemb. 26. Kazinczynak, «Pásztor nélkül való nyáj lettünk! Oda van tanítónk, vezérünk s a legjobb, leghívebb barát! És a literatúra! Az ő hatásainak a múlt tizenkét év előszava volt csak: most kezdődött volna maga a nagy könyv.» Temetése nagyszerű volt. «A veszteséget érezni látszott egész Pest», folytatja a szemtanú Toldy. «Ily népes temetést, ily gyászt városunk még nem látott. Minden ember arczáról e kér-

dést lehetett leolvasni: Hol találunk pótolékot?» És az ősz Kazinczy 1820 november 30. Kisfaludy Sándornak: «Nemzetséged és nemzetünk örök fényöket vesztek el testvéredben, Károlyban, s öröm látni, hogy az ő kidől-tét minden jók kesergik. Én utána feltettem a gyászfátyolt, s bár az példa legyen pesti barátimnak is, kiknek hogy azt tevém, megirtam . . . Mely kár, hogy képét nem hagyá. De barátjai arról gondoskodtak. Az csak árnyéka lesz árnyékának, de a legkésőbb maradék tisztelétének még így is kedves tárgya.»

A temetés 592 forint 50 krba került. A hagyaték rendezésében főérdeme volt a tömeggondnoknak, a derék Fáy Andrásnak, a ki a neki megítélt 250 frtot is jótékony célra fordította és még «emléktárgyat» sem fogadott el, mert a sokat emlegetett cserépténtatartót is több tárggyal együtt a hagyatékból az árverésen vette meg. Az adósságok összege 1831-ben 10,530 frt 14 kr. volt; de a végelszámoláskor az összes vagyon 5918 frt. 41 kr., az összes teher 5000 frt volt, úgy hogy a költő után még 918 frt 41 kr. maradt. E kedvező eredményhez lényegesen hozzájárultak az elhunynak testvérei: Sándor megvette Károlynak Teréz után maradt örökségét 3000 forinton és lemondott 934 frt, János pedig 1000 frt követeléséről.

Kisfaludy Károly műveinek első kiadását Toldy Ferencz rendezte sajtó alá 1831-ben 10 kötetben. E kiadás, de folyton bővítve és többé-kevésbbé módosítva, 1872-ig még ötször jelent meg. Az utolsó (hetedik) és legjobb kiadást Bánóczi József szerkesztette 1893-ban hat kötetben, a ki a Kisfaludy-Társaság megbízásából alaposan és érdekesen írta meg a költő életét is derék művében:

Kisfaludy Károly élete és munkái, Budapest, 1883, 2 kötet. Fontos életrajzi adalék a legújabb időből Viszota Gyula dolgozata: *Kisfaludy Károly hagyatéka* (Kisfaludy-Társaság Évlapjai, Új Folyam, XXXVIII., 1904, 81—154. l.)

A M. T. Akadémiában — mely öt négy nappal halála előtt Pozsonyban megválasztotta a nyelvtudományi osztályba helybeli első rendes tagnak — 1833 ápr. 22-én Toldy Ferencz tartott fölötte emlékebeszédet. Az ő emlékezetére alakította meg tíz barátja (Bajza József, Bártfay László, Bugát Pál, Forgó György, Helmeczy Mihály, Schedel Ferencz, Stettner György, Szalay Imre, Vörösmarty Mihály és Waltherr László) a munkái kiadásából és a muzeum-kerti, 1836-ban elkészült szoboremlék költségéből fönmaradt összeg (4475 frt) fölhasználásával, 1836 november 12. a Kisfaludy-Társaságot, mely évente a költő születése napját követő vasárnapon tartja közgyűlését (az első 1838 febr. 6.) és 1869 febr. 14. ünnepelte Kisfaludy első föllépésének félszázados emlékezetét. Budapesten a nemzeti muzeum kertjében áll 1876 óta márvány mellszobra Ferenczy Istvántól és a győri sétatéren 1892 okt. 2. óta bronzszobra Mátray Lajostól. A M. T. Akadémia költségén Kiss György által Rómában carrarai márványból készült szép mellszobra 1882 febr. 27. óta az Akadémia üléstermét díszíti. A pozsonyi házat, hol a költő 1817-ben lakott, 1863-ban Samarjay Károly jelölte meg márvány emléktáblával, hasonlókép a Kisfaludy-Társaság 1900-ban a váci utcza 19. sz. házat, melyben Károly meghalt. Festményeinek és hátramaradt tárgyainak gyűjteményét kegyelettel őrizi a Kisfaludy-Társaság,

Heinrich Guszláv.

KÖLTEMÉNYEK

négy könyvben

1805—1830

ELSŐ KÖNYV.

LYRAI KÖLTEMÉNYEK.

HADI ÉNEK OLASZORSZÁGBAN.

Hadistennek vérrel festett
Zászlói már lobognak,
Öldöklésre szenteltetett
Mozsarai ropognak.

Ott áll — talpig beborítja
A dörgő por fellege —
Az ellenség; s villogtatja
Kardját büszke serege.

Dühösködve mar reánk üt,
Hullnak bajnok vitézink,
Halált terjesztnek mindenütt,
Ritkúlnak már rendeink.

A térségen elszéledve
Holttetemek fekszenek,
Kik magokat felszentelve,
A hazáért vesztenek.

Jőjenek vérszomjuhozó
Despotának zsoldosi,
Már annyi veszélyt okozó
Törvényes vad gyilkosi :

Itt állunk mi Hunniának
Rettentő bajvívói,
A dicső magyar hazának
Igaz, hű pártfogói.

Mi Arpád szabad népei
Mi bátran megütközünk,
S régi vérünknek hívei
Vagy elesünk vagy győzünk.

Egy az élet, egy a halál :
Azt kérdésre ki veti ?
Vagy előbb vagy utóbb talál,
A bajnok azt neveti.

Rajta, pajtás ! ne félj tehát,
Itt a választó határ :
A mit a jó szerencse ád,
Élet, halál legyen bár.

Tekints dicső nemzetünkre,
Öld vágd az ellenséget,
S diadalmunk hoz nevünkre
Dicsőséget, életet.

A REMÉNYSÉGHEZ.

Ha idő az örökséggel
Irtózva ölelkezik,
Ha a halál az élettel
Végső harczot küzködik :

Híve maradsz az embernek
Bármely nehéz sorsa lön,
Kísérője életének
S barátnéja e földön.

Minden az embert elhagyja
A sötét sír szélénél,
Sorsának prédául adja
Tünő élte végénél :

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszáritod',
S a kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Remény ! te vagy biztatója
Fáradt, bágyadt szívének,
Te magad vagy fentartója
Már mulandó létének.

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatod az embert,
Kit a végzet vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert ;

Benned bízik s kebelében
Enyhülést, javulást vall,
Hív követője ölében
Elalszik — és békén hal.

Mert elhagyva a világtúl
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a síron túl
Egy jó angyal számlálja.

Ha szilaj kinok szaggatják
Vérbe borult szívemet,
Minden örömtől megfosztják
Szerencsétlen életemet ;

És az ember bölcsőjétől,
Míg a sír őt elzárja,
Tőled, első kedvesétől,
Legszebb örömét várja :

Ha szerencse fut előlem,
Utamba' keresztüljár,
A sors mérget itat velem,
Boldog óra rám nem vár :

S karjaidban mosolyogja
A sors forgó játékát,
Édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát.

Akkor te, kegyes Reménység!
Sugáرزol bús keblembé,
És az elvesztett békesség
Visszafordul szívembe.

Te vagy a szív békessége,
Védje a megsértettnek,
S tartandó uti költsége
E zarándok életnek.

A LEGSZEBB GYÖNGY.

Van egy gyöngye a világnak,	Csak szelíd s jó embereknél
Létünk legfőbb értéke,	Fakad égi forrása,
Minden földi boldogságnak	Érzékeny s meleg sziveknél
Kútfeje s legszebb éke ;	Tenyészik szent áldása.

Melynek remegő tükrében	Mely jó isten adománya,
A szív magát képzele,	Ez a ritka drága kincs?
S adóvevő örömében	Mely szent érzet alkotmánya,
Fájdalmait öleli.	Hogy e földön mássa nincs?

De a nagy világ zajában	Egykor szívem nagy ínségét
Az csak ritkán láttatik,	Barátomnak beszéltem,
A romlott szív birtokában	S érettem hullatott könnyét
Soha nem találtatik.	E szép gyöngynek ítéltem.

A SZERELEM.

Minden földi öröm bajjal párosodik,
Kivánatink tárgya csalóka tünemény,
Víg kedvünk fájdalom tengerén hanyódik,
Mely ritkán érik meg a legigazb remény!

A tudomány elűz annyi szép kényeket,
Édes öröm többször méregbe rejtőzik,
Hatalom előli az érzeményeket,
Erkölc meleg vérrel kínosan küszködik.

Míg a habzó szív ver az ember melyébe',
A hideg való azt soha be nem tölti,
Új kivánat jó az elégség helyébe
S a lelket legédesb álmából felkölti.

Minden a mi itten a szívet gerjeszti,
Megnyerve elárul s vég mulásnak ered,

Uj gondolat becsét, malasztját elveszti :
Csak az boldog, a ki szerettetik s szeret.

Kinek a szerencse hatalmas karjával
Csillagkoszorút tesz imádott fejére :
Hányszor küszködik az mosolygó sorsával !
S dicsősége válik élete terhére.

Mit a halandók jót és édest vevének,
Belőle fakada e bőség szarvából ;
Magok a jobb lelkek szerelmet értenek
A nagy teremtőnek legelső szavából.

Ki e földön éleng, malasztját isméri,
S örökön lángoló oltárához járúl,
Örömit, kényeit e tündértől kéri,
És hymnusokat zeng égi jutalmárul.

A lélek hatalmat s minden tehetséget
Egyedül az igaz szerelemtől vészen,
S mágusi erővel minden lehetséget
Csak könnyen meghódít és valóvá téssen.

A tiszta szerelem bájos körében
A mennyei láng a mellben fentebb lobog,
Megtisztúl a lélek, s békítő ölében
A megbántott szív a megbántóén dobog.

Az anya természet frígyes barátnéja
Meleg karjával a földet átöleli,
A mérget bal sorsunk kebléből kiszíja,
S a világot szelíd kebelén neveli.

Szent egységben tartja mind a földieket,
Boldogító nyomát békesség követi ;
Rózsalánczczal összeköti a szíveket
És déltől éjszakig egymáshoz vezeti,

Oh ki nem érzette egyszer életében
Jótevő malasztját a hív szerelemnek?
Kinek nem fakada forró kebelében
Egy forrása e szent gerjedelemnek?

Ki nem melegedett mennyei lángjánál
S el nem ragadtatott felhevült szívetől?
Ki nem fellengezett tündér határánál
S váltig nem lelkesült gyönyörű kényétől?

Légy bár vitéz s laurus zöldelljen fejedén,
Bírd bár hatalommal, Dárius kincsével,
Fényes érdemcsillag ragyogjon melleden,
Meghalsz s felejtetel más nap felköltével:

De a hív szerelem el nem feledkezik!
Buzgón oltárt emel hívének sírjából,
Ájtatos könnyekkel visszaemlékezik,
S égi vigasztalás tenyészik hamvából.

Ne hirdesd oly szegény ember boldogságát,
Ki nem sejtven a szerelem bájos kelyhét,
Komor gyászban vonja szomorú világát,
Mert soha nem érzé élte javát, szépét.

LEO ÉS LINA.

Nincs szebb virág mint a szerelem
Az élet kies kertjében,
Nincs annál szentebb gerjedelem
Az ember tehetségében.
De sokszor nagy átokká vál,
Ha viszont érzést nem talál
Ez indulat a szivekben
S poklot teremt a meilekben.

Leo jámbor s kedvelt atyjának
 Egyetlen egy magzatja,
 Jó ifjú ; tűz indulatjának
 Korán lett áldozatja ;
 Mert élete tavaszában,
 Ifjusága virágában
 Emésztő tűzzel szerete,
 De szerelmet nem nyerhete.

Hasztalan vallották szemei
 Erős s ritka szerelmét,
 Hiába hirdették könnyei
 Fájdalmát s nagy sérelmét ;
 Csak hasztalan töprenkedett,
 Esdeklett és reménykedett,
 Lina őt nem szerette,
 Áldozatit megvetette.

Remények közt s félelmében
 Két tavasz már távozott,
 De boldogtalan szerelmében
 Sorsa még se változott.
 Végre tartandó insége,
 Lina makacs keménysége
 Erejétől megfosztotta,
 Bágyadt testét hervasztotta.

Csak még egyszer kívánta látni
 Imádott ellenségét,
 Szakadó melléhez szorítani
 Elvesztett üdvösségét.
 Eljött Lina — de az a szív,
 Mely hozzá volt halálíg hív,
 Már kigyötrődött, már nem vert,
 Csak hideg hamvában hevert.

Ott fekszik kegyetlen prédája
 Lina álnok szívének,

A hűség oly ritka példája
Virágában élének ;
Mellette zokogó atyja
És ősz hajait szakgatja
Kétséggel tele szüntelen
Átkot kér gyilkosa ellen.

Ott áll Lina és borzadozva
Néz bús áldozatjára —
Vérző szívvel és sohajtozva
A szenvedő atyára ;
Érzeménye felgerjedett
S mit az élő nem nyerhetett,
A holtnak nem tagadhatá
És könnyét érte folytatá.

Mert a szerelem istenének
Büntető szilaj lángja,
A bánat emésztő mérgének
Boszuálló fulánkja,
Behatott Lina mellébe
S oly sebet ütött szívébe',
Mely az életen rágódott
S enyhülésre nem juthatott.

És így elvonva a világtól,
Számlálva fájdalmait,
Messze minden boldogságtól
Folytatá bús napjait,
Magát bűnnek felszentelte
Hív kedvesét így kérlelte,
Sirját virággal földözte
És könnyeivel öntözte.

Végre egy klastrom magányában
Nem sokára meghala,
Midőn még végső órájában
Leót említett vala.

Egy sírhalom földi őket,
 Ama ritka szeretőket,
 Kik élve nem egyesültek
 És halva öszvekerültek.

VÉGSŐ ÓHAJTÁS.

Sok gondolatokat szül s futtat az emberi elme,
 Az örökségbe kapkod s fent a levegőben,
 Túl az emberiség határán keres örömet
 Szívének és száguldva képzelete édes
 Szülöttjét nyomozza s az egeket ostromolja
 Vad vágyódása. Bátran a jövődönék indul
 És a halhatatlanság csillagkoszorúját
 Homloka ívére kívánja elragadni.
 De megjelen a sors! és egyszerre hiú álma
 Tetszetős árnyékká s tündér képpé eloszlik.
 Mélyen illetődve nézi fellengző reményét
 A semmiség örök éjjelében enyészni.
 Csendesen alászáll s visszatér a magasról,
 De a föld többé nyugalmat néki nem adhat
 S bánatos érzéssel szemlélgeti élte virágát —
 Váltig elcsáradva s a porba tiporva előtte;
 Könnyei hasztalan folynak, fel soha nem éled.
 Sokszor így az élet javát méltatlan elveszszük,
 Nem ügyelvén a szív csendesebb ösztönére.
 Magas czélokot hajhászva elveszszük magunktól
 Legszebb adományit életünk rózsá-korának. —
 Nem örök nevet, se nagy hírt kívánok a sorstól,
 Csak eleget tenni engedjen a kor istenének,
 Csak szívemet tisztán tarthassam, én megelégszem;
 Nagyságot nem, nem hatalmat kérek a sorstól,
 Melyek az érző szívet hidegen letapodják,
 Nem mosolyog nékik a barátság isteni képe,
 És fényök körül táboroz fekete felleg,
 Mely örökös veszélyt hordoz keblében irántuk.
 Ama maczedóni vitéz mit nyert a világgal?

Fáradtságos élte hány valódi örömet
 Mutathat? Még élte virágában el kellett
 Néki költözni s kora sírjába ezer átok
 Követte. — A lenyomott népek könnyei voltak
 Jelei nagy hatalmának s minden nyeresége.
 Csendes magányban és elvonva a világtól,
 Környülvéve résztvevő szívekkel akarok
 Élni. A sors akármit ad, csak az az égi
 Bizodalom el ne hagyjon s forró kebelemben
 Lakozzék, s játékát a forgandó szerencse
 Bármint intézze, soha nem háborít engem!
 Egy öszvehangzó szívnek bájoló körében
 A barátság hív karjától által ölelve
 Önmagában élni legszebb égi jutalom;
 Boldog a ki érzi s használja mennyei javát.
 Elmés munka között folyjanak éltém órái;
 Az emlékezet szárnyán vizsgálni a régi
 Elmult időnek erős embereit és nagy
 Tetteket: mint ront és szül a repülő idő.
 S lelkesedve legyen szabad szittyai lantom
 Csendes húrjai által visszahangzani a szív
 Titkos érzését és a szent lelkesedésnek
 Legszebb óráit élnem. A szerelem egyedül
 Törölje le a fáradtság cseppjeit és báj-
 Kehelén hervadjon életem! s az örökség
 Adóját engedd végezni csendes ölében.

ELVÁLÁS.

Rózsaláncza szerelmünknek,
 Sok örömmel telt frigyünknek,
 Boldog életünknek
 Hervadoz és elválással
 Fenyeged, nagy változással
 S búsító mulással.

Hallod-e! az óra üt már!
 Itt az elválasztó határ,
 Mely szívedtől elzár:
 Ha igaz, mit szívem érez,
 Meglátlak! Jőj hát mellemhez,
 Szerető szívemhez!

Itt egy könny, mely sérelmemből
 Reád hull s nedves szememből
 Hű szivedre gördül:
 Kér, hogy drága szerelmeddel
 A távolt is emlékeddel
 Íhlesd, s ne feledd el!

ELTÖKÉLET.

Végezd, Sors! a mit reám kimértél,
 Ontsd le mérget életem kelyhébe,
 Vedd vissza, a mit egykor ígértél
 Az ifjúság aranyidejébe';
 Végy vissza mindent, a mit csak szeretek,
 Vezess egy új tövises pályára,
 A földi ínség legfőbb pontjára:
 A nagy megtörtént: többet nem veszthetek.

Nem rettegek, az idő bármit ad!
 Mert az erőszak erőmet neveli:
 Lenyomja a gyöngye szív fájdalmát
 És a lelket sorsán fölüllemeli:
 Habár méltatlan s nehéz üldözések
 Irgalmatlan megfosztanak mindentől,
 Ha mind addig, míg létem sírba dől,
 Körülfognak vad s kínos szenvedések.

Egy tárgyért hevült vala kebelem,
 Körüle forgának minden reményim;
 Oh hányszor fölemelkedtek velem
 Az egekig annyi tűzérzeményim!

Aldott lélek! egy szerencsés órában
Elfogadád ajánlott szívemet,
Rózsás útra vezetted éltemet,
És most ott fekszel a halál karjában.

Mit adhat, mit vehet a jövődő,
Mit ezután a szerencse játéka?
A megsértett szívből eredendő
Tökélet az ég legszebb ajándéka;
Vigasztalást csak enmagamtól várok,
Ha mindjárt elhagyva, számkivetve,
Nem ismerve s élve elfeledve
Magán s egyedül a világban járok.

A KEDVES SÍRJÁNÁL.

Te is, drága! kifejtőztél
Az élet fogházából,
És szebb országba költőztél
Ott a néma síron túl!
Hol az angyalok sorában,
Az örökség nyugalmaiban
Várod hű barátodat;
Ki elhagyva mindenektől
Némán kora sírodon ül
S zokogja halálodat.

Míglen éltél, számkivetett,
Honom sehol nem vala:
Hű szerelmem átokká lett —
Remény imígy megcsala.
Meghaltál! és a végezet
Vissza sírhalmodhoz vezet!
Hol szívem fájdalmába'
Hozzád rakom örömimet,
Csalogató reményimet
A föld hideg gyomrába.

Itt állok, és borzadással,
 Szemlélem hűs boltodat,
 S kívánczozó sóhajtással
 Ölelem szent porodat,
 Hogy még egyszer felolvadnál,
 Csak egy gyenge reményt adnál
 Hátra levő éltémnek.
 Hasztalan! nem jó sirodból,
 Nem jó világos honodból
 Vigasztalás szívemnek.

Nyugodj' tehát szent békében
 Az élet csendes partján,
 A boldogok seregében
 Annyi fergeteg után!
 Míg én is elköltözhetem
 És szabadon elvethetem
 Az élet porruháját,
 Míg a halálnak adózva
 És a lélek színváltozva
 Keresi vég hazáját.

A BARÁTSÁGHOZ.

Egek legszebb szüleménye,	Minden nemes, magas, jó, szép
Csak jobb lelkek érzeménye,	Általad csak egészen ép,
Oh drága hív barátság!	Mert az érzést neveled,
Nálad nélkül gyászos éltünk,	És az élet fogházán túl
Soha nem teljes örömiünk,	A sors nehéz vaskarjából
Nem édes a boldogság.	A lelket fölemeled.

A szív nehéz gyötrelmének,	Az ember minden érdemét,
Búvának és sérelmének	Neked köszöni kellemét;
Föllegét elszéleszted!	S mint a hajnal harmatja
És az élet boldogságát,	A száraz földet virítja,
Már hervadozó virágát	A lelket is úgy indítja
Gyámolítva éleszted.	A barátság malasztja.

Ha ifjúban a szerelem, Ez ártatlan gerjedelem Legelőször lángot vet, Kétszer boldog, midőn látja: Vele érez hű barátja, S szerencséjén részt vehet.	Az élet nagy örvényében, Ezerféle veszélyében A barátság maga áll, Mint a habzó tengerekben, Az ordító fergetegben Egy erős magas kőszál.

Lenyomva a sors kezétől, Megbántva az emberektől A jobb ember sanyarog; Átkozza bús születését, Kínos számkivettetését, Léte alatt csikorog;	Örömének virágai, E szent frigynek szép napjai Soha el nem hervadnak, Rózsaláncza s kötelei, Két szép szívnek bilincsei Soha el nem szakadnak.

Könnye kenyerét áztatja, Villám éjjelét mutatja, Már-már bedől sírjába: De rátalál barátjára, Felejtkezik fájdalmára, Felvidül hiv karjába'.	Sem az idő vasfogával, Mindent dúló hatalmával Változást benn' nem tehet; Sem a hideg sír félelme, Rettenetes ijedelme Akadály nem lehet.

Boldog, kiben uralkodik, Kebelébe bezáródik E szent s tiszta indulat! Ballagjon ő a sors jobbján, Vagy szerencse kínzó balján, Végre talál nyugalmat.	Boldog, a kit életében, E világ nagy tengerében Az örökös végezet — Hogy életét szerethesse, Rendült sorsát kedvelhesse — Egy rokon szívhez vezet.

A HAZAFI.

A ki tehetségét idegen földekre pazarlá,
Méltóságra mehet, nyerhet aranyt, híreket.
Oh de muló fény az, minden balesetben eloszlik,
Mély gyökeret nem hajt, véle enyész neve is.
A haza oltárán örökön ragyog a nemes élet,
Mely szentelve magát, néki javára hevült;
És ha magas bért nem lelsz is mindjárt, ha korodnak
Írigylő nyelven érdemed alkonyodik,

Hátra ne lépj, inkább kettőztesd minden erődöt,
S egy buzgóbb maradék áldja hideg porodat.

A VÁNDOR.

Fellengző szabad lélekkel
Elhagytam én honomat;
Égig ható reményekkel,
Tünetény álmképekkel
Kezdém vándorlásomat.

Az ifjúság kellemekkel,
A világ szép örömekkel
Énnekem kedveskedett;
Elmém, még szabad voltába',
A csillagok országába
Könnyen fölemelkedett.

Az igazság oltárához,
A bölcsesség thronusához
Lépésim siettetém;
A szerencse változást,
A világ hiú szokását
Mosolyogva megvetém.

Gyülölvén a különbséget,
Széles e föld tyrannját:
Csak magát az egyességet
S a jótevő békességet,
Mint éltünk legszebb javát

Szívdobogva ohajtottam;
Nagy dolgokról gondolkod-
Tündér ábrándozásim [tam;
Az eggek felé ragadtak,
És mellemben gyarapodtak
Kivánó sohajtásim.

De soha meg nem érhettek
Ajtatos reményeim;
Valóságot nem nyerhettek,
Gyümölcsöket nem szedhet-
Arany feltételeim. [tek

Mert csak hasztalan törődtem,
Homályban maradt előttem
Az igazság sugára:
Csak a reménység követett,
Snéhabágyadt napfénytvetett
Pályám sötét útjára.

Láttam laurust zöldelleni
A köz félénk homlokán;
Dicsőséget tündöklenni,
Érdemcsillagot fényleni
Méltatlannak oldalán.

Láttam az embert voltában:
A hazafi országában
Egy Hetæra ölében
Elfajúltni, elpártulni,
Végre más idegent dúlni
Ósei törvényében.

Láttam a nagyobb világot,
Titkait kikémleltem,
És azon nagy igazságot,
Hogy a tündér boldogságot,
Melyet egykor képzeltem.

Az ifjúság maga kéri,
S senki soha nem isméri.
Neki bármely sorsa lön ;
S hogy az élet békesége,
Ember legszebb nyeresége
Egyedül a szívből jön.

A mit a szív buzgón imád
Fenlángoló hevében ;
A mit a tűzképzelet ád,
A mit a szem magasnak lát
Az ifjúság évében :

Ah be hamar meghódítja
S keskeny körébe szorítja
A valóság bilincse,
Hogy az embernek semmi más
Csak maga a tapasztalás
Marad legdrágább kincse.

Így a lélek visszatérvén
Csendesen önmagába ;
De új élelmet keresvén,
Ártatlanul bedőltem én
A szerelem karjába.

A szívnek várt nyugodalmát,
Az erkölcs égi jutalmát
Ott véltem hogy meglelem ;
Oh de nyájas eredete
Új sebeknek lön kezdete,
S üres maradt kebelém.

A természet anyamellén,
A barátság hű kebelén
Megnyugszik a jobb lélek :
Itt tiszta szép szabadságban
Csendes házi boldogságban
Megelégedve élek.

Végre tehát búcsút vettem
A nagy világ zajától ;
Boldog én hogy menekedtem,
Még ép szívvel kijöhettem
Ízetlen pompájától.

Amott látom hajlékomat,
Csörgedező patakomat
A napnál tündökleni ;
Szép honom erdős hegyeit,
Felhőkig meredt bérceit
Elöttem kékelleni. —

Itt hol sok szép reményekkel
Pályámat elkezdtem,
És kiterjesztett kezekkel
Számptalan örömkönnnyekkel
E tájtól búcsút vettem :

Itt állok most aggott ember,
S szívem megint örömmel ver
Hogy újra megláthatom, [ben
S hogy magányos csendesség-
Munkálkodó békességben
Éltem itt folytathatom.

S míg létemnek vég adóját
Az örökség kívánja :
A jövedmő akármit ád,
Itt éltemnek kis hajóját
A fergeteg nem hányja.

A NYUGTATÓ.

Leszállsz te is, kecsegtető sugár!
 Ki rég borúlt egemre feltünél,
 S ujjonnan a remény lágy karjain
 Biztatva szép álmokba ringatál!
 S habár csak messziről mosolygtanak
 Felém búszenderítő bájaid,
 Bátran megvítam a jelen hiányait,
 Magas bért sejtve kebleden.
 Örömszínben, vezércsillag gyanánt
 Lebegdelt képed napjaim körül,
 S bájkepzetím fellengve bolygtanak
 Jövendőmnék derengő tájain.

«Elég, merész szív! vég határod a remény,
 Ezen túl a szegénynek nincs java;
 A szépség felhőtlen tetőre vágy,
 Birtokhoz csak szerencsés juthat el.
 Némulj meg és tanulj lemondani.
 Nyugasztalódj belső világodon:
 Örökségül tündéri álmokat,
 Nem földi jót adának isterid.»

Igy dörge rám küzdőre egy hideg,
 Egy vak szokáson szentesült erő;
 Erczkormányát vadon zajogtatá,
 S habok közé sülyeszti partomat;
 Mély örvényt vág frigyes pályánk között,
 S kinéztem homályba oszlanak.

S te még egyszer ragyogsz felém, kegyes!
 Gyötrelmem titka lángol könnyeden:
 «Aldozz! ez élet a földé; a rény
 Pálmája vad tövis között virúl.
 Győzz türe!» így vigasztalál, s azon
 Kínos perczben viszonszerelmed

Vallása reszket hibor ajkidon;
 S mit a boldog nem nyerhete,
 A szenvedő alélt szívéen remeg. —
 Elválsz; s utánad ah haszontalan
 Nyilong karom; tompán zug el szavam
 A puszta téreken; letűnt az égi kép,
 Csak könnye reng keblem hullámain:
 A múltnak bús, komoly emlékjele.
 S míglen borúlva vesztességemen
 A távolt méri lankadó szemem,
 Szelíd fény leng körül; lágy hangzatok,
 Mint a lantnak homályos zengzeti,
 Gyöngén íhletve szerteömlenek;
 S egy bájalak világos szárnyakon
 Csendes méltósággal lebeg felém.
 Nem földi kényt lövel tekintete,
 Szent béke ül felséges homlokán,
 S a merre lép, az ég malasztja kél.

«Te hív valál, s vesztél; fel, csüggedő!
 Sorsod csak a mulót ragadta el;
 Lángzók maradnak a rokon tüzek,
 S a por felett buzogva érlelik
 Tisztult lényök nemesb tökélyeit.
 S ha a világ, ha vad korod szilaj
 Dagálya éltedet zavarja, jer
 Berkembe; myrtusim hűs árnyai
 Ölelnek ott, s az ének szelletin
 A hív körébe szállva, részvevő
 Érzelmin enyhülsz.» Így a mennyei;
 S míg dalra ébredt lantom húrjain
 Bús hangok rezgenek, lelkem vidúl,
 S a szív zajongó habja csendesül.

ÉLET ÉS PHANTASIA.

Sötét homályban
 Intézik és szövök
 Komor hatalmak
 A földi kétes
 Pályák irányait;
 S némán, szívetlenül,
 Tüskéket hintve
 Rejtélyes útra,
 Hideg karokkal
 A puszta élet
 Háborgó tengerére
 Taszítnak.

És duzzadó habok,
 Ellenkező szelek
 Forgatják életünk
 Keskeny hajóját;
 Fel-felröpítve
 Hullámtetőkön
 A fellegig mereng,
 S alá sodorva
 Halálos örvény
 Tátong alatta.

S kinos zavarban
 Ott küzd az ember
 A vészözönnek
 Gátlan dühével,
 S dagadt kebellet
 Partnak törekszik,
 Mely biztatón leng
 A távol elnyuló
 Reménykőd árjain:
 Ott szebb élet derül,
 S a csendes nyugalom

Forrása csörgedez.
 De nem talál nyomot
 Esdett foksziirtjain;
 Fáradtan visszadől
 Zajló habok közé,
 S a lankadt szomjuzó
 Egy tiszta cseppet
 Se' nyerhet.

Kigyók övedzik át
 Baráti kéz helyett,
 S fájló botlásait
 Kaczagják ördögül;
 A váltó nap leszáll,
 Kétségek ostroma
 Körüldöbörgi,
 S kiélve jobb hitét
 A jó- s igazhoz,
 Fagylalt melyére
 Rohannak.

Meredve néz
 A holt világra,
 Sülyedte árnyai
 Kísérve rezgetik.
 Gyászszín borítja
 Zordon vidékeit;
 Csak egy villámsugár
 Dereng le néha
 Bús éjjelébe,
 S reménye sírjait,
 A véghetetlen ürt,
 Mutatja könnyes
 Szemének.

Ím a környék derül,
 S arany felhői közt
 Terjengő szárnyakon
 Egy istenné közelg!
 Int, s fénye számtalan
 Alakban úszik
 Kies virányokon.
 Varázs tündökletin
 Az ég harmatja reng,
 S szelíd fuvalma
 Serkentő bájt lehell;
 Édenné változik
 A díztelen vadon;
 Lágyszellők nyájasan
 Suttognak a mezőn,
 S hímes virágok
 Nyílt kelyheikből
 Édesded álmokat
 Lihegzenek.
 A természet virít,
 És sírokon keresztül
 Örök tavasz mosolyg.

Az ember istenülve
 Az égre feltekint;

S éltét, a zsendedőt,
 Az ifjút, a virágzót,
 Mint hölgyét, olvadó
 Melyére vonva,
 A halhatatlanok
 Sorsában osztozik.
 Nem járatlan tovább
 Ösvénye titkain,
 S teremtmény lángjait
 Öröklét hirdeti.

A por nem lelkesül,
 Ha égi szellemek
 Nem oldják lánczait;
 Alant hever s letűn;
 A Phantasia,
 Az ész hív kedvese,
 Bátran kivívja
 Mély tömlőczéből,
 S a látkörön túl
 Fenten lebegtetni
 Világokat
 Körűlsugárzó
 Bájos szövétnekét.

HONVÁGY.

Sötét olajfák illatos hűsében
 Ül a bús vándor, köny ragyog szemében,
 S mélyen sohajtva vissza-visszanéz!
 Kedves hazája tűn fel képzetében,
 Hajlékát véli a távol ködében,
 S öröm-reszketve nyúl felé a kéz.

Az esti szellő honnyelvét sugalja,
 Szeretett nyájas üdvözlését hallja
 A szép csalódás szellemajkain;

Ujúlva kél a múltnak égi kéje,
S vidám alakként lengedez feléje
A boldog sejtés fellegszárnyain.

Szülőföldéig terjed láthatára,
S békén mosolygva csendes alkonyára,
Édes felejtés karján ringadoz;
S mint egykor ősi háza szűk körében,
Első vágyási lobbadó hevében
Könnyűlt kebellet ífjan álmadoz.

De ah! sietve tündérképe illan,
Midőn a déli nap halmára villan
S dicső felséggel a nagy térre száll;
Fennérzi most, mily messze szép hazája!
S bár itt szelídebb ég lehell reája,
A sínlő szív nyugpontra nem talál.

Örök tavasz bár zöldell itt körülé;
Ott a természet téli gyászra dúlé,
S hegy-völgyet zord fagy, zúz, köd, hó tetéz;
De ott szabad! s a gazdag lét öléből,
A földi szépnek büszke lakhelyéből
Vadon berkére vissza-visszanéz!

Megy a bús vándor sorsa végzetében;
De él hazája bánatos melyében,
S andalgva meg-megáll minden fokon;
Keservit tördelt hangokon kiönti,
Keletről térő felhőket köszönti
S elszenderül moh-lepte sírokon.

Borongva járdal kérkedő vidékin,
A régi nagy kor roppant omladékain,
Hol minden honni hőst előidéz:
Kik tettikért bár nem nyertek magas bért,
Bér nélkül tudtak halni a hazáért:
Azon dicsőkre vissza-visszanéz.

Az élet telje bár gyönyörre inti,
S biztatva útját fris rózsákkal hinti,
Kényén röpítve ösztönárjait:
De túllegeve hont esdő reménye,
A külföld minden bájos tüneménye
Nem oltja lelke csendes vágyait.

Szakaszt is néha kellemes virágot:
Csak félig érez minden boldogságot,
Nyíltában hervad minden élmény;
Szelid hűségért lángol indulatja:
Mi itt magát lány készséggel mutatja,
Muló hab, színlett kegy, csalóka fény.

S tovább-tovább megy, míg a célhoz ére,
Hol mind az, mit hajdan fellengve kére,
Édes valóra létesülni kész;
Bár a szerencse nyílt ölébe zárja,
S körülündöklí a hír csillagárja,
Míg szíve ver, csak vissza-visszanéz.

SZEM HATALMA.

Midőn bájos szemed reám tekint,
Egész létem gyönyörben olvadoz;
S bár rettegek, ha más szerelmet int,
S tömjént hódolva kellemeidre hint:
Midőn bájos szemed reám tekint,
Szívem biztos reményre lobbadoz,
S ég föld ezer kéjben ringat megint:
Igy boldog én! nem érzek semmi kint,
Midőn bájos szemed reám tekint,
S egész létem gyönyörben olvadoz.

A SZEGÉNY ÚTAS.

Majláth János után németből.

Leszáll az éj. — Szegény gyalog
Vándor telt szívvel andalog;
Ballag s néz, hol lesz nyúghelye,
De nyílt ajtóra nem lele.

«Ha szállást senki más nem ad,
Atyám örökje felfogad;
Hajléka nagy s kiterjedett,
Lakója sok ki szenvedett.

Ha nézed ősi házamat,
Szivedre csendes bája hat.
Tűröd, ha sorsod balja sért,
S nem érzed tűzforrtán a vért.

Kegy jobbjá rá sátort vona,
Melyet vihar nem bont soha;
Kék csillogó boltszönyege,
Láttán enyész búd fellege.

Egy kis szobája oh be szép!
Boldog, ki hűs enyhébe lép!
Szűk ez, szelid nyugalma is,
Minden bú, gond ellen paizs.

Csendét nem dúlja semmi nesz,
Bár künn özönvész dörgedez;
Fedi hó- vagy virágpalást,
S mindennek nyujt vigasztalást.

Csókolja napfény s csillagok;
Felé örömmel ballagok.
Sír e kies hajlék neve:
Atyám! hívó szavad jön-e?

A vándor ily érzés között
 Aranyálomba költözött,
 S midőn a nap felvirradott,
 Szegény! holtan találtatott.

VISEGRÁD.

Bús döledék! mily csendesén állsz ködleppte tetődön,
 Nézve komordan alá a Duna habja közé!
 Lakja királyinknak, Visegrád! hajdanti virágod
 Porba omolt, s élted nemzeti gyászba vegyült.
 Barna falad roppant vázként mered a levegőnek,
 Mintha kivágyna korunk mostoha terhe alól.
 Hasztalan! elhúnytál; az enyészet vas keze rajtad
 Vad diadalmi jelül hamvadon edzi dühét.
 Küzdél bár, de magas díszeidnek hullani kelle,
 Míg pártoltfiaid oszlópa, sírja levél.
 A múlt századokat látom feltűnni körüléd,
 S lengve vonúlni az est sűrű homálya felé:
 S mint a hon-vesztett lángképzeti visszaröpülnek,
 Lelkem is úgy felleng a kegyes árnyak után.
 Tornyaidat látom büszkén csillogni az éghez,
 S játszi habok tükren képedet úszni alant:
 Épületid sorait látom — — —

EPIGRAMMÁK.

1.

Zúg, morog a zivatar, zajog a zord éjszaki szélvész;
 Néz a lányka, remeg s félve karomba omol.
 Vívjatok, égi tüzek! nem retteg tőletek a hív,
 Sőt vadon árjaitok partra segítik utóbb!
 Így szólék; azalatt kiderül, a lányka elillan:
 Fény lepi a berket, szívemet éji vihar.

2.

Mily szép s tiszta öröm nyájas szemeidbe tekintnem,
 Menny, föld, s enmagam is, bájgyűrűjökbe vegyül;
 Kéjökön életerőm gyöngéd hullámban özönlik,
 Bennök halnia kész, általok élni buzog.

3.

Csendes unalmat szül mindennek többszöri nézte:
 Untalan, édes alak! téged imádni öröm.

4.

Többé nem szeretek; minek a sok néma vesződés?
 Mit tegyek? a kegyes int: élni szeretni csak egy.

5.

Nem szólál: s bájos szemeidnek rabja levék már;
 Szólál: hív rabod én s rab magad istenülénk.

6.

Tudni kívánod: mért epigrammám tárgya szerelmes?
 Hát maga a szerelem mért epigrammi tünet?

7.

Őszvezavart hangok, nap, hold, láng, fergeteg, ég-föld,
 Bú, panasz és új szók a költőt nem teszik ám még;
 Benned hogy ha nem él a nagy s szép érzete, hagyj fel,
 Sasnak szárnyaival, ha erőd nincs, szinte alatt jársz.

VIGASZTALÓ DAL.

Impromptū.

«Mindent fontolva tégy,	Még több, ügyed nevetik:
Kevésből sokat végy»:	Mit téssz, boldogtalan?
A bölcsek ezt hirdetik.	Zokogni untalan
De ha mind e mellett	Az erőshöz nem illik.
Szándékokod füstté lett,	Az ember egyszer él,

Ki tudja mit cserél,
Ha szűk hantja megnyilik?
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Ez megvívja sorsodat:
Igyál s felejtsd gondodat.

«A szerelem vad tűz,
Súlyos ígára fűz»:
Ősz tudósok így szólnak.
De ha mind e mellett
Szív s lélek rabbá lett
S egy kedvesnek hódolnak:
Mit téssz, reménytelen?
Ha széped kegytelen
S szíved el nem fogadja?
Vagy ha szeret is bár,
De sors tőle elzár,
S messze földre ragadja?
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál s nyugtasd szívedet
S éltesd buzgón hívedet.

«Tanúlj gazdálkodni,
És fogsz gyarapodni»:
Így kérkedik a gazdag.
De ha mind e mellett
Erszényed üres lett

S nem kél ki a vetett mag:
Mit téssz, boldogtalan?
Fáradni hasztalan
Kínnal teljes multság.
Pénz a kor istene,
Ki törhet ellene?
Így volt, így lesz a világ.
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál s tágul kebeled!
Ezt kincscsel föl nem leled.

«Légy bátor, győzni fogsz,
S dicsőségben ragyogsz»:
Író s vitéz így kiált.
De ha mind e mellett
Koszorúd másé lett.
S édes Musád tovább szállt;
Mit téssz? bús panaszlás,
Köny, kérelem nem más!
Ezt jobb lélek megveti;
Mint félénk csatázót,
Gondolat-vadászót
Minden szél eltemeti.
Itt a pohár! itt a bor!
Vígasztal ez mindenkor,
Igyál, míg tüze megthat,
S lesz bátorság s gondolat.

A SZELLŐHÖZ.

Ott a kéklő hegy tövében
Egy ér csörgve folydogál,
S partja fűzes ernyejében
A hív csendes lakja áll.
Lengj e tájra, gyöngye szellő!
Bús magányban ott küzdell ő;

Boldogabb te! fölleled :
Szállhatnak bár én veled !

Szállanék ! de bájkörétől
Tiltva, lép a sors elém,
Láthatárom elsötétül,
Végső búcsut int felém.
Lengj te hozzá, gyöngye szellő !
Őt helyettem üdvözölő !
Mondd : nem húnyt el érzetem,
Bár elválni kénytetem.

És ha keble mély titokban
Könynyel-áztan ömledez,
S visszavágyó lángzatokban
Múltja szépin tévedez ;
Lengj körűle, boldog szellő !
S édes bűn ha így éldell ő :
Gyengén súgva nevemet
Szentesítsd emlékemet.

S a midőn hűs alkonyában
Zeng az árva fülmile,
S lelke néma lágyultában
Ön szerelmit festi le ;
Őt legyíngesd, boldog szellő !
Rózsaiillatot lehellő !
S lengve szívhullámain,
Tüntess fel szép álmain.

És, ha lassun e tűz árja
Elhervasztja létemet,
S egy hideg kéz majd bezárja
Érte lángzó szememet ;
Lengj te hozzá, esti szellő !
Sírfüvek között nyögellő !
Fogd fel vég fohászomat
S vidd melléje poromat.

TÜNŐ ÉLETKOR.

Hová tűnél, éltem víg hajnala?
Derűlted annyi szép- s dicsőt ígére
Míg rózsafénnyel a boldog körére
Mosolygva egy édent hímzél vala.

De lassudan bájfényed elhala;
Pályám mindég sötétb magányra tére,
S a küzdő sokba telt, de könnyü bére
Emléked csak s e lant komoly dala.

Ha távozá, taníts felejteni!
Kidúlva e kebel hajdanti kéje;
Remény-sugálva mit ragyogsz feléje?

Az ifju kornak nyájas isteni
Bucsúzva néznek a szív lángzatára,
Ha már a létnek alkonyúl határa.

VÉG PART.

A szenvedő néz messze part felé;
Néz: hol derülne sülyedő világa?
Hol enyhül a seb, melyet sorsa vága?
Mi érező szívét kínnal telé.

Oh hányszor véli már hogy föllelé!
De a reményfok, melyre bízva hága,
Homokhant, szétomol, s várt boldogsága
El-eltüntén kétség szakad belé.

S mit fenn a fénytetőn nem nyerhete,
Alant megadja egy kis part homálya,
S vég csendre száll a vész-környezte pálya.

A fülmilének esti zengzete
 Gyöngén reszket le a mély szűnyadóra,
 De ő nem ébred semmi földi szóra.

MOHÁCS.

Hősvértől pirosúlt gyásztér, sóhajtvá köszöntlek,
 Nemzeti nagylétünk nagy temetője, Mohács!
 Hollószárnyaival lebegett a zordon Enyészet,
 S pusztító erejét rád viharozta dühe,
 S vak diadalma jelét robogó villámival itten
 Honni vitéz seregink holttetemikre süté.
 Tomori! büszke vezér! mért hagytad el érseki széked;
 Nem halt volna hazánk dísze, virága veled.
 Harcz tüze lángítá bizton viadalra kikelted',
 S érted mennyi dicsők estenek áldozatúl!
 Szűk vala egy ország! be kicsiny most néma lakásod!
 Tárogatód megszűnt, rozsdá emészti vasad.
 Nyúgodj! rajtad üzé dölyfét a csalfa szerencse;
 A békítő sír enyhe takarja porod.
 Hány fiatal szívet, tele sok szép földi reménynyel
 Sujta le kegytelen itt a riadó csatavész!
 Élte kies tavaszán kora sírt hány ifju találá,
 Kit nem rég az öröm lágy öle ringata még!
 Disztelen itt fekszik, deli termete összerutítva
 Száguldó paripák vasszegü körmök alatt.
 Szög haja ürteivel nem játszik kedvese többé,
 Vér- s tapadó portól elmerevedtek azok.
 Hasztalan áll az uton váró hive fris koszorúval,
 Nem jön-e bajnoka még, félve reménylve vigyáz:
 Hogyha levél zördül, őt sejteti véle szerelme,
 Néz, piheg, arcza tüzel s keble feszülve haboz.
 Ah! de hiába tekint a távol lengé ködébe:
 Elmarad a kedvelt, s érzete bűnnek ered.
 Végre megérti Mohács veszedelmét; gyöngé virágként
 Hervad el a szép szűz néma keserve között.
 Sírja felett enyeleg suttogva az alkonyi szellő
 S a hűség csendes angyala őrzi porát.

Mennyi nemes bajnok, méltó sok századot élni,
 Fénytelen itt szúnyad s kő se' mutatja helyét!
 Ősi szabadságért harczolt bár férfikarokkal,
 Rendzavaró hévvel vérbe füresztve vasát,
 Ámde hol olyan erős, kit meg nem dönt sok ezer kar?
 Testhalmok közepett küzd, noha élte szakad.
 Sínli szokott terhét tűzménje, nyikogva kapar, vág,
 Rugdal, rázza fejét, hosszú sörénye lobog:
 Elszáguld, haza tér, s így hírli vitéz ura húnytát,
 Kit repedő szívvel hölgye zokogza sirat;
 Míg sűrű könnye apad, s ő is hű férje után hal,
 S a kiürült háznak csak döledéke marad.
 A tölgy, mely zivatar közt annyiszor álla kevélyen,
 Dóltében viruló ágait így temeti.
 Hány bajnok hala így, de csak a boldog leli bérét:
 A meggyőzöttnek csillaga véle tűnik.
 Így hamvadtak el ők alacsony moh lepte gödörben,
 S a feledékenység éje borítja nevök'.
 Hantra dül a pásztor s fűtyörészve legelteti nyáját;
 És nem tudja, kinek hőspora nyugszik alatt;
 Titkon mégis eped, szomorú dalt zengedez ajka:
 A hősárnyékok csendesén ihletik őt.
 A csatasíkon mély borulattal ballag az útas,
 Elgondolva minő kétes az emberi sors;
 Néz és elkomorúl s lesütött szemmel halad ismét:
 Felpattant sebeit belseje érzi maga.
 Ott, hol az esti sugár gőzfátyolt úsztat az éren,
 Mintha fedezgetné, hogy ne tekintse szemünk:
 Ott vergőde Lajos, rettentő sorsu királyunk,
 Súlyedező lova ércz hímzetű terhe alatt.
 Hasztalanúl terjeszti kezét; nincs, nincs ki segítse!
 Bajnoki elhulltak, nincs ki feloldja szegényt!
 Tátogat a mélység, aranyos pánczéjja fakó lesz,
 S összezuzott testét hab fedi s barna iszap.
 Ekként halni kinos! s kegyalak: neked életed így tűnt
 Vesztzden a magyar ég napja sokára leszállt.
 Ifju valál, örvényt nem sejtven szörnyen adózál;
 Szendergő porodat béke lebegje körül!

Hajh! s ezt visszavonás okozá mind s durva irígység,
 Egységünk történ törve, hanyatla erőnk.
 A sorvasztó láncz így készülé árva hazánkra;
 Nem! nem az ellenség, ön fia vágta sebét.
 Gyászemlékü vidék! mi sok inség kútfeje lettél:
 Párolgó mezeid bánatos oszlópa ez.
 Nagygyá lett Szolimán gőgét Buda ormai nyögték,
 S kénye vadon dúltán annyi viszályra jutánk.
 Hány szűz fonnyada el zsarlónk buja karjain ekkor,
 S a Duna szöke vizén hány rabok úsztak alá!
 Birtok nem vala már, idegen lett a magyar otthon;
 Félhold kérkede szét városi tornyaitól —
 El! ti komoly képek! ti sötétség rajzati, félre!
 Új nap fényle reánk annyi veszélyek után,
 Él magyar, áll Buda még! a múlt csak példa legyen
 S égve honért bizton nézzen előre szemünk. [most,
 És te virúlj, gyásztér! a béke malasztos ölében,
 Nemzeti nagylétünk hajdani sírja, Mohács!

OLASZORSZÁGBAN.

Itt a langyos ég virányin	A napkölti ég alatt, hol
Édes illat tévedez,	Fellegig nyúl a havas,
S a múlt nagy kor omladékin	Hol sötét erdők hegyette
Hőskivárat ébredesz.	Száll s mereng a büszke sas;
A természet bájos képe	Ott, hol harczfi a nemes mind,
Andalító kéjivel	Ég a szent szabadságért,
Felmosolyg a déli naphoz	S létét kötve birtokához,
Mindig ifju zöldjivel.	Megvet minden szolgabért:
Ah de bármi szép az élet,	Ott hazám, hol egykor Árpád
A hazátlan árva szív	Ércz karral csatára kelt,
Kelyhiből a nyílt örömnék	S élve halva nemzetének
Bút csak és keservet szív.	Messze fénylő trónt emelt.

Ott hazám, hol a Tiszának
Lejtnék könnyű habjai :
Arra kelnek, arra szállnak
Lelkem néma vágyai.

ROZA DALA.

Hajnali kellemű fény	Így örömöldozaton
Hinti mosolygva sugárát,	Myrtusi lenge hűségben .
Melyre az ifju remény	Kél az erő szabadon
Rakja le fellegi várát ;	Tettre hevült kebelében ;
S édes irányra feszülten	Képzete lángözönéből
Nézi magas remekét ;	Egy alak ömlik elé,
Érzete istenesülten	S elrepcs élte szűkéből
Fölleli biztos egét.	Álma világa felé.

A CSAPODÁR.

A tavasz bájkellemében	Boldog a jelent kedvellő !
A szép rózsa mint virúl !	Én malasztit érezem ;
Harmat reszket nyílt ölében,	S rám melegre a hűs szellő
S attól édesb lánggra gyúl ;	Honnan jó ? nem kérdezem ;
S bármi szíven ringadoz,	Kétszer él a csapodár,
Kéj-lehelve illatoz.	Míg a hív tövisen jár.

HŰSÉG.

Bár a sors tőled messzezára,
Míg e szív ver, csak érted ég.
Édes szerelmed bájsugára
Általhat éltem alkonyára,
S bár a sors tőled messzezára,
Szent kéjre int emléke még ;
S ha ébredsz lantom hangzatára,
Egy köny legyen hűségem ára,
Hogy bár a sors oly messzezára,
E szív mégis csak érted ég.

ÓHAJTÁS.

Volna szárnyam! elröpülnék
Egy kies vidék felé,
S ott pihennék, hol madárhang
Éled s a víg csermelyé,
Míg a hívnek gyöngé karja
Édes lángra költene,
És az álmak szép honából
Szébb valóra intene.

Ott a berki alkonyatban
Csak mi ketten kedvesen,
Tudva: senki el nem árúl
S nem lappang irígy lesen;
Andalogva hű szerelmünk
Szent malasztit érzenők
S hosszú verseny áldozatban
Bájkelyhét ürítenők.

Lepje bár fagy a vidéket,
Nem sóhajtom a tavaszt;
Egy varázslat, bár havaz künn,
Visszahízmi nékem azt:
A derült ég tiszta képe
Hívem kék szemében él,
S nyájas arczin olvadozva
Líliommal rózsá kél.

Zsenge szálit a pagonynak
Látom karcsu termetén,
S a virágok illatárját
Bészivom lehelletén.
Könnye harmat, mely vidítva
Titkos búmon ringadoz;
Lelke napfény, s tőle minden
Életkéjre lobbadoz.

Ott vidám kedv és szerencse
 Tűn fel minden kényivel;
 Ott az élet ifjan aggúl
 S szép álmoként lebben el.
 Édes emlék! drága képek!
 Bájitok ha átfutom,
 Mily örömmel elröpülnék!
 Merre? — azt csak én tudom.

ERZSÉBET.

Gyászravatal készül, a nép gyűl, tompa harangszó
 Zúg, s keseregve hazánk bércei visszanyögik.
 Megholt Endre király! vele Árpád törzsöke dőlt ki.
 Melynek négy század látta csodálta disztét;
 Mely rab-utált szívvel hinté törvényi malasztit,
 A szabados népnek nagyra emelve hírét;
 És ellenhadakat tapadó fejedelmi erőben
 Büszke hatalma jelét messze időkre fűzé.
 Elhúnyt a hősvér! de miként a bús dőledék közt
 Néha tenyész egy bájillatozásu virág;
 S nyitva szerény kelyhét az örömlét harmatit iszsza,
 Míg a fergeteg őt kegytelen összetöri:
 Így maradott egyedül Erzsébet, pusztá tetőjén,
 Pártos lelkű felek durva csapatja között,
 S atyjának vesztén siratá a nemzet ügyét is,
 Mely önnön fiain edzi dühödve vasát.
 Így leve tömlöczczé eldődei fénypalotája:
 Ő maga árva, szegény: párthive nincsen azért.
 Ótalmára hevült idegen bár; ah de magyar nem,
 Nem kele, nem buzgott védeni szent igazát.
 S elhidegűlve hagyá nagy hőse szelíd unokáját
 Válni örökjétől, mely nem örökje tovább.
 «Hunnia, légy boldog! s bár nincs maradásom öledben,
 Míg piheg e szív, csak — csak teutánad eped.
 Hív leszek én hozzád, ha te bár elhagyva feledtél:
 Csak te lehess boldog, szép haza! szenvedek én.»

Ezt rebegé a szűz, nemzője porára borúlva,
Nagy koronázottink hajdani békehelyén;
És ott, hol komoran barnúltak az ősi koporsók,
Honjától ott vőn szív-szakadozva bucsút.
Érzi, miként hasad el bús élete minden örömtől
S könnyén népének lassu halála remeg.
Elvált! s kit nem rég ezerek tömjéne magasztalt,
Most távol rejtek néma homálya fedi.
A vigadók zajait s a kény szabad ömledezését
Most halavány színnel váltja monostori csend.
Rettentő csere! mily türelem múlhatja fel e súlyt,
Mely a vétlen szűz lágy kebelére rohant!
Távol kedvesitől, részvétlenül, élve temetten:
Léte kies tavaszát zárja halotti magány.
Síkra kiszállani már nem látja vitézei rendét,
Harsány tárogatók nyers riadalmi között,
S bajnoki játékban diadalra hevülve szemétől,
Csengni aczélon aczélt, vívni erővel erőt.
Nem, nem a délczeg inú paripák nyílroptü szökésit
Párduczos ifjaknak verseny iramtok alatt:
Nem, soha nem többé! mindennek vége szakadt már,
A gyönyörű létnek kelleme, szépe, oda!
A győztes seregek dalait most váltja karének,
Mely remegő ajkin hosszú fohászbba vegyül;
Vagy komor árnyékként lépdelve sötét teremében,
Gyúladozó vérrrel küzdve emésztí magát.
Nem mosolyog neki a viszonzérés égi sugára,
Mely lágy vonzattal hú szerelemre hevít;
S hintve reánk a lét bájlóbb tartalmu világát,
Minden földi öröm kéjözönébe merít.
A gyöngéd anyanév, deli férjnek tiszta szerelme,
És rokonúlt lélek őt nem enyelgi körül.
Sejti malasztit bár, de lemondás átka felette!
S álma derültében képe alélva letűn.
Így hervad szomorún örökös gyászkörbe szorúlva,
Így a forró szív a hideg élet alatt.
Mindenek elhagyták: egyedül fájdalomra maradt hív,
Nyújtva töviskoszorút bíbora éke helyett.

Vér gőzölg azalatt Magyarország térein : a vak
 Pártosság szabadon gyűjti halálra tüztét ;
 Míg Rozgony mezején Károlynak fegyvere győzvén
 Méreg-, tör- s cseleken nyert urasága megállt :
 S míglen az új fénynek hódolt s örvendeze a nép —
 Messze vidéken szép csillaga éjbe borúlt.
 Mint a nyári lebel sivatag közt, hűnyt el ez élet ;
 Vég jele áldás volt, vég rebegése : haza !
 Így hala Erzsébet, nagy szerzőnk hív unokája ;
 És hidegült hamvát nem fedi honni virág.
 Nyúgodj, áldott szív ! emlékedet élteti a köny,
 Melyet drága hazánk egykori képe fakaszt.

PIPADAL.

Gyűlöljön bár sok finnyás orr,
 Édes pipám ! tégedet,
 Hú vitézed én mindenkor
 Pártul fogom ügyedet.
 Te vagy éltem kísérője,
 Egészségem hévmérője,
 S játszi bodor füstöddel
 Búmat vígan űzöd el.

Ha látom a porlelkeket
 Ezer kínnal mozogni,
 S büszkén rázva bilincseket
 Üres fényben ragyogni ;
 Reád gyújtok s azt gondolom :
 Szánandó, kit ily átok nyom !
 Lepje bár arany ezüst,
 Léte mégis hiu füst.

Hány bajlódik szerelmével,
 Néz, szalad, int, áldozik,
 Hevül, fázik, nyugtot nem lel,
 Hold felé sohajtozik.

Én rád gyújtok, s azt gondolom :
Szánandó, kit ön szíve nyom,
Mert a szép szó s leánykegy
Vajmi hamar füstbe megy.

Ha valaki tág tüdővel
Magát hírbe kürtöli,
Fényleni vágy nagy erővel
S más érdemét előli ;
Én rád gyújtok s azt gondolom :
Itt legtöbbet az idő nyom,
S koszorúdat neveddel
Füst gyanánt oszlatja el.

Ha egy úrfi, pézsmán hízott
Felfürtözött üres kép,
Szűk elméjű, de elbízott,
Nagy gögösen hozzám lép :
Magát, javát fitogtatja,
Drága időm elragadja :
Fegyver leszen pipámból,
Kifüstölöm szobámból.

De ha jó egy lelkes magyar,
Szívcsereére kész velem,
Szembe nem méz, hátul nem mar,
Nyíltan leli kebelem ;
Sokat ugyan nem adhatok,
Legfelebb egy dalt mondhatok :
De felcsapván jobbjaival,
Megkinálom pipával.

Némely szépek, idegenhez
Másképp nem idegenek,
Csak a szegény pipafüsthez
Oly igen kegyetlenek :

Pedig mennyi gazt táplálunk!
Én úgy vélem: dohány nálunk,
Bárki mit állítana,
A legjobb indigena.

ALKONYI DAL.

Ím, kedvesem édes! kék hegyen túl
A nap remegő sugára leszáll,
És tiszta gyepágyon lágy pihenésre
Oly biztosan int a berki homály.

Ott gyenge fuvalmak játszva susognak,
S hű párja körül a fülmile zeng,
És illatözönben zöld koszorúkkal
A boldog aranykor képe dereng.

Ott messze irígyló vizsga szemektől
A földi szokás rabféke szakad:
Csak a szerelemnek égi hatalma
Vesz kényeket és új kénybe ragad.

S mint parti virággal víg ölelésben
A feldagadó habba vegyül,
Ugy kélledez éltünk egybe ömölve,
Míg a gyönyörűség mélyibe dül.

S mint a füzes ingó lombjain által
A holdnak ezüst világa ragyog:
A teljesülés szép álma felettünk
Még bájos alakban lengeni fog.

Jer, kedvesem édes! a tavasz illan,
S a fülmile nyájas zengzete múl,
Majd éji lehelletén a komor ősznek
A csermelye fagy, a rózsza lehull.

Míg bátor erőben kérkedik a lét,
 És a liget ernyős rejteket ad,
 Most éljük az éltet, hervad is az bár,
 A múltnak azért emléke marad.

Nézd a magas égnek csillagírását,
 Mely érzeni és szeretni tanít!
 O hadd szemeidben visszaragyogni,
 Mit lelkem epedve s égve gyanít.

KEDVES TÁJAMHOZ.

Édes titkom hú tanúja,
 Hívem rejtő szép vidék!
 Mint hajós a part felé vágy,
 Lelkem úgy utánad ég.
 Ah de messze messze tőled
 Zajlik árva életem,
 S ködbe szálló nézteimben
 Búra fordul érzetem.

Bár a fák itt is virúlnak,
 S tiszta forrás csörgedez,
 A madár zeng és azon nap
 Fénysugára ömledez:
 De komor csak és színetlen,
 Hévre nem gerjeszthető;
 Ott, hol ő van, kél napom csak,
 Éj borong, hol nincsen ő.

Szép vidék! mi boldogabb vagy!
 Őt te bátran nézheted,
 S rózsá közt hűs berkeidben
 Tagjait pihenteted;
 Míg kívánság s hosszú küzdés
 A forró s hű szívbe vág,
 Ott egy néma és lelketlen
 Szikla lenni boldogság.

Búsan kérdem a felhőket :
 All-e még a drága hely,
 Hol szerelme bájos ajkin
 Legelőször lebbent el?
 Ah de zúgva megy felettem
 S összedűl a fellegvár,
 S vad dörgéssel vallja sorsom :
 Boldog többé nem lépsz már !

CSALÓDÁS.

Lakja zárva kedvesemnek,
 Szómlra nem jó felelet :
 Tán szabadba csalta őtet
 A virágos kikelet ;
 Szép pihenni, álmodozni
 A liget hűs árnyain :
 Arra szálllok, ott lesem meg
 Titkos andalgásain.

S ím zöldjéből a bokornak
 Reszkető tűz ég elém ;
 Ő az, ő az ! lángszeméből
 Hű szerelme int felém !
 Kéjlobogva szálllok arra —
 Ah de játszi fénye múlt,
 A midőn a nap sugára
 Kék hegyek közé vonúl.

Ének ébred bús panaszszal,
 Oly szelíd, oly szelleti !
 Ő az, ő az ! engem hívnak
 Eájhatalmu zengzeti.
 Szívdobogva szálllok arra,
 Ah de léptem zajlatán
 Némul a dal, és felettem —
 Elröpül a csalogány.

Félig rejtve, illat-ajkkal
 Rám mosolyg egy gyöngé kép!
 Ő az, ő az! nyájas arcza
 Mint pirúl, mi égi szép!
 Őt ölelni szálllok arra,
 Ah de vérzik hő kezem —
 Rózsa volt, és képzetimnek
 Csak tüskéit érezem.

EGY SZÓ.

Lyányka édes! csak egy szóra
 Nyisd meg illat-ajkidat,
 S mint egy hang az üdvösségből,
 Ífjuló szivemre hat.
 Csak kis szó a m'ért esengek,
 Még is oly nagy, oly dicső,
 S szebb világba lobban által
 Lelkem, a rég csüggedő.

Kérded mily szó? Nézd a rózsa
 Hajnalcsókban mint pirúl;
 Szűz vonzat- s örömnilytában
 Keble ily szent jelre gyúl.
 Ibolyákon azt susogja
 A nyáresti víg lebel,
 Rengve fészkén bájcserében
 A madár azt zengi el.

Csillagában a teremő
 Azt ír mint kegyjelét,
 Hogy küzdési szép jutalmát
 Sejtse ott az árva lét.
 Lyányka édes! szép jutalmat
 Adhatsz még te idelenn:
 Mondd a hívség-lelte kis szót,
 Érted égek, mondd: *igen!*

KÉSŐ BÚ.

Rejtsd előlem kéjre lobbant	Ah de késő! a mit láttam
Szép szemed sugárait!	Olthatatlan bennem ég:
Rejtsd előlem édes arczod	Eget lelteni s el nem érni
S lelked annyi bájait!	Hosszu kínra már elég.
Ennyi kellem édenébe	Mit használ az édes álom
Jobb nem is föllengeni,	A forró szív lángival!
Mint utána forró vágygyal	Szebb valóra ha nem ébred —
S csillapítlan érezni.	A szegény szív kétszer hal.

MÁSODIK KÖNYV.

NÉPDALOK.

1.

Minap a kertben jártam
 S egy szép rózsát találtam :
 A szép rózsza könnyezett,
 Kérdém : mi bűt érezett?
 Őt a hajnal rászedte,
 Bimbóbul kifejtette;
 Délben jöttek a lepkék,
 De csak szagát keresték :
 Végre az est ráakadt,
 S attól csak könnye maradt.

Hej szép rózsza! szivedbe
 Több csapodárt ne végy be!

2.

RÁKOSI SZÁNTÓ A TÖRÖK ALATT.

Miről apám nagy busan szólt
Hogy itt hajdan szebb élet volt,
Érzi szívem s felsohajtok,
A mint Rákos térén szántok.

Hol Mátyás, az igazságos?
Te láttad őt, boldog Rákos!
Tán itt nyargalt hajdanában,
Hol én szántok mostanában.

Mondják, itten vitéz urak
Összegyűltek, tanakodtak;
S ha csatára trombitáltak,
Mint a sasok víni szálltak.

Eltűntek ők; Rákos, te állsz,
Meződön hány embert táplálsz,
Hej de magyart alig látok,
S nehéz szívvel tovább szántok.

Pest-Budárul sok nép kijár,
S alig érti nyelvünket már:
Hej! ma-holnap a magyar szó
Ritka, mint a fehér holló.

Hús szél támad onnan felül,
Zúgó szárnyán sötét köd ül;
Tán a por is e szép mezőn
Nemes szívek hamvából jön.

Barna leány a falubul!
Hej ne igyál a Rákosbul!
Magyar csonton foly a vize,
Könyektül sós annak ize.

Rákos! Rákos! hová lettél?
Szép híredből de kiestél!
Fáj szivem, fáj, ha ezt látom,
S hazám földét sírva szántom.

3.

Husvét után két hete már,
A szép leány a kertbe jár.
Jöszte, Rózsám, jöszte
Hamar ki!
A bokorban lelsz te
Odaki.

Zöld a levél, hűs az árnyék,
Játszanak ott hív gerliczék.
Jöszte, Rózsám, arra
Szaporán!
Jobban megy a munka
Csók után.

«Tüske van ott, csalfa legény,
A sűrűbe nem megyek én.
Van szeretőm nekem
Odabe',
Ki majd elvesz engem
Pünkösdre.»

4.

Hej violám, szép violám,
Te csak nem is tekintesz rám,
Pedig ha rám tekintenél,
Kék szememben szívet lelnél.

Barna hajad simítsd hátra,
Hadd nézzek én szép arczádra,
Hadd nézzek rá utóljára,
Búm eltemet nem sokára.

Bár csak piros rózsza volnék,
 Kebled felett elhervadnék;
 De szived nagy keménységén
 Fejér rózsza lettem már én.

Hej ki ne menj a mezőre,
 Sokat sírtam a zöld fűre,
 Majd szememnek bús harmatja
 Lábaidat megáztatja.

Isten hozzád, édes kincsem!
 Tovább immár nem tűrhetem,
 A faluban muzsikálnak,
 Elmegyek én katonának.

5.

Nézd a hegyek pipáznak,
 A kaszások megáznak;
 Ha szeretőm megázik,
 Nálam azért nem fázik,
 Van nekem jó tűzhelyem:
 Meleg tűzhely kebelem.

6.

A Tiszának kies partján
 Járok én szép rózsám után.
 Tisza! Tisza! mondd meg nekem:
 Szép rózsámat hol keressem?

Tisza! habod azért vidám,
 Mert tebenned fürdött rózsám,
 M'óta rózsám vizedbe szállt,
 Barna színed fejérré vált.

Holszéprózsám? mondd meg Tisza!
 Válg mézzé, ha vized iszsza;
 Mondd meg hogyha értem sohajt,
 Kebelemre visszaohajt. —

Írigy Tisza, te csak nem szólsz,
Szigetek közt némán lefolysz :
Én is puszta sziget lettem,
Búmnak árja foly körültem.

7.

Vedd sarlódat, édes kincsem,
Aratni jer most énvelem,
Temelleted, édes rózsám,
Mindjárt jobban megy a munkám.

Danolj rózsám, a nótában
Mint szívünkben szerelem van.
Szép is a dal, ha szerelmes,
Bús legyen bár, mégis kedves.

Kösd be fejed a kendővel,
De szép orczád ne takard el,
Virágos kert az énnekem,
Öröमित onnan szedem.

Nagyon süt a nap dél felé,
Pihenj le a kereszt mellé,
Dülj szűrőmre, édes rózsám !
Enni majd hoz édes anyám.

Én addig a kútra megyek,
Hogy fris vízzel enyhítselek,
Ha csókot adsz érte, rózsám,
Hárommal megköszöni szám.

Aratgassunk aztán megint,
Míg az este álmra int :
Ád az isten így kenyeret,
Így veszek el én tégedet.

8.

Messze fénylik a Balaton,
És engemet partjához von ;
Immár tudom, miért fénylett,
Mert szép Rózsám bele nézett.

Hej szép Rózsám ! tekints rám is !
Hadd derűljön bús szívem is :
Olyan az mint a Balaton,
Ha felette szélvész nagyon.

9.

Az én kincsem noha szegény,
Még is szívből szeretem én ;
Sok legény van a faluban,
De mint Palim egy sincs olyan.

Édes anyám neheztel rám
Ha durrogat az én Rózsám,
Mikor házunk előtt korán
Kiballag szép nyája után.

Ne durrogass, jó galambom !
Félbe szakad édes álmom :
Jól esik bár, ha nézhetlek,
De álmomban megölellek.

Fris bokrétát kötöttem én,
Neked adom, barna legény !
Tűzd a hűsön kalapodra
S emlékezz meg galambodra.

Vedd elő kis furulyádat,
Fújd el rajta bús nótádat,
Tán a szellő erre kapja,
Hogy rám gondolsz, megsusogja.

S én a kertben ha gyomlállok,
Szép nótádra visszadallok,
Eldallom, hogy te lélsz kincsem,
Míg utólsót ver a szívem.

10.

Legény. Hej csicsergő kis madár,
A szép leány csapodár.

Leány. Ha csapodár, jól teszi,
A legény úgy keresi.

Leány. Hej a rózsza tövises,
A szép legény negédes.

Legény. Ha negédes, jól teszi,
A leány úgy szereti.

Legény. Hej be csipős a csalány.
Kesereg a szép leány;
Ha kesereg, jól teszi,
A mint főzte, úgy eszi.

Leány. Hej savanyú a kökény,
Házasodik a legény!
Ha azt teszi, jól teszi,
Majd utóbb megérezi.

11.

Szülőföldem szép határa!
Meglátlak-e valahára?
A hol állok, a hol megyek,
Mindenkor csak feléd nézek.

Ha madár jön, tőle kérdelem,
Virulsz-e még, szülőföldem!
Azt kérdezem a felhőktől,
Azt a suttogó szellőktől.

De azok nem vigasztalnak,
Bús szívemmel árván hagynak;
Árván élek bús szívemmel,
Mint a fű, mely a sziklán kel.

Kisdéd hajlék, hol születtem,
Hej tőled be távol estem!
Távol estem mint a levél,
Melyet elkap a forgószél.

12.

Szomszéd asszony udvarába
Két galamb szállt minapába';
Bár elmémet mint futtatom,
Melyik szebb? azt nem tudhatom.

Egyik fürge mint a kis hal,
Arcza piros mint a hajnal,
Nem is csoda, két nap süti,
Bogár szemét ha felüti.

Nappal is éj látszik haján,
Rózsa virít kerek száján,
Ha ez csókra tüzesednék,
A méreg is mézeseznék.

Mint a hatyu szép a másik
Mikor rózsák között játszik.
S mintha búzavirág kelne
A fris havon, olyan szeme.

Líliomból szőtt arczáján,
Gyöngybe foglalt édes száján
Szelíd öröm múlatozik,
Onnan más szívébe szökik.

Hej csak ide röpködnének!
 Be örülnék a szökének;
 De a barnát is szeretném,
 Szint oly kedvvel ölelgetném.

13.

Mély a Duna közepén, Át nem mehet a legény, A parton áll hiában, Sohajtozik bújában.	Hej pedig túl a Dunán! Vár engem a szép leány, Ott áll és int hiában, Siránkozik bújában.

Mért jöttem át a Dunán Csalfa szerencse után? Túl a Dunán is szegény, Innen is az vagyok én.	Volna hajóm a Dunán! Érte mennék szaporán. Volnék hab! be örömet Átölelném a kedvest.

De sem most, sem azután
 Révet nem lel a Dunán;
 Egymásé nem lehetnek,
 Hej! azért hogy szegények.

14.

Túl az erdőn lakik rózsám,
 De az álnok nem jön hozzám.
 Bucsú óta nem láthattam,
 Azóta nem is alhattam.

Nem alhattam szerelmemben.
 Úgy befészkelte az szívemben,
 Kitépném, de mint a madár
 Kedves helyre csak visszajár.

Daru megjön és a gólya,
 De nem az én kedvem soha;
 Bús leszek én, míg az nem jön,
 Ki ott lakik túl az erdőn.

Holnap reggel virradóra
Elmegyek én a halomra,
Onnan nézek a szép tájra,
Kincsem fehér hajlékára.

Hej! de ott csak füstöt látok,
S eltűnik az, mint az álnok,
Mint az álnok, ki elhagyott
S öröm helyett könnyet adott.

15.

Rózsa! rózsá! mit csinálsz	Harmat csillog kelyheden,
Egyedül a kertben?	Ne sírj édes rózsám!
Ha szebb örömrre találsz	Ha bú fekszik élteden,
Ne élj ott ridegben.	Átültetlek hozzám:
Az élet ha nem páros,	Kelyhed legyen ajkamé,
Téli virág nem szagos.	Gyökered a szívemé.

16.

Ha én tiszta patak volnék,
Galambom kertjében folynék,
Tán hattyuként nyári este
Friss vizemben megfürödni.

Ha én zöldellő fa volnék,
Galambom kertjében állnék,
Föltartanám a nap hevét,
Hogy ne süsse szelíd képét.

Ha illatos virág volnék,
Galambom kertjében nyílnék,
Tán víg kedvvel leszakasztva
S keble havával itatna.

Ha én gyöngye szellő volnék,
Galambomra legyezgetnék,
S míg édesden álmadozna,
Ajkam ezer csókot lopna.

Ha én fülemile volnék,
Galambom kertjébe szállnék,
Búmat talán meghallgatná
S szívért szívét odaadná.

17.

A ki szeretőjét	Nincs virág a mezőn
Igazán szereti,	A nagy téli fagyban,
Legyen bármi sötét,	De ha kincsem eljön,
Még is felkeresi.	Akkor melegem van.

Sötét van az erdőn,	A konyha füstölög:
Ha bucsuzik a nap,	Fergeteg lesz talán;
Kincsem mégis eljön,	Galambom könnyörög:
Ha édes csókot kap.	Ne nézzek más után.

Nem nézek én másra,
Habár szeretne is,
Csak szép galambomra —
Elég baj az egy is.

18.

Hej ti fényes csillagok,
Volnék ott, hol ti vagytok!
Nem néznék én a vízbe,
Hanem Rózsám szemébe.

Hej ti fényes csillagok,
Onnan ti messze láttok,
Hol van Rózsám, merre jár,
Karjaimba jön-e már?

Hej ti fényes csillagok!
Ha jön, csak ragyogjatok:
Ha máshoz megy, húnyjatok el,
A hamis hadd bóduljon el.

19.

A bimbóbul virág lesz,
Kincsem mondta, hogy elvesz,
Hogy piros kendő lován,
Értem jön szüret után.

De vége a szüretnek,
Leánytársim nevetnek;
Volt hegyke szép szeretőm,
Hej de még sincs fejkötőm.

Az ágon szarka csörög,
Az ablakhoz röpülök,
Kinézek az utczára,
Nem jön-e valahára?

De csak halad az idő,
Elmarad a szerető.
Ó leányok! higyjétek,
Hamisak a legények.

20.

Most jer hozzám
Édes Rózsám!
Nincsen itthon
Néném asszony,
Darálni van
A faluban;
Mert ha itt lel,
Agyon perel,
Dörög, morog,
Ireg forog,
Nyelve pereg
Mint a kerek,

Pitteg pattog,
Csitteg csattog,
Szót nem enged,
Míg elreked.
Most jer kedves,
Senki nem les;
Adok csókot,
Akár hatot,
Aztán tágulj,
S el ne árulj;
De elvégy ám,
Édes Rózsám!

21.

Én is voltam szegény legény
A míg nem szerettem,
De azóta gazdag vagyok,
M'óta rabbá lettem.

Ha pénzem nincs, rátekintek
S mindjárt kincset látok;
Ha megölel, bú, baj, gondok!
Nevetek reátok.

Szépen zeng a kis pacsirta
Ha tavasz kifejlett,
Szebben danol édes Rózsám
Pergő rokka mellett.

Arcza milyen, keble milyen —
De azt meg nem mondom,
Mert többen is megszeretnék,
Lenne akkor gondom!

22.

A Dunában sok a víz,
Jaj! ki a leánynak hisz!
Mint a víz a Dunából,
Nem fogy az ki bujából.

23.

Gyöngyvirág és líliomszál!
Szép szeretőm mellettem áll;
Mint a téjben uszó rózsza,
Olyan az ő nyájas arcza.

Hollószárnyak szemöldöki,
És alúlok tűz ragyog ki,
Tűz ragyog, mely neha éget,
Lángja után von engemet.

Gömbölyű kis piros sajka
Mézforráson az ő ajka,
Gyöngygyel rakva szagos öble,
S fülmile szól ki belőle.

Tajtékhalom az ő keble,
Rubintbimbó áll felette,
És alatta az a nagy kincs,
Milyen több e világon nincs.

Mint reggel a játszi lepke
Szép galambom olyan fürge,
Két ujjammal átfoghatom,
Ha víg tánczban megforgatom.

Szeretem is én a Rózsát,
S ha úgy rám néz és csókot ad,
Tudja Isten mit nem érzek,
Szívem ugrál s alig élek.

24.

Vigan foly a csermelye,
Hej Rózsám, ne néz bele!
Mert ha bele tekintesz,
Vidám kedve oda lesz:
Majd úgy jár mint én szegény,
Zokogva foly ligetén;
Zokogva foly éltem is,
Reggel, délben, este is.

A Bakonyban sok a fa,
Több könnyeket sírtam ma.
Azért olyan zölddek a fák,
Mert könnyeim áztatják:
De meghalok azért is,
Tudom akkor sírsz te is —
De Rózsám, ha szeretnél,
Csakugyan jobban tennél.

25.

Legény szökött kertembe,	Jaj be kínzott engemet,
Ott szívét elvesztette,	Úgy furdalta keblemet!
A szívét én meglettem	Utóbb el is foglalta,
S kendő alá rejtettem.	Saját szívem kitolta.

26.

Az én babám durczás leány,
 A legénynek csak fittyet hány;
 Be haragszik, ha azt mondom:
 Addsa csókot, szép galambom!

Igaz! sánta! de az hagyján!
 Csak czipó ne volna hátán!
 Még azt is eltűrném benne,
 Csak fél szemre vak ne lenne.

Otthon ülő serény, dolgos,
 Nappal nyugszik, este álmos.
 Gombóczot főz mint az öklöm,
 Ettem egyet, most is nyögöm.

Bárki mit mond, én elveszem,
 Hív lesz hozzám, azt elhiszem;
 Nem féltem a katonáktul,
 Sem magátul a haláltul.

27.

MOHÁCSI DAL.

Suhogva mint az esti szél
 Mély gödréből a vitéz kél,
 S mint halvány köd holdvilágnál
 Mohács térén tétova száll.

Néz a pásztor s keresztet hány,
Kiált a hív kuvasz után,
A tűz mellé heveredik,
S múlt időről töprenkedik.

«Hej itt egykor e gyep felett
Sötétpiros harmat esett;
Fű, virág búsan lehajlott,
S magyar szívből fris vért ivott.

Sok legény jött nyalka lovon
Győzni a vad büszke taron,
Lova eldőlt, maga fejr,
Néma, hideg, mint őszi dér.

De a mátká honn könyezett,
Víg dal között kört nem lejtett,
Várja, de csak halálmadár
Hozza hírét, hogy nem él már.

Csele patak! iszapodban
Királyi nagy temető van,
Azért is oly sárga vized,
Oszlopod gőz, átkos neved.

Csontba akad s hortyog a ló,
Meg-megcsorbul kasza, sarló,
A leány fél, s bármi begyes,
Oltalmára legényt keres. —

Ne félj, Rózsám! szebb idő jár,
Dunánk rabot nem hord immár,
S újra díszlik Mohács táján
Magyar legény, magyar leány.»

28.

Az ér mellett áll egy fa,	Ne lássa szép alakját,
Szép Rózsám eljár oda:	Aranyháló szög haját,
Én is ha zöld fa volnék,	Villámló tűzszezeit,
A kedves helyen állnék.	Fejér galambtetemet.

Ágimat lehajtanám,	Ne lássa! mert magamkint
Hogy más ne lássa Rózsám,	Örömet nem lel megint:
Ha lepihen s hűtözik	Én is láttam s víg napom
Vagy az érben megfürdik.	Érte búban folytatom.

Kalapomon virága,
Melyre kis lába hága,
S a violát kebelén
Könnyekkel neveltem én.

29.

Fogy már a nap melege,	S ha galambom betoppan,
Kertünkben a czinege,	Szívem oly nagyot dobban!
Csipős szél fúj a mezőn,	Pergő rokkám megakad,
Farkas kullog az erdőn.	S fonalam is elszakad.

Hadd fújjon a csipős szél,	S ha nyájasan mellém ül,
Galambom attól nem fél,	Mi nem néz ki szemébül!
Reá veszi bundáját	Szép szemek, barna szemek,
S felkeresi Rózsáját.	Öröm nézni belétek.

És ha a mécs elalszik,
Ajkaimhoz lopózik,
Megcsókol, én haragszom,
S a csókot — visszaadom.

30.

Messze tőled, édes kincsem,
Komor búban fogy életem;
Küldj messziről vigasztalást,
Hogy te még most sem szeretsz mást.

Ha megvirrad napkeletről,
Emlékezem szép szemedről,
Az is, napom míg boldog volt,
Oly szép tűzzel felém lángolt.

Bár itt is a nap melegít,
Mint szemed úgy még sem hevít,
Kivül égek, belül fázom,
Mert te messze vagy, galambom!

Mit nem adnék, mit nem tennék?
A villámra is felülnék,
Hogy csak egyszer láthatnálak
És szívemhez zárhatnálak.

De mit tegyek? nincsen mentség,
Tudja isten látlak-e még!
E gondolat csak könnyet ád,
Szép galambom, isten hozzád!

31.

Piros leány! barna leány!
Megkérlek én szüret után,
Van szekerem, két pej csikóm,
Azon viszlek, szép galambom.

Van kis házam és kertecském,
Buzát termő jó földcském,
De mind ennél tán többet ér
Szívem, mely csak éretted vér.

Csapj fel, Rózsám, s foglalóra
Süss egy csókat ajkaimra,
Meghálálom én ezerrel,
Csipkés szélü fejkötővel.

32.

Monddsza nekem, rózsám-adta,
Van-e kezéd olyan,
A mely nem csak ölelni tud,
De jártas dologban?
«Van kezem, mely a ház körül
Tud munkát találni,
Jól tud varrni, sütni, főzni
S beteget táplálni.»

Monddsza nekem, kincsem-adta,
Van-e lábad olyan,
A mely nem csak sétálni tud,
De honn is talpon van?
«Van lábam, mely jó uton jár
S nem botlik oly könnyen.
A nappal kél, sűrögve jár
A háznak körében.»

Monddsza nekem, lelkem-adta,
Van-e szíved olyan,
Mely szeret? Ha van, elveszlek
Még ezen farsangban.
«Van szívem, mely híven szeret,
S ezt tartom fő jómnak:
De másért ég, nyalka legény!
Tiéd kosaram csak.»

33.

Sárga levél, sárga levél,
Bús utamra miért estél?
«Azért estem, mert nincs ágam,
Nincs a mi tart, nincs világom.»

Hej nekem is az a sorsom,
Hideg a föld, fázva járom.
Van hazám, de nincsen benne
Egy kis hajlék, mely fölvenne.

Harmat, harmat, hol termettél?
 Bús szememre miért estél?
 «Azért estem a felhőbül,
 Mert víg napom már nem derül.»

Rezgő harmat! te könnyyé válsz,
 Szememben jó forrást találsz.
 Leszállt nekem is szép napom,
 Szegény magyar! azt siralom.

Fülemile, te kis madár!
 Szép dalod mért nem zenged már?
 «Azért nem zengem dalomat,
 Mert elvesztém hív páromat.»

Hej fülmile, te kis madár!
 Elnémúlok én is immár.
 Mért mondanám keservemet,
 Ha nincs szív, mely ért engemet.

34.

Komám asszony leányának
 A pártája elveszett,
 S ezen bíró uraméknak
 Szíve nagyon megesett.

«Mondd meg, babám, mi okozta
 Néked ezt a szörnyű bajt?
 Ha megkapom, kalodába
 Záratom a gaz tolvajt.»

«Szőke Bandi az a tolvaj,
 Ki e nagy kárt okozta:
 Pártám hagyján! de nagyobb baj:
 Szívemet is ellopta.

Ha kend okos, bíró uram,
Jobb kalodát tudok én:
Szőke Bandi legyen uram,
Majd fogságba' tartom én.»

HARMADIK KÖNYV.

TAN ÉS GÚNYOR.

THEMISTOKLES.

Vissza bús melyembe, ti vérsóhajtások!
Egy lépés még — s marad hazámnak határa.
Hol eltörlettek a nemzeti szokások,
Nem füstölög már a szabadság oltára.

Oda minden erő a görög honába';
A kinek már nem forr szabadságért vére,
S önkényt bedőle a puhaság karjába:
Rabláncz lesz jutalma, szolgaság a bére.

SZERELEM.

Félni, vágyni, leskelődni,
Múlton és jövőn tünődni
Míg a jelen elillant;
S ha szép álmod el is éred,
Hőn várt s vajmi könnyű béred
Nem más, csak egy kopott lant;
Egy kísértő ijesztő ház,
Szépen festett omladó ház:
Egy dörögő agg tündér,
Ki bár csak ismertet áldoz
S kegyével is unalmat hoz,
Mégis mind új adót kér.

A szerelem e csalfa szer,
 Előbb czirogat, aztán ver ;
 A midőn táplál, emészt,
 Mosolyogva eget ígér,
 De ha meghűl egyszer a vér,
 Késő bánatot tenyész.

REJTETT SZÓ.

Hat betűből állok, házi eszköz vagyok,
 S használtatva semmit egészen nem hagyok;
 Láthatsz kezében is sok mesterembernek,
 Ámbár nem árthatok a keményebb szernek.
 Első két betűmnek örül gazda és nyáj,
 Általa vidám lesz a mező és táj ;
 Nagy város utczáin élve nem nézheted,
 De hervadtan annál drágábban fizeted.
 Három első tagom hangos torku madár,
 Rengő vetés közt a vadász utána jár ;
 Fogva sötét házban akasztja falára,
 Halva jó ízűen teszi asztalára.
 Végző négy tagom nem tesz soha egészet,
 De a végző három annál többre vezet !
 Ez ura mindennek, jót, szépet, dicsőt szül,
 Csillagot mér s bátran világokat kerül.

A FÚZFA POETA GRATULÁL

ötet mellőzött egykori Maecénásának.

Köszöntő köszöntést kell ma készíteni,
 Mert készet késő lesz a sajtostul venni,
 Mely ez esztendőben görbén nyomtattatott,
 S harmincz évek óta a ponyván hanyatott :
 Hogy születésnapod azzal ünnepeljem
 S vastag érdemedet oszlopra emeljem.
 Abrincsrá fogok ma egy koszorút fűzni,
 S fonnyadt repkény közé borcsapokat tűzni.

Sánta Pegasusom hegyre akart vinni,
 Vinne bár Neszmélyre, hol bort lehet inni,
 Mert utálom Castal vízizű forrását,
 Az hamar elcsapja az embernek h . . . t.
 Bibas vinum, frater, in te nunc est ordó:
 Csak legjobb forrás az óval teljes hordó.
 Collégám Apolló! tégy ma hamar csodát,
 Hold szarvára akaszsz egy sívító dudát,
 Hogy elfujjam rajta köszöntő nótámat,
 S érdemed hirdetni feltáltsam a számát:

Adjon isten áldást, egészséget, — jajjal,
 Szerencsés napokat teli — gonddal, bajjal;
 Üres kamarádnak — még több ürességet,
 Pinczédnek jó — vizet, de horban szükségét.
 Kemenczédnek fűtőt, de sustorgó fát — nem,
 Bundául szolgáljon — százszor lyukas selyem;
 Egyéb ruhát a sors oly bőséggel adjon,
 Hogy, ha kimész, otthon — semmi se maradjon.
 Pénzed annyi légyen, mennyi — szőr talpadon,
 Legmérgesebb ellened üljön az orrodon.
 Ha nem lesz kenyered, a szükségtől ne félj,
 Dínom dánom között mindenkor — sírva élj . . .
 De már több verseket nem tudok csinálni,
 Engem úgyse! ezt is sok baj volt firkálni;
 Ez ünnepre hát csak kiáltok egy hujját,
 És ha elretnetnek — boldog alleluját!

JELIGE

a «Szépliteraturai Ajándék»-hoz.

A kezdő mindent jónak tart, könnyen elégszik;
 A bölcs tudja, minő fáradozásba kerül.
 A művészi tökély göggszemmel nem szok ítélni:
 Keskeny hézagokat csak szoros elme vadász.

DALFORRÁS.

Minden öröm hangot szül, a bú s fájdalom ismét:
 A kikelet zöldjén zeng philomela panaszt.
 Ott hol erő s szerelem párul, nincs messze az ének:
 A nyelv dalra fakad, hogyha vezérli szived.

AZ ÉLET KORAI.

Gyöngén ringatva jó anyánk ölében
 Vigan kezdjük létünk szép hajnalát:
 A játszi gyermekség bájos körében
 Csókoljuk a jelenlét angyalát;
 A kétes távolnak sötét ürében
 Hiú fényt ködbe vont szemünk nem lát;
 S könnyű habok között lebegve létünk,
 Minden bájképnek oltárt díszesítünk.

Minden kelő nap üdvezlő sugára
 Akkor vidám örömré integet,
 S ártatlan lépteink minden nyomára
 Édes megnyugvás rózsát hinteget;
 A játékhely fő vágyaink határa,
 Csalárdul egy remény se' hiteget:
 Mély sírok halmain mosolygva állunk,
 S legkisebb tárgyban nyílt eget találunk.

★

A bimbó fejledez, s reményvirága
 Egy új élet meleg karjába dül,
 A zsenge kornak tiszta boldogsága
 Szép álmok özönébe szenderül,
 Szorult melyünknek ébredő világa
 Fenlángol s új világokat kerül;
 A hős hajdankor telt szívünk felé leng,
 S a nagy- s dicsőre lelkesülten éleng.

Szűk már az ősi ház, tovább repülni
Vágytan vágy a fellengző ifju tűz,
Kiesb virány látszik felénk derülni,
Hol majd egy szép tündér jobbára fűz,
Kivel dühös vihar közé merülni
Feszül keblünk, a gerjedő, a szűz ;
Mienk a föld, mienk egész teremtmény,
S tettekre szólít egy hizelkedő fény.

Künn a zavarban küzdő szenvedélyek
Gyűjtják szivünk magas czélokra már.
Bizonytalan tárgyért hevül a lélek,
A forró képzelet csapongva jár,
S míg szűnyadoznak a nemesb tökélyek,
S a lángérő tisztább formára vár,
A föld határin túl szállong az elme,
S ábrándvilágba kél öröm- s gyötrelme.

S bibor felhőkön mint a szép Auróra,
Jön egy istenné, s kéjmalasztjait
Lehelve a szorúlt ábrándozóra,
Intézi a vad tűznek árjait,
Nem földi kényeket nyújt minden óra,
S egy bájalakra fűzi álmait ;
És Pharusként a vándor éjjelében
Szelíden fénylik hullámozó melyében.

Ott áll az ifjú! s tiszta hódolatja
Szerelmet vall s érzése olvadoz,
A viszonzláng őt istenné avatja,
Midőn a hív karjába' ringadoz ;
Egy pontra gyűlt az élet foglalatja,
Az ösztönzaj csak élvre lobbadoz ;
Míg összeforrt lényök Hymen szavára,
Egész édengyönyört egy percbe zára.

★

Kedves lánczokra fűzve a siriglan
Korunk repül s a szív magába tér,
Az ifjuság szeszélyes álma illan,
S a gondpályán lassúdan húl a vér;
Férfjúlt erőnk valót ölel busítlan,
S a hulladó virág gyümölcsöt ér;
Szent tartozások tenni kényszerítnek,
S a férjnek szűk, de szebb határt kerítnek.

Midőn hazáját rabbilincs fenyíti.
Bőszült érzéssel harczmezőre száll;
A szép szabadság hőslánggal hevíti,
Körüldörögje bár ezer halál.
Nem csügged s honvéd tisztét teljesíti,
Míg győz, vagy testhalmok közt sírt talál;
A jobb utókortól reményelve bérét,
A nyert borostyánon kiontja vérét.

Mint a szirt, megviván a vész dühével,
Elszúzza óceán dagályait,
A férfi érczpajzsként erős melyével
Enyelgi a sors csapdozásait.
Épít, munkál, gyűjt, koczkáz életével,
S a közjóért áldozza napjait;
Szép hölgyén, magzatin s baráti szíven
Függ boldogsága s léti czélja híven.

Most a lángész teremő ihletése
Ösvényt lobbant sötét homályokon;
Min eddig jós lelkünk csak sejtve kése,
Fénynyé villant a büszke homlokon;
Mindenható elménk istenkedése
Ég- s földbe hat, mint az, kivel rokon,
S buvárnyilai e lét titkába vágnak,
Vezér szövétnekül az ész- s világnek.

E pályán lep meg éltünk alkonyatja.
Halántékunk télszínbe öltözik,
A gyors idő tüzünket oltogatja,
Világunk bús homályba költözik;
Kielt keblünk a múlt hamvát mutatja,
Komoly szemünk csak sírba ütközik,
S mit egykor a szív oly imádve kére,
Most dísztelen hull a való jegére.

Kivál az elme bolygó képzetéből,
S a fáradtnak magány nyújt gyámkezet,
Mely a világnak zajló tengeréből
A béke csendes partjához vezet;
S szelíd malasztal a távol ködéből
Sugárzik át a szép emlékezet:
S mint hold csillámai a folyón remegnek,
Lelkén úgy reszket a borúlt öregnek.

Csendes hajléka árnyékos körében
Elandalog, mint élte reggelén;
Szebb lét reménye hitté vál szívében,
Győz a mulandóság vad éjjelén,
És megnyugodva sorsa végzetében
Elalszik békén a szerelem ölén;
Kidől; s más vándor lép üres nyomára,
S az esti szellő játszva leng porára.

LANTOS SZERELME.

Nem földi ösztön, mely magát emészt
S czélnál is kétkedő homályba dől,
A szívet birtok közt új vágyra készíti
S mérget ráz ön virági kelyhiből,
A bűt komordan akkor is tenyészti,
Ha rég kivált kísértő fényiből,
S nem hű karral, mit egykor fenn ígére,
Mirígy tűzzel sujt a küzdő sebére;

Nem játszi kény, mely a port vonzogatja
 S hiú gőzén vakon csügg a közlét :
 A szép- s nagynak felséges hódolatja
 Érinti a lantos meleg keblét ;
 Dicsőn mereng jós lelke villanatja,
 S áttörve a jelen ködéjjelét,
 Az égi szűz bájtegzét nyújtja néki,
 S tavaszt lihegnek lelkesült vidéki.

Mosolyogva tűn fel kedves ideálja,
 S érzelmi lágy körében szentesül ;
 Szelíd néztén az ég nyíltát csodálja,
 S édes titkának jegyzi frigyesül,
 Tisztább tetőkre nyúl a rózsapálya,
 S ezer vidám alakkal népesül.
 S imádtan a hivet, kiért hevüle,
 Kiesb virányokon lebdes körüle.

Örömhitté vált gyermek bizodalma,
 Szívét örök malaszttal élteti.
 Szeret : habár a sors kemény tilalma
 A drága lényt kerülni kényteteti.
 Önáldozása lesz csendes jutalma,
 Melyet forrón ahítva képzeti
 Minden kis tárgyra tündérszínt fuvalnak,
 S dicsét vallják a lelki diadalnak.

S mit a kebel mély rejtekébe zára,
 Reszketve kél a lantnak húrjain ;
 Szent lángban tévedez reménysugára
 Az érzemény titkos hullámain.
 Andalgva néz fel távol csillagára
 S felleng a dal kéjelgő szárnyain,
 S míg erdőt berket tölt zengése bája,
 Édes megnyugvás ömledez reája.

Egy kép körül édelg a biztos ének,
 S rokon szívhez simulva hangjai

Szerény tanúit gyöngéd érzetének
 Viszonzva lengetik honpartjai!
 S felette bár sötét felhők gyülnének,
 Lezúgnak a vad kor viharjai.
 Merészen áll a fergeteg dühében:
 Kezébe' lant, szerelme lángmelyében.

S a mit teremtvé-áradó hevére
 Kegyajkin a képzés lehelt vala,
 Merész irányra érdemcélhoz ére,
 S vigan dereng a szépnek hajnala:
 Nem vágy azért fénykoszorút fejére;
 Nem ő, a kedves éljen általa,
 Mint istennéje a késő időnek:
 Felejtett sírján bár moh s tüske nőnek.

AZ ÉLET.

Mig tavaszunk zöldell, ezer indulat edzi fulánkját;
 Megbékít az idő: akkor az élet iramt.

ÉLETÖRÖM.

Ilyen az életöröm: míg sejtjük, eget mosolyog le;
 Bírni alig kezdjük, bája enyészten enyész.

IRÓI TANÁCS.

Már ha tudós lettél, illik tudnod, mi különzi
 Őt a köz néptől s hírre mi fűzi nevét:
 Lassu menés, halavány szín, terjengő kar, izetlen
 Kedv, rejtélyes szó, nyugtalan elme futás,
 Félénk nyíltszívűség, szánó, mély titku mosolygás,
 Gőgös alázottság, jégmelyű andalodás,
 Sokra törő unalom, leverő kegy, könnyű ítélet
 S édes hűledezés pusztá dicséret után.
 Ez még mind nem elég; házadra is illik ügyelned,
 Hogy mindenki hamar lássa csodálva ki vagy?

Barna szobád falait pókháló lepje, s halálfő
 Sárguljon komoran nőtelen ágyad előtt;
 Régi szakállós urak koszorúzott szobrai mellett
 Szörnyű írószerszám asztalod éke legyen;
 Ritka-sikált padlón elszórva heverjen írásod,
 S minden szöglet ürén szű egye könyveidet;
 S hogy bölcs mondását Salamonnak igazlani tessed:
 «Csak hiúság s álom mindened a nap alatt»
 Büszke lemondással tûrd e lét annyi hiányit —
 És üres erszénykét nyersz czimeredbe, dicső!

TOLLAGI.

Kiballagék andalgva, gyöngyalak!
 De ah, irigy felhők zúgtak felettem,
 S örömczélom bús áldozatja lettem:
 Megáztam jól, de nem láthattalak.

Most, vad sors! elzárnak hideg falak;
 Repüljön hát ez édes dal helyettem
 Hozzád, kit első perczben már szerettem:
 Lásd innen, mily buzgón ohajtalak!

Beteg vagyok; de szívem indulatja
 Vigasztalásomúl azt mondogatja:
 Hogy tán azon hódító játszi szem,

Mely nem rég oly sok szép reményt ígére,
 Egy-két könnyet gördít sirom kövére,
 Ha meghalok — de azt alig hiszem.

EPIGRAMMÁK.

1.

A ki művészpályát óhajt, tövisit ne tekintse,
 Bátran törjön elő, s tűnnek az éji ködök.
 Síkos az út s meredek, szűk az élet: szökni tanúlj, mert
 Gyors az idő, megelőz, s hasztalan áldozatod.

2.

A késő szerelem kétes láng, téli virágként
Védő kézre szorúl, s fázik az, a ki szedi.

3.

A tudományt szereted, hirt lángolsz általa nyerni?
Kis jutalom, nagy erő annak alapja, vigyázz.

4.

Kis dolog is gyakran nagy czélt okoz a sokaságnál,
Melyet utóbb tetté érlel az egyes erő.
Kezdeni többnek kell; de valódira hatni csak egy tud,
Ebbe vegyül a sok, s általa mindenik él.

5.

A boldog szerelem hallgat, s titkon szedi bérét;
Szép szavak árjai közt néma halálra siet.

6.

Ah! az idő rövid: így sóhajt fel számtalan ember,
S mint ölhesse el azt, többnyire arra ügyel.
Elmeszorúltságát hány ember leplezi azzal,
Kit gögfénye gyötör, bár feje s keble üres.
Gyors röptét egyedül maga érezi gyenge szerelmünk:
Mert kéjpillanatit bűba meríti korán.

7.

Ah s Oh fő nyereség a versben mint szerelemben:
Itt érzést jelel, ott tiszta metrumra segít.
A bölcs, szót ha felejt, bátran folyamodjon ezekhez,
És ha az Ah nem elég, bízza az Ohra ügyét.
Büszke tudósokat is gyakran pártul veszik, és mint
Gondolatok szöknek a csoda semmi közé.
A lobogó szerető, szintúgy ki szeretni megúnt már,
Keblok ürességét általok elfedezik.
Hangul szolgálnak bű-, fájdalom-, álm-, örömnök,
Minden szép s nagy előtt, s félszegü versek után.

8.

Kis hang a szerelem : ha kiejted, milliomozva
Zengedez élted víg hajnali álma körül.

9.

Kétes harczok után az az ember fő nyeresége,
Hogy szűk léte körén túrni s felejtni tanul.

10.

A szerelem titkába nehéz behatni ; mi okból?
Távoz eszünktől, s vak hitre simítja szívünk.

11.

Férfiba' több erő, lágy érzés asszonyi birtok,
Ez jó szívre, amaz bátor eszére kevély.
Így külön ösvényen változnak létök irányi :
Míg a töli erszény frígyes ígára fűzi.

12.

Változat átka alatt nyög minden földi teremtmény :
Lassu szokás egyedül ellene védpaizsunk.

13.

Ámor számkivetett, még is szabadonta tilosban
Édes kínos adót lopva szed és mosolyog.

14.

Pislog az éjjeli mécs, eszmélve tünődik az ember,
Partra miként szálljon, mint alapítsa ügyét ;
Hajnalt vágy, s örvend a sejtett békesugárnak :
Feltűnt az ah ! s hidegen néma porára ragyog.

15.

Büszke vitéz hamvát márvány fedi tetti jutalmúl :
A hív sirja felett dalt rebeg a szerelem,
S messze időkön míg gyöngéd érzelme elárad,
Hány szobrot letipor vak diadalmi erő !

16.

Múltra jövőre tekints, ha magas bért nyerni törekszel :
A jelen áldásit lágy kebel érzi maga.

17.

Törpe! nagyot nem lépsz! ne erőlködj! kár az időért :
Fenn csügg a koszorú : nagyra nagy elme mehet.

18.

Hány ezer évek előtt írtak már a szerelemről,
S mindenik annyi gyönyört bájola s hinte reá ;
Én nem! sőt makacsúl tagadom jótéte malasztit :
Mert tüze lángjától reszket az életerő.

19.

Küzd az erős, de halad ; gyöngébb őt lesve nyomozza,
És ha nem érheti el, régi szokásra kevély.
Az, ki akar s nem tud, kész mindig gúnynyal itélni ;
A tehetős hallgat ; tette mutassa mit ér.

20.

Álmod az ifju, meleg karjával ölelve világát,
S a szent lelkesülés szárnyain égbe röpül ;
Tiszti bilincsben utóbb csalfénye nem önti sugárit,
Élte szükén küzdell a hideg élet után.

21.

Messze halad, ki tanul, messzébb jut mézes ajakkal,
Legmesszebb, ki örök görnyedezésre szokott.

22.

A ki sokat kíván, az többnyire csak keveset nyer,
Játszi szerencse vakon szokta eladni javát.
Oh ne esengj kincsért, fényes gond annak az ára ;
Hogyha szegény vagy is, élsz s szebb örömekre ta-
A szerelem kelyhén s őszinte baráti kebelben, [lálsz
Mint a dús, ki penész-lepte aranynak örül.

Hogyha hivem karomon csügg s szép szeme rám lövi
 És dagadó keblén szívem is újra hevül, [lángját,
 Oh te szegény gazdag, számlálgasd pénzedet akkor:
 Édes öröm közt én édeni bérre jutok.

23.

Nincs sors, nincs hatalom, ha erőd van küzdni magaddal:
 Légy szabad, állhatatos, s mennyei pálma tiéd.

EPISTOLA.

(Töredék.)

Nézd csak, barátom, a fejér mezőn
 Hazát kiáltva hány vitéz tűnik fel!
 Agg s ifju kor, sőt a szelíd nem is,
 Külön zászló s paizs mellé szegődve,
 Harczforrón állnak s gőgösen pörög
 Kezökben a lud-hordta dárda. Nagy
 Árpád s dicsőség! jelszavok. Mi lesz
 Ebből? kevés ugyan, de épen
 Elég a czélt bagolyének között
 Elásni. — Nem, nem! ez kaján ítélet.
 Hősvérökhöz hívek maradtak ők:
 Egymásra törnek, és mily lelkesen
 Tudják a hajdant a mostannal összeszőni:
 Nem szembe küzdenek, szív szív ellenébe,
 Hanem csak messziről, mosolygva sőt
 Dicsérve, egymást holtig csipdezik.
 Kivül nevetnek — benn busan zokog
 Az árva nyelv: védőktől tipratik.

Boldog végzés! mikint előmenénk!
 Pedig rossz lábbal mesterség haladni.
 Nézz szerte, vak barátom; mennyi szép
 Virág tenyész! s alig kél koszorú
 Még rajta; légyen bár minden levél
 Más országból, annál szebb s tetszetősb.

Hamar csodás mű lesz, ha ismerik
A kertészt; szinte úgy, ha sejtik
Hogy egy választott izzadott felette.
Sonetteket láthatsz csigás tagokkal,
Érzést ne várj: elég ha láthatod;
Stanczák röcsögnek és ódák sziszegnek,
Drámák kelnek, hol a magyart dicsérik,
De nem festik. «*Ne vádold; jó az, a mi
Tetszik.*» Hát még az ének ársjai
Hány andalgó szívet rettentnek el!
Szép a művészi pálya, mindenütt
Rokon szívet talál, csak egy szelíd
Hang süljön el, már ezreket hevít,
S érzésre, mint utánozásra vonz.
Ha kérdezem: mutassatok művészt?
«Honáru! fuss iskolába» — szólnak —
«S tanulj addálni; már ha egy megye
Hatvant ád, egy ország mennyit nevel!
Néhány emberkét látánk a görög
Földön, nálunk minden *Tekintetes* tudós.»
A nagy Horáczt hányan tisztelik,
Tudván hogy a farkas sem ette meg,
Mikor — nem volt ehés. Latánt, latánt
Kövesd; dicsőbb a régi, légy majom!
Igy zúg egyik rend, s nem hiába;
Tudják miért: a lecke régi,
Új a világ. — De hála tisztuló
Korunknak, vannak emberink, a kik
— — minden halmon művészt
Látnak, s azért is annyi tömjént
Hintnek fejökre, hogy már szédelegni
Kezdenek, s jaj a szegény fülnek, ki minden
Hideg könyvben nem hall kész fülmilét.
Fellép a dictator s azzal ledörgi:
«Mért nincs füled?» körülnéz, s toll-ragadva
Egyet vonít — s utána számtalan
Torok kiált: be szép! vagy: Mily gonosz!
Ő mondja, nem kell ok —

VÁD ÉS TETT.

Míg más érdemét a köz lélek alázni törekszik,
 Fényre deríteni azt a nemes elme huzog.
 Míglen epés vádat nyomoz a tehetetlen irígység,
 Nyújtani szebb példát a nemes elme buzog.

TITOKTARTÁS.

Mondják: asszonyaink csevegők; pedig él-e csak egy, ki
 Férje előtt titkot sírba ne vinne vele?

PONTYI SZERELME.

Parodia «Lantos szerelmé»-re.

Csak földi kény, mely az időt emészt,
 Tükörben él s a hold szarvára ül,
 Hős Pontyi nagy szívét gyors lánggra készíti,
 Ha jót hörpent a kancsó öblibül;
 De a késő bűt csak akkor tenyészti,
 Ha lelke fogyni kezd erszényibül,
 S a szép, ki oly sokat, szépet ígére,
 Hitetlen símul gazdagabb melyére.

Furcsa kény az, mely Pontyit húzza vonja,
 S gőzzel hizlalja sovány életét;
 Minduntalan más szépnek pillanatja
 Vágyakra költi kitömött keblét.
 Mi szépet tud, sebtén elmondogatja,
 Bár annak maga sem hiszi felét;
 S ha erre a kedves csókot ad néki,
 Meghallják azt Pestnek minden vidéki.

Minden utczában jár egy ideálja,
 De vágyása mindenütt el nem sül,
 Azért ő azt csak messziről csodálja,
 S pápaszemmel módissan frígyesül.

A szép házáig nyúl akkor a pálya,
S ha elfárad, egy szegletkőre ül,
S mint a kis macska tejfeles fazéknál,
Ólálkodik a szépnek ablakánál.

Édes-magához tartott bizodalma
Szívét csapongó göggel élteti,
Szeret, ha bár atya vagy férj tilalma
Kakastúzzal odábbra döngeti.
E bús emléknek az marad jutalma,
Ha sorsát bús rimekbe öntheti,
S a recensensek bár miként lármáznak,
Versében a szív s az indulat fáznak.

Így sok kosárt, melyet buzgón elzára,
Dallá farag kobozza húrjain.
Sohajtvá néz a kedves birtokára,
Mosolygja bár az másnak karjain.
Nem csügged ő, sőt írt lel fájdalmára
Olcsó nyelvek magasztalásain,
S míg a fület sérti zengése bája,
Bús hitelezők morognak reája.

S imé! segédet hoz alkalmi ének,
Mert sok erkölcsöt hintnek hangjai,
S mint annyi pillangóit érdemének
Tovább adják a gyávák szavai.
Tágasabb utat nyit már szerelmének,
Ha nőttön nőnek földi javai.
Hizelkedve lép nagyok küszöbére,
S büszkén magának repkényt csap fejére.

S a mit teremtvé mások munkáiból
Nagy készséggel összelopott vala,
Valóság leszen részeg álmaiból,
S megnyílt neki a hírnek hajnala ;

6. *Alkalmi versek.*

Megholt: Músa, zokogj! — De külömb jön utána :
[mosolygj már!
Tűzre koboz! van már kis hivatalra remény.

7. *«Márévára.»*

Oh Máré, Máré! tetemes bűn, szörnye korunknak! .
Góg szüle, ámbátor életed árva, sovány.
Mátra nem oly sziklás, mint stílusod. És mi szövésed?
Mostani kor pityereg hajdani pletyka miatt.

8. *«Hősregék.»*

Sallangos machinák hősid. Sors-csípve kidőlnek,
S hamvaikon czipfrán pöffedez a szerelem.

9. *«Zsebtükrör.»*

Pusztáról jövők én ízlést terjeszteni köztünk:
Tükröt adok: Músám nála zsirozta haját.

10. *Magyar Müllner.*

A tüzelő sorsot nyakon öntéd prózavizeddel:
Még te a sorsot is így mostoha sorsra hozád.

11. *A Haramiák fordítójához.*

Messze menelt Músád; magyarul is németet írtál:
Ach tán szellemi lágy flöte kerengni csinált?

12. *M. Szegeden.*

Vígjátékot írá, s szomorú a Músa felette:
Mást ütnél, s botorúl, kába, velődet ütöd.

13. Sz

Kezdve hátál, mi sokat váránk, de te vissza felé szállsz.
Így «Pillangódban» szinte ten élted irád.

14. Egy nyomorúlt, de tolazkodó poetához.

Szólj, mit akarsz? «Nagy hirt.» Igenis, léssz példa
[bizonynyal,
Mely csunya s émelygős képzet hiával a vers.

15. Érzékeny drámaíró.

Drámád érzelgős, ha víg; és ha komoly, csupa könnyár:
Víz, mely ürge gyanánt végre kiönti hired.

16. Szabadelmű, de csak magának.

A rostát kitüzéd, s magad ájulsz a kritikától:
Új oldalt mutogatsz — kár hogy a színe kopott.

17. Intés.

Sajnálalak, te szegény! a sok tömjén neked átok!
Füstét szívod csak s összezavarja fejed'.

18. Egy hiúhoz.

Képedet annyi helyen láthatni. Talán igen olcsó?
Balga dicsőség ez: kótyavetyére vezet.

19. P. Vigyorihoz.

Egy drámát írtál, az is eldőlt, sírba fűtyölték;
Így hala újságod; semmi! te fényre kapál.
Írtál æsthetikát, oly szép az mint a ködös nap;
Nincs lelked, sem erőd; semmi! te fényre kapál.

Bárhova néz a szem, téged lát, pletyka-titoknok,
Félszegű mindenben ; semmi! te fényre kapál.
Fényre kapál! Hogy-hogy? Görnyedtél és vigyorogtál,
Lesz is fűzkoszorúd, melyre Hanakli segít.

20. *Nadl.*

Ipsilonossággal, pöffedten szellemet úztél.
Rajta csak! a szellem távoz a nagy fül előtt.
Nyelvről szólsz kocza hős s magyarul írsz, «kremniczi
[erkölcs]
Szél lelked, látom, s nyelved utána mekeg.

21. *Házi jegyzetek.*

Pali urambátyám gyűjté, neki hála nekem pénz!
Ilyen poétával házi poéta lehetsz.

22. *Péczei Músa.*

Kotlik bár eleget, zajt ütne, de költeni nem tud,
Könyvet írál mégis, sok szakaszokkal ürest.

23. *Muzáron.*

Bájba takart első szerződ, most foltokat árulsz,
S gyáva imádódat vízre, ricsetre hivat.

24. *Szemeréhez.*

Míg fejtörve feszül más újakat adni, találni,
Új könyvben te szerény, régi sonetteket adsz.

25. *Bátoriak.*

Koczebue forgácsán épült kis Bátori, és most
Hárfával dуда zeng, köztük az astrologus.

26. *Élet és Litteratúra.*

Sok füge köntös alatt, Júdás csók, csalfa dicséret,
Élet: vajmi pula! Litteratúra: piha!

27. *Egy tehetetlen poetához.*

Akarni s nem tudni írni,
Egek, minő gyötrelem!
Izzadni, s képet nem lelteni
Ó kába szenvedelem!
De ha nem tudsz, mért kapsz bele:
Véled, hogy hazádnak élsz?
Ó ne hidd, bár göggel tele
Dolgozol, még is henyélsz.
Kiben versgyártás szomja ég,
És lelkében nincs ügyesség,
Annak élte szomorú,
Bére töviskoszorú.

28. *Náray és Himfy.*

«Állj meg, Himfy, szemlélgessük
Kedves «Márévár»-omnak
Kellemeit, s fejtegetessük
Érdemét románomnak.»
A tetemes románszerző
Himfyhez ily kérést tett.
Himfy megsajnálva szegényt,
Neki imígy versezett:

«Munkád oly bő kellemekben
S gazdag a szép erkölcsben;
Mint a zordon tél füvekben,
S a száraz fa gyümölcsben.
Bája elűz mindeneket,
Könnyűsége húz, von, ránt,

Ha lelni is benn köveket,
Másoké a szép gyémánt.

A munkának intézete,
A tárgyak felfogása,
A stílusnak görbülete,
Tartása és folyása,
A néhány vers lebegése,
Mely verseng a prózával,
A személyek bélyegzése:
Minden jobb izlést megcsal.

Mily zokogó érzeménye,
Indulati hidegek,
Régi újság leleménye,
Rendelési hidegek,
Hőse csupa sympathia,
Vakon ugrik érzése;
Szava csupa melodia —
Ittas bakter zengése.

A sok panasz pityergéssel
Ölelkezik képében,
A betyárság gyöngédséggel
Egymást váltja e mívben.
Ó szép román, kedves román,
Szegény elme sugára!
Ennél felebb nem is megy tán
A rossz költés határa.

Készülete hideglelős
Músának az ihlése;
Tanulása egy érzelgős
Vén dada csevegése.
Bajnokinak leírása
Parókás váz festése;
A beszédnek lágy folyása
Társzekérnek pörgése.

Olvasása ásítozást
 És unalmat osztogat,
 Minden kedvet és andalgást
 A szívben elfojtogat.
 A mit a szem a munkán lát,
 S a mit benne az ész lel:
 Ily rémítő, ily vad csodát
 Más bajjal tüntetne fel.

Mély álomba varázslaná
 A legvigabb szíveket,
 Jéggé fagygyá változtatná
 A ifjúi heveket;
 A recensent engesztelné,
 Ha gőgös előszava
 Fenhéjazva nem hirdetné,
 Milyen dicsőt alkota — —»»

«Megállj, Himfy, fejtegetném
 Porba ejtett ügyemet —
 De nem, inkább megtérek én,
 S elégetem könyvemet.»
 Monda s szíven ül a nagy gond!
 Himfy fennen tapsola:
 «Így kell, ezt akarám»» úgy mond,
 Felkaczag s elnémula.

29. Egy jó rimelődőz.

Ha úgy nézed költésedet,
 Rímkovács! mint fő javad,
 Szánlak, gyarló, én tégedet,
 Mert megcsalod magadat.
 Hidd el, kevés ez magában:
 Törött fazék zörgzete,
 Üres, feszes tartalmában,
 Azért nincsen kelete.

Gondolj szívvel és lélekkel
Többet, mint a jó rímekkel,
Mert rímed bár minő ép,
Hidd el, versed még sem szép.

30. *Egy rossz versíróhoz.*

Metrum és rím külön kalauz
A poeta versében :
Boldog, a kit egyfelé húz
Mind a kettő röptében.
De tenálad ellenkeznek :
Ez jobbra, az balra megy ;
S ha néha meg is egyeznek,
Olvasódnak már mindegy.
A mit a recensens óhajt,
Arra füled nem igen hajt,
Sőt tudós haragra gyúlsz,
Pedig nem árt, ha tanúlsz.

31. *Egy majmolóhoz.*

Miket, szíved ömledezvén,
Mást utánolt hangokban
Énekeltél — szánlak, szegény!
Nem nagy ész szól azokban.
Pillongásnak szüleményi
Versbe nyomott szavaid,
Vevőnek rossz szerzeményi
Álomhozó dalaid.
Ha tehetség nincs eredben,
A lant doromb lesz kezeden,
S élelmed a nap alatt
Csak agyagból sült falat.

32. *Egy hiú tehetetlenhez.*

Ha dicső név hallatára
 A szív benned habot vet,
 Ne hajts sokat kis habjára,
 Ne marczangold eszedet.
 O mert a vágy nem tehetség,
 Csak csalóka érzemény,
 Bére többször csak nevetség,
 S habként eltűnő remény.
 A dicsőség fényutjára,
 Költői név nagyságára
 Hat sonetke nem elég,
 Egy kötet kell ehez még.

EMLÉKSOROK.

(Lóversenydíjakra.)

1. *Pest város bilikomán.*

Mely szép nemzet előtt érdemleni pályaborostyánt!

2. *Károlyi-Széchenyi bilikomon.*

Félve a gyöngé kiáll: Versenyt fut sorssal a bátor.

3. *Kiadatlan.*

Emlékül ragyogok: mint küzd s győz a nemesebb vér.

4. *Kiadatlan.*

Tettre-nemes verseny nagyot alkot s edzi erőnket.

5. *Sándor-bilikomon.*

Hol nincs versenezés, nincs küzdhelye bátor erőnek.

6. *Kiadatlan.*

Küzdve nyerél, s nevedet diadalban visszasugárzom.

7. *Vagy:*

Értem küzdni kelél: s diadalmadat hirdetem én most.

8. *Széchenyi-kardon.*

Engem erő szüle, nyer, s egyzedül az birhat. Azért győzz!

9. *Női díj. Kiadatlan.*

Pálya futása után szépség nyújt díjt az erőnek.

10. *Más,*

Győztes lenni dicső: s lehet-e szebb célja magyarnak?

11. *Más.*

Verseny pályáján tűnik fel a férfias érdem.

12. *Más.*

Küzdve haladva nyeré az erős e szép diadalmat.

13. *Károlyi-Széchenyi-bilikomon.*

Nemzeti dísznek ürítsd e diadalmi pohárt.

14. *Kiadatlan.*

Bármilyen nehéz pályát sem retteg a tiszta nemes vér.

15. *Pest város serlegén.*

Lóra magyar! Szép pálya ragyog, ha előre törekszel.

16. Kiadatlan.

Mesze időbe ragyog emléke a nyert diadalnak.

17. Kiadatlan.

Lóra, magyar! versengve közeleg nagy pályai czéled.

18. *A nők bilikomán.*

Küzdvé lehet nagygyá az erő és férfi tehetség.

19. Kiadatlan.

Bennem szép diadal s nem díj emléke sajátod.

20. *Széchenyi-bilikomon.*

A kétes pályán nemesen megvíni dicsőség.

A KÉT HAJOS.

Allegorikai költemény.

Vörösmartynak.

Kék lepelbe nyugszik a föld,
Csendre szállt a léti zaj;
És az estnek langy öléből,
Mint az álmak szép világa,
A hold rezgő fénye tűn fel
A felhők ezüstje közt.
Válva most szelíd alakká,
Köd borúl a szirtoromra:
Mint a csillapítlan érzet,
Mely lebelgő fátyolában
A sirok közt éjjelez.

Sziklaparton áll az ifju
S a sötét tengerbe néz,

Mely végetlen, mint a lélek,
 Elterül hullámival,
 «Víg habok! ti merre szálltok
 Lágy fuvalmak szárnyain?
 Mily országon visz keresztül
 A szabad kék szelleme?
 Véletek mi szép röpülni
 Egy szelídebb hon felé!
 S ott élhetni képzetének,
 Mint az elmúlt szép időnek
 Fentebb lelkű emberi!
 Szébb életnek kell virúlni:
 Sejtí keblem, bár valója
 Még homályban rejtezik.»
 Így az ifjú; s kis madárként,
 Mely kinézve messze térre
 S meg-megrázva szárnyait
 Fészkéből kiszállni vágy;
 A nem-ismertet kívánva
 Ő is szébb körért eped.

S míglen így áll elmerülten
 Álma édes titkain,
 Bájos ének hat feléje;
 S mindég édesb ömledéssel,
 És mind jobban teljesülve
 A viszonzó partra zeng.
 Hall az ifjú, keble tágul
 A varázsló zengzeten:
 Ily hangokban olvadozni
 Vágyna minden érzete!
 S ím lebegve mint a hattyu
 Jő keletről egy hajó,
 S könnyűded habcsókdozás közt
 Víg futtában ringadoz.
 A hajónak ormozatján
 All egy férfi, lant kezében;
 És a hangok hullámárja

Most szerelmi suttogással
 Mint a csermely violák közt,
 Majd az indulat hevével
 Mint az orkán vad zúgása;
 És a nagy kor hősalakja,
 S a jelennek nyájas arcza,
 Fellengő képekbe öntve,
 Tőle harsog, tőle zeng.

«Állj meg, állj meg, boldog útas,
 Bizton vár e nyílt öböl;
 Jer pihenni, jer lakomba:
 Hol barátság karja ápol,
 S földi jókat osztva véled,
 Kéri díjul éneked!»

Mond a férfi: «Eletemnek
 Távolabb hat célja még;
 Szebb tökélyre vágyva, lelkem
 Nem szenved lekötötést.
 Forrást nékem ad a szikla:
 Lánczot a magas fedél;
 És a lant és a szabadság,
 Egy dicső mag két virága,
 Együtt kelhet nagyra csak.»

Mond az ifju: «Merre, útas,
 A cél, mely után epedsz?
 Mily hatalmas ösztön izgat,
 Mely édes remény vezet?»

Mond a férfi: «Hosszas útam,
 S azt elszánva folytatom.
 Még éltemnek hajnalában,
 Mint az ég vidám sugára
 A szegény vak éjjelére,
 Tűnt elém egy fényalak:
 Bájszínnel körülövezve,

Fenség ülte homlokát,
 S messze minden földiségtől,
 Szép, kegyes, menynyel rokon.
 És gyöngéded ihletére
 Álmaim holt képei
 Látható valók gyanánt,
 Életet színt nyertenek.
 Még nem érzett lángozattal
 Üdvezlém az égi lényt,
 És az első hálászó
 Énekké vált ajkimon.
 «Pályatársul s hű vezérül
 Engem küldtek istenid,
 De szerelmem koszorúja
 Csak tövis között virúl.
 Szállj hő szívvel s bízva bennem
 E világ zajtengerére;
 S egy virágos partfokon,
 Szébb dicsőség birtokában
 Föllelsz majd nyugot felé!»
 Így az égi s rám hajolva,
 Érzém szellemajkait
 Égni homlokom felett.
 Telt szívvel dőlék elébe,
 De a tünemény helyett
 Nyílt karom felhőt ölelt.
 Ám miként a szerelemnek
 Első édes villanása,
 Leng körülém képe még.
 Így evezve, küzdők, élek.
 Birtokom remény s a lant.»

Mond az ifjú: «Boldog sors!
 Keblem titka nyitva áll:
 Hattyuéltesd bájszövése
 Volt a m'ért epedt szivem.
 Túlemelve szolgáléten,
 Önszabott nemes határ közt

Bátran elfellengeni,
Mindent felmuló gyönyör!
Hadd kövessem nyomdokod!»

Mond a férfi: «Élj körödnék,
Szedve a jelen gyümölcsét,
Mely önkényt kebledbe hull.
Fellegszárnya képzetidnek
Mennyi szirtbe ütközik!
S törve, már a föld sem kegyli
Tőle pártolt gyermekit.»

De az ifjú ingerében
Szép reményektől ölelve,
Indul a hajós után.

A kelő nap lángsugári
Szétlebbentik a homályt,
S hölgye, melynek kelt öléből,
Tűzre lobbanó szemekkel
Néz fel a dicső után.
A hajósok már haladnak;
S míg az ifju büszke szemmel
A nagy téren andalog,
S minden fénytől elkapatva,
A nagy hullámtorlatokkal
Versenyt habzik kebele:
Egy irányon csügg a férfi,
És egy pontra gyúlt erővel
Biztosan továbbra hat.

Mond az ifju: «Nézd, hajós,
A szép partot dél felől!
Melyre a tavasz mosolyogva
Vonta rózsaszőnyegét.
Mely vidám színekbe' játszik,
Egy tündér világ gyanánt,
Hol csak kéj és öröm mulat!»

Mond a férfi: «Csak muló fény,
 A mi téged arra vonz.
 Ott kopár szitról viz omlik,
 S napsugár annak porára
 Vet szivárványszíneket.
 Bármí játszi lengetegre,
 Délibáb tündérzetekként
 Lebben szét a habvirág;
 S minden bájos hímzetével
 Hiú gőzzé változik».
 Most az ifjú arra fordúl
 És csodálva látja tűnni
 A vidám part kellemit;
 S égő arczczal és borúltan
 Visszatér a férfihöz.
 De hevült érzéki játszva
 Győztek lelki erején:
 S így tündöklő czélt nyomozva,
 Lepkeszárnyakon csapongva,
 A pillantat rabja lőn.
 És éjszak felé tekintve,
 Szól megint a férfihöz:
 «Nézd, minő magas fok áll ott
 Felségében egyszerűn,
 Mintha megvetné a földnek
 Minden külső csillogását,
 Oly komoly, mégis dicső.
 Arra fordúlj; ott az élet
 Nemesebben rajzik el,
 És közelb a tiszta éghez
 Szebb valókkal párosúl.»

Mond a férfi! «Állj meg, ifju!
 Kőd csak az, mely tornyosúlva
 Örvények felett mereng.
 És csalárd dagálylyal rejti
 A kerengő éjutat.

Onnan ösvény nincs a fényre,
Ott örök homály borong.»

De az ifju őt nem hallja,
És a part felé evez;
Mindég kisebb lesz hajója —
Végre köd borítja el.

«Eltünél, forró kebel!
S vágyaidnak édes honja
Egy betegnek álma volt,
Létre nem virúlható.
Fényre törtél, s tenn erőd
Lón legelső pártosod.»
Így a férfi, s egyedül csak
Küzdel ő a messze pályán.
Mint az ember sorsa, váltva
Kelnek tűnnek a napok,
És a kornak rémalakja,
Majd hódolva, majd fenyítve
Őt leszáll kísérteni.
Vész üvölt, s zúgtán hajóját
Környezik hullámhegyek,
Villám csattog, és vad szelek
Árboczát recsegtetik;
Mérges fülánkot lövelve
Száz torok tátog megette:
De miként hős a veszélyben,
Rendületlen és merészen,
Szent tűz égve kebelében,
A hideg kor ellenére,
A nagy cél felé halad.

S ím a távolnak ködéből
Vál ki egy part, esti fényben:
Csendes, mint a békehon.
És az égi Tűnemény,
Mely ifjonti életével

Már jegyesként frígyesült:
Csillag-koszorúzta fővel
A virágos halmon áll.
A hajós néz szív-dobogva
És ifjúlva nyúl a lanthoz,
A magast üdvezleni.
A mit szép- s dicsőnek tarta,
Létesülve itt lelél!

«Jer, te hív küzdő! keblemre,
Pályabéred itt virúl:
Széphez adván a nagyot,
Fényben élni fog neved.»
Így az Égi, s napsugárként
Lángoló karjába inti.
Hú lantját mellére zárva
A hajós borúl elébe;
Egyszer még tekint reája,
S elhúny szeme, szíve áll.

«Földbe száll, mi tőle sarjadt,
De az érdem szép jutalma
Innen szebb malaszttal ébred;
S a jelen megőszül bár,
Itt megííjúl a világ.»
Így zeng fellegek között;
És az égi Tűnemény,
Ragyogó csillaggá válva,
A hajós sírjára száll,
És örök sugárral onnan
Leng a késő kor felé.

REMÉNY.

Bájszíneket tetéz reád,
Mindent ígér, semmit sem ád;
Hálóból varrt köntös hidegben,

Szomjat gerjesztő nedv melegben ;
De enni nem kér :
Az mennyit ér !

NEGYEDIK KÖNYV.

BALLADÁK. KÖLTŐI BESZÉLYEK.

ÉJJELI MENYEKZŐ.

«Megállj, fiam, megállj! légyen elég
Mai utunk, úgy is barnúl az ég,
S mindenfelől felhő tornyosodik ;
Itt egy hajlék! ide szállhatunk,
S míg a kelő vihar mordonkodik,
Mi addig békében nyughatunk :
Mert a sötétségben
E nagy sűrűségben
Könnyen elbódulhatunk.»

««Mit nekem itt? nem mulatok, atyám!
Édes öröm vár az éjjel még rám
Egy kegyes szépnek forró kebelén,
Kinek lángot gyújték szívében :
Hozzá, a kedveshez sietek én,
Vigan kéjelegni bájkörében,
S új lángra hevülni,
Váltig elmerülni
Kényei özönében.»»

«Hallod, fiam, a szél ordítását,
A tolongó zivatar zúgását?
Mindjárt reánk szakad! még van idő,
Térj vissza! vad bátorságodat
Bú fogja érni; oltsd el emésztő
Zabolátlan indulatodat!

Végy erőt szíveden,
Buja szerelmeden,
Hadd el bűnös célodat!»

«Nem, atyám! míg bennem a lélek él,
Nem rettent el semmiféle veszély;
Megyek, habár a vihar eltemet,
Habár enmagam károsítom;
Ez éjjel még gyönyörű hívemet
Dagadó szívemhez szorítom.
Zúgjanak a szelek,
Nem gondolok velek,
Szándékom nem másítom.»»

«Hallod, fiam, a sziklák ropognak,
A zápor hullámi mint locsognak;
Elhúnyt az égi fény, a villám nyújt
Csak világot sárga tűzével,
Csattogva hull, s hegyekbe, fákba sújt
Földrázó rettentő dölyfével!
Oh mért nem mulattál,
Vesztettedbe indultál:
Higy nekem, ez nem jó jel.»

«S habár eged még inkább morogna,
Villámival körültem harcolna,
Nem hagynám el édesded célomat;
Ezen szív nem ismer félelmet.
Vigan, atyám! fogadd el karomat,
Jer s ne oltsd e tűzszenvedelmet!
Nem messze vagyon már
Azon ohajtott vár,
Hol adnak s vesznek szerelmet.»»

«Mi az, fiam, mi ott oly magosan
A hegytetőn áll, s oly magányosan
Fenyűk közül az ég felé mereng?
Mély borzánást tenyészt látása,

Vég enyészetet hirdetve körülzeng
 A halálmadár kiáltása!
 Fiam, igen félek,
 Hogy az nem jó lélek,
 Hanem gonosz lakása!»

«Félénk öreg! légy egyszer nyugodtan,
 Csak egy pusztta kápolna áll ottan,
 Hol szép hívem reám várni szokott,
 Midőn őt látogatni jöttem.
 Nekem drága és jeles hely, mert ott
 Sok édes perczetek töltöttem,
 Midőn elvonúlva
 Szív szívhez hajúlva
 Kedvesem ölelgettem.»»

«Az óra éjfél üt! Fiam, állj meg:
 Nézd csak minő fejér árnyék lebeg
 A bérceken! szememmel játszik —
 El-eltűnik s megint közelget;
 Hol inteni, hol fenyegetni látszik,
 S égő szövétneket emelget.
 Az egész kápolna,
 Mintha tűzben volna,
 Reánk halvány sugárt vet.»

«Hah, atyám! ő az, a rég szeretett!
 Ím mely híven elémbe sietett,
 És elhagyá puha nyoszolyáját!
 Érettem a szabadban mulat;
 Ítt virrasztja a lelkek óráját,
 Felkölté a belső szorulat.
 Atyám! maradj magad,
 Engem hozzá ragad
 Egy hatalmas indulat!»»

«Fiam! ne menj, hallgasd bús atyádat,
 Még lesz idő ölelni mátkádat.

Oh ne szaladj bizonyos vesztedbe,
Mert ama csalóka kísértet
Örök kárt tesz ártatlan szivedbe'
S letöri virágzó létedet.
Maradj, fiam, maradj!
Kétségben itt ne hagyj!
Szabadítsd meg lelkedet.»

De az ifju tüzes indulatját
Követvén, elhagyja kérő atyját;
Egyedül csak váró mátkájához
Száguldva lépésit sietteti;
És mentől közelebb jön céljához,
Erejét annál jobban készíti.
Végre vad mozgással
S örömkialtással
Magát karjába veti.

És háborgó szívének hevében
Bűnös kívánság égvén mellében,
Kénybe elmerülve, tüzesen
Üdvezli s öleli mátkáját,
S tele kívánattal, édesen
Csókokkal fődözi arczáját.
A mátká hallgatva
Magát odaadva
Még neveli vad lángját.

És hogy egyszer meghűlt meleg vére,
Minekután' kedvesét kényére
Ölelte — kifejtőzik karjából;
S felmegy a pusztá kápolnába,
Mely ékesen sok ezer fákljától
Tündöklök ünnepi pompába';
S énekzaj, dobzódás,
Táncz, lárma s riadás
Hallék romladékába'.

««Szép mátkám, szólj! minő mulatságra
 Jövünk oda a magányosságra?»»
 «««Ott vannak a hivatalosok
 Egy holt s élő menyekzőjére :
 Ott vigadnak a lakodalmások
 E ritka párnak örömére.
 S szép ifjú! siessünk,
 Hogy oda érhessünk
 A boldogok helyére.»»»

«««Rajta, vendégeim! múlassatok,
 Jelen nagymesterünk, vígadjatok!
 Míg a végzés sírunkat bezárja
 S visszahajt a kakas szólása,
 Addig kiki holti tánczát járja,
 S az éjnek rezgő harsogása
 A földet rengesse
 S az eget keresse :
 Úgy a lelkek szokása.»»»

A lelkek éneke.

«Mély gödörben eltemetve
 Por fedi csontjainkat,
 Míg az éjfél új életre
 Feloldja lánczainkat ;
 S míg az élő álomba dől,
 Kizudúlva üreginkből
 A föld színén tévelygünk ;
 S homályos dalt zengve,
 Sírok körül lengve
 A sötétben enyelgünk.

Temetőkben forgó szélként
 Tartjuk víg tánczainkat ;
 Fél az útas, midőn hallja
 Recsegő tagjainkat,

S beterítve lepedőkkel
Völgyeken le s hegyeken fel
Szitról szirtre lépdezünk;
S a tenger habjain,
Felhők hullámain
Zajongva örvendezünk.

Nevetve a föld fiait,
Kik ébren tépelődnek
S hiú göggel, ezer bajjal
A világgal vesződnek;
Az eszmélőt kis mécsétől,
A fösvényt rejtett kincsétől
Elrezzenti játékunk;
Az öröm szépére,
Szerelem ölére
Halálszínt von árnyékunk.

*

Igy zeng a menyekzósók rémdalja,
Az ifju azt borzadozva hallja;
De a mátká ötet karon fogva
A vendégek sorjába vezeti,
És a csodálkozót mosolyogva
Nyájasan a tánczhoz késztetí;
És vele sebesen
Csak ketten, kedvesen,
A rendeket követi.

És hogy az ifju már elfáradott,
S rég bedőlt oltáron nyúgodott,
Egyszerre a kápolna körében
Halotti csendesség támadott.
Csak a mátká, egy pohár kezében,
Az ifjúhoz fordúl, s így szólott:
««Kedves! Igyál ebből
Az élet kelyhéből,
A melyet sorsod adott.»»

És ő a kelyhet kezébe veszi,
 Már irtózva ajakához teszi —
 Már-már iszik — hogy kívülről atyja
 Kérő szava: «Fiam, ne igyál!»
 Az ifjúnak füleit meghatja.
 Megdermedve s kétségben ott áll,
 Nem tudván, mit tégyen,
 Hogy kimentve legyen
 A megbántott atyjánál.

Hasztalan! a szép hizelkedése
 Többet nyoma, mint atyja kérése,
 S az ifjú a kelyhet kiüríti
 A vendégek egészségére:
 De a tűzital őt megszédíti,
 S oda dől az oltár szélére;
 Mátkáját kiáltja
 És gyűrűjét váltja,
 A menyekző jelére.

És azonnal az óra egyet üt,
 És mindjárt sötétség lesz mindenütt;
 A táncz zaja s dobzódás megszűnik,
 Az egész kápolna megrendül,
 A társaság egyszerre eltűnik
 S csörögve egy csonthalomba dül;
 Végtére békeesség
 Halotti csendesség
 Uralkodik egyedül.

Ott az ifju szörnyű ijedtségben
 Maga lévén a nagy sötétségben;
 Búbánat szorúlván keblébe,
 Lappangva keresi mátkáját,
 Végre lelke kínos kétségében
 Átkozza létének óráját.

Élve eltemetve,
Keresi reszketve
A kápolna ajtaját.

S a csontpályán egy gödörbe lépe —
S előtte áll kedvesének képe :
«Te vagy, drága? oh mint kerestelek
Itt a gonoszok lakásába’;
Jőj, hogy többé el ne vesszelek,
Csak gyorsan férjed hű karjába!
Szép mátká! siessünk,
Hogy innen mehessünk
Fel atyádnak várába.»»

De a mátká hosszan sóhajtozva,
És előtte csontvázzá változva
Az ifjúhoz így szól fel sírjából :
««Ífju! kit keresél, hamuvá vált.
Szülői átkával a sírba szállt;
Megfosztva a lelkek nyugalmától,
Erőszakos halált szenvedett.
Számkivetve a jóknak sorából
Eldúlva tovább nem élhetett,
S szilaj kétségébe’
Tört ütvén mellébe
Önnön gyilkosává lett.

S te, ki hűtlenül feláldoztad,
S indulatoddal vesztét okoztad,
Itt mátkád menyekzős nyoszolyája,
Minden kívánsága szivednek!
Itt végződik létednek pályája:
Szép ifju! vége életednek!
Az úr, a hatalmas,
Legyen hát irgalmas
Szegény bűnös lelkednek.»»»

A KISÉRTET.

Vendég. Ott a kertben, a mint látom,
 Egy szoba vagyon még:
 Oda szállni, jó barátom,
 Már ohajtottam rég.

Gazda. Nem, nem! azt nem tehetem,
 Kedves vendégem!
 Mert lelkiösméretem
 Megtiltja nékem,
 S mi okból kívánnám
 Veszedelmedet?
 Sőt felette bánnam
 Ífju éltedet:
 Mert abban a szobában,
 M'óta épült már,
 Az éjféli órában
 Egy kísértet jár.

Vendég. És hogy' támadhatott
 Az a gondolat,
 Hogy éjfelenként ott
 Egy lélek mulat?

Gazda. Midőn a szoba épült,
 A gerenda összedült,
 S egy szegény munkásra esett,
 Ki benn dolgozott vala,
 Úgy, hogy mindjárt meghala.
 De tudja! mit cselekedett,
 Hogy az isten őt bünteti,
 És elkövetett vétkéért,
 Valami nagy titkos bűnért
 Sírjából ki-kikergeti!
 Hányszor láttam őtet már,
 Ha a kakas kiált,
 Szép estvéken kivált,
 Hogy a szoba körül jár!

Vendég. Engedj hát oda szállnom
Házadnak a hasznára,
És ma éjjel ott hálnom
Tán a lélek javára;
Mert vagy őtet megmenthetem,
Vagy a titkot fölfedhetem.

Gazda. Mentsen isten! jó ifjú!
Hogy utóbb is késő bú
Téged ne találjon,
S hogy szörnyű kívánságod
És bűnös bátorságod
Károdra ne váljon;
Mert ily halottakkal,
Kivált kárhoztakkal
Nem tanácsos tréfálni:
Sőt, hidd el, félelmes,
Nagyon veszedelmes
Ővelők szembe szállni.
Ennen magamról tudom én,
Mely kelepczébe estem,
Hogy lelkemre nem ügyelvén
Őtet egyszer meglestem
S véle szólni kerestem.

Vendég. Kérlek tehát, beszélj el,
Mint voltál a lélekkel?

Gazda. A gonosz szegény lelkemet
Mind addig kerülgette,
Míglen csalárdúl szívemet
Arra is reá vette,
Hogy a lelket lessem meg;
Huh most is még rettegek,
Ha csak eszembe jut.
Gondold nem rég hogy járok.

Egy szép estve, holdvilágnál
Éjfelig fen maradok,
És a kertben egy agg fánál

Magamat elröjtöttem.
Senkivel sem közlöttem
Vétkes föltételemet;
S ámbár a titkos félelem
Meg-megrázta szívemet,
Mégis az a hiedelem,
Hogy a lelket megláthatom,
Vagy talán meg is válthatom,
Bátoríta engemet.

Az óra éjfél üt,
S a lélek csendesen
A kertben megjelent,
És csak egyenesen
A szoba felé ment.
Én lassan mindenütt
A lélek nyomában;
Minden már elhallgatott;
Még ben a szobában
Sem hallék semmi neszt:
Csak a bagoly huhogott
A templom tornyában.
De egyszerre elkezd
A kísértet odaben
A szoba sötétiben
Titkosan susogni
S magában morogni;
Némelykor nevetett,
Hol megint elhallgatott,
S mintha nem maga lett
Volna a magányban ott,
Nékem többször úgy látszott,
Majd oly mélyen sóhajtott
Az a szegény kárhozott!

Én félre elvonúlva,
Egy szögletbe szorúlva

Mozdulatlan állottam
 S csak félve vizsgálódtam !
 De ő még észre vett,
 S komor helyezetben,
 Holti öltözetben
 Az ajtóból kilépett :
 Már-már utánam nyúla,
 Hogy szívem meglágyúla ;
 Mert valóban láttam
 Halovány képét,
 De ki nem állhattam
 Kínos tekintetét.
 Öszveborzadtam,
 S tettemet megbánva,
 Kereszteket hányva
 Visszaszaladtam.

Vendég. Már ha annyira jöhettél,
 Vissza ugyan miért siettél ?

Gazda. Én is úgy vélekedtem ;
 De betekintvén szemébe,
 Haragos sárga képébe,
 Bátortalan lettem !

Vendég. Hiszen károdra vál,
 Hogy abban a szép szobában
 Soha senki nem hál,
 Ámbár házad tájékában
 Legszebb helyen áll.

Gazda. Az még mind tűrhető kár ;
 De az nagy ínségem,
 Hogy szegény feleségem
 Az időtől fogva már,
 M'óta a lélek visszatér,
 Oly nyughatatlan
 S maradhatatlan,
 Hogy a házban hálni sem mér.
 Ő szinte megérzi
 A lélek jövetelét,
 És úgy szívéhez vészi,

Hogy mihelyt csak közelít,
 Egyedül hágy magamat,
 A szomszédba szalad,
 S bárhogy ejtem szavamat,
 Mellettem nem marad.
 Megjön ugyan hajnaltájba',
 De egyenest be az ágyba;
 Mert többnyire oly fáradt
 És annyira elbágyadt,
 Hogy míg magát kinyugoszsza,
 Messze föld a naptúl;
 S néha úgy is fordúl
 Hogy a délt is elaluszsa.
 A jó asszonyt sajnálom!
 Mert igen igen fél,
 Ámbár tudja, hogy nálom
 A lélek — nem jár s kél.
Vendég. Már ez nehéz dolog,
 Siralomra méltó ok.
 De szólj! hogy lehetsz nyugodtan
 Míg feleséged máshol van,
 S ha a kisértet csatáz?
Gazda. Én azalatt imádkozom
 És velem az egész ház,
 Az ég urának áldozom,
 Hogy rajtunk könyörüljön,
 És amaz ijesztő váz
 Bennünket elkerüljön.
 Míg az óra egyet üt,
 S elhallgatnak mindenütt;
 A kisértet eltűnik,
 Félelmem is megszűnik.
Vendég. A lélekkel megjáratnád,
 Ha a szobát lerontatnád!
Gazda, mit gondolsz?
Gazda. Ifjú, a mit szólsz,
 Azt már rég meggondoltam,
 Sőt meg is parancsoltam,

Hogy a szobát rontsák el.
De igaz szívességgel
Deákunk, egy tudós ember,
Fejemből kibeszélte,
S hogy az által semmit sem nyer
Házam, ő azt ítélte :
Csak hogy épen vendéget
Oda ne szállítsak,
S minden nemű ijedséget
Mástól elhárítsak :
Az volt neki bölcs szolgálása
S barátságos javaslása.

✱

Míg imígy vetélkedtek
A kerti szálláson,
De nem egyesülhettek
A kívánt háláson ;
A háziasszony belép,
Egy mosolygó vidám kép.
Nyájas kellemei,
És fekete szemének
Szikrázó tüzei
Szerelmet ígérének,
Nyílt s bátor tekintete,
Szeszélyes viselete
A szerelem kedvelőjét
És tapasztalt mesternéjét
Nyilván elárulta.

A tűzre pattant vendég
Könnyen kitanulta,
Hogy dönthetetlen hűség
E fürge menyecskében
Alig talált lakhelyet,
S hogy öreg ura mellett
A szerelem kertében

Még más is ültethet
 S gyümölcsöket szedhet.
 Azért, mihelyt kifordítá
 A gazda lépésit,
 Az ifjú tüstént ujítá
 Előbbi kérésit.

A menyecske tűz-szemekkel
 Az ifjut jól megméri,
 S sokat ígérő jzlekkel
 Várákosásra kéri :
 S azzal tőle elfordulván,
 Egy rejteket felzára,
 S kezében egy ruhát tartván
 Közelget nem sokára.
 Piros arczczal egy lepedőt
 Vet az ifju nyakára,
 És melyéhez szorítván őt
 Egy csókot nyom ajkára :
 «Légy te ma a kísértet :
 Hiszem, ifju, elérted.»

A MAGÁNYOS SÍR.

Keskeny völgye rejtekében,
 Egy magányos sír tövében
 Ül s andalg a remete ;
 Barna felhők tornyosúlnak
 S halk morajjal felvonúlnak ;
 A nap búcsufényt vete.

Távolt mérő lángszemekkel
 Egy utas jó gyors léptekkel ;
 «Merre útas ?» «Messze még !
 A sötétlő fenyvesen túl
 Útam a kék hegyfokig nyúl,
 Azt elérni szívem ég.»

«Útas! útas! fergeteg kél;
Hallod mint zúg s órdít a szél,
Szállj meg kis hajlékomban;
Vészre gyűlt a földi pára,
Elhunyt már a nap sugára;
Nyúgodj édes álomban.»

««Boldogé az édes álom,
Én e völgyben nem találom;
Messzebb vágy hű kebelem!
Túl az erdőn, túl a berken
Lelkem új életre serken,
Hívemet ha föllemelem.»»

«Borzasztó az éji pálya,
Vészt lappangtat bús homálya,
S fendőbürgő fellegek
Tűzőzönben vívnak immár,
Sujt a villám, végveszély vár:
Útas! útas! rettegek.»

««A veszélytől csak boldog tart:
Reszket s néz, hol a biztos part;
Jámbor ősz! nem félek én.
Rendületlen hiedelmem,
Küzdve győzők, s lángszerelmem
Megjutalmaz lágy ölén.»»

«Útas! útas! nézd ezen sírt:
Bennalvó is lángszívet bírt,
Kéjre termett lányka bár;
Ő is hű kebelre vágya;
Most kemény föld szúzi ágya,
Nem szeret, nem érez már.

Hány rabot tőn szép alakja!
Dús kérőktől forra lakja,
S ő csak egyben egynek élt;

S bár az messze harczba tére
Honja hősi védletére,
Hív maradt, várt és remélt.

Hajnalfényben és napeste
Kedvesét könyezve leste,
Állva e szirtek felett:
Egykor így — vész dúl körül,
Reng, szédül s a mélybe dűle —
Szíve áldozatja lett.

S a mint a vadonba' jártam,
Föllelém s e sírba zártam;
Orma zöld! itt hamvad ő!
S az, kit oly sohajtva vára,
Nem sohajt hideg porára!
Gyula, Gyula még se' jó.»

«Ő az! ő az! Húnyj el, életem!
A mit vágytam és reméltem,
E szűk hant már elnyelé;
Szórd villámid, rettentő ég!
Ordíts szélvész, mit vehetsz még?
Létem a buéjjelé.

Vissza hát a harczba! vissza!
Majd a föld ha vérem iszsza,
Lelkem ottfenn nála lesz.
Isten hozzád, jó öreg te! —
Tördelt hangon ezt rebegte —
Gyula tőled búcsut vesz.»»

S ment. A felhők szétvonúlnak,
Víg tavaszszínben virúlnak
Erdők, berkek mindenütt:
Benne zajlik, s nem sokára
A nap feltünő sugára
Néma sírhalmára süt.

A JÖVEVÉNY.

«Röpülj vigan, kis csolnakom,
A part nem messze már!
Amott fejezlik hús lakom,
Hol édes béke vár;
S ott egy hajlék, ott él a hív,
Kiért lángol tisztán e szív.

Kincset hozok, gyöngyöt hozok,
Küzdésim díjait,
Mind ezzel néki áldozok,
Emelni bájait.»
Így a hajós; evez s örül;
Vidám képek lengik körül.

Örül, evez, s a parthoz ér:
Hő keble mint dagad!
Erében forr, szökell a vér,
Szemébe' könny fakad.
Kiszáll és néz mindenfelé,
Honnan röpül a hív elé.

De nem röpül a hív elé,
S a jámbor érkező
Andalgva tér a ház felé,
Vélvén, ott rejtez ő!
Ott rejtez ő hős árnyain —
De más boldognak karjain.

Néz a hajós, mélyen sohajt,
Keblét bú tépdeli;
Kiért megvívott annyi bajt,
Elpártoltnak leli.
Elszörnyed, bús haragra kél,
S kezén villog halál-aczél.

Boszút lövell tekintete,
 A míg egy gondolat,
 Nagy és erős, mint érzete,
 Elszánt keblére hat:
 Vészpályán nyert kincsét veszi
 S a szépnek lábához teszi.

«Fogadd ezt vég emlékjelül
 Új mátkádnak melyén;
 Frigyünk örök homályba dül —
 Légy boldogabb mint én!»
 Kezet nyújt és eltávozik,
 A kedves bár siránkozik.

Sír a kedves, de hasztalan,
 Késő bánatja már;
 A parton áll minduntalan,
 S a hív jöttére vár,
 Ott áll, remény kecsegteti:
 De már azt hullámsír fedi.

EPRÉSZLEÁNY.

Halld, édes anyám, melegen süt a nap,
 Forr szinte a vér az ereken;
 Meghűteni kis kosaramba megint
 Epret szedek ott a berekben.
 Így szól deli Ilma s a völgybe röpül,
 Kis lába nyomának a fű is örül.

S ott a mogyorós sűrű lombja között
 Eprét szedi gyöngé kezekkel;
 Hollóhaja hattyunyakára omol
 Habkönnyü lebegtin alá fel.
 A csintalan ág le-lehajtvá magát,
 Fölleplezi gömbölyü keble havát.

Majd állva a tó sima tükre felett,
Andalg: mi tűz ég fel a vízből?
Bár ön szeme lángja belőle ragyog,
Mint égi sugár a sötétből.
S míg karcsu alakja virágra borúl,
Csillagtalan a víz is elkomorúl.

Most víg dalolással a gyepre pihen
És illatozó koszorút fűz.
Egyszerre kopó riad, ing a bokor,
Döbbenve szökik fel a szép szűz,
S míglen hűledezve a zajra vigyáz,
Elébe kizörren egy ifju vadász.

Néz Ilma, s zavartan iramni akar;
Oly édesen esdik az ifju;
Ó lyányka! szemed nyila szívbe talált,
Kéj rengeti hajait és bú!
Adj bút, de maradj! nyerek azzal is én,
A bút is ölelve körödnék egén.

Szép Ilma pirúl, de iramni felejt,
Leszögzí a feldagadó szív;
Oly nyájas az ifju, alakja nemes,
Tekintete oly meleg, oly hív.
S mint két tüzi lángozat egybe vegyül,
A két rokon érzet is összehevül.

S hűs árnyon a fűlmile lágy dala közt
Oly édes-enyelgve bolyongnak,
Míg a hegyeken remeg alkonyi fény,
S a vártorony érczi lekongnak.
Elválnak epedve s a vég bucsuszó
Csókvillanat, mélyen a létbe ható.

Felrajzik az élet az ifjú felé
S kéjt üzget a lyányka hevével.
Mily rózsavilágba nem álmodozék,

Eltelve a múlt gyönyörével!
Őt látja szünetlen, az ő szeme int,
Ha bizton a csillagos égre tekint.

Ködszárnyakon illan a rémletes éj,
Bájszínben özönlik az új fény;
Berkébe repül deli Ilma viszont,
Hol megjelen a szeretett lény,
ugy képzi: s ha lomb zörög, őzfi szalad,
Oly szűk leszen oly teli, keble alatt.

Ott várja lesengve, sohajtva nevét,
Elhangzik az illati lebbel.
S mint kémli habozva, lel öblös edényt
Megtöltve arannyal ezüttel:
Ó csalfa szerencse! kegyednek ölen
Csak néma keservre szegényülök én.

Így búsán a lyányka; de anyja örül,
S fenhirdeti magzata sorsát:
A hír repes, és gyalog és lovakon
Agg és fiatal lepi házát.
Pór és nemes hódolatára kele,
Vágyók frigyeshűlni örökre vele.

Szép lyányka! mi báj lebeg arczaidon?
Nem földi az: égi lehellet;
A szegfű szagatlan, a rózsa komor
Valód magas ékei mellett!
A liliom éjszin, a viola vad:
Tőled csak a kellemek árja fakad!

Igy zengi sok ifju a lyányka diszét,
Zengtébe lihegve szerelmét.
De Ilma szivében a berki vadász
Nem tünteti másra figyelmét.
S bár nem leli, érte, csak öneki él,
Kínjára mosolygva hív érzetnél.

Egy tél halad így; kiesülve megint
Zöldelnek a barna virányok,
Eprészve sűrögnek a lenge hűsön
Súgár tagu fűrge leányok,
S mint a tavasz angyala tűnve elé,
Száll Ilma is édeni völgye felé.

S ím harsog a kürt, a kopó riadoz,
Több férfi tűn a sűrűn által,
S egy természetes ősz, a vidéknek ura,
Lép Ilma felé komoly arczczal,
S szemlélve sokáig az elpirulót,
Így ejti a büszke határzatu szót:

Berkembe te kincset emelni szökél,
Ím mostan el-ére hatalmam,
Ismérd uradat; de szelíd leszek én,
S inkább megelőz bizodalmam,
Sors kincseket, én deli férjet adok,
Kit szíved is áldva eléglenni fog.

Önvérem az ősi nevére dicső,
Szédelghet-e álmaid ezen túl?
Nézd ott a tetőn ama büszke falat,
Az jut neked hölgyi lakásúl!
Azt mondva egy ifjat elébe vezet,
Uj frigyre hogy annak ígérne kezét.

Vedd tőlem a kincset, a bánatadót!
Gyöngygyel fizet érte szemem csak;
Véredhez emeld fel a névre dicsőt,
Hagyj engem a berki vadásznak.
Így ömlik a szűz nemes érzetiből,
S elillan az agg s köre nézti elől.

Szép völgy! te kinom- s örömimbe szövött,
Ah! tőled is elszakadok már!
Bút zeng a madár, s kies árnyaidon

Önkény s nem a hű szerelem vár,
Zöldellj vigan! elhal az égi remény,
Hűs fáid alá soha nem megyek én.

Míg küzdve imígy a leányka borong,
Ellepvé az út lovagokkal;
Mint ünnepi célra, közelgnek azok
Szép nászi selyemlobogókkal.
S egy karcsu vitéz aranyos paripán
Lejt kéjre derűlten a nászok után.

A vár ura jó, s gyűrűt, ékes övet
S több nagy becsü mátkaruhát hoz.
Néz Ilma, csodálja himes javait,
S így válaszol a kegyes agghoz:
Fénylő ugyan, ah! de hideg jutalom:
Pártám csak a hű szerelemnek adom.

Annak jut az, Ilma! viszonz az öreg,
Ím kedvesed atyja ölel meg.
Gondom vete cselt, kitanulni szived:
Győztél hiven élve hivednek.
Ínt, s míg deli Ilma varázslata múlt,
Szép berki vadásza szívére simúl.

BUDAI HARCZJÁTÉK.

Ólomlábbon jár az ellen,
Bús a bajnok élete,
Harczmoraj kell a magyarnak,
Hogy vidúljon érzete.
Így szól Mátyás, és Budára
Összegyűjti híveit,
Játszi hadban feltűnetni
A csatának képeit.

S a borostyán édes álma
Győzni a király előtt,

Sok vitéznek lángszívében
Olthatatlan vágyra nőtt;
S versenytüzre lobbadozva
Gyűlnek a várpiaczon,
Melyre a nap gazdag fénye
Számptalan nézőket von.

Ekkor Mátyás udvarába
Béköszönt cseh Holubár,
Nagy hatalmu a vivásban,
Hír-emelte bajnok már.
Mint egy árbocz úgy magaslik,
Izmos, vállas és kemény,
Néki láncsa, kard, parittyá
Legvidámabb élmény.

Gőgje — oly nagy mint alakja —
Dísznyerésnek itt örül,
S fityma dölyffel hánykolódva
Jár a bajnokok körül.
Itt aczéлом, küzdni szomjas,
Szembe most, a ki vitéz;
Esküszöm! ma porba fürdik
És az égre háttal néz.

És Kinizsi, a nagy lejtő,
Rátekint és fölrohog,
Vállán párducz, és kezében
Mázsás buzogány forog.
Mint védtornya ősi hírnek,
Szóttlan áll ki a vezér,
Bár feszülten ég erében
A hadrontó szittyá vér.

Már a négyszeg pályatéren
A cseh nagy dárdát ragad,
A vezér is pörget egyet,
Melyet el nem bírna hat.

Mintha két vasbércz inogna
És hegyettök ülne sas,
Szárny-legyintve dördültökre —
Rémalakjok oly magas.

S ím a fekete seregből
Egy szép dalia kivál,
S szél-nevelte karcsu ménen
A sorompón átalszáll;
Ez nem szálás termetére,
De hajlékony és sugár,
S még felette ifjukor leng,
Vassal fedve arcza bár.

Bízd reám e bajt, vezérem!
Ne csevegje a kevély,
Hogy több férfit, küzdni bátort,
Nem talált Kinizsinél.
Hadd erődet szunnyadozva,
Marni míg kel új agyar,
Rábélyegzem én is erre,
Mint ví s érez a magyar.

Igy a bajnok, és Kinizsi
Őt szemlélve kéjre gyúl,
S megzörrentve szörnyü pajzsát
Bizton enged s elvonúl.
Délczeg hőske! — méri a cseh —
Gyöngé vagy, hozz társakat!
Tett után szólj! — a magyar mond —
Könnyű a nyíl s mégis hat.

Harsog a jel, s Gúthi nádor
Mint biró helyére ül;
Minden ajkon elhal a szó,
Minden élet szembe gyúl.
És körösleg a fővényen
Nyargal most a két vitéz;

Hosszú dárda markaikban,
Mindenik lökésre kész.

Trombiták rivalnak ismét,
Összezúg a versenypár;
Pajzsa széthull a magyarnak,
Úgy rácsattant Holubár.
Nem rendül az, s új erővel
A kevés ellen robog,
S érczbuzgánnyal büszke mellén
Szinte fölcseng úgy koczog.

Három ízben egybetörnek,
Habzik a cseh vaslován,
Míg körülé csak szökesve
A magyar néz rés után;
S egyet lelve, mint a villám
A habzó ellen feszül,
S úgy dőf rája: hogy lovastúl
Az hanyatt a porba dül.

Diadalmat ünnepelni
Jönnek most a magyarok,
Őt emelni pajzsaikra
Nyíladoznak száz karok.
Jó Ország is, s kegygyel inti
Szellőztetni sisakát,
Hadd ismerje és becsülje
A király s hon bajnokát.

«Mint elsője szép hazámnak
Első védje is vagyok,
S kétszer élek nagy hírében,
Ha nevem tettel ragyog.»
Ekként szól önérzetében
S fordul a gyült nép felé,
És a föltüzött sisakból
Mátyás képe tűn elé.

Meghökkenve érti a cseh
 S szégyen-telve lábra kel;
 S mily rátartva jött Budára,
 Oly leverten illan el.
 De örömjaj harsog itten
 S buzgón így az égbe száll:
 Éljen Hunyad vére Mátyás,
 A vitéz, a nagy király!

LEÁNYBÚ.

Szép lyányka! az estve leszállt, s egyedül
 Jársz itt epekedve s örömtelenül?
 Nincs szebb honod, mint e komor sivatag,
 Hol zúgva szakad le a szirti patak?
 S a fülmile zengzeti bája helyett,
 Búsan huhog a bagoly odva felett?
 Nem hallod az éjszaki durva szelet,
 Mint szórja utadra a hárslevelet?
 Borzadva keres menedéket a vad,
 S csörtetve a bokrot ürébe szalad.
 Míg csendül az óra s a föld pora kél,
 Megnyílnak a sírok, az élet alél.
 Jer, lyányka, lakomba vezetlek el én,
 Nem messze fejérlik a sík közepén!

«Hadd zúgni az éjszaki durva szelet,
 Jámbor fiu, nem megyek én teveled!
 Búm képe a fergeteg, a sivatag,
 Könnyim sűrű árja e szirti patak.
 Hadd folyni, zokogni, ha szívem eláll,
 Szebb fényre kel a komor éji homály.
 Nem messze a völgyi sötét temető:
 Ott hamvadoz a deli hív szerető;
 S bár szép szeme zár*an előmbe nem ég,
 Él bánatom és szívem érzete még.
 Hadd zúgni üvölni a durva szelet.
 Elhallgat a hív kora sírja felett.»

Szép lyányka! nem hallod, a hárs csikorog,
Vész dörg le s a szikla utána morog?
Felkáróg a varju, röpös denevér,
S a lég hideg szellentin elfagy a vér!
Jer! jer, deli lyányka, lakomba velem,
Árt kellemeidnek e késedelem;
Majd hókebeledre a lég hüve hat,
Megvérzi tövis liliomkarodat;
Villáma szemidnek homályba borúl,
Szép arczaid éke, virága lehull.
Rózsás nyoszolyára vezetlek el én;
S szebb létre virúlsz fel az álom ölén.

Így esdik az ifju, a lyányka zokog:
Haj a tövis, a hideg ártani fog!
Rettegve az ifju szívére simúl,
És útnak eredve lakába vonúl.
A felleg eloszlik, a hold letekint,
A vig lebel illatit hordja megint,
S a vad zivatar rivadalmi után
Bájkellemű dalt rebeg a csalogány;
S a nap mire hajnali fényre kigyúlt,
Szép lyányka felejtí, hogy este busúlt.

KARÁCSONÉJ.

«Nosza, hajdu! jer vadászni,
Hajtsd ki a jobbágyokat,
S vendégimnek hozz estére
Tánczra víg leányokat!»
««Úrfi, úrfi, a harang szól,
Szent karácson napja int,
A jó lélek térdre hullva
Most az istenhez tekint.»»
«Szent nap ide, szent nap oda,
Tedd parancsom, gyáva szolga.»

Hajdu elmegy, hajtók jönnek,
 Bús szemökben köny remeg.
 «Rajta, rajta!» s száz hahótúl
 Harsog zúg a rengeteg.
 A sas víjog, farkas ordít,
 Vad kan rőffen s csattogat,
 Szarvas dobban és ropogva
 Szaggat, tördel ágokat;
 De üres zaj, vad nem tűn ki,
 És haragban ég az úrfi.

«Rosz hajtás ez, kezdjük újra,
 Rajta, rajta! lomha nép!
 Lesre, hajdu, börtön annak,
 A ki csügged s hátra lép!»
 S át hegy völgyön, bokron árkon
 Zajlik a hajtó sereg.
 Nincs oly rejtek, nincs oly sűrű,
 A melyet ne szállna meg.
 De hiában, vad nem tűn ki,
 S dühben ég, dül, fül az úrfi.

És a mint zúg, és a mint néz,
 Völgyben majd patakra lel,
 Partján hajlék és előtte
 Biztosan egy őz legel,
 S angyalképű kiseded lány! a
 Úgy simítja, úgy örül,
 Életet hoz s oly vigan lejt
 A szelíd állat körül.
 A ki látja, mind megindúl,
 De az úrfi fegyverhez nyúl.

Térdin esdik a kis angyal:
 «Oh ne bántsál jó őzemet!
 Téjjel tartja bús anyámat,
 Őlj meg inkább engemet.
 Nincs apám, megölte ura,

Hadd anyámat élni még!))
 Így a lyánka, s kék szemében
 Ártatlan szép lelke ég,
 És mint rózsagyöngy a szirthez,
 Reng fel könnye a vad szívhez.

De fölötte villan a cső,
 S a hív állat porba dül:
 «Kis galamb te! végy anyádnak
 Tēj helyett most véribül!»
 Így az úrfi, és kaczagva
 Martalékján elrobog,
 És utána vérlángokban
 A hajlék is fellobog;
 Borzasztón süt rémutjára
 S a rezgő fák sudarára.

Ködbe súlyed a nap fénye,
 Egy szép csillag sem tekint,
 S vissza-vissza téren halmon
 Száguld a vadász megint.
 Fel-felröppen a sok varju
 S őt károgya követi;
 Fél a pásztor s nyáját haza
 Más úton terelgeti;
 Majd egy puszta templom alján
 Ily gúnyszó kel szitkos ajkán:

«Oly fejéren mi kacsingat
 Ott felém a fű között?»
 ««Úrfi, úrfi, az halálfő,
 Ember egykor s üldözött;
 Tömlöczödbül itt tettük le,
 Éve lesz, mint öngyilkost.»»
 «Haha! így nem félti hölgyét,
 S itt hevét lefázza most, —
 S hetykén rúg a koponyához, —
 Nosza csont, jer vacsorámhoz.»

Megy, s utána a gödörbül
 Tompa, hosszú jaj mordúl,
 És a mint megy, a kereszt is
 Tőle búsan elfordúl,
 S mint közelget dús lakához,
 A kopó mind úgy vonít,
 Lova rugdal s vas kakassa
 Háromszor lekukorít,
 De pezseg benn a vendég már,
 S a vidám kedv csak reá vár.

«Föl, barátim! csókra, tánczra,
 Hadd perdüljön a leány;
 Víg dalunk az égig hasson,
 Van borunk! húzd rá czigány!»
 ««Úrfi, úrfi! szent misére
 Csendül ismét a harang!»»
 «Hadd konogjon, sokkal édesb
 A pohár- s szerelmi hang.»
 S a ház sarki szinte rengnek,
 Nyalka tánczban úgy kerengnek.

Majd leülnek vacsorához,
 Bujdosik a tölt pohár,
 És szilaj kedv- s tombolásban
 Nincs sem mérték, sem határ.
 S ím! éjfél üt, szörnyet csattan
 A szobának ajtaján,
 S a halálfő hempelyeg be,
 Még sírföld meredt haján;
 Kígyó ül sötét szemében,
 S a vendég fut rémültében.

««Még a sírban sincs nyugalmam
 A hová kétség vetett!
 Gyilkosom te! fölriasztál,
 Halld tőlem hát végzeted!»

Dutva ösztön- s kénynek éltél,
 Térj magadba!»» «Nem, nem én!»
 «Istent, embert megvetettél,
 Térj magadba!»» «Nem, nem én!»
 «Jer tehát, int a vég óra,
 Sírbul e csók foglalóra.»

S undok szörnynyé duzzadozva
 Kénköves lángot lövel,
 Egy-egy mennykő csontütése,
 S így tátogva rálehel;
 A bűn fia összeomlik,
 Száz forgó szél csap bele,
 És üvöltve szórja hamvát,
 Baglyoké lesz lakhelye;
 S ott huhogják minden éjjel,
 A mi történt a vad szívvel.

A VALASZTÁS.

Utközben ül egy szép leány
 Pihenve a fa árnyékán,
 Olyan szelíd kökény szeme,
 S rózsánál is több kelleme.
 Hová, hová, te szép leány?
 «Ah én szegény, jobb sors után!»

Az úrfi mond: jer énhozzám,
 Van énnekem selyempárnám;
 Pihenj vigan kertem hűsén,
 Szellőtől is megóvlak én.
 De a leány hallgat, hallgat,
 Az édes szó reá nem hat.

A gróf így szól: jer énhozzám,
 Van énnekem nagy palotám,

Vannak benn száz tükrös szobák,
 Számodra száz aranyruhák.
 De a leány hallgat, hallgat,
 A büszke szó reá nem hat.

A herczeg mond: jer énhozzám,
 Van énnekem ezer szolgám,
 Főhajtva mind neked hódol
 S rubintszéken kezet csókol.
 De a leány hallgat, hallgat,
 A méltóság reá nem hat.

Mond a legény: édes rózsám!
 Nincs aranyom, sem palotám,
 De van szívem, mely tégedet
 Minden sorsban híven szeret.
 Utközben nincs már a leány,
 Hanem a szép legény karján.

BANDI.

Utnak indul szőke Bandi,
 Bunda vállán, s bús fején
 Pántlikás új báránysapka,
 Piros rózsza tetején;
 Süvegét jó anyja vette,
 Rá a rózsát Örzsi tűzte,
 Ott viríta kebelén.

Bandi jár a Dunaparton,
 Mély sohajtás csak szava,
 És tünődik, küzd magával,
 Szomoruan néz tétova,
 Zúg a szél, a Duna habzik,
 Bandi szíve szintúgy zajlik;
 Menne, menne — nincs hova.

Szőke Bandi meg-megállva
 A hajlék felé tekint,
 Tán szép Örzsi a padlásrúl
 Lopva még utána int.
 Tegnap volt hogy őt megkérte,
 De csak ezt a választ nyerte:
 Jőj, ha gazdag léssz, megint.

Így találja őt az este,
 Így találja őt a vész,
 És előtte és utána
 A vidék homályba vész.
 Menne, menne, de alig lát,
 Megfordítja hát a bundát
 S fűz mögé leheverész.

A vész csattog, Bandit rázza
S rajta tölti vad dühét,
Néki sujt egy forgószeél is
S elragadja süvegét;
Ezzel annyit nem gondolna,
Csak rózsája mentve volna,
Ez furdalja csak szívét.

«Nékem a szél is barátom,
Jól kifújt, de jót mivelt,
S a szép rózsza, Örzsim képe,
Adta rá az édes jelt.
Majd én szerzek házat kertet,
Pár lovat, kis szántóföldet
S ehhez még egy hű kebelt.»

S ím a hajnal szebb időt hoz,
S szőke Bandi talpra kél,
Széttekinget, hol süvegje,
Merre vitte azt a szél?
S mint lenéz a víz tükrébe,
Szint egy rózsza tűn szemébe
Kis homokhant szélínel.

Így örülve csak szivatja
A szerencse-süveget,
Harmadik nap megrakodva
Bizton Örzsihez siet.
«Rózsám! rózsád tőn gazdaggá,
Tégy te engem most boldoggá!
Vedd pártádért kezemet.»

«Szép virág te! árva mint én,
Elszakadva itt virúlsz,
Csók után mint Örzsim arcza,
Oly szépen felém pirúlsz!
Jer bujdosni, légy te párom,
Míg a földet összejárom,
Míg velem majd sírba hullsz.»

Örzsi képe fölhajnallik,
S hű melyéhez zárja őt,
Atyja is megáldja Bandit,
Mostan már a gazdag vőt,
És a nászok és vendégek
Víg robajjal összegyűlnek,
Ülni a nagy menyekzőt.

Igy szól Bandi a rózsának,
Mely víg hab közt ringadoz;
Érte is megy, érte is nyúl,
S keble mint feldagadoz:
Süvegét is ottan leli,
Szép aranyfövényyel teli
Vésztül mosva a parthoz.

Így lett boldog szőke Bandi,
És hol ő kincshez jutott,
Kies partján a Dunának
Majdan falu támadott;
Most is Aranyosnak hívják, [kák
S szép menyecskék, fürgelyány-
Még aranyport mosnak ott.

ZUÁRD.

Nyargal Zuárd az éjben,
Tajtékzó paripán,
S szelíd érzet szemében
Reng a vitéz ölében

Egy karcsu szép leány.
Szél kapkod szög hajába,
Ág és szirt fátyolába.

Vitéz! mi zaj mögöttünk?
Bú tépi keblemet.
«Báryád zudúl mögöttünk
Gátolni hű szerelmünk,
S hí küzdni engemet.»
Ah mély börtön lesz sorsom!
«Ne félj! segít jó kardom.»

S fölseng a kard, s nyugszik majd.
A lyány zokog s fülel:
Vitéz, legyőzted a bajt?
A fák között ki sóhajt?
«Báryád, jer hagyjuk el!»
S tovább-tovább vad kézben
Nyargal Zuárd az éjben.

Vitéz! mi zúg mögöttünk?
Fagy rázza keblemet.
«Atyád zudúl mögöttünk,
Átkozza hű szerelmünk,
S hí küzdni engemet.»
Ah, most halál a sorsom!
«Ne félj! segít jó kardom.»

S fölseng a kard, s nyugszik majd,
A lyányt kétség úzi:
Vitéz, vitéz! ne vívj bajt,
Atyám a sírba sóhajt
S ott lelkem üldözi.
S hóként a barna sziklán
Csügg szótlan hőse karján.

«A nap kel, mátká, nézz föl!
Megnyílt az ősi vár!»

De a sötét szemekből
Zuárdra nem ragyog föl
Szerelmi bájsugár.
Hideg s holt a szép mátká:
Lesujtá atyja átka.

AZ ÁLMATLAN KIRÁLY.

Sötét az éj, sötét a vár,
Szép álmok közt a lét enyhül;
Aranyszékén gonddal tele
Csak a király álmatlan ül.

Előtte a nyert korona,
Melyért eladta álmait,
S véres tetőn felesküvé
Az éj undok hatalmait.

Komor mint a sír szelleme,
Gyorsítaná a rest időt;
Erőn bizik, veszélyt gunyol,
S víg leblek is rettentik őt.

S tünődve míg a zord király
Belső véstől így hányatik,
Szelíd hangon s mindig közelb
Föl a kertből szó hallatik.

Írigy sorsként néz a király!
Jelenni ott ki merhete?
Vigyáz, sötét gyanún eped,
S haragra gyúl vad érzete.

S mint éjjel hús csermelyt keres
Az őz, a nappal üldözött,
Oly bizton egy szerelmes párt
Andalgni lát virág között.

«Hah! minden kény csak a poré,
S az én párnám gyémánttövis?
A legszebb álmot élik ott,
Ha engem fut, szünjék az is.»

Mond, ívet és nyilat ragad.
A nyíl suhan, szűz melybe hat,
Végsőt nyög az s a gyepre dül,
Halványon mint a hófuvat.

De a kedves fölötte áll
Merőn, némán a gyász cserén;
Emléke nincs, csak kínja ég,
S enyészet dül lázadt erén.

S karjára fűzve szép hívét
Eltér, nyomán vért hagyva csak,
S a vár fölött a csend közé
Baglyok varjúk sívitanak.

★

Éjfél üt, és tört hangokon
Dal reszket így jajjal vegyest:
«Alugy, alugy, jó kedvesem,
Ne könnyezz vért, pirosra fest!

Oh szép kebel, fehér kebel!
Hol bájoló hullámaid?
Karom ringat s te most pihensz,
S nekem hagyád fájdalmaid!»

Vérszomjusan kel a király,
Midőn hozzá egy őr rohan:
«Uram segíts! vad rém kísért,
Átok, halál szemlángiban.»

S alig mondá, halkan belép,
Holttestet hozva karjain,
Egy ifju, szép, de örülés
Borong szétdúlt vonásain.

«Szelíd lantom szivet nyere :
Nézd csak mi szép, minő hideg!
Rejtsd a nyilat titkon hamar :
Sír a Halál, nem sérti meg.»

Az ifju így, de a király
Reng, fölriad; fagy, láng teli :
Őn lyánya a kedves halott,
S lelkét ezer kín tépdeli.

A két hű szív rég hamvad már,
De él a zord király buja :
Ínsége új, bár fürte ősz :
S ez a nagy ég nagy bosszuja.

BAJNOKDÍJ.

Három ifju bajnok ége
Egy szép szűzért hajdanán,
Már is érte kardra kelnek,
De imígy szól a leány :

Ily küzdés csak búra kisztet,
Más adót kíván e szív ;
Künn az ellen, kardot annak,
Hon s szabadság arra hív !

S a ki nékem onnan hozza
Majd a legszebb hősi jelt,
Még ha keble értem érez,
Bírja ezt a hű kebelt.

És az ifjak vészbe szállnak
Nyerni kettős koszorút,
S vívnak, míg a tört ellenhad
Futva végez háborút.

Büszke Tódor jó először,
Lova szinte roskadoz,
Annyi boglár csillog rajta,
Annyi gyöngyöt, kincset hoz.

A vad Ákos jó nyomában,
Bús rabok kísérik őt,
Hoz fegyvert, hoz paripákat,
És egy izmos basafőt.

Későn érkezik jó Béda
Nyájas arcza halovány,
S mint hó közt a rózsza kelyhe,
Ég seb mellén, homlokán.

Én az ellenvárba dúlva,
Vérpatakhhoz ontva vért,
A vezértől küzdve nyertem
Ezt a kedves csalfa bért.

Halvány bajnok! érzetemnek
Titkos vágya ím betelt,
Mély sebet hozsz, hősvirágot,
Tettben dús szerelmi jelt.

Én magát ölém, mond Ákos,
Bár híres volt ereje,
S minthogy népe véle dőlt le,
Kincsinél nagyobb feje.

Így a szűz; de büszke Tódor
Porba sujtva kincseit:
A seb, szól, még nem elég jel,
Mondja kiki tetteit.

Én törék mind erre utat,
Én első a vár falán:
Így levétek győztesekké
Elszánt tettem vérnyomán.

Igy szól Béda, s nem vitatja
Senki már a hősi jelt,
És ő nyerte és ölelte
A kéjhabzó szűz kebelt.

A SZERETŐK SIRJA.

A Bakonyban hűs patak foly,
Kis halom virít partján;
S a kis halmon andalg egy szűz,
Oly szelid, oly halovány.

Egy vadász jön a patakhoz,
Képe vídám és tüzes,
S még szívéen is új tűz lobban,
A midőn enyhet keres.

Édes vágygyal csügg a szűzön
S bizton andalog vele;
Nyugszik a vad, nyugszik a nyíl,
A patak lesz kéjhelye.

S bár a földin túllebni
Látszik a mély titku lény,
Keble kiszti, el nem válhat
Annyi csendes báj körén.

Így remény közt s lelki frigyben
Sok kedves nap, este múlt,
Múlt tavasz, nyár, hervad a szűz,
Mint halmán a rózsza hull.

S őszi völgyben menyekzőre
Fűz magának koszorút:
«Isten hozzád, jó vadászom!
Int az ég!» így vesz bucsút.

Nem sokára bús harang szól,
Száz szövétnek tűn elé;
S le a várból gyászkiséret
Indul a patak felé.

Ótet hozzák, a kegyes jót,
Minden arczon néma bú;
A koporsón rengedez még
A menyekzős koszorú.

«Édes álmat a hív mellett,
A ki oly vitéz vala,
S vad pogánynyal küzdve, győzve,
Érted, értünk itt hala.

«Édes álmat! áldott lélek!
Már ez élet nem rendít!»
Így sohajt a nép s hamvára
Földet és könnyet gördít.

Két kis halmot egy kereszttel
Lát a vándor és remeg,

Rémet képez, mely felette
A viharban szendereg:

A vadász az, ott mereng ő
Elhúnyt élte csillagán;
Zúg az erdő, keble zajlik,
Képe zordon s halovány.

A LANTOS.

«Lantos, lantos! mi baj talált,
Miért hallgat éneked?
Jer énhozzám, majd én adok
Sok szép aranyt neked.»
Kevélyen így szól a király,
De a lantos csak szótlan áll.

«Vagy tán magasb fény ösztönöz?
Vedd hősi kardomat.
Te lész első vitézim közt,
Bird legszebb váromat.»
De a lantos csak szótlan áll,
S haragban így zúg a király:

«Hah! szolgavér, csekély kegyem?
Börtönbe hát veled;
Hol éj s inség ölelkezik,
Ott légyen lakhelyed!
Ha ennyi díj reád nem hat,
Rettegd, érezd hatalmamat.»

S Zenő esd, a királyi szűz:
«Ne fűzd vad lánczra őt,
Hideg díj nem hevítheti
A forró éneklőt;
Adj érzetet, s gyúl kebele,
Így zeng, így él a fülmile.»

De nem hall a sötét király,
S döllyfös boszút dörög,
A szép Zenő eped, könnyez,
S a zár midőn zörög
Sohajt Zenő, szűz arcza vér:
«Szegény lantos, szívem kísér!»

Halálcsend a lantos körül
S komor dohos falak;
De szép csillag dereng felé
S egy kedves fényalak,
S míg érzetén a dal hevül,
A bú, a sors elszenderül.

Zenő, Zenő hangzik mindég,
Éltének színt ez ad;
Szerelmet, könnyet énekel,
Míg szíve megszakad:
De lantja él s kiért hevült,
A vad király mély ködbe dúlt.

TABÁN.

Hová, hává, te szép leány,
Ily későn, ily magányosan?
«Hol Vezekény, addig megyek,
A kedves ott temetve van.»

Itt Vezekény, itt a halom,
Mely sok nemes hamvát fedi;
De hagyd e helyt, a holtakat,
Sem köny, sem bú nem költetheti.

«Vitéz, vitéz! az eskü szent,
Hiába küzd a zord halál:
Ha majd éjfél t üt a harang
Ébred Tabán s karomba száll.

S hervadjak bár hús ajkain,
Hős mellett szép álom lebeg,
S hűségem e szelíd hitét
A zordon éj sem rázza meg.»

Nem úgy, nem úgy, te szép leány,
Hűségednek szebb sors virúl,
Majd a kedves meleg karján
Szíved megint új létre gyúl.

Tabán még él s eskűje szent,
Habár vesztett sok vért, időt;
Hajdan szívéen, hajdan szaván,
A hol győzött, ismerd meg őt.

Tabán vagyok s uton feléd,
Ébredj lelked merültiből. —
S egy pillanat s kéjrezenés,
A két hű szív egymásra dől.

AZ ÁLOM.

Búsan zeng egy ifju dalnok
És fölneéz a sziklavárra,
Mely szép Eldát fogva rejti
Hű szerelmök gátlatára.

Hasztalan zeng, őt nem látja;
Angyalképe nem mosolyg íe.
Búsan tér el a ligetbe,
Hol párján nyög a fülmile.

Majd leszáll az est homálya,
Hárs alá dől a ligetben,
Ez tanúja szebb időnek.
És elandalg képzeletben.

És sötét lesz és sötétebb,
Csak a vári csarnok fénylik,
Nyugszik minden, csak a várban
Bús harang, bús ének zajlik.

«Mi fejérlik a nyiláson,
Mint a holdnak bájsugára?
Mily homályos ének reszket?
Olvad a szív hallatára.

Elda, Elda! — hol rozsáid,
Hol villáma szép szemednek?
Fázol, kedves? oly hideg vagy,
Csókja még is öl hevednek.»

«Édes dalnok! a kakas szól,
Hívja nőjét a fülmile,
Zengzetére esküm ébred,
Sírból szállok én hozzád le.

Nincs atyámnak már hatalma,
Villi lettem, vágyam telve,
Lejtsd el vélem a menyekzöt,
S húnyj el itt forrón ölelve.»

És a dalnok keble rendül,
Jéggé vál az éj fölötte —
Míg egy hő csók létre gyújtja,
Fölnéz, s Elda áll mögötte.

«Édes zengő, mint kereslek!
Álmodám hát s nem vagy lélek?»
«Megkérlelve már atyámat
Élek, és mint hölgyed élek.»

S mint a nászok serge gyérül,
S kit jó bor, kit fáradság nyom;

Hölgye keblén esd a dálnok :
 «Hagyj, ég! holtig így álmodnom.»

A SASTOLL.

A királyi palotában
 Már elhagyva, ősz fürtökkel
 Áll hős Toldi. Ifjak körzik
 S egy közölök gúnyra is kel,
 Egy új sarkantyús vitéz,
 Ki hegykén mindent lenéz.

«Ej, te vén sas, de kopott vagy!
 Volt erőd be rút hamvvá lett!
 Nyom ruhád is, hadd e fénykört,
 Már neked jobb kályha mellett.
 Ott forgasd az olvasót,
 Hadd nekünk a földi jót.»

Toldi méri: «Úgy van, úrfi,
 A vén sasnak tolla is súly;
 Érzem azt, azért segíts te,
 Köntösöm vedd, s keblem tágul.
 Azt ne bánd, hogy éktelen,
 Sok csatán volt már jelen.»»

A király jön, hall, s parancsol,
 És az úrfi bármint szörnyed,
 Köntösét rá adja Toldi;
 De alatta már is görnyed,
 S addig nyomja kétfelől
 Míglen hamvként összedől.

«Ez varázs!» zúg, s a király int;
 De nyugtan mosolyg hős Toldi,
 És ujjából köntösének

Vastekéket s buzgányt húz ki :
«Ősz van, itt hűs szél legyint,
Meggéleltem egy kicsint.»

A BÁNKODÓ FÉRJ.

Szatmárban egy kis csárda van,
Trézsi asszony lakott ottan.
Éjfél haján, bogárszemű,
Kerek tagú, őz termetű;
De jaj, mi szép oly csintalan,
Rózsás ajkin pör úntalan.
Most kezde csak honn kis vitát,
Csöröl, pöröl, ver a mit lát.
Férjén a sor, ki szugban ül,
Midőn ily szó harsog kívül:
«Jön a tatár!»
Rémül, sír, fut, bujkál a nép;
De szép Trézsi hegykén kilép:
Ő férfitől hamar nem fél,
Kivált az ügy ha nyelvre kél.
Még harcztól lángzók arcjai,
Lejtnek hókeble halmai,
Midőn jön egy zömök tatár,
Szívén zsákmány, szemén tűzár.
A szép Trézsi kényére hat,
Nem kér soká, felé ugrat,
Derékban őt átöleli,
Magához lóra emeli,
Eltér s öröm-lobbantában
Rá-rá pislog nyargaltában.
Búsúl a férj szép asszonyán,
Utána néz — mint vész után;
S a mint eltűn, könny könnyet hajt,
Sajnálná őt, és felsohajt:
«Szegény tatár!»

ELTE.

Romános költemény első énekéből.

1.

A sötétlő véres kard
Síkra inti a magyart,
S a királynak jelszavára
Száguld honja oltalmára.
Mindenütt már fegyver csillog,
Pánczél, dárda, láncsa villog;
A nemesség lóra pattan
S bátran a törökre csattan,
A ki, dúlva telkeit,
Lánczra súzi híveit.

Hol Moravnak szőke árja
Nissza téreit bejárja,
Ott tanyáz az ellenhad;
Onnan csap he népszarolva,
Szűzet ifjat elrabolva —
Arra robban el Hunyad.

2.

Büszkén fénylik már a félhold
A magyar sereg felé,
Mely a tarral vívni lángolt
S bosszucélját föllelé;
Készen áll az vak dühében
Elbizottan erejében,
S mint közelgő vész morajja,
Mindég rettentőbb robajja.

Néz Hunyad, s komoly tüzeiben
Harczra inti táborát.
S végig futva ércz sorát,
Győzelem kél nagy lelkében.
Nem rettentí őt a nagy szám:
Kürtöt harsant, pajzsa dörren,

Harcz jelére kardja zörren,
S elzudúlva mint a villám,
Tör Murat rab nemzetére,
S dől, kit egyszer karja ére.
Hősnyomán röpül magyarja
S a pogány rendét zavarja.
Mint terhes két fellegek
A forgó széltől zaklatva,
Vívnek most a seregek
Bús haraggal, vért izzadva.
Elbarnúl a nap sugára
A fakón kelő portúl,
S a csatázók vad zajára
Minden szikla elmordúl.
Száz irányban forganak,
Fel s alá hullámszanak,
Láncsa pattog, nyilözön hull,
A ló horkant, ember jajdul;
Száz alakban sújt a vész,
Itt fő pördül, ottan kéz,
Vág, öl, ront, tör mindenik.
Testhalommá nő a sík,
S az enyészet zordon váza
Sorsokat gunyolva rázza.
Forrton forr a harc dühében,
Messze csöng az éles vas,
S elbámulva fellengtében
Néz alá a büszke sas.

3.

Hév dultán a két bajhadnak
Hat nehéz órák haladnak,
S még vitézség és erő
Nem lön egymáson nyerő.
Elborúl Hunyadnak arcza,
Ily soká hogy kétes harcza;
Lángszeméből bosszuszikra
Szétlövell a csatasíkra.

«Győzni kiszt hazánk reménye,
 Itt ne hűnyjon hősi fénye!
 Fel, vitézek, új vivásra,
 Most utánam vég csapásra!»
 Így dörög, s zászló kezébe'
 Vágtat a tar sűrűjébe.
 Elszánt népe lelkesítve
 Új erőre s tűzre gyúl,
 S kard-suhintva, nyíl-röpítve
 A vezér után zudúl.
 S elbőszülve, sort szakasztva,
 Vérit ontva, vért fakasztva,
 Testhantokra testet hány,
 Mig nem tágul a pogány!
 Ez gyéren fut nem sokára,
 Éltér bízva gyors lovára,
 Merre csak nyilást talál;
 S zászlóit fenlobogtatva,
 S diadalmat harsogtatva,
 A győző utána száll.
 Elfoglaiva Nissza vára,
 Lángözönben mindenütt,
 S a pogányok vérútjára
 Borzasztó világgal süt.

4.

Mindég távol- s távolabb hat
 A futamló és üző had,
 S mint nyáresti villanások
 Hévség-szülte kék felhőkön,
 Játshadoznak a tetőkön
 Szeite segyvercsillogások.
 Elhangzott a had dörgése,
 A bajtéren csendesség,
 Csak a haldoklók nyögése
 Kél remegve néha még,
 Kik az édes létől válnak,
 Jégkeblen a zord halálnak.

Kora váltát szülejétől,
Váltát édes kedvesétől
Itten sínli egy vitéz;
Még utolsó pillanattal
Ama drága földre néz,
Hol szerelmes indulattal
Rengve hú karok között
Kéjről kéjre röpdözött.
Haztalan vív ifjusága,
Megragadja a halál,
És emléke s boldogsága
Nem mulandó éjbe száll.

Ott egy bajnok a fővényen,
És magát sebzett agyában
Vélve még a büszke ménen.
Levegőt vág, s elhúnytában
Tág kebellet, szív-feszülten,
Vérkedvébe elmerülten
Felszökik, s örömkaczajjal
«Győztünk! győztünk!» harsog, s meghal.

Itt egy durva harc-magzatja
Hörgő ellenét szaggatja,
Vég erővel kardot kap,
S még annak szívéhez csap;
Most imádság, majd szitok dúl
Sebtől tátogó mélyébül,
Míg elhúny lélekzete,
S vérbe fúlad élete.

Honja bátor védletében
Vég perczén ott áll egy hős;
De a hit szelíd ölében
Lelke most is még erős:
Tetteit keresztülfutja,
Tisztét teljesítve tudja,
S így nyugott szent végzetén;
S mint a szálló nap sugára,
Lebben szét a földi pára
A dicsőnek életén.

Mély porágyon elterülve
 Látni így a hőseket.
 Üldözések lángja hűlve,
 Most örökre békesülve
 Egy föld iszsza véreket.

5.

Merre Hæmusz kék ormával
 S köd-leplezte homlokával
 A magas felhőkbe nyúl
 S néztit messze földre hányja,
 Arra száll a harcz iránya
 S mindég távolabb vonúl.
 S most az erdők sűrűjébe,
 A barlangok éjjelébe
 Rejtezett bolgári nép
 Ismét a szabadba lép;
 S részint visszatér lakába,
 Melyet épen hagyta el,
 S most pusztán s hamvadva lel:
 Sok tódúl a had nyomába,
 Hol piroslik még a vér,
 S földet vagy segédet kér;
 Kit szelídebb érzet
 S embertársa szenvedése,
 Kit méltatlan díj nyérése,
 Zsákmány s martalék vezet.

6.

Közepén a bús piarcznak,
 Legdühösb helyén a harcznak,
 Hintve annyi hűlt tetemmel,
 Tarkán egy halom tűnik fel,
 Hol a nap sorsát intézve,
 Harczistenként szertenézve,
 Félvilágot tartva válla,
 Nagy Hunyad nem régen álla;
 Most felül a holtakon,

Kikre mérge csattogott,
Egy szép ifju fekszik ott,
Mint vitézi hamvakon
A leroskadtt emlékkő,
Még dőlteben is dicső.
Nyílt sebén patakzik vére,
Köd borúlt vidám szemére,
Elzsibbadt érzéke már
Ifju lelke késik bár;
Még liheg mélyen, halkan,
Még erében élet van.
Torda ez, kit a dicsőség
S halhatatlan hősi tett,
Melyért a nagy szív s erős ég,
Harcveszélybe kisztetett;
S mint zászlósa a vezérnek
Megfelelt a bajnokvérnek,
Melyből fényre származott,
Melyre új diszt bokrozott.
Ott a halmon hű melyével
A hegyes tört ő fogá fel,
Melyet orzó gyilkos kéz
Oldalast Hunyadra sujta,
A midőn az ostromvész
Mindent vég csapásra gyűjta,
S Ízsabég döllyfős tűzének,
Vad rohantu fegyverének
Győzni a szerencse ott
Csak muló reményt adott.
A roppant Egész, szemében,
Elmerülve nagy tisztében,
A vezér nem látja őt,
A miatta vérezőt;
S néma bár, de szép tettevel
Torda holt gyanánt maradt el.
Messze téren tétova
Száll s nyerít délczeg lova,

Majd megáll s néz fül-hegyezve,
 Kedves terhit kémledezve,
 S őt nem hallva szózatán
 Száguld a küzdők után.

7.

Esti bibortűzben égnek
 Erdős bércki a vidéknek,
 S a nap válva nagy körétől
 Csendes felségben leszáll,
 S hegy völgy fosztva lángszínétől
 Kékellő homályban áll.
 Édes illattal tele
 Kél az alkony hűs szele
 És enyhítő lengzetében
 Reszket a lomb és zörög,
 S a patak sebes lejtében
 Most vidámabban csörög.
 Harmatgyöngyök fényledeznek
 Rengő zöld fűszálokon ;
 Csüggedt bimbók éledeznek
 A kisült virányokon.
 Most a rekkenő melegtől
 Eltikkadt virágkebel
 Csókolgatva langy szelektől
 Kelyhét szebben nyitja fel :
 Mint a szem, mely könnyüjében
 Érző szív után tekint,
 És a részvét lágy ölében
 Édes nyugtot lel megint.

8.

Holttestek mellől kivéve,
 Ékes nyoszolyára téve,
 Egy magányos lak hűsében
 Hol csendes nyugalma lön,
 Torda eszméletre jön ;
 S mindjárt első érzetében

Kardhoz kap — de hő kezet fog,
 Mely gyöngén ápolva hajlog
 Vasterhét feloldani
 S nyílt erét elfojtani.
 S ím a bágyadt lámpafénynél
 Áll egy szép alak fejénél,
 Egy alak, mely bájvonzattal,
 Egyszer látva mint az ég,
 Képzetünkben él mindég,
 És derengő arczulattal
 Lesve mozdulásait,
 Szívja be vonásait.

Barna fürtje omladozva
 Lengedez hóvállain,
 S leple félig hontakozva
 Reng a szív hullámain.
 Egy fejr sugárnak látszik
 Deli, karcsu termete,
 Melyen kéj-lehellve játszik
 A tavasz víg szellete.
 S a teremnek ajtajánál
 Egy komor de tisztos ősz áll,
 S hárfát tartva karjain,
 E dal reszket ajkain:

★

«Kies gyöpon ki fekszik ott,
 Homályba tört szemekkel?
 Te vagy, bajnok? már elzugott
 A harcz, s te még se kelsz fel?
 Nincs koszorúd szép tettekért?
 Tőlem ne várj szerelmi bért;
 Nyugodj' akkor, vitézem!
 Inkább halálod nézem;
 S hullámként, melyet hajt a vész,
 Te is majd úgy felejtve lésszsz.»

«Van koszorúm szép tettekért,
 Mely fényt övez fejemre ;
 De tőled várok *édes* bért
 És írt égő sebemre.
 Szép szűz, ne félj : a bajnokvér,
 Földet mos bár, de égig ér ;
 A szerelem e színben
 Lobog a hősi szívben,
 S habár felejtett sírba kél,
 Szerelme mint szép tette él.»»

9.

Mintha álom lepte volna,
 Hosszu álom és nehéz,
 S most az ég reá hajolna,
 Torda a szép szűzre néz ;
 S a csatának mord dühében
 Fendörgött tüzes kebel
 A kegyesnek bájkörében
 Most lekötve szót nem lel.
 Néz — de mint a lét reménye
 Benne újra éledez,
 Akként minden érzeménye
 Szent hálára gerjedez ;
 S bár utóbbi sorsa kétes,
 Mert kevés bolgári szív
 Volt itt a magyarhoz hív,
 Sebje mégis kétszer *édes* :
 Él Hunyad még, s általa !
 S mint a földet-ébresztette
 Hajnalcsillag áll felette
 A vidék szép angyala.

IRENE

Szomorújáték öt felvonásban

1820

(Először adatott Székes-Fehérvárt, 1821. jun. 25. azután Pécsen, 1822. jan. 5.
és 1824. máj. 25. Pesten)

Ezen tárgyat, valamint Kemény Simont, már
előttem egy lelkes hazafi kidolgozta. Én nem
vetélkedésből, hanem egyedül előadás végett, a
nemzeti színjáték javára újra ezen formába önteni
hasznosnak itéltem.

K. K.

AJÁNLÁS.

GAAL! kit szívünknek édes indulatja,
A szép barátság, öszvefűz velem,
Ki dísze ágait nékem osztogatja,
Kinél ujúlva önmagam lelem;
Múzsámnak itt áll gyenge áldozatja,
Hálám jeléül NÉKED szentelem!
Fogadd baráti kedvező szemekkel,
S mivem ragyoglik tiszta érdemekkel.

A mit teremtvé súlyedő titokban
Reám fuvalt a képzés, bájölén,
S felém derülő égi lángzatokban
Imádvá sejtheték, oh földi én!
Kiéli lelkem rezgő hangzatokban
Az érzemények zajló tengerén.
S ha kik szavamra buzdulatba kelnek,
Jutalma nyílik e szorúlt kebelnek.

SZEMÉLYEK.

II. *Mohammed*, török császár.

Hali basa, nagyvezér.

Zagán basa, második vezér.

Ferez bég, jancsáraga.

Telegdi, magyar nemes.

Agenor, görög vitéz.

Irene, annak leánya.

Leo, görög ifjú.

Lucas Notaras, volt görög vezér.

Ibrahim, Hali basa titkosa.

Abdul, Zagán basa biztosa.

Hasszán, jancsár.

Fatime, görög rableány.

Zulima, rableány Irene mellett.

Geront, görög katona.

Muftibasák, rableányok, jancsársereg.

A dolog történik Konstantinápolyban, 1453. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

Templom-romladék, hátul kereszt látszik. Lassanként világosodik.

Agenor (bekötött szemmel egy kövön ül), *Geront* (a földön fekszik).

AGENOR. Hogy áll az idő, Geront?

GERONT. Most kél fel a nap.

AGENOR. *Nekem* többé nem vet sugárt,
Elhúnyt örökre!

GERONT *(felkel)*. Jó öreg miként
Aludtál?

AGENOR. Ébren töltém éjjelem
A holtak társaságiban; sok ismert
Árnyékok megjelentek és
Körüllegegve éneklék az ott
Való lakás édességét.

GERONT. Kemény
Volt ágyad, nyughatatlan álmak
Gyötrének. Én sok szépet álmodám,
De elfelejtettem; nem is bánom,
Úgy is csak álom volt.

AGENOR. Az álom
Többször felmúlja a valót, Geront!
Ki most örökre nyughatik,
Az a boldog. Nemde Lázár templomában
Tölténk az éjjelt?

GERONT. Itt, uram!
De már csak romladék, elégeték,
Kirablák a pogányok.

AGENOR. Látod barátom!
 Ez alatt nyugodnak őseim —
 Most romladék, bedőlt a boltozat,
 Oh hát az én poromnak helyt nem ad,
 Kizár hű csendiből.

GERONT. Békén, uram!

AGENOR. A béke itt alant vagyon.

GERONT. Minek

Ez a komolyság? légy nyugodt!

AGENOR. Bár én is köztök nyughatnám, Geront!

Sötét az élet, ott szemem

Örök világosságra megnyílik.

GERONT. Álomtalanság szól belőled,

Agenor! félre ily komor

Képekkel.

AGENOR. Édesen mosolyg

Előmbé a halál reménye,

Érzem, soká immár nem szenvedek.

Sírhalmokon repült a gyász idő,

Az ifjuság diszét, hazám nemes

Bajvívóit meredve láttam,

Csak én szegény világtalan vagyok

Kihagyva a szerencsések közül.

GERONT. Szüntesd keservedet! ne szaggasd

Önkényű szived vérző sebét.

AGENOR. Én sorsomat nem vádolom,

Agg életem bucsúzni kész; de

Leányom ügyét sínlem. Oh Irene!

Hová lettél? mely fertelem között

Élengsz — e gondolat dühös boszúra

Forraszt.

GERONT. Szemednek árt e nagy hév,

Új gyúladásba jön.

AGENOR. Hadd égjen, úgy

Is életem már sepreire jutott.

Belső gyötrelmem a külsőt gunyolja.

Jer, jer, te hív kalauz, vezess

Be a városba, ott meghallom a valót.

Addig kiáltok ott, míg egy keresztény
 Avagy pogány sorsáról értesít.
 Jer, jer, siess!

GERONT. Ne tedd ki ősz fejed
 Csufjára a pogányoknak; maradj
 Itt csendesen, talán hírt hallhatunk.

AGENOR. Tán rettegsz a veszélytől? éltedet
 Felted? Menj, menj! hagyj el! talállok én
 Egy sírra mindenütt.

GERONT. Mit vesztethetek még?
 Habár ezer halál fenyít,
 Nem hagylak el.

AGENOR. Te jó ember!
 Hol vagy? hadd fogjam jobbodat (kezét fogja).
 Így! annyi fájdalom közé neines
 Feláldozásod enyhülést csöpögtet;
 Oh mint hálálhatom?

GERONT. Rabod valék,
 Nagylelkűen szabadon bocsátál,
 Most rajtam a sor tégedet segítni.
 Agenor! hadd el ezen boldogtalan
 Vidéket, jer velem Thessáliába,
 Ott rokonim vagynak, elvonúlva ott
 Minden világi zajtól csendesen
 Élhersz barátod gyámkezén.

AGENOR. Nem, innen el nem válhatok,
 Lekötve tart Irene sorsa; mondd
 Hogy ő *nem* él, s nyugodtan én is
 Alunni mégyek. Bizonyost,
 Valót kíván az, a ki megszűne
 Remélni.

GERONT. Légy hát várakozással, én
 Kikémlelem az útat, sietni
 Fogok, nyugosztald szívedet. (El.)

AGENOR. (egyedül). A lét után áhítózó keressen
 Idegen földet, kolduljon szemtelen
 Új lakhelyet magának, én hazám
 Határiból ki nem viszem fáradt

Csontjaimat; lelkemnek fogháza itt
Omoljon szerte, veszszen el
Az élet is, ha minden elveszett.
Mely boldogok vagytok ti, kik
E romladék alatt nyugosztok!
Nektek nem kellett fenmaradni és
Hirdetni a világnak estünket
S Görögország gyásznapját siratni.
Engem került az óhajtott halál,
Hogy vérző szívvel e bús változásnak
Tanúja légyek. Boldog vagy te is,
Fiam! boldog, mert bajnokúl
Vesztél a falakon, minekelőtt
Azokon keresztültörve a pogányok
Lerontanák szentségeinket.
S Irene! — Hah! távozz előlem,
Rettentő képzet! Én bizom
Lelkében, hogy halált választá inkább
Mint ocsmány életet. Nem! ő nem él,
Önkényt és tisztán ment egébe. —
Itt állok én gyökértelen törzs,
Szabad polgár előbb, bolyongó
Árnyék most, itt az omladék között.
Sötétség mindenütt körüllem,
Kietlen az élet, pusztá partjain
Öröm többé soha sem virágzik;
Mit késem hát lerázni lánczait?
Mind elvesztek, kiket szereitem,
Magam maradtam e sötét világban.
Sorsom mérges kelyhét fogytig kiittam,
Ez élet már a földre nem való.
Rabláncz csörg, ősz fejem már görbedez,
Hull a kereszt, átkot kiált
Létemre minden perczenet, s szívem
Minden verése elválásra készítet.
Rejtsétek el tehát, dicső
Oszlopok, ékes fejeiteket sűrű
Bokrok közé! tövisek nőjenek

E nagy város helyén! sápadt kigyók
 Lakozzanak a pusztá paloták között!
 Mérges lehelettel a levegőt rontsák,
 Hogy a vándor rettegve e helyet
 Kerülje és ne számlálhassa vesztünk
 Esztendeit, s Konstantinápoly
 Gőz-lepte halmain az enyészet
 Ülje diadalma ünnepét!
 S örök éjjeledbe engem is temess el.

Geront, Leo (jönnek).

LEO. Hol, hol találom őt?

GERONT. Itt áll előtted!

Szegény öreg! fehér haját
 Ingatja a szellő; az ínség
 Prédája.

LEO (Agenor karjában). Agenor! élsz? mely boldog óra,
 Nem várt öröm! téged látlak megint!

AGENOR. Egy édes szózat szebb időkből!

Ki vagy? minő forrón ölelsz!
 Oh hadd el azt; az ölelkezés szép
 Idejének már örökre vége van,
 Halál, gyilkosság, ínség s fertelem:
 Ezek nálunk uralkodó hatalmak.

LEO. Nem ismersz? oly hamar elhangozott
 Szavam szivedből?

AGENOR (tapogatja). A szemem sötét —
 Elhúnyt világa.

GERONT. Oh ezt hallani!

LEO. Nem ismered Leót?

AGENOR. Leo! te vagy?

Te fekszel mellemen? Oh ifju! szólj,
 Honnan jövel? Nem, azt nem kérdezem;
 Az ég vezérle hozzám, hogy legyen
 Egy szív, mely veszteségimet velem
 Érezze s a szegény világtalant
 Édes szülőföldében eltakarja.

Fiam! Leo! miért nem láthatom
 Szelíd vonásodat, miért nem nézhetek
 Könnyes szemedbe, hogy az enyém
 Is arra olvadhatna. Oh fiam!
 Mire jövell!

GERONT. Látd öreg, nem jártam hasztalan,
 Az útban leltem őt.

AGENOR. Nézz csak körül
 E pusztaságon, oh Leo!
 Ez képe most hazádnak. A görög
 Kiirtva már a nemzetek sorából,
 Konstantinápoly kőhalom —

GERONT. Csoportosan, rablánczra fűzve
 Hordják lakóit át a tengeren
 Rút szolgaságra.

LEO. Oh haza!

AGENOR. Ily ércz igába vettetett
 Az elfajult görög nemzet!
 Ez már nem a mi földünk, csak
 Nagyságunk bús emlékjele.

LEO. Rettegve kérdem: hol maradt Irene?
 Agenor, szólj! mi történt övele!

AGENOR. Az úr házában hagytam őt, midőn
 Harczolni költözék; utóbbi sorsát
 Nem tudhatom; reménylem, ott — (az égre mutat).

LEO. Oh mondd, hogy vérét folyni, hogy szemét
 Szakadni láttad, hogy hamvát ezen
 Szellő viszi: csak azt ne mondd, hogy él —
 S én új erőt nyerek.

GERONT. Boldogtalan
 Idők! midőn az ember annak is
 Vesztét kívánja, kit leginkább
 Szeret.

LEO. Hahogy még élne. szabadítását
 Véremmel eszközölöm. Barátim!
 Minő rejtékeny a sors szövvénye,
 Mely vakmerőn játszik küzdő szívünk
 Legszebb reményivel; hideg porát

Ölelni jöttem kedvesemnek és
Hol minden elhullott —

AGENOR. Nem, ő sem él,
Szabadságát felváltá életével.

LEO. Sorsát kell tudnom; e kíváнат
Tartott életben.

AGENOR. Nem véltem, hogy lássalak
Többé, hallván Selymbria elestét.

LEO. A mint tudod, Konstantin császártól
Selymbriába küldtetém azon
Erős várt védelmezni; én
Fentartására mindent elkövettem,
De győzött a nagyobb erő.
Én számtalan veszélyek közt ide
Vergődtem és hallom hazánk elestét.
Atyám! ha Irene már nem él,
Akkor mint egy fiat vesztett tigris
Berohanok a városba s egykori
Boldogságom helyén kiontom véretem.
Mit adhat már az élet? érdeme
Leszálla, sírba vágy a jobb görög.
Agenor! szólj! Konstantinápoly
Romlása mint történt?

AGENOR. Oh hol vegyek
Ecsetet leírni ezt a rettenetes
Órát! Hallgasd tehát. Szentháromság-
Vasárnap estve Konstantin
Nagylelkű császárunk végső tanácsra
Hivatta hőseit s azon végzését,
Hogy a várost utolsó csepp vérig
Kész védelmezni, tudunkra bocsátá.
Vitéz halálra mindegyik
Elszánva, őt hiven követni esküvénk.
Isidor cardinalis ezek után
Liturgiát tartván Sophia
Nagy templomában, lelkeinket
A hosszú útra elkészíté. Ez vala

Dicső megváltónk végső ünnepe
Azon felséges templomban.

LEO. Mi a világi birtok, hogyha oly
Könnyen tizenhét esztendők roppant
Építményét egy nap leronthatá?
Tovább, tovább!

AGENOR. Alig szürkült az ég,
Mohammed népével mindenfelől
Az ostromot kezdé; rengettek a falak
Az ágyúk mennydörgésitől, dühössen
Rohantak ők reánk s holttesteikkel
Tölték az árkokat. Mohammed
Személyesen vezette népeit
És fenhangzó szavakkal a csatát
Intézte. Konstantin mindenkor ott,
Hol legnagyobb volt a veszély,
Az ostromlókat kétszer visszaverte;
Harmadszor Karsia kaput
Ostromlá a szultán jancsárival,
Melyet Jusztinian olasz segéd-
Néppel védett; keményen harczolának
A mieink; míg Jusztinian, kezén
Könnyű sebet kapván, elhagyta a
Reábizott kaput; haszontalan
Kiáltja, kéri őt maradni
Konstantin, nem hall, elszalad,
Utána az olasz nép. Oda
Lett arra minden rend, a védelem
Megszűnt, lankadni kezdenek
A harczolók, és végre társaik
Tetemin keresztül a jancsárok
Falainkra mászván, kapukon által-
Törvén, elfoglalták ezen
Várost, kereszténység kulcsát.
Konstantin látván nemzete
Vesztét, magát halálnak szentelé,
Elvetve császári jeleit, mint

Közkatona harczol s ismeretlen

A csata zavarjában elesik.

LEO. Méltó szebb sorsra, boldogabb

Időkre; de nagy estében is

Mindenkor élni fog dicső neve.

AGENOR. Én mind addig Phenar kapunál

Harczoltam, míg az ellenség a belső

Város felé tódult; már égni kezde az,

Hogy visszafordulék leányomat

Megmenteni, vagy magammal együtt

A láng közé temetni. Oh de

Minő borzasztó rettenetre

Jövék! mindenfelől zavar,

Tolongás, gyilkolás; a harczolók

Véres csoportokban heverték a

Földön s mérges dühvel, halál

Vonaglásai közt, már tűnő erővel

Egymásnak testeit szaggatták;

Az asszonyok mezítelen kebellet,

Kétségbe esve, repkedő hajakkal,

Az utczákon szét futkosának

S körmökkel védették gyermekeiket,

Kiket mellökről elragadva

A vad pogányok öldöztek.

Az ablakokról kisdedek repültek

Alá, s zúzott agyvelejök haldokló

Szüleikre feccsent és pirosra

Festé azoknak sárga képöket.

LEO. Rettentő rajzolat! legyen

Elég, vérfagyba hozza a szívet.

AGENOR. Vad lárma közt rablák ki a vadak

Templomjainkat s a szent képeket,

Kereszteket lovakkal tipraták.

Ezer formában dolgozott

Mindenhol a halál, itt fegyver által

Hullott az ember, ott tüzomlás

Között százanként vesztenek; patak

Gyanánt, hömpölyögve folyt a vér

A nagy tengerbe és piros sugárt
 Hagyott maga után. Jajgatás, sirás,
 Ropogás, az ágyuk durranási,
 Az öldöklő pogányok riadási, egy
 Világ bomlását látszattanak
 Hirdetni.

LEO. Oh Irene!

AGENOR. Én keresztül
 A holtakon, vérben gázolva,
 Sophia templomáig vergődém,
 Irenét ott fellelni gondolám;
 De töltve volt immár pogányokkal;
 S a mint nevét kiáltva, vagdalkozva be-
 Felé tolongok, egy török
 Kiütötte egy csapással mind a két
 Szememet. Mi történt aztán, nem tudom.
 Mire feleszmélkedém, Geront
 Karján valék

GERONT. Hogy a pogányok
 Lecsendesültek s a sok öldözésben
 Elfáradtak, kimentem én is
 Szegény atyámat felkeresni, kit
 A harcz között elveszték és Agenort
 Vérében leltem; minthogy életet
 Sejték benn', elvittem magammal —

AGENOR. És ápoló kezén új életet nyerék.
 Most e romok között tartózkodánk
 Leányom sorsa végett.

LEO. Agenor! én most a városba indulok
 És még ma vagy megszüntem lenni,
 Avagy leányodról igaz valót
 Hozok. (Hátul mozgás hallatik.)

Mi ez?

GERONT. Mozgást hallok! talán
 Török rablók; minduntalan
 Mászszák az omladékokat,
 Elásott kincseket keresnek.
 Vonúlunk félre, nem mulatnak ők soká. (Félre vonúlnak.)

Abdul, Hasszán, több törökök.

ABDUL (a falon leugrik).

Már én alatt vagyok!

HASSZÁN. Jövök

Én is; gonosz járás esik

A romladék közt. (Lejön.)

Itt volnánk! (Több törökök lejönnek és vizsgálódnak.)

ABDUL. Üres bolt, semmi sincs benn, hasztalan

Fáradtunk, már elhordták a javát.

HASSZÁN. Pedig templom volt, látod a keresztet?

ABDUL. Mi haszna, nincs körében semmi is.

Ma rosszul szolgál a szerencse,

Se drágaságokat, se embereket

Nem kaphatunk.

HASSZÁN. Habar lelnénk is,

Tudod Mohammed mely keményen

Megtiltá a rabfogdozást.

ABDUL. Azért

Hogy most szerelmes egy görög leányba!

Az semmi. A partnál találhatsz

Mindenkor rabkereskedőket,

Azok jó drágán megveszik

Az ifjakat.

HASSZÁN. Menjünk tovább,

Itt semmi sincs, ne töltsük hasztalan

Időnket.

ABDUL. Ott a kereszt fenáll,

Nem nézhetem, jer, döntsük el.

(A kereszthez mennek, akkor Leo és Geront kirohannak.)

LEO. Nem! inkább meghalok, de ezt szemem

Előtt ti nem cselekszitek!

GERONT. Alacsony latrok!

AGENOR (előltétováz). Leo! Geront!

ABDUL. Ragadjátok meg őket, rajta csak!

(Geront megsebesítették s megfogatik.)

GERONT. Hah! átkozott sors! öljetek meg!

HASSZÁN. (Leóhoz). Add meg magad!

ABDUL. Ne kíméld, szúrd keresztül.

AGENOR. Oh égi irgalom!

LEO (lenyomattatik). Hah ördögök!

ABDUL. Lassan! lassan! meg nem menekszel.

Még ifjú vagy, szolgálni fogsz nekünk.

HASSZÁN. Siessünk a tenger-
Parthoz velök.

AGENOR. Leo! Geront! Nagy isten!

Végy, végy magadhoz! (Abdul néhány törökökkel a keresztet
ledönti, mely a földre esik.)

Hol vagyon

Villámod! oh miként engedheted

Tiporni így fiadnak szent jelét!

ABDUL (Agenorra mutat). Ezt hagyjuk itt! öreg s vak, úgy

Érette semmit is. Most hát siessünk. [se adnak

LEO. Agenor, légy boldog!

AGENOR (kifakadó fájdalommal). Leo fiam!

Irene! oh Irene!

ABDUL. Hah öreg!

Tudod, kit említél most? Szólj! kitől

Hallád ezt a *nevet*? valld meg nekünk.

AGENOR. Irene! oh az én bodogtalan

Leányom!

ABDUL. Mit szólasz, keresztény?

Irene, szultánunk kedveltje, a te

Leányod?

LEO. Átkozott legyen nyelved!

AGENOR. (nagy félelemben) Irene, mondád, szultántok kezé-

Hah! rettentő végzés! ha ennyi kint [ben?

Mértél reám, miért nem adtál ércz szívet,

Viselni e fájdalmakat!

ABDUL. Allah! minő szerencse! (Leóhoz.) Ifju! most

Szabad vagy.

HASSZÁN (Agenorhoz). Atyja szultánnénknak! ím

Fejet hajtunk, parancsolhatsz velünk.

LEO. Te szörnyű hirmondó! szólj! hol vagyon

Irene? hol találom őt?

ABDUL. Mohammed

Karjában ; a nagyúr meghódolt
A ritka szépségnek s Irenét
Magának eljegyzé.

AGENOR. Halált öleljen

Öbenn', villám legyen tekintete,
Mirígy emésztő tűz lehellete,
Éles tört szúrjon teste minden
Mozgása a pogány mellébe ;
A levegő, melyet szí körében,
Gyulaszszon rothadást, s a merre lép,
Ott kelljenk rút viperák
Fel a sötétből s orvosolhatatlan
Sebeket égessenek tüzes
Fulánkjokkal ! Még ezt is ! ősz
Fejem lángol, kétség kerülget.

ABDUL (félre Hasszánhoz). Kísérjük őket a basához,

Meg fogja ő szolgálatunkat
Köszönni s tán jutalmat is nyerünk.
Kövessetek bennünket a városba.

LEO. Megyek. — Tűzlángra lobban bennem az

Erdő ; vagy őt megmentem, vagy pirítsa
Szivemnek vére menyegzős nyoszolyáját.

AGENOR. Vezess ! én is követlek, Átkom

Rengesse ébren a boszú
Öldöklő angyalát, hogy a pogány
Fejére az ég kemény haragja
Dördüljön. Jer, vezess ! (El mindnyájan.)

Császári palota.

Zagán basa, Ferez bég.

ZAGÁN. Így nem maradhat ; a szultán mienk.

Vérünk által lett nagygyá, élte minden
Napját ezren fizettük, ily
Méltatlan ő alá ne szálljon.

FEREZ. Képzelné nem tudom természete

Gyors fordulatját ; ő lemondana
Most a jövődőről, ki annak élt,
S magas feltételei határtalan
Repkedtek ? ő, kinek keskeny volt a világ,
Busongva most egy gyenge lánynak
Tekintetét lesné ?

ZAGÁN. Azon magas
Lélek, mely őt előbb vezérlé, elhagyá,
Már nem hevül a szép dicsőségért,
Vak érzetek lekötve tartják alkotó
Erejét, és vért özönlő karja,
Elég erős megrázni egy világot,
Lankadva most ölelésre hajladoz.

FEREZ. Mit szól a nép e változáshoz ?

ZAGÁN. Ez a fejetlen gyülevész csoport
Itéletében ingadoz, vakon
Függ a pillantaton ; ki örül,
Hogy messze a veszély, ki csendes
Búval néz a lankadt császárra és —
Hallgat.

FEREZ. Nincs egy bátor, ki őt serkentené ?

ZAGÁN. Haszontalan ! nem hallgat már baráti
Szavára, elhúnytak vitéz tulajdoni,
És a köz élet szűk határiba
Vonúlt. Az erős bajvivó most szelíd
Báránként irtózik, ha vért lát.

FEREZ. A trónus első örjeit
Illeti hazánk szorgalma. Mit szól
Hali fővezér ?

ZAGÁN. Irene pártfogója. Ő
Nemcsak nem oltaná tüzét,
Sőt táplálni látszatik ; de nem
Soká tarthat csalárd játéka, mert
Egy tettének már nyomdokán vagyok,
Mely őt vesztébe dönti. Bizonyos
Tanúm vagyok, hogy ő Konstantinnal
Szövetségben vala ; a jövő divánban
Nyilván fogom vádolni.

FEREZ. Allah

Segítsen és adjon sikert

Munkádnak.

ZAGÁN. Én legfelsőbb gerjedelmét

Megtámadom Mohammednek

S felébredt ösztönét nagyobb

Méreggel orvoslom; szerelmes vágyai

Önnön hevőkben szűnjenek.

FEREZ. Az indulat keliét, a forró

Vér lángjait nehéz lesz oltani.

ZAGÁN. Azon bálványt, melyet buzgón imád,

A testesült valóság kényei

Lerontják. Hallgasd csak, mit végezék:

Albániából egy híres

Szépségű rableányt hozattam,

Annak keblén tompúljon éle

Küzdő szívének.

FEREZ. Hát ha még is első

Szerelmén elszakad hálód, mit akkor?

ZAGÁN. Akkor nem érdemes kormányt vezetni.

Düljön sírjába fényteien, ha önkényt

Leszáll azon magas tetőről

És balgatag, mulandó kénvekért

Eladja nemzete századit. Midőn

Rémülve a nép ellenzé az ostromot,

S ezen város bevételét

Fe'adni kényszerítették, *magam*

Valék, ki őt a pártosok dühétől

Oltalmazá s Konstantinápoly estét

Eszközlé. Most legelső én leszek,

Ki a lágy férfi ellen kardot ránt

S tehetetlen létének véget szakasztok.

Még arra juthatnánk, hogy a görög

Nép rajtunk büszkélkednék, és ezen

Nyert városban mi lennénk a rabok.

FEREZ. Reám számlálhatsz, kész vagyok

Mindenre.

ZAGÁN, Én a spáhikat

Frigyünkbe iktatom, jancsárokat
Reád bízom.

FEREZ. Munkálkodj csak *belül*,
A *külső* dolgokat magamra vállalom. (El.)

ZAGÁN (egvedül.) Ha a kormányos csüggedez zajos
Habok között, más ül helyére, ki
A villámok között tovább evez
És a magas czélnál ő nyer borostyánt.
Ha a dicsőség véradót kíván,
Az egyes életet sajnálni nem lehet.
Mohammed! nagy valál, léted korán
Magába éveket foglalt, erő
S tehetség a világ urává
Jegyeztek. *Most* fénykoronádat sötét
Homály fedi, s Omárnak nemzete
Bámúlva látja tűnni csillagát,
Mely ékesen fénylett egünkön.
Nagyságod szép emlékjelét
Ezen város halmán leraktad;
Aczélozd szívedet szerelmed ellen,
Győzd meg magadat, és a világ csak egy
Úralkodót ismer. (El.)

Ékes szála a császári palotában.

Irene, *Hali basa*, *Zulíma*, több rableányok,

HALL. Lépj a világosságra, a hatalmas
Karján derülj nemesb életre!
Ezen fényes palotában, melynek küszöbit
Csak a választottak járnák, veszed
Lakásodat; hol lábadhoz borúlva
Országok, nemzetek magasztalják
Benned Mohammed hölgyét s a próféta
Kedveltjét. Mint a nap magas
Égről alá terjeszti éltető
Sugárit és virítja földünket:

Oly tisztán állj magas tetődön
S bájolgj szerencsét híveidre.

ZULÍMA (minekután mindnyájan térdet hajtanak).

A porban itt fekszünk előtted!
Tekints kegyelmesen rabszolgáidra
És méltass megmutatnunk a mi
Örök hűségünket. Parancsolj!

IRENE (félre.) Oh én szegény! hol veszek erőt

Ezen szomorú nagyságra! (A jelenvalókhoz.)

Keljetek fel!

Ha éltem folytában szerencse és
Öröm virágzik, azt egyedül
Adhatja a ti boldogságtok és
Egyedül abban fogom keresni. (Felkelnek.)
Legelső tettem, melyet a nagyúr
Kegyelme által elkövetendek, az
Legyen, hogy nektek itt szabadságot
Adok; szabad lélek tud csak szeretni,
S a szerelem által csak derülhet
Boldogság. (Int, a rablányok elmennek.)

HALI. Oh Irene! szabj határt

Magadnak; nem minden szív érett,
Méltón becsúlni a jótéteményeket.

IRENE Engedd a szívnek kényén érzetét

Követni, egy tárgyon találjon
Legalább megnyugvást és egy tartalék
Legyen, melyhez ragaszkodjék. Oda
Belső világom, éltem hajnala,
Édes reményi; eltemetve,
Lerontva, eltiporva éltem sarkai.
Oh jó öreg! ne költsd fel a szívet,
Hogy a jótét leplébe beborúlva
Ne ébredjen fel e szomorú valóra.

HALI. Ne vádold sorsodat! Te egy világ

Gyámangyala állasz itt; imádd az
Örökkévalót, ki ide helyezettetett!
Ezer könnyes szemek reád tekintenek,
Ezer sebes keblek hozzád sohajtanak,

Enyhülést várva ölelnék tégedet.
 Irene! oh mik a föld örömei
 E szent érzethez? mely kény mulja fel
 E szent malasztokat? De mégis
 Ki ne ürítsd váltig a jóság tegzét,
 Hogy mindenkor maradjon hátra
 A próbált érdemesnek.

IRENE. Érzem e
 Nagy igazságot, de a szokatlan elme,
 Mely ekkorig csak házi dolgokat
 Fontolt, szédelg ezen sikos tetőn.
 Erőm van áldozatra; népem, édes
 Hazám bal sorsa érdekel; de én
 Egy gyenge lány! hogy állhatok meg
 E kétes ösvényen? Magányos
 Életre csendesen nevelve, a világ
 Forgását, a nagyok szokásait
 Ismerni nem tanultam: mint feleljek
 Meg a buzgó akaratnak? az
 Irigység ostromát miként fordítsam?

HALI. A szépség égi hatalma és
 Az *erkölcs* nyugtató sugára:
 Ezek gyengéden átvezetnek
 Minden veszélyeken. Az erős
 Bátran az erőssel harczra kél,
 Éltet köt a diadalra és
 Meghódol a szelídség karjain.
 Ezen tulajdonok győztek Mohammed
 Szívén, ki sasként ama tetőket
 Kereste, melyeket halál emelt
 Véres mezőkön. Most sajátod, a vad
 Erő nemesb formára olvadoz
 És kebleden nyájasb kedvet talál,
 S hazádnak sorsa könnyül általad.

IRENE. Mit ősz fejed, bölcsességed, magas
 Tisztod nem teljesíthetett, reám
 Bizod? Én tartsam gyenge kézzel
 Az éhező, vért szomjuzó oroszánt?

HALI. Kit a dicsőség vágya meglepett,
 Annál a férfiszó, a szolgál
 Kérése s a barát tanácsa
 Sikertelen elhangzik, mert nincs neki
 Mit adni a borostyánért; de a
 Szerelem elaltat minden vágyakat,
 Magában él és a laurus helyett
 Rózsát szakasztgat.

IRENE. Hitszegésemért
 Miként találsz mentséget? Én keresztény —
 Nem, inkább meghalok s megmentem lelkemet.

HALI. Az vagy s maradj! A jótét atyja egyiránt
 Ápolja számtalan világait;
 Éltesd belsődben, ott vagyon
 Oltára, onnan szedj erőt
 S türelmet életednek. Ím
 Én is vallásodat tartom,
 Immár husz évek óta istened'
 Imádom — ím szent képe mellemen —

(Kihúz egy feszületet.)

Egy jó és áldott lélek, mint te, egykor
 Szerelme által véle meg-
 Ismértetett.

IRENE. Alig hiszek szememnek!
 Te, Hali, egy keresztény?

HALI. Az vagyok;
 Hív tisztelője a keresztnek
 És a szelíd megváltónak.

IRENE. Nem, nem! teistenünket elhagyád,
 Mert hívei ellen dülva a pogány
 Népet vezetted s a félhold jelét
 Konstantinápoly omladéki
 Felett diadalmaskodni engedéd.
 Nem, ősz fejed, felejtve a
 Szerelem törvényét, árulóvá lett;
 Keresztény nem vagy, a török Mohammed
 Dölyfös vezére.

HALI. Őszvedőlt

Konstantinápoly; nem *mi* — egy
 Felsőbb erő rontá le azt.
 Uralkodói vétke és a nép
 Vak bódultsága ily nehéz
 Rabigába hozta elfajúlt lakóit;
 Kik félre vetvén minden erkölcsöt,
 A tiszta vallás első talpkövét,
 Mohammed büntető ostora alá
 Estek. Haszontalan küzdék
 S iparkodám ezen veszélyen
 Fordítani; megszegém hűségemet,
 Koczkára hánytam életemet,
 Hogy megmenthessem a kereszténység
 Kulcsát — a végezet nem úgy akarta.
 Irene! most te állsz az új trónus
 S a nép között, melletted ím Mohammed
 Szelídül és szebb élelményre
 Fakad, s *te* néped áldásában végre
 Nyugalmat, szent elégedést találsz.

ZULÍMA (szerecsen gyermekekkel jön, kik mindenféle drágaságokat hoznak).

Mohammed, a hatalmas, általam
 E drágaságokat küldé s ezekkel
 Téged felékesíteni parancsolt;
 Maga is tüstént meg fog jelenni.

(A drága ruhákat és gyöngyöket elejbe rakják, azután elmennek.)

HALI. Irene! most elhagylak. Légy erős!

Minden pillantat egy élet; zsarold
 Rakásra a történet kincseit,
 Fordítsd javadra és néped javára. (El.)

IRENE (egyedül). Itt állok hát egyedül ezen

Idegen világban, elhagyatva
 A sok között. Uraság s hatalom mosolyg
 Előmbé és bizonytalan
 Létem még is szünetlen borzogat.
 A mit szorgos dajkám ágyam felett
 Mesélt, a tündérek gyémánt-
 Hegyeiről, ím valónak látom én;

Ékes ragyogvány fog körül,
 A merre nézek, fényre száll szemem.
 Én egy szegény haza-vesztett árva,
 Szultánné, egy világrész asszonya!
 Körülem kincsek, ritka drágaságok —
 Hah, félre, félre átkozott ragadmány!
 Könnyek csillognak rajtatok,
 Halál közt halmozott vad birtokostok!
 Nem, nem! csalóka fény nem hat szívembe;
 Előbbi sorsomat zokogva fájlatom —
 Atyám! Leo! (Nagy érzeménnyel.) Leo! Hah! vissza
 Mellembé drága kép! vonúlj
 A szív mélyébe; kedvesed nem él,
 Ki él, azt könnyező hazád pogánynak
 Keresztelé. — Mohammed, vedd tehát
 Áldozatodat! s ha tettem által
 Kedves hazám ügyén segíthetek,
 Édes megnyugvás a czélnál jutalmaz.

MOHAMMED (hirtelen jön.) Itt vagy tehát! s Mohammed
 Hogy engedő tekinteted [még reménylheti
 Elé jöhet. Szólj, mit tegyek, hogy el-
 Oszoljon e bús felleg? szólj! Mit egy
 Halandó elme megfoghat, mit a
 Hatalom tenyészthet, megszerzem
 Kivánatidnak és kedvednek áldozom!

IRENE. Bocssáss meg a gyenge leánynak, hogy a
 Halál körét elhagyván, hirtelen
 Legfényesebb életre nem szokhat.
 Most is hallom szavad menydörgő hangzatit,
 S nem akarva a szív félve vissza-
 Vonúl.

MOHAMMED. Azon sötét időnek vége már;
 Szelíd tekinteted nyájasb világot
 Gyújtott keblemben; miolta láttalak,
 A harczoló halált kedvellő homloka
 Simúl és a mord zivatar
 Virágos partokon tanul
 Együtt suttogni a csörgő patakkal.

Most virrad életem; zajos
Éjben borongtam én előbb,
Ércz karral egy világot átölelni
Kivánván, s íme a világ, a rég
Keresett, te lettél.

IRENE. Oh, Mohammed!

Ki a világról álmodott, nyugalmat az
Nem lelhet a szeretet szelíd ölében.
Szűk az élet a fellengző elmének.

MOHAMMED. Véres játék a föld birása,
Tűnő árnyék, csalóka fény;
A szerelem csak maga éltünk csillaga.
Miolta érzek, élek — s a világ,
Előbb egy éktelen csata-
Piacz, virágos Éden most előtttem,
S te egy istenné országlasz egemben.

IRENE. Pirúlva nézek a sötétből
Magas tetődre, e gyors változást
Elmém megfogni nem képes; csak egy
Kiváнатot táplál dagadt szívem,
Hogy fellegetlen lássam homlokod,
S a fegyverek zörgési szűnjenek.

MOHAMMED. Szavaidra megszeliődül a halál,
A szívtelen gyűlölség érzeni
Tanul, s bámulva a vitéz
Elejti fegyverét. Irene!
Irtózva nézek vissza most
Előbbi életemre, a midőn
Halállal frigyben rettegés
És jajgatás volt élelményem.
De bármiként imádva a raboktól
Erővel állék nemzetek nyakán,
Szívemnek ürességében még is érzém
Kinossan emberi voltomat;
Most meggyőzötve tőled, isteni tűz
Lobog keblemben.

IRENE. Mint hálálhatom
Forró szerelmedet? hibáz erőm

Veled röpülni, visszatart a félelem,
 Hogy harczokhoz szokott lelked
 Emészto játékát próbálja újra.
 Nézz csak körül, bús romladék között
 Jegyzél hölgyednek, és a templomok
 Üregéből a mindenható súlyos
 Átkot kiált frigyünkre — rettegek!

MOHAMMED. Felépülnek megint! miolta
 Elnyertelek, szent a kereszt,
 Szent istened, mert legszebb angyalát
 Hozzám leküldé; ím tebenned őt is
 Imádom. Készülj, kedves! nem sokára
 Mint szultánnét tiszteljen a világ. (A kincsekre mutat.)
 Irene! itt ezen csekélység; nem
 Azért küldém, hogy ékedet
 Emelhetnék; de hogy mind az, a mit
 Az ember méltat, egyesülve lássa
 Tebenned.

IRENE. Vajha azon hév, mely most
 Kicsapongva árad, el ne zárja
 A szív szelídebb érzetét!
 Mohammed! Éltemet kezédbe
 Adom, velem hazám sorsát. Oh engedj
 Áldást tenyészni elnyert országunkra, és
 Én, egy gyenge virág forró kebleden
 Örömmel hervadok.

MOHAMMED. Szerelmem
 Legyen bírāja tetteimnek.
 Enyém vagy! ezen szó szent békét lehel,
 S a durva élet édesen mosolyg
 Az égiek színére. Mily szerencsés
 Vagyok! Mi a világhódító élete
 Ily üdvösséghez. Oh, Irene! (Indulatosan átfogja.)
 Kérkedjék más elnyert országok hantjain:
 Elnyert világom én karom között
 Tartom, kívánságimnak ez határa.
 Most érzem istened szent íhletését,

A lelkesült pornak felemelkedését.

Légy boldog! nem sokára látlak. (El.)

IRENE. Boldogtalan hölgy! ünnepi

Pompával ékesítnek áldozatra!

Az indulat vezet, fájló szívem

Jajdúl tövispályáján. Oh

Mennyei igazság, adj erőt!

Hadd győzzek e háborgó érzeten.

(Bús gondolatba merül, a kárpit lefordúl.)

MÁSODIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Hali.

MOHAMMED. Szokatlan dolgokat csodál a nép,

A régiben szeret heverni;

Azért kárhoztatják el a basák

Szándékomat. Keresztény vagy török —

Kihez szívem szól, azt választom, és

Semmi hatalom nem gátolja azt.

HALI. A kedvező szerencse méltó

Szívhez csatolt s azt balgatag,

Idétlen véleményekért feladni

Gyarlóság lenne.

MOHAMMED. A szűk elme,

A gyenge lélek, mely szokás

Jármában vont útját elhagyni fél,

Az a szabad választót rettegi —

Én végezék. Irene a török

Trónusra lép. Az ég szülöttje szépség,

A vak történeten boszúlja meg magát,

Mely őt rabbá tévé; hatalmam

Fényét hirdesse ő a bámuló

Világnak. A jövő divánba bé
Fogom vezetni, és azon
Szó, mely előbb ezreket a halált
Megvetni lángított, elszánt tökéletem
Czélját most is fenn tudja tartani.

HALI. Ha szorgalmam szerencsédért meg nem
Előzi szolgáltnak tehetségét, kívánt
Véget ígérek.

MOHAMMED. Hív szolgál szólj!
Mint állnak külső dolgaink?
Lecsendesült-e a görög nép?
Mit mond az új kormányhoz?

HALI. Azt, uram,
Csak a következés mutatja.
A félelem most hallgatást
S megnyugvást szült bár, mégis a
Belső bú áttör a nedves szemem
S válságért feltekint az égre.
Meghódítád ugyan, nagy szultán, őket,
De a szíveknek nem parancsolhatsz.

MOHAMMED. Ezentúl jóság légyen fegyverünk
S minden gyűlölséget kegyelmünk öljön el.
Ezen város keblében nőtt Irene,
Ezen falak közt fejle ki
Szépsége, szívét ígéző égi kelleme.
Azért kívánom, hogy lakóin
Segíttessék: hadd érezzék ők is
Urok szerelmét és hevüljenek
Lángomnak terjedő sugáritól.
A jótétel gondját reád bízom,
A szív és ősz fejed legyen vezérlőd.

HALI. Parancsaiddat követnem édes
Kötelesség; számlálhatsz reám.

MCHAMMED. A külső országlás nehéz
Terhét kevés időre hív
Válladra fordítom; mutasd
Személyemet teljes hatalommal,
Végezz, ítélj; de mindenek előtt

A háború komor jelét távoztasd;
 Szerencsém hajnalát a béke csendes
 Karjában hadd éljem s távol a lét
 Zajos neszétől lelkem hadd legeljen
 Megnyílt egem boldog vidékein.
 Most hozzá, hozzá, a kedvest ölelni. (El.)

Zagán basa lakása.

Zagán basa, Ferez bég, Notaras.

ZAGÁN. Notaras! most is habzol? én
 Tebenned férfilelket gondolék
 S azért dicsőbb pályára szántalak.
 Mohammed a görög trónust lerontá,
 Hahogy sötétben nem kívánsz maradni,
 Őt szolgál, én utat nyitok.

NOTARAS. Köszönetem —

ZAGÁN. Félre ily avúlt
 Szóval, nem illik egy bátor vitézhez,
 Ki az esendőn magát fel tudja
 Emelni: a félénk rebeg hálát,
 Midőn a bátor férfiú cselekszik.

NOTARAS. Uram, szólj! mit tegyek? parancsolj!

ZAGÁN. Jövő divánban valld meg azt
 Nyilván, hogy Hali nagyvezér Konstantin
 Császároddal szövetségben vala.

NOTARAS. Uram!

ZAGÁN. Nincs mentség, életed forog
 Fenn; mert tudd meg, Mohammed
 Akaratját hirdetem, maga
 Kívánja tőled e dolog mivoltát
 Érteni. Válaszsz: vagy jutalom vagy
 Halál.

NOTARAS. Nem, oh, uram! ne kényszeríts!

FEREZ. A mit kész nyelved kéretlen kiejtett,
 Azt a község előtt is vallhatod.

ZAGÁN. És *kell*; mert tudd meg, élve a helyet
Többé el nem hagyod.

NOTARAS (magában). Hah! mit miveltem!
Elárulám jótévőmet.

ZAGÁN. Te hallgatsz?

Hé strázsa! (Néhány török bejön.)

NOTARAS (megijedve). Kíméld éltemet!

Mindenre kész vagyok.

ZAGÁN. Jól van tehát.

De míg kezdődik a diván,

Nálam maradsz.

NOTARAS. Kezedben sorsom!

Oh, vedd szivedre ügyemet

S felséges úradnál légy szószólóm. (El a strázsával.)

ZAGÁN. Menj! néked is kár volt születni, nem
Dicsőited teremtetet.

FEREZ. Barátom, a szerencse szolgál,

A nagyvezért ezen tanú elejti.

ZAGÁN. Önéki esni kell, a nemzet ügye

S a trónus méltósága úgy kívánja.

Csalóka szinezéssel ő

Rontá meg a szultán fogékony

Szívét, ki elragadva most

Vak indulattól, asszonynyá leszen.

Vérem feszül, ha látom, hogy Mohammed,

Kitől országok reszkettek, ha szórva

Villámit a mezőre lépett,

Hogy az a Mohammed most rabjának rabja

S egy gyenge lány gyarló játéka;

S hogy végre méltán kezdetét folytassa,

Keresztény rabnét óhajt a trónusra

Emelni.

FEREZ. A törvény ellen? Nem — azt

A mufti s a basák nem engedik.

ZAGÁN. Azokra nem lehet számlálni; kit

Arany, kit félelem meghódít.

Ezen dologban a sereg szava

Lesz a bíró, ahhoz kell tartanunk.

FEREZ. Mienk a nép; a táborban nagy az
 Elégtelenség, hogy Mohammed oly
 Kegyelmes a görög rabokhoz és
 Azokat szabott áron kiváltá.
 A szikra már nő és előbb
 Mint sem gondoljuk, lángba mén
 És zendülést termeszt.

ZAGÁN. A zendülést
 Mindaddig gátoljuk, míg más lehetséget
 Találhatunk az elgyengült szultán
 Orvoslására, mert kiütve, lángja
 A jót, a rosszat egyaránt emészt
 S határt nem lel vad terjedésiben; de
 Ha semmi eszköz nem használ, tovább
 A gyenge kormányt *akkor* nem lehet
 Szenvedni, más uralkodót keressünk.
 Erősebbet kívánok én felettem, hogy
 Parancsoló kezén forogjon életem.

FEREZ. Ezen trónus, melyet vérünkkel itt ezen
 Világ részén emeltünk, tartsa meg
 Mivoltát; itt is mi törökök
 Akarunk maradni. En megyek,
 S ha szükséged lesz rám, a táborban találatsz. (El.)

ZAGÁN. (egyedül). A fergeteg kezdődik, dülva indul
 Fejünk felett, az odvas törzsöket
 Ledönti, hogy szebben virítson a
 Felséges czedrus.

(Abdul jő.)

Abdul, várva jössz!
 Szólj! mely választ hozol, mit végezel?

ABDUL. Azt a három görög foglyot, kiket
 A templomromladék között találtam,
 Parancsodként elrejtém, most pedig
 Ibrahimtól jövök.

ZAGÁN. Mit szóla? volt-

E haszna a küldött ajándéknak?

ABDUL. A félelem leginkább vallatá
 Meg véle azt, hogy Hali nagyvezér
 Általa izent Konstantin császárnak.

Kegyelmedért esdeklik és
Mindent ígér, a mit kívánsz.

ZAGÁN. Legyen gondod, hogy senkivel
Ne szóljon Ibrahim, kivált
A nagyvezér embereivel.

ABDUL. A szolgát is nálam tartom, ki őket
Elárulá; megbánta már tettét
S előbbi vallását tagadni
Akarja.

ZAGÁN. Késő bánatit
Fontolni nincs időm; tartsd zárva őt,
Míg titkának hasznát veszem.
Menj! s hadd reám méltó jutalmadat.

ABDUL. Elvégzem. (El.)

ZAGÁN (egyedül). Hali! élted csillaga
Elhúnyt! hol a nagy történt, ott alá
Száll fényes méltóságod. Érdemed
Ha volt, azt hívtelen tetted homályba
Dönté; ki földi birtokot keres,
Ne kérjen az tanácsot a megindúlt
Szívtől. Nem ellenséges indulat
Vezérel: a dicsőség és haza.
Azon falak közé, hol a
Belső országlás gondjai
Öszveseregelnék, ott helyén vagyon
Lassú bölcseséged s őszült fejednek
Tapasztalásai; de hol a magas
Lélek tökéelve a világhoz
Nyúl, hátra kell ott állnod, egy
Erős vas karja a sötétbe
Sodor. Leszáll napod, Hali!
Az újabb kor nem kölcsönöz világot,
Vagy én is ön-ásott örvénybe süllyedek. (El.)

Császári kert, jobbra lugos, hátul ernyős utak.

Irene, Zulíma.

IRENE. Végy fel, hüs ernyő! suttogó patak!
 Csendes lugos! ti egykori drága
 Helyek, kedvelt magányok! im megint
 Nyugalmat adtok az elhagyott
 Árvának. Régi boldogságom édes
 Tanúi, csendes öröim hajdani
 Tanyái, bájos látványok! tenyészszetek
 Megint, mint létemnek legelső reggelén.
 Te anyja mindeneknek, alkotó
 Természet! oh vedd fel leányodat
 Meleg karodba és engedd hevülni
 Tápláló melleden! fordítsd felém
 A múlt idők bájos szövétnekét!

ZULÍMA. Irene! mint örvendek, hogy komor
 Tekinteted, barátnéd aggodalma,
 E szép helyen vidám kedvet lövell;
 Remélhetem tehát, hogy az
 A fojtott bú, titkos könnyek
 Megszűnnek, és ezentúl sorsodat
 Szebb pontból szemléled.

IRENE. Szabadságom

Emlékét itt ünnepli most
 A lélek. Oh Zulíma! a tavasz
 Mosolygó fénye ifjuságom
 Korába helyezett s vigan
 Elém rajzolja nyájas képcit.
 A régi szellő lengedez,
 Ékes virágok illatit szivom.
 És a megtért fülemile bús
 Panaszszát hallom ismét zengeni
 Ezen bokorban; itt lesém
 A tarka lepkéket s pihenve
 Ezen fák lombjai alatt hűtözék;
 Itt sétált ünneplő ruhában a

Nép s mindenféle játékkal
Tölté a nyugalom napját;
Itt dolgozott az álmodó művész
S dagadt kebeivel a költés
Honába fellengzett, vagy érzetét
Bájos hangokkal zengvén, édesen
Ingerlé a csudáló hallgatók
Szívét. Itt láttam őt először —
Leo — Hagyj el, csalóka képzelet!

ZULÍMA. Felejtsd a múltakat, szorítsd
Melledhez a jelenvalót
És nyerni fogsz, csak tudd használni. Ím
Tied most az, miről előbb
Álmodni sem mertél; azon tetőre,
Hová ezren hiába fáradtak,
Te játszva eljutál, mi kell
Több?

IRENE. Nem volt választásom, sírokon
Épült szerencsém! Kincsek közt nyögő
Arany fogság a múltakért
Epeszti a szabad görögnét.

ZULÍMA. Irene! így jutalmazod Mohammed
Szerelmét?

IRENE. Érzem, hogy bűnös vagyok;
De a bús áldozó méltó könnyét
Az ég sem kárhoztatja. Oh Zulíma!
Írt a szegény csak a múltban keres.
Tekints körül a messzeségbe és
Irtózva elfordúl szemed.
Itt fekszik e város, mely dísztelen
Áll most, az enyészet lakhelye;
Soros házai rendetlen kőhalommá
Váltak, s a templomok magas
Oszlopi elszórva fekszenek;
A porba omlának sok évek művei;
A népes utczákon mély csendesség
Borong, s a tágas piaczkon görög
Vér gőzölg még; megnémult a harang,

Mely a lakókat szent igékre inté,
 Nem hangzik a chórus magányos
 Atyáktól, és a szent tűz nem lobog
 Az ékes oltáron. Félhold ragyog
 A tornyokon, ledőlt a szent kereszt —
 Ott állt házunk, ott gyermekeskedém;
 Ott folydogált éltem szülöm
 Hív karján — Oh gyönyörű emlékezet!
 Ne hagyj el, ég csendes leánya!
 Hogy mellemhez szorítva, mostani
 Sorsom mélyét ne lássam. Oh Zulíma!
 Engedj mulatnom itt; erőt tenyész
 Azon nap bennem itt, mely szüntelen
 Romlásom árnyékát felém lebegteti.

ZULÍMA. Mulass bátran, ha kedvet ád az itt
 Való létel, csak vond el szívedet
 A hasztalan bútól s ne háborítsd
 Urad szerencsáját, ki benned él
 És hölgyétől hasonló érzetet
 Kíván.

IRENE. Lassan, lassan! ne szólj tovább!
 Ezen szó rabbá tesz, s minek
 Az áldozandónak mutatni azt
 A kést előre, mely elvágja életét.
 Nem, nem, ne hallgass rám, Zulíma!
 Elvesztém magam, ezen komor
 Kilátás elmémet zavarba hozta.
 Felejtsd el, oh felejtsd el, jó Zulíma,
 Miket hallál, én a szultán igaz
 Birtoka vagyok s kedvére élni
 Legfőbb kívánságom. Hazám neki
 Szentelt; ím eltökélve látsz.

(Zagán basa s Fatime jönnek és hátul megállnak.)

Jer, jer! siessünk innen. A falak
 Között megtompul a szív gerjedelme.
 Ah mit használ a munkás képzelet,

Ha mindenhol csak sírba ütközik.
Te is hagyj el, hiú emlékezet!
Villámként csillogsz éjjelemben,
Elhúnysz s sötétb homály marad körülöm.
Menj! boldogot ringass lágy karjaid között,
A szenvedőnek jobb, ha tud felejteni. (El Zulimával.)

ZAGÁN (hirtelen előjön). Hah! Ő volt, ő Irene! most
Látám először, és boszúm múlik,
Keblem dagad, karom gyengül, erőm
Hanyatlik. Ez nem földi test,
Egy mennyei tünemény, az ég
Szívindító lehellete.

FATÍME. Uram!

ZAGÁN. Még is, nincs mentség, halnod kell.
Ragyogj egedben, itt *haláll* kiáltok
Reád.

FATÍME. Ezen szépség, mint látom, rajtad is
Erőt vett; engedj visszatérnem,
Kimélj meg ott eszköznek lennem, hol
Magad lángolsz és czélod eltűne;
Vagy csak tanúnak kénytetél ide,
Irene rajtad vett diadalmát
Csudálni?

ZAGÁN. Én kedvellem a valót,
Ellenségemben is megvallom azt.

FATÍME. Irene *szép* —

ZAGÁN. Sokféle a szépség
S mind egy napnak testvérsugári.
Ki a szelíd violát kedveli, ki
A büszke líliomot csudálja:
Mind egy kertnek tündöklő ékei.

FATÍME. Ezen hasonlat, szólj, *kit* érdekel?

ZAGÁN. Esengő pásztorok mellére illik
A kis alacsony virág, mely a sötét
Árnyékban illatoz s hervad;
Egy trónust ékesít a büszke líliom.

FATÍME. Nem, oly magasra nem szédelge még
Elmém, bár hízelkedve engem arra

Szántál. Mohammed választott; ezen
Dologban, érzem, hátra kell
Állnom.

ZAGÁN. Mohammed a tied:
A mesterség búbája egyesülve
Ily kellemekkel győzni fog.
Költsd fel háborgó ösztönét,
Hogy bálványának egyszínűségét
Ismerve, nálad édesb kényeket
Találjon; a következést reám
Bízd.

FATÍME. Kétes útra készítesz, irtózom
Magamtól.

ZAGÁN. A világ legelső trónusa,
Egy bajnok és szép férfi, ily
Szeszélyes játékot talán
Csak érdemel; mosolyg az alkalom.
Szerencse szárnyat ád, tanulj repülni.

FATÍME. Vezér! igen könnyűnek tartod a
Diadalt.

ZAGÁN. Bátorság s szépség tartja e
Földet, csak ezek határozzák
A földiek sorsát.

FATÍME. Ha megvetés —

ZAGÁN. A cél nagysága nagy próbát kíván.
Te a világot ismered, Fatíme!
Első tekinteted nyilván mutatta azt;
Az elvonúlt szeméremnek helye
Nincs ott, hol minden perczenet
Titkát kémlelni kell s *használni*, mint
Lehet. Fatíme! gondold el magad
Azon magas tetőn, Mohammed
Karján, dicsőn ragyogni véle, ott
Azon fényes ponton, melynek sugári
A földnek két részére oszlanak;
Milliomoktól imádva ott
Éldelni s boldogítva, boldogúlva
Az élet álmait keresztülfutni

És a világ szépét, javát
Ölelni, a föld minden kincseit
Kényedre bírni: ott határa a
Halandóságnak.

FATÍME. Álnok rajzoló!

Éggel kínálsz; hogy elvetvén nememnek
Méltóságát, szerelmet kolduljak.

ZAGÁN. *Okát* tudod, s török vér foly erebbedben.

A szultán lássa, hogy közöttünk is terem
Oly szép virág, mint a görög földön.
Hah! itt közelít Mohammed! én
Most távozom. Fatíme! most terítsd

Hálódát, ím jó csillagod ragyog. (Elvonúl.)

FATÍME. Mint rettegem szemét! Ah mely kemény

Harcz, küzdő indulat — Nem, ily

Zavarban őt nem láthatom,

Enyhülni félre kell vonúlnom. (Be a lugosba.)

MOHAMMED (jön). Itt sincs! Irene! hol maradsz?

Téged kiált szívem minden verése.

Repülj, lassú idő, ti gyorstalan

Órák, fussátok el pályátokat,

Hogy a vég alkonyat tenyészsz

Szerelmem csillagát. Jövel, kívánt

Nap, iktass bé a boldogok közé,

Hogy míg sebes lelkem csókolja lánczait,

Emelje fel magát az égiek

Sorába! A dicsőség oszlopit

Feláldozám a lángoló

Szívnek, tüzes pályámat elhagyám

És a csaták halálos síkjain

Forró szerelmemnek virágait szedem.

Inkább boldog, mint halhatlan leszek!

Országok tűnnek, s bajnokok

Sírhalmán hervad a borostyán;

Egy fény leszáll, másik tenyészik,

Egy tengelyen forognak a napok,

Mint emberek mulandó tettei;

A sorsé minden, egyiránt hever

Sötét házában a félénk
 Mint a bátor, ki a világot
 Ostromlá — az egyedül mienk,
 Mit a hevült szív ád, mely kényeket
 A szerelem áldó karja nyújt, midőn
 Szikrát lop az ég örök tüzéből.
 Végy fel hát szent öledbe, bájoló
 Szerelem! hogy a világ árnyékai
 Távozzanak, s létem tavaszsa, egy
 Magas tűzláng, Irene kebléhez
 Forrasztva az üdvösség kelyhét ürítse!

FATÍME (henn a lugosban énekel.)

A mit a szív buzgón imád
 Fenn lángoló hevében,
 A mit a tűzképzelet ád,
 És a szem oly magasnak lát
 Az ifjúság évében,
 Oh be hamar meghódítja,
 Keskeny körébe szorítja
 A valóság bilincse;
 Hogy az embernek semmi más
 Csak maga a tapasztalás
 Marad legdrágább kincse.

MOHAMMED. Hah! mily szózat! minő komor jövőn-
 Ki mer sötét fátyolt egemre vonni? Ki [dőlés!
 Mer engemet köz sorsra itélni? Szólj!

FATÍME.

Nagy czélotól visszatértél
 A lét szűk határába,
 S ott új élelmet kerestél,
 Ártatlanul bele dőltél
 A szereleni karjába;
 Oh de szíved várt nyugalmat,
 Szerelmednek szép jutalmát
 Idegennél nem leled;
 Sőt gondatlan eredete
 Új sebeknek lesz kezdete,
 S üres marad kebeled.
 Ki érted ég, sajátod,
 Közel van és nem látod.

MOHAMMED. Ki vagy? hadd nézzelek! (A lugos felé megy.)
Hah mily jelenet!

FATÍME. Hatalmas szultán! térdemen köszöntlek.

Bocsásd meg a szerencsétlennek, hogy
Közel téged nem sejtván, a magány
Kicsalta titkait.

MOHAMMED. Miként jövel ide?

Mi volt értelme rejtékeny szavadnak?

FATÍME. Mohammed! ím nagylelkűségedet
Igényzem, kímélj a valótól!

Igaz vallást szorúltságom nem enged.

MOHAMMED. Szemed lángol —

FATÍME. S arczám pirúl,

Hogy azt hallád, a mit magamnak is —

Nem, nem, tovább nem szólhatok;

Lábadnál esdeklek bocsánatot.

MOHAMMED. Mi a neved?

FATÍME. Fatíme!

MOHAMMED. Kelj fel!

FATÍME. Nem addig, míg egy kedvező pillantatot

Nem vetsz reám. Oh szállj alá

Magasságodról és igérd, hogy e magát

Epesztő szívnek érdemét és harczait

Tudod méltatni.

MOHAMMED. Hah! mi ez?

FATÍME. Hogy nem tulajdonítod véteknék

Eltévedésemet, habár reményt

Nem várhatok. Haragszik-e

A felleget hasító köszál, hogy

Az alacsony moha lábára

Fonódik és menedékhelyet keres?

MOHAMMED. Fatíme! értelek —

FATÍME. Valóban? oh

Így hát az ég virányi nyílnak;

Ha értesz —

MOHAMMED. (megvetve.) Menj! így csak *rab* tud sze-

Szemed villámai nem találnek engem. [retni;

A porba száll, mi a porból eredt. (Elfordúl.)

Irene! csak te vagy mindenható,
Te tartod életem javát, jutalmát. (El.)

FATÍME (nagy hallgatás után). Hah! ezt kellett megélnem!
Megszégyenítve, ily rútul gyalázva! [így]

Fatíme! húnyj el, nap, ne süss
Szemembe, gyűlölöm világodat. (Betakarja szemeit.)

ZAGÁN (hirtelenjő). Fatíme! így találalak? szólj, mi történt?
Te hallgatsz? fájdalom s harag
Változnak képeden.

FATÍME. Csalárd incselkedő!

Örülj megvettetésemen. Boszúra
Taníts, vagy mélyebben tiporj alá!

ZAGÁN (kihúz egy tört). Vedd ezt, Irene mellének vagyonn
Készítve.

FATÍME. Hah! Mohammed! ezzel,
Ezzel találalak téged is; örömid
Nyíltában csapjon rád boszúm. (El.)

ZAGÁN (mély gondolatban). Iréne! sír a szépség angyala
Feletted s visszaint egébe.

Távozz, tündér alak, rejtsd el virágidat,
A fegyverek között lehullnak ékei.

A csendes élet nyugtató ölébe vedd
Lakásodat, hol béke és öröm

Szép egyességben andalogva járnak.

Itt veszted még azt is kívánja,

Kinek birásodért kebele dagad.

Ha a dicsőség szól, a férfszív

Megnémúl és úgy nézi kényeit,

Mint egy üres gyöngyházat a szerencsés

Buvár. Irene! lettél volna csak

Asszony, nem egy *engesztelő* s halált

Úzó lény, élhetnél; így távoznod kell,

Ha mindjárt elviszed magaddal

Az ozmanok legelső emberét. (El.)

(A kárpit lefordúl.)

HARMADIK FELVONÁS.

Zagán basa lakása.

AGENOR (egyedül). Mit bal történetek, mit a nehéz
Idők veszélyei hoznak, azt
Az ember kénytelen szenvedni; és
Megnyugszik a sorson, mely egyaránt
S örök végzés szerint lebeg fejünk
Felett s merész kezekkel életünkbe nyúl.
Oh de ha az erkölcs egy angyal
Kebletét elhagyja, akkor méltán vérkönnyet
Hullajt szemünk és átokra vonúl
Az atyai szív. Irene! *önkényt*,
Önkényt dülél Mohammed — Hah! ezen
Szó poklot zár magába, ez
Lerágja a természet lánczait.
Te egy görögné — Hah! Leányom!
Buja vérnek szolgálsz, hogy mosolygva
Hazád sírját nézzed s annak halmán
Szégyenoszlop maradj az élők
Sorában.

LEO (jön). Ím Geront utolsó
Köszöntését hozom, most zártam bé szemét,
Meghalt kapott sebén; ő a szerencsés.

AGENOR. Az ég szerette őt, mi nem vagyunk
Oly kedvesek, vergődnünk kell tovább
E puszta földön, melynek sárga partjain
Csak a rosszak s az elvetettek
Állnak s nyomorúlt létök jelét
Csörgő lánczokkal hirdetik.
Jó ifjú! ám te is csalatkozál;
Egy tiszta angyalt véltél egykor át-
Ölelni, hív szívet melledhez zární és —

LEO. Ne szólj tovább, atyám! Irene
Ártatlan.

AGENOR. Az? midőn hazánk
 Rablója karjában hever
 S erkölcsse vesztességével Mohammed
 Győzelmét édesíti?

LEO. Nem, nem, az
 Irene nem lehet; ha ő
 Azzá lehetne, az ég maga
 Felszaggatná hitünknek zárait
 S legszebb remekjében gunyolná
 Szent képét, melyet ön diszére alkotott.
 Agenor! oh ne adj hitelt ama
 Gógös pogány szavának, a mit az
 Mondott, az ön lelkének rajzolatja volt.
 De légyen bár, mit nem tehet az erő?
 A durva kéz hány szép virágot tör,
 Mely másképen nem tudja megboszúlni
 Magát, mint hogy fej-hajtva hervadoz,
 S szagatlan hullatja levelét.

AGENOR. Mit önkény és erő tehet,
 Azt állapotunk nyilván mutatja!
 Míg életünk külső mivolta jön
 Kérdésbe, addig túrni szép:
 Békóban is szabad vagy, míg veled
 Erkölcsöd; oh de ezt tagadni
 A jobb lélek nem szokta, inkább
 A sírba lép s fenhagyja jó nevét.

LEO. Őt hirtelen vádolni nem merem.

AGENOR. Minthogy jó szíved mentséget gondol.

LEO. Őt ismerem, számlálhatok reá.

AGENOR. Hiú ragyogvány erkölcsét eloltá.

LEO. Nagyságra nem vágyott szelíd természete.

AGENOR. Hogy halni nem tudott, azt fájlalom.

LEO. Élünk mi is, bár férfiak vagyunk.

AGENOR. Létem terhét csak érte hordozom.

LEO. Hogy kedves kéz ápoljon tégedet.

AGENOR. Pogánynya lett! az ád végső sebet.

LEO. Korán ítélsz, én áldom bízodalmamat.

AGENOR. Szerencsés vagy, ha még reményt találsz.

LEO. Hirdesse bár ezer nyelv őt bűnösnek, én
Nem tartom annak. Számtalan formák között
Szövődik életünk; ki tudja, mint
Került a szultánnak kezére és
Mely titkos bú rágódik életén.
Agenor! Oh miért vagy oly kemény
Saját véredhez és hallgatlan őt
Miként kárhoztatod? Nem! ő
Méltatlanságot elkövetni nem
Képes, különben öszvedül
Az égi rendtartás, s a mélység lelkei
Uralkodnak mennyország angyalain.
Atyám! szerelmem itt igaz bíró
S az ártatlannak vallja őt, és egy pogány
Beszédje bízodalmamat meg nem
Szédíti. Oh atyám, atyám! sötét
Homályba dült előtted a világ,
Azért feketére fest mindent a képzelet.

AGENOR. Jó ifjú! hív szerelmed lángja át-
Világít éjjelembé, és
A régi érzetek malasztja ébredéz.
Leo! semmit sem érzel? szólj, fiam!
E néma hely halálszagot lehell;
Körülem annyi ismert testeket
Látok heverni öszvezúzva és
Ronsolva — oh miért nincs Irene is
Ezek között? miért nem nyúlhatok
Sebébe, hogy ha még élet mulatna
A testben, utat nyithatnék neki.

LEO. Agenor!

AGENOR. Nézd, mely szépen csörgedez
A vér, minő hamar siet
Az élet — és minő soká tart!
Némely csak egyet fordul s vége van;
Más számtalan kinok között
Él és nem tudja lerázni lánczait,
Melyekkel a sors e földhöz kötözte. Vagy
Azért tartának a végzések,

Hogy szomorú emlékjelnek hátra
 Maradjak itt hazám sírján,
 Melynél számlálni kezdi a rabszolgaság
 Jármat húzó komor századjait?

ABDUL (jön). Nekem parancsom van titeket
 Innen más helyre elkisérni.
 Kövessetek.

LEO. Hová akarsz vezetni?

ABDUL. A nagy szultán elé.

AGENOR. Hah! ezt kívántam!

Lobbanj utolszor lángba, agg szívem!
 Hogy minekelőtt széjjelszakadsz,
 Villámidat rettegje a pogány,
 S az a rabok bálványa egy szabad
 Ember szaván pirúljon el,
 S a szent igazság láncz alól
 Ordítsa fel nagysága álmait.
 Leo! hol van karod? jer, jer, vezess. (El mindnyájan.)

Ékes szála a császári palotában, balra trónus.

Zagán basa, Ferez bég.

FEREZ. Mohammed a basák nagyobb felét
 Részére vontá.

ZAGÁN. Hali estével
 Sok változik, néhányan csak szokásból
 Függnek szaván; ha megnémúl, tehát
 Ők más támaszt keresnek. Az nagyobb
 Újság, hogy a szultán mindenfelé
 Békét köt; úgy látszik, hogy e falak
 Közül kimenni már többé nem akar.

FEREZ. Irene fogva tartja őt.

ZAGÁN. Van eszközöm

Birását újra felzavarni.
 Irene atyja, egy vak éltet-únt
 Öreg, kezem között vagyok;
 Ez dül, fül s mint szabad görög

Atkozza gyermekét, hogy ellensége
 Karján éleng; ezt is ide rendelém,
 Hogy ily hangokhoz nem szokott fülét
 Csiklandja a részeg szerelmesnek.

FEREZ. Zúgást hallok! jönnek már a basák,
 Kezdődik a diván.

ZAGÁN. Sorompóm megnyilik,
 Hatalmasabb ellen kelek
 Viadalra. Én vagy Hali, egyikünk ma
 Kidül helyéből. -- Jönnek már!

(Hátravonóznak, azután a többiekhez elegyednek.)

*Mohammed, Hali, mufti több basák jönnek, hátul jancsárok,
 Abdul és Hasszán rendben felállnak, Mohammed a trónusra lép.*

HALI. Mohammed, üdvöz légy, dicső szultán!

Első az emberek között!

Im intésedre összegyűltenek

Hív szolgálid, végzésidet

Hallgatni s buzgón azokat teljesíteni.

Erődöt és nagyságodat

Nevelje mindenkor szerencse és

Hatalmadat rettegje a világ.

MOHAMMED. Híveim! Allah segédkeze

Ezen rég óhajtott városba

Vezérle, seregeim vitézkedése

Lerontá kérkedő falait,

Me'y annyi évek óta őseimnek

Elzárta győzödelmi útjokat:

Dicső célunkat im elértük;

Hitünk terjed, meghódolt a görög

Nép, és Konstatinápoly tornyain

Kérkedve a félhold tündöklük. Én

Ezen városban eltökélém

Lerakni trónusom s Stambul legyen

Ezután ozmán uralkodók lakóhelye,

Dicsőségünk emlékjele

És a török birodalom fényes
S legelső városa.

ZAGÁN. A hitetlenekre
Innen szórjad villámidat
És ékesítsd több koronákkal
Felséges székedet, hogy még ezen
Világrész is hatalmadat hirdesse és
Függjön kormányodtól.

MOHAMMED. Hány bajnokot
Veszték ezen falak körül,
És mennyi vérbe telt elfoglalása,
Ti azt tudjátok, híveim!
Azért békességet köték
Szomszéd hatalmakkal, kik év szerint
Adót fizetnek s uraságomat
Azzal megismerik.

ZAGÁN (elállép). Megállj,
Szultán! a nemzet méltósága jön
Itt kérdésbe s azt hív szolgák előtt
Lehet csak fejteni: Köztünk áruló
Vagyon.

MOHAMMED. Ki az? nevezd őt! hadd vegye
Érdemlett büntetését.

ZAGÁN. Hali nagyvezér! (Zúgás a basák között.)
Én Zagán basa őt nyilván vádolom. (Abdul kimegy).

MOHAMMED (hirtelen elhagyja trónusát).
Mi ez? szólj, vádoló, mivel tudod
A nagyvezér vétkét bizonyítani?

ZAGÁN. Ő titkos frigyben élt az ellenséggel! ím
Itt jönnek a tanúk, hallgasd magad.

HALI (félre.) Örökkévaló! te láttad szívemet!
Érted történt; az áldozatra kész vagyok.

Abdul, Notaras és Ibrahim jönnek.

ZAGÁN. Lucas Notaras! újítsd most azcn
Vallást, melyet nekem tévél.

MOHAMMED. Igazságot felelj, ha élted
Kedvelled.

NOTARAS. Hali nagyvezér
Barátságban levén Konstantin
Császárral, minden mozdulásodról
Tudósítá őt és védelemre
Bíztatván, azt ígérte, hogy mindent
El fog követni városunk
Fentartására.

ZAGÁN. Ez vala
Az indító ok, mely neked, nagyúr!
Az ostromot mindenkor ellenzé.
Szólj, Ibrahim.

IBRAHIM. Bocsánatot,
Felséges szultán, én bűnös vagyok;
De megtagadni nem merém —

MOHAMMED. Késő mentséged, szólj, parancsolom.

IBRAHIM. Midőn utolszor a várost
Feladásra kérted, Hali nagyvezér
Mint biztosát felküldött engem is
És általam tudósítá Konstantint
A végső ostromról és azt izente:
Hahogy bátran kiállja azt,
Mohammed el fog állni minden
További próbáktól.

HALI (félre). Oh, ember! ember!
Ennek most oldozám fel lánczait!
Ezt mellemen tápláltam, és elárúl.

MOHAMMED. Hah! erre vitt kegyelemem? Hali! mit
Felelsz ezen vádakra? Szólj! igaz,
Miről vádoltatol? mit a
Tanúk felőled vallanak?

HALI. Igaz! (Zúgolódás a basák közt.)

MOHAMMED. Hogy bízodalmamat
Ily rútul megcsalád, elengedem,
Minthogy csalárd munkálkodásid
Nem gátolhatták győzödelmimet,
Erőmben fekszik a következés;

De megszegvén az esküvést,
Melyhez magas tisztséged lánczola,
Méltatlan árulásod büntetést

Kiván! Basák, ítéljetek!

BASÁK. Halált! szégyenhalált neki!

MOHAMMED. Halált kiáltnak a basák, halált

Mond a törvény; én számkivetésbe

Fordítom azt. Ézentul Adrinápoly

Legyen lakásod, holtodig kizárva

Dicsőségünk sugáritól.

Vezessétek el! (Hali elvezettetik.)

NOTARAS. Nagy szultán Mohammed!

Kegyelmet megnyerni óhajtván,

Igaz vallást tévék; vedd szívesen

Szolgádnak —

MOHAMMED. Vessetek neki

Aranyt, azt érdemlett.

NOTARAS. Nagylelkű szultán!

Mennyire jutalmazsz!

MOHAMMED. Távozz szemem

Elől! Menj a keresztényekhez és

Beszéld el, hogy Mohammed ily

Alacsony embert be nem fogad soha,

Szolgáljon bár neki.

NOTARAS. Uram!

MOHAMMED. Űzzétek

Ki őt a városból. (Notaras el.)

IBRAHIM. Kegyelmet,

Dicső szultán!

MOHAMMED. Vak eszköz, megvetlek,

Haragomra nem vagy érdemes.

Töröljétek ki bajnokim sorából.

Menj! (Ibrahim el. Nagy hallgatás.)

Hali elveszté magát,

Ézentul megszűnt nagyvezér

Lenni. Ki lesz érdemes tisztére?

Zagán basa, lépj elől! ím tégedet

Választalak helyébe, vedd által

Azt a nagy hivatalt; legyen hűséged
Mindenkor oly erős mint a karod,
Úgy engem is kegyelmesen találsz.

ZAGÁN. Mohammed! dönthetetlen állok én
Fénytrónusod mellett és léteimet
Egyedül dicsőségedre szentelem.
Nagyságod őrző angyalát tekintsd
E buzgó szívben.

MOHAMMED. Hali áruló,
Legyen felejtve; ámbár érzetem
Csalattását sínli, emberi
Sors, vélemény a földnek istene,
Annak bókoltam most az egyszer én is.
A szolgától miért vártam hűséget?
A mely ember szeret, csak az hív.

ZAGÁN. Nagyúr! felejtsd el azt az árulót!
Hiszen maradtak hátra még hivek,
Kik vesztéségedet pótolni tudják. [bocsátom;

MOHAMMED (bűszkén). A mit veszték, panaszra nem
Saját erőm támaszsa életemnek. (A trónusra lép.)
Minthogy békét köték s a háborút
Kerülni szándékom, tehát magam
Felől is illik gondoskodnom és azért
Létem belső mivoltát már meg is
Határozám. Halljátok híveim:
A nagy próféta s őseim
Példájokként, önnön érzésemet
Követvén, egy hölgyet választék,
Ki vélem oszszá fel fényes trónusomat,
És népeimnek egy lelkes
Uralkodót szüljön.

ZAGÁN. Szándékomat
Tiszteljük, ámbár még titok
Előttünk, mily boldog halandó
Indítá meg Mohammed nagy szívét?

MOHAMMED (muftihoz). Főpap! tedd kötelességedet.

(Mufti el.)

Basák! a régi szokásként színetek

Elé hozattatom választott hölgyemet,
Kivánom, hogy felítályolozván őt
Ismerjétek szultántok hitvesének
És törvényes császárnénak.

ZAGÁN. Nevét

Közöld velünk, örömkialtás

Fogadja a szerencsést, szólj uram!

MOHAMMED. Irene, egy görög leány.

ZAGÁN. *Keresztény?* példátlan szövetség!

MOHAMMED. Az volt, ezentúl nem lesz. Hah! ki mer
Határ közé szorítani?

ZAGÁN *(bátran)*. A törvény.

MOHAMMED. Ti zúgolódtok? akaratom

Legyen törvénytek, és halált

Annak, ki azt gátolni merné.

A nemzet ereje bennem tükrözi

Magát, és balgatag szokások

Nem másítják feltett végzésemet.

Irene gazdag török ruhában, mennyezet alatt a mufti által
bévezettetik, rablányok, mindnyájan befátyolozva, jönnek
utána és jobbra, balra megállnak.

IRENE *(a mint előlép, öszveborzad, bizonytalan)*.

Mily szívtelen képek, minő jeges

Tekintetek. Nagy isten! mit miveltem!

MOHAMMED. Irene! lépj fel a magasra, én

Mohammed, napkeletnek ura,

Önkényt ezen fényes trónusra

Emellek, melynek hathatós sugára

E föld tágas színére terjed. Ím

Tégedet országom minden nagyjai

Előtt szultánnénak nevezlek,

Uralkodjál teljes hatalommal itt

És légy első az asszonyok között. *(Basákhoz.)*

Ti pedig, vitézek! érdemes basák,

Ismerjétek s magasztaljátok őt

Országaim s a nemzetek

Előtt.

(Irene a trónusra vezettetik, Mohammed fölemeli fátyolát.)

Itt áll Mohammed hitvese!

Itt áll szultánnétok!

BASÁK. Nagyasszony!

Üdvözlégy! Allah szép kedveltje!

ZAGÁN (indulatosan magában).

Minő szépség! — húnyj el, húnyj el, szemem!

Nézd inkább a halál csikorgó

Fogát, vonagló sárga képeit,

Csak ezt a kísértő tekintetet

Kerüld, megszégyeníti férfivoltomat.

(Kívül lárma hallatik.)

MOHAMMED. Minő zaj ez? Strázsák!

ABDUL (jön).

Hatalmas úr! két

Görög fogoly erővel bé akar

Az ajtón törni és Irene

Nevét kiáltják szüntelen.

MOHAMMED. Vezesd őket színünk elé. (Abdul el.)

Te rettegsz, kedves? Könnyben úszik

Szemed? halálszín festi képedet:

E fényes ünnepen mi háborít?

Oh nyugtasd szívedet, *Mohammed*

Emelt fel tégedet, ki egy világ

Ellen hölgyét meg tudja védeni.

ABDUL (Leot és Agenort hévvezeti).

AGENOR. Mit látsz, Leo?

LEO.

Hah! átkozott

Látvány! igaz tehát, igaz —

Irene — (Elfordúl.)

IRENE. Mit látok, Leo! Atyám!

Atyám!

AGENOR (kifakadó érzéssel). Irene! édes gyermekem!

Hol vagy? jer karjaimba. — Oh egek!

IRENE (atyja karjába szalad).

Atyám! oh boldog óra! Most végy

Magadhoz, ég!

AGENOR (öt tapogatja). Te vagy, leányom —

Nem, nem, *török* vagy. (Eltaszítja.)

Félre, elfajúlt

Vér, téged nem görög nemzett.

MOHAMMED. Hah vakmerő! hölgyemnek ezt?

Nyomorúlt! tudod, hol állsz?

AGENOR.

Tudom.

Merítsd ki bár egész hatalmadat,

Én nem félek, szoríttasd lánczodat

Nyakamra és vezesd szép hölgyedet

Keresztül roncsolt testemen, hogy átkom

Teljes legyen s végső lehelletem

Mérges tüzével oltsa lángodat.

IRENE. Atyám! atyám!

AGENOR.

Nem, az már nem vagyok,

Kérkedj gyalázatod tetőin, én —

LEO. Elég, elég, Agenor! nem, tovább

Nem tűrhetem, kiméld leányodat.

Irene! oh Irene! mit miveltél?

IRENE. Atyám! atyám! én ártatlan vagyok. (Elalél.)

MOHAMMED. Segítség! meghal. Oh Irene! térj

Magadhoz, és te, ősz ember, nincs-e

Érzet jégmelledben?

AGENOR.

Hálát adok,

Te rettentő isten! vakságomért,

Hálát, hogy nem látom, mitől

Irtózik a szív, és ezen fene-

Vadak örömit szilaj fájdalmimon.

Leo! Fiam! jer, áss egy gödröt,

Temess el, szívem megreped. (Elgyengül.)

MOHAMMED. Ősz ember! én megengedek, tanuld

Monammedet becsülni.

ZAGÁN.

Törökök!

A trónus meggyaláztatott! halált

Nekik.

VALAMENNYEN. Halált! (Kardot húznak.)

MOHAMMED.

Megálljatok! (Agenor elébe áll.)

Én védem őt — *Irene atyja* —
Békét parancsolok. Ki mer Mohammed
Ellen kikelni?

(A basák visszavonulnak, rableányok Irenét ápolják, a kárpit lefordul.)

NEGYESIK FELVONÁS.

Császári palota.

Mohammed, Agenor, Leo, strázsa.

AGENOR. Hiába szólsz hozzám ily kedvező
Hagon, szeretni nem tudlak, nem is
Akarlak; ellenségem vagy s maradsz,
Megútált tárgya gyűlölségemnek.
MOHAMMED. Kemény szívű! fogytán van életed;
Alélt erődet gyengébb emberen
Mutasd, engem csodálkozásra nem
Bírsz, büszkeségedet mosolygva nézhetem.
Megfosztva a lét legdrágább javától,
Világtalan napod vígságra nem
Derülhet oly hamar, s azért
Irene atyjával kegyelmesen
Bánok. Te ifju! egykor *lángomal*
Osztád, azért kimélve léssz.
LEO. Veled nem osztok mást, egyéb az emberi
Sors változó játékát, mely ma tégedet
Emel, holnap szintűgy alá tipor.
Mutasd vértől eredt hatalmadat,
Verd által e szívet, mely úgy gyűlöl,
Hogy inkább porrá lesz, mintsem neked
Baráti érzetet nyújtson. Te vagy
A *rab* közöttünk, mert esengve
Szívet koldulsz, csak átkokat találsz.
Szegény ember! hatalmadnál e láncz
Is többet ér.

MOHAMMED. Hah nékem ezt?

Nem, csillapodj, harag, magam veték
Okot, méltó kiállnom. — Menjetek!

AGENOR. Mohammed! a hódító élete
Sírhalomok közt mulat, ne várj azon
Ködös tanyán szebb élményt.
A csontfejek mély üregéből öröm
Nem szikrázik.

LEO. Mohammed, a ki
Meghalni nem fél, az szabad
S bátran gunyolja érczkormányodat.
Ereszd le szárnyadat, kevély
Hódító, és nézd, mely kevés erő
Vagyon rajtunk, habár szemünk közé
Villognak gyilkaid. (Elvezeti Agenort, a strázsa kíséri.)

MOHAMMED (egyedül). Ha ily nehéz
Áron kell a szív birtokát
Megvenni, akkor a szerelem bilincs,
Mellünk köz célja ellenségeink
Nyilának, mely nagyobb sebet vág, hogysen
Egy kényórának édes balzsama
Megtudná orvosolni. — Mégis az,
Az éltünk szépe, melyet a nyiló
Tavaszkor nyújt, midőn vidám
Kedvvel szaggatjuk a szerelem virágít,
Habár tövisek közt kell azokat
Keresnünk, s a bátor kéz vérzik is.

Zagán basa, Telegdi jönnek.

ZAGÁN. Szultán Mohammed! itt jön egy magyar
Követ, királya küldé őt.

MOHAMMED. Mi jót
Hozol, magyar?

TELEGDI. Miként veszed.
Igen rövid követségem, csak egy
Szóból áll foglalatja: *háborút*

Hozok. (Oda veti kesztyűit.)

Vedd fel jelét s készülj a harcra!

MOHAMMED. Tinektek én szabad választást engedék

A béke és háború között; mért

Nem kell a béke? arra vágyok én.

TELEGDI. Az *engedésről* itt szó nem lehet;

Mikor féltünk mi fegyveredtől,

Hogy azt emlited? Hunyadi él

S erős karjával ő határt von

Hódításidnak és letépi

A győzhetetlenség gőz nimbusát

Kevély fejedről.

MOHAMMED. Hah! Mohammed is

Elég erős mérközni Hunyadival.

S ujítani a *várnai* napot.

TELEGDI. Nyolcz fényes győzedelmi azt

A gyásznapot rég eltörölték;

Különben nem jövék veled

Villongni; jer, mi elvárunk!

Egyéb szólásom nincs veled,

Királyom szándékát tudod.

Légy boldog. (El.)

MOHAMMED. Hah vezér! küldd vissza őt,

Ily büszkeséget én nem szenvedek.

ZAGÁN. Engedd távozni; háború kell,

Hogy a nagy szultán lelke ismét

Ébredjen és magos reptét erővel

Folytassa. Vér, vér és veszélyek;

Azok megint új színt adnak létednek.

MOHAMMED. S minő csorbát találsz te bennem,

Hogy azt mered feszíteni? Szolga! jól

Vigyázz, hogy élet ten fejedre

Ne vonjad.

ZAGÁN. Az igazságnak tartozom

Ezzel, hallgasd szavát én általam,

Mely azt kiáltja, hogy Mohammed egy

Görög leányért váltig elhagyá

Országát, nemzetét s dicsőségét.

Az a Mohammed, a ki egykor azt
Mondá: valamint a mennyben egy
Isten vagyon, szintúgy a földön is
Csak egy uralkodó legyen:

Az a Mohammed már nem él;
Sötét völgyben bolyong az álmodó
Sas, ki előbb bátran a naphoz sovárga.

MOHAMMED. Próbált hűséged elfelejteti
Velem, mit a gondatlan elme szült.

Bókolj pusztító istenednek, én
Szerencsém enyhítő forrásán vídulok.

Minek keressek én bizonytalan
Jót, melyet még a kétes idő takar,
A szép *valóért*, mely előttem

Oly édesen virít s boldogsággal kínál?

ZAGÁN. Hát egyedül a *jelenvalónak* élsz?

Nem, úgy csak köz sors cselekszik;

A nagy lépcső nagy lépteket kíván.

Édes csalódás — mit mivelsz, ha

Mosolygó zöldjétől reményed elvál?

Ha partra szállsz s eltévedésedet

Csudálni nem győződ?

MOHAMMED. Mindenkor több marad,

Mint a kinek száraz keblén soha

Az élet nem feküdt. Hahogy csalódás,

Akkor nem vágyok tisztulásra és

Kedvelt rabságom rózsakötelein

Nem irígylem senkinek szabadságát.

ZAGÁN. Mohammed! a természet *nagyra* alkotott,

Ne czáfold meg; különben rajtad is

Hibája és egy asszony változó

Szinét adá.

MOHAMMED. Elég! ne szólj tovább,

Nehogy rajtad mutassa meg magát

A szunnyadó erő.

ZAGÁN. Kezedben életem,

Először nem most áll kitéve érted.

Mohammed! most idő, hitünk jelét

A rettegő világ halmára
 Szegezni, most idő, avagy soha!
 Ne engedd, hogy gunyoljon a sereg,
 Mely csak nem rég előtted reszketett
 S szavadra kész volt vérét ontani.
 Ne engedd, hogy meggyőzött népeid
 Szégyenlve azt mondják: Ez volt a nagy
 Ember, kitől mi rettegénk! Ne
 Hadd félben kezdett munkádat,
 Folytasd tüzes futásodat; vezess
 Bennünket! A magyar földön lehet
 Borostyánt szedned, *ott* vár Hunyadi is,
 Méltó vitéz, a legnagyobbak ővele
 Mérkőzni; és ha Hunnia elesik,
 Fényesb út nyílik akkor, és ezen
 Világrész is hódolva lábadhoz borúl.
 Énbennem nem utolsó segédet
 Találsz, veled szövetkezvén e föld
 Minden népeit bátran sorompó
 Közé hívom. Mohammed! jer, vezess,
 Az örök dicsőség karja integet.

MOHAMMED. A mit halasztok, azt utóbb
 Újult erővel elvégezem; nyugodjék
 Addig békében a föld, míg Mohammed
 A tartozó adót megadja emberi
 Létének. Halhatatlanságom itt
 Tenyészik, mert halandók sorsain
 Az érzemény felül emelkedik.
 A lét javát előbb kikóstolom,
 Aztán a földre szállok szép egemből
 És hódító kormányomat tovább
 Terjesztem.

ZAGÁN. A ki *fenn* kezd, az *hamar*
 Indúljon, míg védelmet nem talál
 A meglepett erő. Most győzdelmi fény
 Sugárzik ifju homlokod körül,
 A felhevült nép kész követni;
 Használd a kedvező pillantatot,

Mert változó ; miként jött, úgy el is
Illant.

MOHAMMED. A gyengének parancsol
A vak szerencse, attól kér sikert,
Annak kezén forog bizonytalan
Léte ; az erős elég magának, és
Az égi szikra alkotó szava
Formálja a földet — s korát.
Szerezz egy kincset, mely felmúlja
Irene bírását, s veled megyek,
Törvényeket felforgatok,
Megrázom a föld minden sarkait ;
De így, hozzá forrasztva, életem
Csak nála ralálja érdemét, becsét.

ZAGÁN. S homályba süllyed országod, magad,
Megszégyenítve emléked, dicső
Neved, s az érdemoszlopok helyett
Gunyolja a jövődő balgatag
Szerelmedet. Mohammed ! Oh
Szakaszd el lánczodat s kövesd
Eleidnek fényes nyomdokát !
Megáll-e a nap egy hizelkedő
Vidéken, elfelejtve, hogy
Az egész világé ?

MOHAMMED. Menj ! parancsolom !
Türelmem végre megy, talán azt gondolod,
Hogy oly könnyen játszhattok énvelem ?
Hogy én feláldozván saját kíváнатim'
Tinéktek éljek és prédát szerezzek ?
A lét legszebb gyümölcsiről lemondván
Csak titeket gazdagítsalak ? s magam
A forrás mellett szomjuhozzam ? Nem,
Én végezék ; szabad választás
Írányzá tettemet és állandóul
Azt folytatom ; ki mer gátolni engem ?

ZAGÁN (bátran). Mi — s a sereg.

MOHAMMED (fellobban). Hah ! még fenyíteni mersz ?

ZAGÁN. Tudd meg, hogy a békételenség

A nép között igen nagy; vesztedet
 Kiáltja a sereg, ha még tovább
 Is visszaélsz szerencsédde! s puha
 Karok közt elfelejted nemzedet.
 A zendülés terjed, s testvér öcsédet
 Akarják szultánnak helyetted.

MOHAMMED. Előttem áll a pártütők vezére,
Te vagy! Hah! mint feszül karom!
 Csak egy taszítás, és örökre meg-
 Némúlsz. (Kihúzza kardját.)

Menj hát, nyomorúlt! előlem.

ZAGÁN (bátran). Itt mellem, annyiszor paizsod —
 Itt, szúrd keresztül és mutasd meg
 Erődet. Hah! azért ne véld,
 Hogy véremmel segítesz ügyeden.
 Mit a megnémított igazságnak
 El kell hallgatni, azt kimondja az
 Idő s a történet a nagyok
 Sírhalmain. Mit késel? nyitva áll
 Mellem.

MOHAMMED. Menj, menj, távozz rettenetes ember!
 Elhúnyt az égi tűz belsődben: szólj,
 Mi szent előtted e sötét világban?

ZAGÁN. Az igazság! mely azt vallja, hogy Mohammed
 Megszűnt már férfi lenni; csak sohajtni tud. (El.)

MOHAMMED (egyedül). Kiállhatatlan szégyen! Ez jutalma
 Az érző szívnek? ilyen az
 Öröm, melyet szerelmünk ad?
 Álmodva édest kér, és a valóság
 Mérget nyújt. Hah Mohammed! ennyire
 Lesújtva a magasról, így kitéve
 Boszúlatlan sebeknek, így tovább
 Alantan élni, férfihoz nem illik.
 Az üdvösség határos a pokollal és
 A küszködő hatalmak közt zokog
 Szerelmünk, mentséget keres
 S azon habhoz ragaszkodik, mely
 Alá sodorja. Oltsd el lángomat,

Hideg dicsőség! nyúlj jeges kezeddél
 Belsőmbé, vagy távozz örökre és
 Vonúlj sirok közé, hol más virág
 Hervad, csak a borostyán zöldelik.
 Mégis, *veszély* között *szeretni* szép,
 Az ordító vihar közt kedvesét
 Dagadt szívéhez zárni menne
 Öröm, habár csattogva ránk szakad
 A villám, s az örökkévalóság ajtaja
 Nyílik. Nem, a rabok szaván nem indulok;
 Zúzzanak ők lánczaikkal porrá,
 De kényszeríteni nem hagyom magam.
 Irene! lánghabok csapkodják mellemet:
 Vagy karjaid között égek, vagy egy
 Világot elnyelő mélységbe süllyedek.

IRENE (jön). Mohammed!

MOHAMMED. Oh te vagy, kedves? te vagy!

Te jössz, megint világot gyújtani
 Zajos éjjelemnek; a vadaktól
 Uldözve, nálam mentséget keressz,
 S midőn mélyen ható tekinteted
 Rabbá teszen, szerencsém hajnalát
 Érzem derülni.

IRENE. Jószágod, nagyúr,
 Kérésre bátorít. Szegény öreg
 Atyám busong érettem; oh
 Engedd ápolnom őtet, hogy leánya
 Sorsában ő is részesüljön
 Kegyelmed által.

MOHAMMED. Menj s tanítsd
 Fagyos szívét érezni, zárd fel ismét
 Az életnek, hogy megszünjön gyűlölni;
 S az ifjunak, ki egykor érted égett,
 Nevemben vigy szabadságot.

IRENE (elragadva). Mohammed!

MOHAMMED. Te lángolsz? ez nagyon *talált* —

IRENE. Jóvoltodért buzog szívem,

MOHAMMED. Irene! az *iffú* sorsa érdekel?

Szereted még most is őt?

IRENE.

Szerettem.

MOHAMMED. Irene! — nem, nem kétlem azt, a mit

Vallál, rajtam mulat szemed, te

Szeretsz; oh mondd ki ezt a szót!

Olyan édesen hangzik fülembe, mint

Ha a végső nap hallanám az ég

Urát a jó lelkekhez szólani

S felzárni a paradicsom ajtait.

Mondd, hogy szeretsz, és létem egy öröm-

Sohajtásként az ég magas

Virányain szállong.

IRENE.

Hazám neked

Szentelt, jóságodon megnyugszik a szív is.

MOHAMMED. Jóság, kegy: mely üres szavak!

Mondd, hogy *szeretsz*! ezen szóban fekszik

Egem, csak ebben egyesül

Világom, mindenem. S valjon meg is

Érdemlem — Oh Irene! *drága* érzet az,

Mivel Mohammed néked áldozik.

Irene! oh mondd, hogy csak én magam

Élek szivedben, oh mondd, hogy nem félelem

A szultántól, hanem szabad

Választás késztetett karomba —

Mondd azt, és a koporsók éjjelét

Szerelmem életlángra változtatja.

IRENE. Tied vagyok, kettős lánczczal hozzád

Csatolva. Engedj mennem, hadd vegyem le

Szegény aggott atyám szeméről

A harmatot, mely éjjelében értem

Hull.

MOHAMMED. Menj! s őrizd Mohammed szívét,

Hogy ön hevében váltig el ne égjen. (El.)

Sötét szoba.

Agenor (pamlagon fekszik és alszik).

LEO (gondolatba merülve).

Mit használ a kinos tünődés! vége már
 Mindennek, a letört virág nem éled
 Fel többé. Szíved legszentebb helyétől
 Megválni kénytetel, ha megjelen
 A sors, eloltja szép világodat
 S bús birodalmát könnyeiddel kegytelen
 Hirdeti. Sokat veszték, sokat!
 A tátott sír szélén meg kell tagadnom azt
 A boldogító érzetet, mely édesen
 Az élőkhöz csatolt: a hiedelem
 Áldó malasztját. — Ő is! ő is! — így
 Kiált a szív, rettegve megnémúl,
 Erőt hullatva tétováz, s örökre
 Leszállt a megváltás arany napja!
 Bús alkonyatba dúlt reménytelen
 Létem. Hajj meg, halj meg, kinos szív! ő
 Is, ő is hivtelen elhagyott. (*Agenort szemléli.*)
Agenor! — alszik, jó öreg!
 Aludj békén, az álom társa a
 Halálnak, melyet oly buzgón kívánsz.

AGENOR (álmában). *Irene*!

LEO. Őtet látja álmában,
 Kit ébren átkoz, hogy nagyobb vala
 Az élet érdeme nála, mint
 Az erkölcs s állandóság.

AGENOR (felijed). Hah! *Leo*! hol vagy?

LEO. Mi rettentett úgy fel?

AGENOR. *Leo*! mit láttam én!

Ez több volt álomnál: leányomat
 Láttam Mohammed karján, számtalan
 Népek csodálták őt s dicséretét
 Zengék, egészen színváltozva állá
 A sokaság közt; fényes ruhában,

Sugárzó képpel megjelent előttem.
 Alig hogy engem gyengéden ihletett,
 Szemem világos lőn, s kimondhatatlan
 Öröm között mellemhez zártam őt;
 Egyszerre megrázkódott a szultán,
 Vad állattá vált; a nép elszaladt.
 Irene áll a csak s békén magát
 A fenevadnak veté, ki őt
 Tajtékzó dühvel széjjelszaggatá.
 A földre mennyei fény ereszkedik le, és
 Leányom, egy ártatlan angyal,
 Lángfelhőkön lebegve eltűnt
 Mint egy édes hang, illatos lebel,
 Eloszlott a levegőben. A vadállat
 Ordítva elszágulda és mindenfelől
 Zaj és zavar közt a föld tűzbe' lobbana.

IRENE (jön s atyja karjába szalad). Atyám! atyám!

AGENOR. A földi ínség
 Határa ez. Leányom! Édes gyermekem!
 Ím karjaim közt tartalak, mellemen
 Dobog szived. Te még élsz? én szerencsés
 Vagyok.

IRENE. S igaz tehát? nem hangzik átok
 Már többé azon ajaktól, mely előbb
 Áldásra nyílt csak; te még atyám
 Vagy, nem zártál ki szívedből, atyám!

AGENOR. Az atyai szív boszút nem ismer, én
 Megnyugszom a végzéseken, habár
 Bűnös vagy is, szeretlek; egy örömsugár
 Leszállt napomról.

LEO (félre). Csendesedj, szív!
 Lemondás a szegény halandók
 Szomorú törvénye.

AGENOR. Oh Irene!
 A kérdést rettegem: miként jutál
 Ez állapotra?

IRENE. Értelek. (Lehoz.)
 Ne fordúlj el, Leo! méltó vagyok

Tekintetedre, méltó még azon
 Érzetre, melyet egykor oly
 Szépen viszonzál. Nem hiú
 Vágyódás, nem mocskos kívánságok,
 Sem alacsony félelem kötött
 Mohammed szultánhoz; nem, egy nemesb
 Ösztön: hazám kesergő anyála
 Intézte tettemet.

AGENOR. Mért nem maradtál
 Sophia templomában?

IRENE. Ott valék,
 Elszánva bizonyos halálra; hogy
 Mély tisztelettel a török szultán
 A templomban jelent és istenének
 Azt felszentelni megparancsolá.
 Oltár elé borúlva, a gyilok
 Kezemben, melyet adtál végső
 Segélynek, már mellemnek volt szegezve,
 Hogy a szultán megsejте s illetődvé
 Egy ősz basának átadott: ez Hali volt,
 A nagyvezér. Látván a nép Mohammed
 Hozzám mutatott figyelmét, minden
 Felől körülfogott, és ily kiáltás
 Hangzott ezer szájtól a lánczok
 Csörgése közt: *Segíts, segíts, Agenor*
Leánya! légy szószólónk a szultán előtt.

AGENOR. Irene! mily rejtékeny életünk!

IRENE. A nagyvezér titkon keresztény,
 Vigasztaló szavakkal türelemre bírt
 És egy ösvényt jelöl, melyen hazám
 Ügyén segíthetek, hahogy *feláldozom*
 Magam Mohammed szultánnak.
 Én kész valék az áldozatra s annyi
 Görög rablánczait feloldozám,
 Ámbár magam szerencsés nem valék.
 Könnyet töröltem, ámbár az enyéim
 Szünetlen folytak.

LEO, Oh Irene!

Nagy lélek! én véhettem *ellened!*
Csudállak, ámbár éktelen kinok
Szaggatják belsőmet: *pirúlva nézek*
Reád: te addig jót tevé, én csak
Vádolni tudtalak.

AGENOR. Kedves leányom! Oh
Élet, szűnj meg most, ennél édesebb
Pillantatot nem lelsz. Irene!
De mégis — oh nyomorúlt kétség! csak egy
Örömköny sem jöhet tisztán; Mohammed,
Avagy pokol szülöttje, vagy — valóban
Nagy ember!

IRENE. Ő nagy ember, egy kelő
Fény, a földet pusztító fergeteg
Után.

LEO. Ezzel hát én örökre
Megnémulok; maradj ösvényeden,
A jótét karján szentebb érzemény
Hálál! Az én szerelmem búcsuzik
Tőled; ha ezreket te boldogíthatsz,
Méltán szenvedjen egy, s az én leszek.
Felejts el; én mindenkor áldani fogom
Emlékedet s a múlt idők szépét
Éltetni mellemben; bár merre vet
A sors, szent képedet magamnál hordozom.

Mohammed (jön, hátul megáll).

IRENE. Leo! jó ifjú én most is szeretlek,
Oly tisztán mint a boldogok
Serege oda fenn az alkotó körül
Szeret. Mi holdogok valánk:
Most szebb világokat keres szerelmünk;
Mi itt elválaszt, ott örökre öszveköti.
A tiszta érzemény birtokra nem vágy,
Forrása nyugtató malasztok kútfeje,
S létünk tolongó habjain
Bátran felül emelkedik.

Ezen romlékony test legyen
 A szultáné, hazám javáért
 Őneki áldozom; de e szív,
 Míg ver, egyedül csak tégedet
 Ismer. Légy boldog és nyugodj
 Meg; légy erős, mint én, az áldozatra.

MOHAMMED (félre, visszatartóztatott dühhel).

Az áldozatra.

IRENE. Oh Mohammed!

MOHAMMED. Irene!

IRENE. Ím kegyelmednek megint

Egy szép órát köszönök. Mohammed!

Fogadd hát itt atyám előtt azon

Szent esküvést, mely létemet

Hozzád csatolja.

MOHAMMED. Hah! elég, elég;

Ezen görög karjába dülj!

Itt egyesüljetek (félre) *a halálban.* (El.)

(Irene Leo karjába dül, a kárpit lefordúl.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

Irene. Fatíme.

IRENE. Fatíme, megbocsátok.

FATÍME. Oh Irene!

Téged csak messziről lehet gyűlölni. (Tőrt vesz elő.)

Ezen halálos eszköz volt szeléd

Mellednek szánva és *nekem*

Volt adva ezt használni, nagy

Igéreted díjába'. — Most

Érzem, hogy oly mélyen nem estem;

Mert a jóság körében jobbulok

S előbbi vágyaim tűnő

Füstjét mosolygva nézhetem.

IRENE. Menj hát s nyugodj pálmád csendes hűsében,
 A házi élet édes karjában :
 Ott élj és boldogabb leszel
 Mint a világ kétes szélvészein,
 Mely fel-felkap könnyű levélként
 S egyszerre a mélységbe sujt,
 Hol a sors minden terhei
 Keresztülvágnak kinos élteden.
 Menj! s légy szerencsés.

FATÍME. Oh Irene!

Nehéz az elválás.

IRENE, Nehezb

A maradás, hol nem tart szívünk.

FATÍME. Ellenségid között maradsz,
 Irene! Ódd magad Zagán basától. (El.)

IRENE (egyedül). Kitől ójam magam? — Mit veszthetek?

Az ellenség törét nem rettegem
 Úgy, mint az indulat hizelkedő
 Szavát, mely a lét durva részein
 Függ s a poklot menynek hazudja.
 S hol egy igaz barát ezen hideg
 Pusztán, hol csak feszült erek teszik
 A szív hevültit? Egy van és az is
 Szenved s a vég szabadítónak kínálja
 Rab életét. El, el komor képzet! —
 Szelíd remény! hová, hová tűntél,
 Mely pályám kezdetén reám vetéd
 A megnyugvás csendes malasztját?
 Haszontalan sohajtlok: elhagyál,
 S magam feláldozása egy hiú
 Álom s csak ájtatos kívánság
 Volt, csalfa vélemény szülöttje.
 A földdúló villámok untalan
 Dördülnek, békeszót nem hall a rettegő
 Világ, és e rövid csend még nagyobb
 Veszélyeket forral. Mohammed!
 Azon láng, melyre gyuladál
 Rabnéd iránt, nem volt az égi szikra,

Nem, nem; csak egy csalóka földi kény;
 Szived mélyében más isten parancsol,
 Ki az enyészettel frigyben romladék
 Közül a halhatatlanságra szólít,
 S letiprott népek könnyein ragyog
 Neved békóba vert bús századok közé.

ZULÍMA (jön). Irene! a szultán kívánja,

Hogy megjelenj a nép előtt.

IRENE. A nép előtt?

ZULÍMA. Igen, te győzd meg őket
 Szépséged által, hogy tudják méltánylani
 Szultánjok választását.

IRENE. Csendes íhlet!

Te a halál követje vagy. —

Oh értelek; lefolyt az óra, menni kell.

Oszolj, sötétség, végy fel karjaidba

Mennyei atyám! azon világos

Országba vedd fel árva lányodat,

Hol az örökkévalóság szárnyain

Örök nappal virít. — Zulíma!

Az élet távozik. Ti édes

Helyek! most el kell válnom, egy titkos

Érzés búcsúzni kénytet tőletek.

Zulíma, jer! végezzük e rövid

Utát, tán ez lesz végső szolgálatod. (El.)

Más szoba.

MOHAMMED (egyedül).

Mely embert mostohán a végezet

Köz sorsra szánt, annak számára nyílik

A szépség, az függhet mulandó kényeken;

Kit a dicsőség égi lángjai

Hevítnek és a halhatatlanság

Eljegyzze, az ne kérjen földi élményt.

Csalóka tünemény szerelmünk —

Mosolygó képe, bájos színei

Halandóság vázait takarják,

S az élet mécse félig sem tart,
Sötétbe' hagyják káprázó világi.
Így minden érzet gyöngeség,
Idétlen elme képzelet,
Mely szűk létének mennyet álmod
S örömet kohol. — Muló buborék!
El el mellemből! — Mégis, mit jelent
Ezen titkos szorongatás? Irene —
Hah félre, gyűlölt kép! távozz előlem!
Egyszer rántál le a magasról.
Édes reményekkel leszálltam én
Hozzád s te a hatalmasnak egyedül
Áldozni tudtál, a midőn
Esengve a koldus szerelmet
Esdeklett. Áldozat forró szerelmemért!
Én egy világot adtam, a
Föld első trónusát, s ő nekem
Elhamvadt birtokával áldoz,
Melyben lélek hibázik; épít
Szívemre, hogy kényén fordítsa azt.
Mohammed! ily mélységbe estél? Hol
A büszke férfiú? hol a hatalmas,
A dönthetetlen erő, ki ezreket
Szavával indított? Irene! mély
Sebet vágál; te hídegen
Tudál áldozni, én téged viszont
Feláldozlak; hasonló bért vegyen
Nagylelkűséged; meg kell halnod. — Hah!
Rettentő szó, kijött! szívem
Rázkódik — mégis meg kell lenni. El
Mellemből, érzet! hadd legyen hasonló
A vérmezőhöz, hol csak a halál
Tanyáz és ércz karjával öszverázza
A földiek sorsát, s csak a dicsőség
Emlékjelét lerakva ékesül.
Fogadj el ismét engemet, dicsőség!
Fogadj még egyszer, harczok istene!
Ragyogtasd csillagid között Mohammed

Jövendő tetteit! hogy a
 Sírhalom éjjelén keresztül-
 Virrasztva, még a vénülő idő is
 Hirdesse nagy nevét. Szabad
 Kiváncok én ezentúl lenni; félre
 Minden lánczokkal! egyszer vágytam
 Csak földi boldogság után,
 És oly rutúl csalattaték. Magasb
 Cél int, jövendőség nekem világom;
 Ahoz tartok s kezdett pályámat folytatom,
 S futásomban bátran vetélkedem
 A múlt idők csudált vitézivel.

IRENE (jön). Szultán, parancsolál.

MOHAMMED (félre). Minő szelíd,

Lelkes tekintet! és még is csalárd!
 Érzést hazud, midőn fagyos szive
 Másért eped. (Indulatosan kezét megragadja.)

Te voltál a győző!

A föld urát hálóba vontad és
 Rózsákat hintve minden lépteden,
 Nem ismert bájos úton vezetél.
 Most karjaid közül ki kell
 Fejtőznöm; más ösvényre készítesz az
 A súlyedő titok, mely még előbb
 Birásodért hevíté keblemet.
 Te áldozál nekem, kisebb Mohammed
 Nem lesz; példád őt is lemondani
 Tanítá.

IRENE. Értelek, Mohammed!

A csendes élet nem kecsegtet,
 Csata után vágyik szived.

MOHAMMED. Ne engedd visszagondolnom mit ön-
 Magam felejtani óhajtok, s hahogy
 Kiűt a láng, a pusztító lelket
 Te költéd fel bennem, kinek
 Karjában már szunnyadni kezde.
 Oh bár az én világomon kívül
 Eshetnék sorsod! így hozzám csatolva,

Az indulat veszélyes tengerén
Együtt velem hánykódogl, és azon
Kar forrón átölel, mely tégedet
Kegyetlen a világtól elszakaszt.

IRENE. Minő gyors változás! minő komor
Szózat; nem a szerelem hangzatja az.

MOHAMMED. Kimondád azt a szót, melyen szerencséd,
Léted s Mohammed boldogsága függött,
Kimondád és mellemben visszahangzik
Szavad, habár értelmét jól tudom;
Tudom, miért lángolt szived, midőn
Eget mosolygva rám, szívemmel
Érzést szinezve könnyen játszadoztál.

IRENE. Balúl ítélsz; játék az nem vala,
Sem nagyravágyás, mely neked
Mohammed, a szabad görögnét
Hazája omladékain
Bókolni kényteté. Minő
Érzet vezérle, azt ne kérdd;
Az áldozó szív titka véle
Enyészik.

MOHAMMED. Oh Irene! miért —
Nem, eddig a határ; a férfiú
Tovább nem megy; tündéri álmok
A gondolatlan ifjuság körét
Szépítik. Én lemondok és azon
Frigyet feloldom, melyet szív-emelve
Köték; *de más se birja azt*, mit
Az élet tölem megtagad.
Az álmodott boldog pillanatok
Helyett ragadjon a halál,
S a szerelem bájölén meredjen a
Lélek. Te nem tudál szerelmet adni;
Így, szívtelen, szerencsét rontani
Üdvösségem leszen.

IRENE. Rabnéd valék;
A hatalom nem tenyészt szerelmet.
Mohammed! hogy szerettem, azt tudod,

Nem is tagadtam én soha,
 Mert szent előttem első érzetem,
 S ezer halál nem képes azt
 Kiirtani mellemből. Tehozzád
 Mély tisztelet s rajtam mutatott
 Kegyelmedért igaz tartandó hála
 Csatolt.

MOHAMMED. A környülállás szülte mind
 Ezeket. Csak áldozat, nevek — hideg
 Adomány, minden köz ember birtoka.
 Hol éktelen láng a szívet hevíté,
 S az indulat tolongó árjai
 Zudúlva csapkodnak, dobzódnak — ott,
 Ott hála s tisztelet. Hah! ez tehát
 Bérem? hogy a végzések ellen
 Szegzém magam s leesve a dicsőség
 Egéből köz sorsot cseréltem!

IRENE. Azon duló, emésztő indulat,
 Mely mindenkor kíván, de nem
 Elégít, tőlem messze volt;
 Ha tőlem azt vártad, Mohammed,
 Akkor csatlakozál; nyugodtan
 Eleng az én szerelmem s csendesesen,
 De híven óhajt az virágzani.
 Te jót tevéel rajtam, s előbbi
 Érzésem elnémúlt; egy hajnali
 Álomként ieng körül csak és erőt
 Nyújt hátra lévő életemnek.

MOHAMMED. Irene! oh mért nem vagyok
 Hasonló hozzád, egy tűnő világi
 Arnyék, egy kedvező sugára
 Azon szelíd napnak, mely téged lelkesít.
 A véghetetlen élet tengerét
 Keresi szemem, szerelmem is
 Csak arra vágy. (Indulatosan átfogja.) Mit a világ
 Édest adhat, karom között
 Tartom; de a nagyság többet kíván,
 Az indulat többet sejt; az kevés,

Mivel kínálsz, azzal nem töltheted
A háborgó szívet: nálad csak a
Szegény szerencsés, a ki mindennel
Elégszik.

IRENE. Lódd belém fulánkidat:
Rabnéd vagyok, szenvedni rég tudok.

MOHAMMED. Irene!

IRENE. A gyors indulat,
Látom, bosszúra változott
S azon szomorú tapasztalásra
Bírt, hogy szerelmed énrántam
Csak a hevült vérnek játéka volt;
Nem tiszta égi láng, a jobb
Lelkek nemes tulajdona,
Mely a szívet felemeli, a midőn
A sors alá tiporja azt.

MOHAMMED. Irene! Oh mily szépen rajzolod
A hív szerelmet, ámbár tenmagad
Szentsége ellen vétkezel.
Kettőnek bókolsz. Menj! menj! én nem osztok
Szerelmet senkivel; Mohammed
Elég magának, társat nem keres.

IRENE. Mohammed! nem jövék tőled szerelmet
Koldulni; folytasd fényes útadat,
Maradj egedben; én is megtalálom
Azon boldog menedékhelyet,
Hol semmi erő, sem üldözés
Nem háborít; keress dicsőséget,
Repülj a fergeteg szélvészsein
A rettegő világ felett;
A halhatatlanság legyen tiéd,
Nekem adj halált!

MOHAMMED. Hogy általa egyesülj
Hiveddel? Haha! engem nagylelkűen
Örökléttel kínálsz.

IRENE. Csak egy kérést teszek
Szívedhez; oh Mohammed, ezt ne
Tagadd meg attól, a kit egykor

Szeretni gondolál, ki oly szerencsés
 Volt szivedet szelídebb érzeményre
 Ébresztani s lelkedet rövid
 Időre a véres mezőktől
 Elvonni —

MOHAMMED. Félre, félre tőlem!
 Ne ilyen kedvező tekintetet!
 Idétlen gyöngeségre olvadoz
 Erőm.

IRENE. Ha már nem lészek, oh
 Mohammed! teljesítsd azon
 Igéretet, melyet tevé!
 Egykor: folytasd nemes munkádat és
 Légy irgalmas, kegyes szegény görög
 Néphez; légy atyjok, hogy kormányodat
 Kettős súlylyal ne érezzék, ha már
 A végezet kezébe adta sorsukat.
 Irántam gerjedő szerelmed azt
 Igérte, és magas lelkedtől
 Valót reménylek. Légy malasztjok
 Az elhagyottaknak s töröld le
 Az ínség cseppjeit síró szemökről!
 Ez végső kérésem, Mohammed! ez
 Irene legutolsó szava. (Lábához esik.)
 Nézd lábadnál azt, a kit egykor
 Melledre vontál és dagadt
 Szívvel hölgyednek mondál —

MOHAMMED. Oh Irene! mit
 Mivelsz? miként játszol velem?
 Irene! kelj fel, én —

IRENE. S ha létem
 Emlékét egy jótéteménnyel
 Ünnepled, érzi azt hidegült porom,
 S árnyékom őrangyalként leng körül.
 Mohammed! nem kellő nekem
 Ez élet már; engedd azon vigasztalást
 Az elválónak, hogy nem hasztalan
 Bizott lelkedben.

MOHAMMED (kifakadó tűzzel). Mit tegyek? mit
Kerüljek? ez létemnek legsúlyosb
Orája; lelketlen halandóvá
Tesznek háborgó érzetím.
Zúzz porrá, könnyező természet! oltsd
El lángomat! vagy adj érczből szívet,
Mely a koporsók éjjelébe
Vonúlva, csak halált ölelve,
Gyujolja a halandók érzeményeit.
Irene! Oh így vál el a lélek
A dermedő testtől —

FEREZ (sietve jön). Mohammed!
A nép téged kiált, már zúgolódik,
Hogy oly soká nem jössz. Uram, siess!

MOHAMMED. Hah! így kell jönni, félre tettem
A lánczot, s ím fölkelnek a rabok!
Ferez bég! mért adám tisztségedet?
Tüstént tedd kötelességedet!

FEREZ. Uram! már késő, a sereg
Immar nem ismer engedelmet,
Téged kíván; végső szándékokat
Akarja hallani. Hölgyed életét —

MOHAMMED. Hah! porba vélők.

ZAGÁN (hirtelen jön). Szultán, a veszély
Fenyít! kevés pillantatod vagyon
Csak hátra, használd azt, ha éltedet
Kedvelled; a sereg dühösködik,
Már a palotádat ostromolni
Akarják.

MOHAMMED. Hát igaz! nincs már hiv emberem?

ZAGÁN. Azok vagyunk mindnyájan és azok
Maradunk s örök dicsedet eszközöljük,
Hahogy te is megínt Mohammed
Leszesz.

MOHAMMED. Jól van hát! én megyek, s Irene
Velem jön; meglátom, ki mer
Megvívni hölgyemért.

IRENE. Örök

Isten! végy, végy magadhoz! adj erőt
 Ezen végső utamra, hogy nyugodtan
 Által költözhessem mennyei öledbe!
 MOHAMMED. Kövess Irene! és ti, a komor
 Enyészetnek lelketlen eszközi!
 Ezen pillantatot füstölgő véretek
 Hirdesse a világnak s írja bé
 A dísztelen dicsőség könyvibe.
 Jertek tehát! aztán készüljetek
 A legdühösb zivatarral szembe szállni. (El mindnyájan.)

Nagy piacsz.

Abbul, Hasszán, török sereg.

ABDUL. A szultán jön, használt a zendülés;
 Igaz marad, nincs oly erő,
 Melyen végtére a sokaság ki
 Ne fogna. Én alig hiszem, hogy így
 Történhetett, ha gondolom, minő
 Ember Mohammed.

HASSZÁN. Hasztalan,
 A több főnek mindenkor enged
 Az egyes ember; a sok kar sokat vág.

Ferez bég és Zagán basa jönnek.

FEREZ. Jancsárok! a szultán jön és vele
 Irene; légyetek most férfiak.

ZAGÁN. Halált kiáltsatok neki,
 Irene vesztével Mohammed ismét
 Előbbi bajnok lesz s tinektek
 Több prédát és szebb tartományokat szerez.

MOHAMMED (a befátyolozott Irenét vezeti; nagy hallgatás).
 Csodálkoztok, vitézeim, hogy én
 Szultántok, egy leánynyal lépek színetek
 Elé, s hol fegyverek villognak, ott
 A szépség és szelídség megjelen.

Itt áll a természet remekje és
 Mohammed hölgye, melyet ön jutalmul
 Választa. Itt állok most köztetek;
 Ki mer bírálni engem? lépjen az
 Elő! s próbálja meg kardomnak életét.

MINDNYÁJAN. Irene haljon meg! halált neki!

MOHAMMED. Én, uratok, védelmezem

Öt, és ezen testen keresztül
 Jöhetiek véréhez, ti a sötétség
 Fiai! kik zordon élethez kötözve
 Csak a halál árnyékait
 Ölve lézengtek; borúljatok le
 Lelketlen óriások, e szemek
 Előtt, melyeknek gerjesztő sugári az
 Égből szakadva, a mély sírok éjjelét
 Általvirasztják és világosságra
 Derítik. Im nézzétek ezt
 Az ég szülöttjét és imádjátok
 Allah szent angyalát! (Felemeli Irene fátyolát.)

Ti hallgattok?

Távozni látom a mérges boszút,
 Megnémul a halál szózatja, életért
 Sohajt a dermedő sziv is. — *Zagán basa!*
 Te gyújtottál tüzet először;
 Te is rettegsz és némán állasz itt?
 Hol fendörgő szavad? húzz kardot! és
 Verd által e szivet! reád bizom
 Hölgyemnek életét.

ZAGÁN (kardot húz; amint Irenéhez közelít, visszatántorog).

Hah! oda erőm,

Élj! élj! téged gyilkolni nem tudlak!

MOHAMMED. A szépség győz, győz! Én a boldog,

Ki azt karjára fűzheti. (Nagy hallgatás.)

Törökök! ti meghódoltatok.

Te lángoló nap, mely dicsőül

Aranypályádat folytatod!

Te légy tanúja s hirdetője

Mohammed szép diadalmának,

Melyet magán és népein veszen.
 Vitézek! én önkényt lemondok
 Hölgyemről; és a szerelem lánczait
 Örökre elszakasztom —

IRENE. Oh Mohammed!

Ne késsél! adj elégtételt népednek és
 Boszúld meg rajtam megvetett szerelmedet.

MOHAMMED. Közel valék a föld legszebb javához;
 De a magasra czélzó férfinak
 Lelkét sem az ifjuság nyiló virága,
 Sem a szerelem csendes harmatja ne
 Szédítse meg; csak úgy méltó örök
 Koszorúra. Nézzétek tehát, miként
 Vál meg Mohammed legszentebb érzésitől
 És mint fejtőzik ő egy istenasszony
 Kezéből, hogy futását újra kezdje
 S nevét a csillagok közé függeszsze,
 Hogy semmi gyöngeség magas tetőmet
 Ne homályosítsa; hulljanak inkább éktelen
 Mélységbe a teremtés legszebb
 Virági és Mohammed végső könnyeit
 Rejtsék bezárt kelyhökbe. Érdemes
 Mohammed uralkodni rajtatok;
 Mert nem csak a világon győz, hanem
 Önönmagán is. (Kihúzza kardját.) Gyűjtsd tehát erődet
 Karomba most, örökkévalóság!
 Azon helyet hadd eltalálnom,
 Hol földi álmaimnak súlyedő
 Titkai örökre nyugszanak! —
 Hallgass, hallgass, szív! nézz csak felfelé,
 Egy csepp kín s tartandó dicsőség!
 Irene! a *feláldozott*
 Az áldozót örökre így magához
 Köti. (Irene mellébe dőli kardját.)

IRENE. Oh egek! Mohammed! köszönöm.

Kiméld atyámat, légy kegyes,
 Irgalmas nemzetemhez. — Oh Mohammed!

(Elgyengül.)

MOHAMMED (a földre ereszti).

Itt fekszik vérében, ki tőletek
Elvett! Ím a mindenhatónak
Szent végheterlensége most karomból
Így omlik vissza. Most csudálj, világ!
Halandó ezt nem tette: ím, örök
Dicsőségért hamvába dült
A földi jónak minden foglalatja,
A szépség hódító hatalma.

Lec, Agenor (jönnek).

LEO. Mi ez? nagy isten!

AGENOR. Hol leányom?

LEO. Irene! kedvesem! hát így, így végezél?

(Reá borúl.)

Irene! édes életem!

AGENOR (leányához tétováz.). Hol van sebed?

Folyj! folyj, ártatlan vér! ez éktelen
Pusztán nem élhet a jó; csak repülj,
Áldott lélek végső házad felé,
Itt úgy is a pogányé a világ.

IRENE (szakadozó szóval). Atyám! Leo! az ég nyilik —

Boldog vagyok — meglátlak bennetek —

Ott — ott — Leo! (Meghal)

LEO (mély fájdalommal). Irene!

MOHAMMED. Vége már,

S ezen könny, mely szememben ég, legyen
Útolsó, fagyalt mellemen száradjon el.
Örvendj, halál! ezen pillantat ezreket
Taszít csontkarjaid közé.

AGENOR (Mohammedhez.)

Kegyetlen ember! áldom tetteted,
Ez áltál mentve van leányom undok
Kezedből.

MOHAMMED. S én őtőle. Ím ezen kard

Nyitá meg keblét, még piros
Hölgyemnek véréből. — Legyen tehát!

Ti, kik körüllem álltok s oly mohón
 Rohantok a prédára, vér,
 Vér írja be neveteket a történet
 Könyvébe; és ezen karddal titeket
 Halálnak szentellek. Kövessetek!
 Így hal meg az, ki tőlem elmarad.
 Mohammed már szabad —

AGENOR.

Szabad

Vagy, hogy mindent rabbá tehess.
 Menj hát, te a teremtésnek nyomorék
 Csudája! menj! s gyilkolj mindent rakásra,
 Hogy éktelen pusztádon csak magad maradj
 Jajgatni emberi voltodat.
 Rohanj szélvészként a világra és
 Változtasd vissza dísztelen
 S üres vadonná; menj! emelj csonthalmokat!
 Vezesd reájok rettentő bálványodat,
 A kegytelen halált, bókolj neki
 S az emberek nehéz panaszszain
 Örülve, üljed rezgő ünnepét.
 Az ínség szárnyain röpjölj
 Tetődre, ércz jármat szoríts
 A nemzetek nyakára s állj magad
 Egyedül, kevélyen, egy rabisten
 A jajgató élők között,
 Míg a halál hozzád nem nyúlt, s az ég
 Haragja a mélység fenekére sujt
 És mennydörögve tetteid
 Súlyát előlszámlálja! Rettegj,
 Kevély ember! te is porrá leszesz.

MOHAMMED. Szegény öreg! kimondád átkodat,
 S Mohammed buzdulatlan áll;

Aludj el békén jajjaid között,
 A föld lezárta már előtted kincseit. (A sereghez fordul.)
 Törökök! fel most a harczra! félre,
 Érzet! Mohammed ismét a világba lép
 És a dicsőség lángösvényein
 Folytatja fendörgő futását. (El a sereggel.)

ZAGÁN (Irene tetemeit szemléli). Minő szép halva is! habár

Elválva a lélek legékesebb

Lakásától, a földnek hátra

Hagyá mulandó részeit.

Irene! nagy feltételeknek

Bús áldozatja lettél, és én, hathatós

Eszköz, sajnálom vesztedet. (El.)

AGENOR. Oh égi irgalom! végy fel magadhoz!

Szívem szakad, megnyílnak karjaid — (Irene mellé esik.)

LEO. Magam vagyok tehát! ti jó

Lelkek mind elköltöztetek.

A rab hordozza lánczait.

Irene! ím Leo téged követ!

(Irenére borúl, a kárpit lefordúl.)

—

KEMÉNY SIMON

Eredeti hazai dráma két felvonásban

1820

Először adatott Pest városa színházában 1820. május 3.

SZEMÉLYEK.

Hunyadi János, erdélyi vajda, magyar fővezér.

Öreg Kemény, erdélyi nemes.

Simon, annak fia }
Mohai, } alvezérek.

Ida, Simon hitvese.

Lajos, fia, 4 esztendő.

Kereszti, Simon barátja.

Első }
Második } paraszt.

Alvezérek, katonaság, földnépe.

A dolog történik 1441. esztendőben.

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Magyar tábor, elül Hunyadi sátora, hátul a népség tüzei.

Öreg Kemény, Simon.

SIMON. Estellik már az idő, atyám! térj vissza házádba, ősz fejednek a hűs levegő megárt.

ÖREG KEMÉNY. Ne hidd, fiam! az öregség múlik itt a fegyverek és a bátor bajvívók közt; az ifjúság képei ujulnak, és a múlt idők tetteit agg szemem elébe rajzolják. Itt a régi tűz hevíti keblemet.

SIMON. Te már eleget tevélt magadért, munkás élted csendes nyugalomra, sebhelyekkel borított tested lágy pihenésre vágy. Minket illet a nehéz munka; a szenvedő haza mitőlünk várja váltságát.

ÖREG KEMÉNY. Igaz, gyenge erőm nem felel meg a buzgó akaratsnak, a roncsolt test sír felé hanyatlik; de a láng, mely örökre elalszik, végső lobbanással még használni akar és tüzet gyulasztani a rokon kebelben.

SIMON. Tetteid szívemelő példáiul maradnak közörökségül s követésül, nem fénytelen múlik életed, mert nemes igyekezet volt minden foglalatja. Ím fiadat is dicsően járdalt ösvényedre vezetéd.

ÖREG KEMÉNY. Milyen híven megmaradj. Oh fiam! bár engedte volna a végezet megmutatnom, mely édes halni a hazáért. S valjon mi az élet? zokogva indul az enyészetnek, nem virágzik az öröm a homályos úton; a merre tekintesz, omladék, pusztaság; minden hang sóhajtás, panasz.

SIMON. E gyász idő, reményilem, édes öröme derül még, a jelenlét ködét egy nap eloszlatja. Még van a magyarnak embere, ki nagy szívét a rontó veszélynek szegezvén, erős vállakkal népét fentartani tudja; még él Hunyadi!

ÖREG KEMÉNY. Dicső ember! Ő a kereszténység paizsa; isten és Hunyadi hangzik minden szájtól. Ő végső reménye haldokló hazánknak.

SIMON. Már érkeztek a vármegyék segéd népeikkel, itt a székelyek, itt a szászok táborunkban, és sok magyar nemes utolsó magzatját Hunyadihoz küldé, hogy itt az érdem mezején borostyánt szedhessen.

ÖREG KEMÉNY. Midőn a remény mennyei világa haldoklik, azon szürkületben oroszlárná változik a megkeseredett szív és hideg elszánással a halálba rohan. Szólj, fiam! minő kedv uralkodik a táborban?

SIMON. Egy szív, egy lélek elevenít mindent, egy tárgyért hevül az egész sereg.

ÖREG KEMÉNY. Hol közös a veszély, közös az érzés, így az egész alkotmány a nagy czélnek könnyebben megfelel.

SIMON. Kereszti közelít, kit a vajda kémlelni küldött.

MÁSODIK JELENÉS.

Kereszti, az előbbiekből.

KERESZTI (török ruhában). Köszöntlek, barátim! ím sietve jövök, mint halálos nyíltól megsebzett vad. Hol találom Hunyadit?

SIMON. Gyorsan megjártad utadat! mi újság a török táborban?

KERESZTI. Szomorú hírt hozok! oly kelletlen mondom ki, mint ha csókolnom kellene az ellenség törét, mely szívemben megakad.

SIMON. Jót már rég nem hallánk. Szólj bátran! az eltökéltség új erőt nyer a rossz állapotban.

KERESZTI. Ezen ruhában sok veszélyek között Mezet

bég sátoráig vergődtem, ott hallám, miként tanítgatá népeit, hogy a jövődő csatában egyedül Hunyadi személyére törjenek, leírván nekik pánczélját, fegyverét és lovát; ki őt elejti, annak királyi jutalmat ígért és vad örömkialtás hangzott a táborban. Mahomet sugallásának hirdeté a vezér, hogy Hunyadinak el kell esni és Stambulba kísértetni népének.

ÖREG KEMÉNY. Azt ne engedje az isten! különben elesik Erdély és Magyarország sírhalmán zokogja a világ elvesztett szabadságát.

KERESZTI. Szent-Imrénél megerősített táborában várja Mezet bég a magyar sereget, egyedül a vajdának vesztét forgatja elméjében.

SIMON. Jól tudja a pogány, hol kell a lelket keresni, hogy tehetetlen az egész test porba omoljék. Hunyadi és mi valamennyünk közt mérték nem állhat, hasonlat nem lehet; embert találunk, ki erős karjával útát vág az ellenség rendében és vért özönl, halált terjeszt minden léptében; de ily vezért csak századok érlelnek, kit minden tőkélyek ezen magas hivatalra jegyeztek.

(Mély gondolatba merül.)

ÖREG KEMÉNY. Mennyire mehet a törökök száma?

KERESZTI. Negyven ezeren állnak Sz.-Imrénél, tíz ezret minden órában várnak.

ÖREG KEMÉNY. A szám nagy, de bátort nem rettent.

KERESZTI. Kérkednek is sokaságokban és a győzdelmet bizonyosnak tartják; már fiát Mezet bég előre erdélyi helytartónak rendelte.

ÖREG KEMÉNY. Megszédíté őket az első nyereség; annál jobb! elbizottságnak kár a követője.

KERESZTI. Alig tudtam bosszúmat elfojtani, midőn érdemes püspökünk fejét a basa sátorán felszegezve láttam; a rejtett gyilok mellemen megmozdult és nem akarva karom öldöklésre hajlott; csak ezen hír tartott meg a véráldozattól.

ÖREG KEMÉNY. Dicséretes mérséked; a közjó többet nyert visszajövedeleddel, mint ha ezrek estek volna el vitéz karod által.

SIMON (magában). Égi segítség! neked köszönöm e gondolatot. Mennyei sugallás! téged használlak. (Keresztíhez.) Barátom! sokat tévél, hazánk nevében még egyre kérlek.

KERESZTI. Ne kérj, Simon! a kész hazafinak egy szó is elég. Mit tegyek?

SIMON. Tartsd titokban mind azt, mit láttál, hallottál; ujságodat én fogom használni.

ÖREG KEMÉNY. Fiam! mi a szándékod?

KERESZTI. És Hunyadi?

SIMON. Mentve lesz! neki elesni nem szabad, hogy mi állhassunk. Barátom, vonúlj félre, ne közöld senkivel híredet, míg én végeztem. Mit a vezérnek tudnia szükséges, tőlem meghallja.

KERESZTI. Tisztelem szándékodat, ámbár értelmét megfogni nem tudom; de bízván hazafiságodban, okvetetlen engedek.

SIMON. Nem is csatlakozol! Haldokló hazánk áldozatot kíván, hervadó gyökerét nemes vér élesztheti csak fel. Ha saját földem, melyet izzasztó pályán eleim kerestek, hamvamat elzárja, áldom sorsomat és létem czélját dicsőül elértem. Barátom! Hunyadi élni fog és ha földrázó villámai dördülnek, öszvedül a félhold hatalma, és a pogány vér nyögve foly vissza a török völgyekre.

KERESZTI. Szokatlan tűz lángítja lényedet, szavaidban hallom a török jajgatást. Legyen tehát! én hallgatok.

SIMON. Nem rossz kebelbe rakád titkodat, a haza gyámangyala őrzi tartalékját.

KERESZTI. Ismerlek, Simon! Most megyek ezen gyűlött ruhát levegni magamról és a jövőendő csatára erősíteni fáradt tagjaimat. Isten veled, öreg atyám! (El.)

ÖREG KEMÉNY. Szólj, fiam! mit jelent ez a fellengző tekintet?

SIMON. Atyám! felsőbb ihlet az élők keskeny köréből a halhatatlanság fényes egebe ragad — én halni, vagy inkább hosszú, elhalhatatlan életnek indulok.

ÖREG KEMÉNY. Eltökélett lelket ismerek fiamban; szólj! mily nemes feltétel hevít újra téged?

SIMON. A vérmezőn harczolni közös dicsőség, egy fényre olvadnak a bajvívók tettei; de az egyes áldozat tartandó helyet nyer a haza szívében, mely ha bár öszveomlik is, hív fiát el nem temeti, sőt romjai közt is ragyogtatja nevét, és tette kérkedve gúnyolja az idő romboló hatalmát. E dicsőséget akarom én is elnyerni és Hunyadiért vérzeni.

ÖREG KEMÉNY. Nem értelek!

SIMON. Emlékezz, atyám! hányszor, ha fegyverkezve előtted állék, tartál Hunyadinak és édes örömmel másának neveztél. Ezen hasonlattal akarnám a törököket megcsalni, elkérvén tőle hadi szerszámaikat, magamra vonni az ellenség figyelmét.

ÖREG KEMÉNY. Fiam! az atyai szeretet retteg ezen gondolattól, bizonyos vesztedet megfogni nem képes.

SIMON. Oh de a haza! mely lelketlen oda dűl és mély setétségbe bukkan; ez az ország, mely eddig szabadon emelte fejét, Hunyadi estével alacsony rabigába görbed, kies viránya pusztulásnak ered és a jövőndő nem is tudja, éltek-e magyarok.

ÖREG KEMÉNY. Igaz, láncz csörög a pogány kezében, közel a rabság örvénye, mely körül komor rémszetek lebegnek és ordítva visszajesztgetnek. Fiam! kedves fiam! ne nézz a szemre, mely éretted könnyez, ne ügyelj a gyenge öreg fájdalmára; menj dicső pályádon, menj halni a hazáért. (Elgyengül.)

SIMON. Atyám! édes atyám!

ÖREG KEMÉNY. Miért kell az embernek elévülni, miért hullatni erejét, tehetségét? Az ifjuság langyuló vérével lankad a lélek szárnya is. Most, most érzem agg voltomat. Téged egy mosolygó fény az egekbe ragad, évekre ásod nemes tettetted; én szegény öreg ősz fejem reszketegve rázom és örömtől, fájdalomtól csak zokogni tudok.

SIMON. Mily édes a szeretet, mely teljesen visszafizetve lángol a halandó kebelében! Atyám! az ég

azzal kedveltjének vállalt, hogy elmémnek e gondolatot adá; azon szent érzet, melyet az ifju keblebe oltottál, mutassa most érdemét, teremjen nemes gyümölcsöket. — Nem megúnt napok készítenek halálra, nem, a föld nekem sok édest nyujta; mely kívánságot csendes keblem szült, a sors valóvá tette; mint atya, mint férje egy áldott léleknek a szerencse fő pontját elértem: ezt meghálálnom csak ily nagy áldozattal lehet.

ÖREG KEMÉNY. Beteljesedik tehát a remény, melyet mint gyermek tápláltál. Midőn harczaimból megjöttem és környülvéve kedvesimtől, téged kisdedet térdemen ringatálak; akkor ártatlanúl azt vallád: Atyám! te mindenkor visszatérsz, én egykor elmegyek, messze, messze tőletek elmegyek, de soha vissza nem térek; hanem egy egész pogány sereget viszek el magammal.

SIMON. Álmat beszélsz, atyám!

ÖREG KEMÉNY. Álmat, fiam! örök álmat, mely az égből alá száll, hogy a legszebb valóságot érlelje a hazai földön. Te elmégy, elmaradsz — atyád még most is él.

SIMON. Él, hogy örüljön egyetlen fiának és a sírnál hív szorgalma jutalmát vehesse. Atyám! Hunyadi vagy én, egyikünket a haza áldozatra kiáltja. Ha vezéri tehetségem volna, a sorsot kérdezném, melyiké legyen a dicsőség, de így a választás könnyű. Ő maga egy sereg, hazámnak első gyámola — bennem csak egy közkatonai vész el.

ÖREG KEMÉNY. Ily áron Hunyadi éltedet nem fogadja el.

SIMON. Tudom, hogy nagy szíve mindenkor kész áldozatra. Mi nehéz ama bátorinak, ki tíz véres csatában a halállal vívott? de messzebb van még az ő magas célja, a nagy nagyon tördelje erejét. Engem szakaszszon itt le a haza, Hunyadi karját nagyobb végre tartsa fel. Azért, atyám, titokban tartom szándékomat, azután haldokló testemből omladó vérem hirdesse tettemet.

ÖREG KEMÉNY. És hitvesed? gyermeked?

SIMON. Azokat hazám oltalmába ajánlom; békén elválok, mert szabadon hagyom őket magam után, ne átkozza a fiú elfajúlt atyját, hogy régi örökét oly rútul elveszté. — Atyám! Idát látom közelíteni, ne áruld el szándékomat, a kedves könnyeit békén nem nézhetem.

ÖREG KEMÉNY. Elested engem is maga után vonsz; de légyen, áldásom kísérje vég sóhajtasodat.

HARMADIK JELENÉS.

Ida, Lajos, az előbbiek.

IDA (fiát vezetvén). Fegyver közt kell férjemet keresnem, ha egy pillantatot véle lenni óhajtok.

SIMON. Bocsáss meg, kedves! a szolgálat tart messze tőled és ellenzi a szerencsét, hogy véled lehetnék. Tudod, a háború ellensége a házi boldogságnak.

IDA. Míg a férfi erő azt állandóvá teszi. Nem panaszlom ügyemet, mert fáradságod tudom híveidért esik. (Fiát hozzá vezeti.) Itt egy gyenge virág, mely hogy láthatlan el ne hervadjon, bajnok szívednek vérétől éleng; ím elhoztam, vídám tekintete enyhítse a nap súlyos terhét.

SIMON. Köszönöm! a jó anya mellett nem sínli még az atya távollétét. (Fiát felemeli) Kedves fiam!

IDA (öreg Keményhez). Itt vagy te is, öreg atyám! A régi szokás kitetszik; most is kedveled a fegyvert.

ÖREG KEMÉNY. Kedves leányom! mi oly időben élünk, melyben fegyverünket leginkább kell becsülnünk, mert az által nyerhetünk életet.

LAJOS (atyja karján). Atyám! nézd csak, mi csillámlik ott a hegyen?

SIMON. Az ellenség tábortüze.

LAJOS. Oh, azok a rossz emberek! nem űzöd el őket?

SIMON. El, fiam! az első harcz után, reménylem, megtisztúl vidékünk.

IDA. Megint harczba készülsz? Mikor jön azon szép idő, hogy téged egészen enyémnek mondhatlak? Eddig

hazádnak éltél és azon kevés órákat is, melyeket nálam töltél, elválás s kétes félelmek válták fel szünetlen.

SIMON. Hogy oltárom szentségét őrizzem, harczra szállok. Férfi létem nehéz munkát kíván, nyugodtan követtem őseim nyomdokát, mert házamat szorgos kézben tudtam és visszatérvén hadaimból, édes örömet találtam tiszta kebleden. Most újra mezőre hív a hanyatló szabadság; ki rablánczot nem akar hordozni, nem vonhatja el magát; azért meg ne rettenj. ha férjedet veszélyek közt látod, ne rettenj meg az elválás szomorú jelétől. Én nyugodtan megyek sorsom elébe; és ha a setét vihar, mely hazánkat dulja, engem a földre terítend, tudom, erős szíved magát fölemeli és özvegy sorsodat csendes békével viseled.

IDA. Oh, vedd vissza ezen ijesztő szavat, ne költsd fel e szomorú gondolatot, nincs elég erőm véle egyesülni.

SIMON. Mégis, Ida! ki szabadon élni akar, éltét ne szánja. Benned is, kedvesem! bajnoki vér foly; atyád, testvéred a mezőn veztek el; én férjed, kit az ég pajzsodnak választott, én engedném rablánczba veretni nyakadat? téged legfőbb, legdrágább javamat egy vad ellenségnek martalékul adnálak? Nem! végső lehelletig védlek, oltalmazlak.

IDA. Nem tartalak! menj! harczolj! légy az ellenség öldöklő angyala; de ne felejtsd, hogy a haza után én vagyok első, kit méltán illet jótévő életed.

ÖREG KEMÉNY. Nemes pár! a mi a földön szép s nagy, a szívet gerjeszti, az lángol bennetek. Én öreg hevülök a mennyei tűznél, a lélek e porvilág felett ünnepli szent diadalmát. (Trombita harsog, a népség rendbe áll.)

LAJOS. Atyám! nézd, a vitézek fegyvereikhez nyúlnak.

SIMON. Hunyadi közelít!

IDA. Itt ne találjon, a gyenge asszonynak nem illik fegyver közt mulatni.

SIMON. Maradj még, ez a föld sajátunk, békén mulathatsz; a bajnok szív dagadoz a szépség körében.

NEGYEDIK JELENÉS.

Hunyadi pánczélosan, Mohai, több alvezérek, az előbbiek.

SIMON. Üdvez légy, fővezér! dicsőséges vajda!

HUNYADI. Kötelesség útján ha járok, téged Kemény! már ott lellek. Mint látom, nemes vendégek gyűltek öszve nálad, *(Idához fordúl.)* Köszöntlek, nemes asszony, táboromban! A mi a bajnokot magas tettekre gerjesztí, örömmel szemléljük, mert jelenléted tanítja, miért kell harcolnunk; mélyen illetődve hazája képét tekinti benned a bajvívó, mert te is, mint az, szerelme kedves zálogát kebleden neveled; az anya szelíd szózatja mint egy édes hang az ifjukorból lelkét ébreszti.

IDA. Nyugodtan állok környűlvéve az erősöktől, szép jövőndöt ígér nemes bátorságok, a gyenge szív teljes bizodalommal a hatalmas szárnyai alá vonúl és megnyílik édes reményeknek. Ím, itt is egy bajnok vér gyümölcse érik a hazának; nő és tanul igaz férfiú lenni.

HUNYADI *(Öreg Keményhez.)* Te is itt vagy, barátom? Az agg oroszlán szeret fiai közt lenni és hajdani tetteit azokban újonnan szemlélni. *(Kézét nyújtja neki.)*

ÖREG KEMÉNY. Ez a kar engem is egykor győzdelemre vezetett, most már áldani csak, de követni nem tudom. Hunyadi! látásod elúzi öregségem éjjelét, a régi szabadságot és a dicsőség mennyei világát látom ereszkedni szenvedő hazámra.

HUNYADI. Lenne bár való kívánatos látványod, és igyekezetünket boldog vég érhetné! Barátim! hazánk váltsága egyiránt érdekel, készüljön kiki megtenni férfiúi részét, hogy a jövőnd és a szabad maradék áldhassa létünket. Holnap hajnal hasadtával támadjuk meg az ellenséget, villogó kardjaink rémítsék őket vissza, hogy míg vérökben tapodó paripáink előszáguldnak, a haza lerázhassa lánczait és a szabadság bájoló napja virítsa földünket.

MOHAI. Merre zászlód lobog, hol szavad meny-

dörög, ott lesznek híveid, és szélvészféleg rohannak a pogányra.

SIMON. Uram vezér! Kereszti visszatér, kikémlé a török táborát, most nyugalomra ment; én vettem által újságát.

HUNYADI. Mit hozott?

SIMON. Mezet bég most is Szent-Imrénél táboroz, épen nem másítá előbbi állását; úgy látszik, megtámadtatni akar, minthogy mély árokkal vonta be magát.

HUNYADI. Jele, nem bízok magában, így tehát mi kezdjük a harcot.

SIMON. Negyven ezerre mondotta seregét, azon kívül tíz ezer segéd népre vár.

HUNYADI. Nagyobb számú népet is láttunk már szaladni. Vitézek! holttesteinkkel töltsek be árkaikat, hogy a fenmaradtak ezer halállal onthassák ki haragok lángjait és leronthassák a rablók hatalmát. A sereg készen legyen. Barátim! még az éjjel rendelem el a csatát, jertek azért sátoromba hadi tanácsra; egyesült erővel üssünk rájuk és holnap vagy elveszünk, vagy egész Erdély zengve dicséri a szabadtörőt istent.

(El akar menni.)

SIMON. Vezér! egy szót engedj nekem. (Atyjához.) Atyám! vezesd haza Idát, még látlak bennetek.

HUNYADI (int, az alvezérek elmennek, a sereg eloszlik, azután Idához fordul). Nemes asszony! nyugodtan hallád a szót, mely férjedet csatába hívja, vedd tiszteletemet! Ily nagy-lelkű asszony forró kebelén terem a vitéz, ki híven megfelel e földi kétes pályának. Szerencsés ország, melynek termékeny földje ily bájos virágot nevel, mennyei illatot, édes kényeket osztogat az és gyengédeden egyengeti a vándor tövises útját. Kemény! áldom sorsodat; érdemes szívre talált erkölcsöd.

IDA. A leendő veszély háborít ugyan, de férjem kötelességét becsülni tanultam; a bajnok tüzet oltani nem engedi hazám szeretete, én is érzem a szabadság malasztját. Harcolj, kedves! dicsőségedet méltánylani tudom.

SIMON. Ida!

ÖREG KEMÉNY. Hunyadi! légy boldog! harczolj, győzz és atyai kezeddel töröld le a haza könnyeit. (Idához.) Jer, kedves leányom. (Ida, öreg Kemény, Lajos el.)

HUNYADI. Simon! mit kívánsz tőlem?

SIMON. Csekély magában, de előttem nagy, a mit kérek. Engedd holnap az ütközet alatt formádat viselnem, hadd tartson az ellenség engemet Hunyadinak.

HUNYADI. Különös kívánság! mi ösztönöz arra?

SIMON. Ne kérdezd most okát, megtudod utóbb; engem a büszke gondolat, hogy Hunyadi voltam, egekbe ragad (Fellengezve.) Te voltál, dicső, te voltál egyedül az, kit elérni törekedtem, téged vevélek például hazám annyi nagy emberei közt, a kívánság ösvényeden élni és halni legfőbb célom vala. Benned találtam azon tökélyeket, melyek egyedül nemesítik a férfit, a bajnokot.

HUNYADI. A barátság szokta kedveltjét tökéletekkel ékesíteni melyekkel az nem bír; te is némely erkölcsöt kebledből veszsz és nagylelkűen barátod szívébe rakod le.

SIMON. Barátodnak neveztél! oh e szó nagyra lelkesít, érdememet oly méltán emeli. Engedd által nekem holnap fegyveredet, pánczélotat, lovadat.

HUNYADI. Ez az a nagy kérés? sajnálnám, ha most hallanád először Hunyadi értékét közösnnek barátival. Miért téssz erre ily nagy árat? ily hazafiért Hunyadi vérért se kiméli.

SIMON. Midőn Szendrő falai alatt megsebesítve, tehetetlen, bizonyos halálnak oda adva a földön hevertem; midőn egy török már lándzsáját mellemnek szegte, te voltál megmentőm. Akkor titkon éltemet neked szentelém, ím most megtartom esküvésem.

HUNYADI. Ezen tettemet vitézséged eleget meghálalta; hogy szerencsés voltam neked egykor szolgálni, azért jutalmazott önérzésem, hiszen Kemény is arra mindenkor kész volna. Valóban, kérésed oly csekély, hogy szinte szégyenlem azt teljesíteni.

SIMON. Ha ezen csatában el találnék esni, Idát, fiamat oltalmazdába ajánlom; neveld fiamat igaz magyar-nak, általad az erkölcs magva leginkább tenyészik.

HUNYADI. Mely kora aggodalom, mely komor képzetek! Barátom, mit jelent ez ömledezés? nincs most idő ábrándozásba merülni. Mi ez? Annyi harczokat kiálltunk és ebben ellankadnál?

SIMON. Nem lankadás, nem csüggedés vezetí nyelvet, nem; tiszta elégedés, édes megnyugvása egy boldog léleknek, a színváltozott szemnek végső tekintete szeretett földjére, egy szerencsésnek honától való végső búcsúzása. Tehát számlálhatok adományodra?

HUNYADI. Végy el mindent, csak kardomat hadd meg; az nekem elég. A hadi tanács után mindjárt általszolgáltatom, a mit kívánsz.

SIMON. Köszönöm, Hunyadi! és ha pánczélod véremtől piroslik, akaszd fel azt a haza oltárára, mely hogy megálljon, Hunyadinak élni, nekem halnom kell. Lássa a jövőndő, hogy Keményszerette hazáját, szerette barátját.

HUNYADI. Kemény! te ritka virága a hazai szeretetnek, jer mellemhez! Ha ily szív az enyémhez záródik, ha érdemimet ily férfi megismeri, tépje bár le a sors a borostyánt fejemről, én megelégszem. Elvárlok sátoromba. (El.)

SIMON (egyedül). Áldalak, mennyei végezet! hogy erőt nyujtasz és kedvező sugárt vetsz áldozatomra. Élttem adóját ím híven lefizetem, és a szerelem karjából első anyámnak szent ölébe dülök. Takard el, hazám, hidegült poromat, és ha tettem áliál újra felvirágozasz, nyujtsd gyümölcsödöt a buzgó maradéknak, hogy lássa és érezze, mit ér a haza. Megyek tehát! örömmel a halál karjaiba dülök és habár az idő zavarja lerontja is a halmot, mely hamvamat elzárja, ha borostyán helyett tövisek fedik is setét lakhelyemet; lesz egy buzgó fia a jövőndőnek, ki könny-eitve feljegyzí tette-met és csendes oltárt emel emlékemnek. Legyen hát a láncz elszakasztva, szebben nem lehet a porból kifejtődzni. Hunyadi él és vele Magyarország! (Be a sátorba.)

MÁSODIK FELVONÁS.

ELSŐ JELENÉS.

Öreg Kemény szobája.

Öreg Kemény, Simon, Kereszti.

SIMON (Hunyadi páncéljába öltözve) Így barátom! kész vagyok az áldozatra, köszönöm utolsó szolgálatodat.

ÖREG KEMÉNY (fiának nézésébe elmerülve, magában). A természet kettősen adja, a mi legdrágább; ha egyik elvész, éljen a másik.

SIMON (Keresztihez). Ha elestem már, mondd meg Hunyadinak, mi okból kértem el ruháját; vidd köszöntését elváló barátjának.

KERESZTI. Ha fenmaradok, de nem hiszem. Melletted szoktam mindenkor harczolni, most se válok el tőled, a végső menetelt híven veled teszem: veled halni kívánatosb nekem e rövid életnél.

SIMON. Maradj tehát! oszd fel velem a halált, ki az életben mindent oly híven felosztál; egyesült vérünkben tükrözze magát a szabadság serdülő napja.

KERESZTI. Mint vagyon a csata rendelve?

SIMON. Az előcsatát én kezdem az erdélyiekkel, azalatt Hunyadi a nagy sereggel Ompoly völgyén az ellenség derekára huzódik; ha velök harczba keveredett, mi hátat fordítunk, hogy engem Hunyadi gyanánt üldözzön a török; az én elestem őket zavarba hozza és vélt győzedeimök romlásokra válik.

KERESZTI. És holitetemünk felett ünnepli Hunyadi szép győzedelmét. Hah! mi az élet ily dicső halálért? Simon! a hajnal közelget, én megyek magamat felvasalni. (Öreg Keményhez.) Isten veled, atyám! a síron innen többé nem látlak. (El.)

SIMON. Vigasztald magadat, atyám! a halál csak annak rettenetes, ki soha nem élt; hidd el, nem nehéz

elválni, ha áldás követi jelenésünket; ily pillanatban látszik leginkább az élet becse és világos lesz az örökkévalóság felséges érzése. Atyám! én elmúlok, de tettem fenmarad. Tehát hasonlóknak találsz?

ÖREG KEMÉNY. Ha ezek a szemek nem vesztegetett birák, Hunyadit képzelem benned.

SIMON. Ő lesz ezután fiad, halálomban annak születik és így nem marad öregséged árván.

ÖREG KEMÉNY. Nem, fiam! nem maradok árván, mert élni fog Erdély és azon halál, melylyel megmened azt, neked örök életeddé válik. Oh, miért nem követhetlek! Ott a falon függ kardom, mely hajdan a zivatar közt villámlott, és ordítva omlott a pogány előtte, ha erős jobbam azt felemelte; most lankadva lehajlik velőtlen karom és mélyen hüvelyben rozsdásodik a vas, nem villámlik többé.

SIMON. Te akkor hordozál fegyvert, midőn én nem bírtam, most mint lelkednek örököse átveszem tisztelet. És ha saját földem véremet itta, vidd el fiamat, kedves unokádat, azon helyre, hol elestem, és ha kérdi atyját, mutass síromra és mondd: itt nyugszik atyád, éltevel védette földjét, hogy te szabad lehess; ott ébreszd lelkét magas tettekre, ott tanúljon valódi férfiú lenni. Ünnepi hely legyen nektek sírhalmom, könny ne áztassa, kedvesim, szemeiteket; csak csendes áldást mondjatok a megholt hamvára, ki éltét tinektek szentelé. Ida ültesse a szerelem virágít.

ÖREG KEMÉNY (fájdalmasan). Fiam! oh fiam! emberi voltom áttör a szíven, atyai fájdalom könnyekre olvaszt.

SIMON. Örömkönnyek azok, a hazának folynak. Ha majd zászlóinkat magasan lobogni látod, ha győzdelmi kiáltás az eget hasítja, ha minden szív örömdérül; akkor, akkor, atyám, ez a fájdalom édes boldogsággá válik. Nézd meg, atyám! nincs-e hiba öltözetemben? (Sisakját felteszi.)

ÖREG KEMÉNY. Úgy tetszik, sisakját belebb hordozza Hunyadi. (Igazítja reszeltő kezekkel.) Bocsáss meg,

hazám, e reszkető kezeknek! bocsáss meg az atyának, hogy szent oltárodnál az áldozatot visszatartóztatja, hogy az istenség színe előtt ő földi veszteségét siratja. — Így, fiam! (Karjába dől szakadozó szavakkal.) Így! Hunyadit áldom.

SIMON. Most jer Idához! még egyszer akarom őt látni, ki életemnek annyi örömet készített, még egyszer fiamat dagadó szívemhez szorítani. Jer, jer! hadd ürítsem ki e földi érzésnek legútolsó kelyhét. (Elmennek.)

MÁSODIK JELENÉS.

Ida szobája, az asztalon gyertyák égnek.

*Ida az asztalnál ül és hárfán játszik, Lajos mellette egy kar-
széken alszik.*

Szállj alá, te édes remény!
Enyhítsd zajló keblemer,
Ereszkedj le, mennyei fény!
Éleszd, ápd szívedet!

Édes gondos szorgalommal
Ápolgatód az embert,
A kit a sors vas karjával,
Bár méltatlan, alá vert.

Te vagy híve a szegénynek,
Bármely nehéz sorsa lön,
Gyámola komor éltének
S barátnéja e földön,

Mert elhagyva a világtul
Azt a reményt találja,
Hogy könnyeit a síron túl
Egy jó angyal számlálja.

A szenvedő könnyeinek
Forrását elszáritod,
A kétség vad seregének
Ostromát elfordítod.

Karjaid közt mosolyogja
A sors forgó játekát,
S édesdeden általfogja
Boldogsága árnyékát. *(Elhallgat.)*

Mulandó árnyék e földi boldogság! A nap leszáll és létünk setét homályba borúl. *(A hárfát félre teszi.)* Hasztalan! a szelid hangok édes zengzeti, magányomnak egykori biztosi, nem vigasztalnak már. Fekete rémzetek borzogatják lelkemet s megnémítják a remény kecsegtető szavát. Hol marad Kemény? rettegek éltéért. Ha ő — nem, nem, a szerencse annyi csatákban megtartá őt, most is — de álnok! ki bízhat abban? — Egész lénye megváltozva, nem földi tűz ragyogott sze-

mében, égő tekintete nagy feltételt és örök elválást vallott, midőn utólszor forró kebeléhez zárt. Hah! én őt elvesztem. Dicsőséget keres, felejtí a szerelem könnyeit; e földi boldogság keskeny vala neki, a halálban keres örök életet! Ugy van, én őt elvesztém! Fiam! szegény árva! (Fiát szemléli.) Alszik! mennyei béke rajzolja magát angyali képen, édes álmak őt az égben hordozzák, nem érzi az anya fájdalmát, nem élete zordon mivoltát! (Ömlédezve.) Nyugodj tehát, ártatlan virága hív szerelmünknek! ne zavarja békédet a komor jövőd, sem a jelenlét szomorú órája. Boldog életkor! létünk szép hajnala! Körülted az ég üdvössége lebeg, a gyermekség rózsás ösvényén virágozik egyedül az örömtiszta kelyhe, mosolyogva néz az időbe, csendes partját az élet habjai nem mossák, nem zavarja a sors csendes nyugalma. Álmodj a mennyben! Küldj enyhítő sugárt e zajló kebelbe!

HARMADIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Simon, az előbbiekt.

SIMON. Ida!

IDA (megijedve). Nagy isten! Hunyadi!

SIMON. Ne ijedj meg, kedves, én vagyok.

IDA. Mit jelent ez az öltözet? Hunyadit véltem —

SIMON. Légy nyugodt! a seregek ura kettőztette Hunyadit, hogy az egyik lerontsa a török holdat, a másik felhozza a magyarok napját; egy kis szemfényvesztés az ellenség ellen.

IDA. Félek, hogy az engem is illet. Kemény! ez a láng szemedben nem földi ragyogvány, a halál gyújtá azt, az enyészet szülöttje.

ÖREG KEMÉNY. (félre). Jó lélek, tanulj veszteni! Töviseket fon a sors koszorúdba, élted szépét immár általélted.

IDA. Komor kétségek dobzódnak belsőmben, tenmagad hívtad őket fel setét helyökből. Kemény! nem

az ellenség, te, te vagy nekem félelmes; hidegen mint egy sír lakosa lépsz az életbe s megint visszakészülsz setét házadba. Kemény! te halni akarsz!

SIMON. Szabadon választva irányzom reptemet változtatokért és a szolgaság fölé teszem a halált, ha veszünk oda fent el vagyon tökéelve. De ne félj, kedves, két Hunyadi védelmezi Erdélyt.

IDA. Nem, nem, a férj hűségét most először megszegted; hirtelen vágyak frigytorésre készítetnek és visszataszítják a szívet, mely egyedül neked ver; egy csalóka fénynek feláldozod a tieid boldogságát. Oh, hol talállok igazságot? hol enyhelyet? ha ez a kebel is már bezáródott! ha keservimet e szív se hallgatja!

SIMON. Ott a nyugalom csendes országában, hol a boldogok körül örök nap sugárzik; hol minden erkölcs jutalmát elnyeri és a szív örök ifjúságra virrad; hol a földi inség lakhelyet nem talál, könny nem szakad többé az éghez fordúlt szemből; hol a sohajtás szomorú hangzatját buzgó áldások zengzete váltja fel és a szerelem nyugtató öléből semmi idő, se változás a szívet fel nem költi! ott a lélek honában elválás nem fenyeget, ott az örökkévalóság szárnya alatt frigyünk el nem szakad: ott, Ida! ott örökre bírhatlak.

IDA. Hasztalan iparkodol égi szavakkal nyugtatni, elaludt benned a szerelem lángja; hideg, érzéketlen, mint ez a páncél mellett, csak dicsőséget keressz, ha mindjárt ez a szív megreped is.

SIMON. Igazságtalanná tesz az álomtalanság és a szelíd szerelem, mely a veszélytől retteg.

IDA. Hány éjjelt tölték ébren, míg te oda valál, és soha se hunyt el a remény világa, soha a viszonzatlanság szép bizodalma: ez más ellenséges érzés. Oh, kiméld éltedet.

SIMON. És szomoríthat halálom, a szép halál hazámért? eltéphetnéd a koszorút, mely oly ritkán zöldelik? Nem, nagy lelked szabadságát jobb szereti nálamnál, vesztetemet nem siratod. A szerelem enged a bajnoknak, hol rablánczok csörögnek. (Karjába veszi.)

Áldott lélek! a mit szépet és jót e földön érzettem, mind neked köszönöm, de emeld fel magadat ez élet keskeny köréből, a jobb lelkek világos honába — oda, oda utasítlak.

IDA. Oh, el nem érhetem magas reptedet, nincs elég erőm az ég határit mérni, ércz kötelekkel a földhöz csatolva, téged kiált a szív nyugtató segélynek. (Trombita harsog.) Hah! mi ez?

LAJOS. (felrettenve anyjához szalad). Anyám! anyám!

IDA. Jer tehát, fiam! emeld fel ártatlan szavadat, talán előbb béhat atyádnak mellébe. Jer! kérd, hogy ezután is vezetőd maradjon.

SIMON. Ida, mit mívelsz? Oh haza!

LAJOS. Mely szép vagy, atyám! csatázni még? — Engedd őt menni, anyám, majd elúzi azokat a rút embereket.

SIMON. (fiát melléhez ragadja). Égi követ! A szent igazságot hirdeted atyádnak, a férfinak kötelességét. Ida! engedj, minekelőtte elválok, még egyszer melleden függni, még egyszer a tiszta szerelemnek szent kelyhét üríteni. Oh, légy erős és fogadd ezen nagy pillanatban, hogy hasztalan panasz, emésztő csüggedés erőt nem vesz rajtad Itr, (Lajosra mutat) itt szerelmem záloga, erre szálljon ritka hűséged! (Trombita harsog).

IDA. Rettentő hang! halált ordítja fel vad riadása!

SIMON. Fogadd nekem, hogy le nem mondasz az élet örömről és búval bánattal élted nem emészted.

IDA. Kegyetlen! mit kívánsz?

SIMON. Ida! ez utolsó kérésem.

IDA (nagy küzdés után magát karjába veti). Fiamnak élek, hogy hasonló lehessen dicső atyjához.

SIMON (elragadva). Harsogj hát, ércz eszköz! vége már földi dolgainak. Ida, légy boldog! röviden éget a fájdalom, de szerelmem bére örökké tartandó! Engedd lelkedet a por gyengeségén győzni, és halálom nem lesz rettenetes. Vedd köszönetemet annyi sok szép óráért, annyi édes örömkért. Ím, a szerelem öszvekött bennünket, a szerelem elszakaszt. Ida!

atyám! fiam! isten veletek. (A szemeit törli, gyenge szózáttal.) Az örökkévalóságból még ezen harmatot. (Trombita harsog.) A haza halni kiált. Legyetek boldogok! (Hirtelen kirohan.)

IDA (Öreg Kemény karjába dől). Jaj! a sír megnyílik, vissza nem tér többé.

ÖREG KEMÉNY. Menj, dicső! menj egedbe! lebegtesd a béke pálmáját áldó hazád felett, gyengén zárja bé szemedet a szerelem angyala.

IDA. Oh, irtóztató szerelem! ha rövid boldogságod ily nehéz adót kíván. Atyám! kölcsönözz szavakat súlyos fájdalmimnak! ne ezt a rettentő békét, hideg dermedésbe hozza a lelket.

LAJOS. Anyám! mi bajod? légy vidám! az atyám megtartja szavát; ne félj, védelmez bennünket.

IDA. Oda létem szépe! ezen üres élet mitől félhetne még? (Fiát karjába veszi.) Te kedves alakja, te maradsz csak hátra, tanítsd türelemre elhagyott szülődet.

ÖREG KEMÉNY. Jer a szabadba, leányom! a kelő nap szárnyain repül felénk a régi szabadság és enyhülést csepegtet fájló sebedre.

IDA. Jer, jer a szabad ég alá, hadd fogjam fel Kemény végső lehelletét. (Elmennek.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Szabad táj, a nap épen a kék hegyek közül felkel, jobbra egy domb, melyen parasztok állnak és a csatát szemlélik.

ELSŐ PARASZT. Nézd, azok a kékek a mieink, előre nyomódnak.

MÁSİK PARASZT. A tarka törökök a hegyre vonultak.

ELSŐ PARASZT. A könnyű lovasság előre vágat. Mely por emelkedik, nézd! egész egy osztály az őri hegynek indul, a vezér vezeti őket, veres zászló kezében, szürke paripáján; nézd, mint vágat a hegynek, szinte hallom lángító szavait.

MÁSİK PARASZT. Az Hunyadi!

ELSŐ PARASZT. Nem. Kemény, a mi urunk! előbb láttam őt a fővezér pánczélijában. Hah! nézd, már összeütköztek. Oh, miért vagyok öreg, miért erőtlén.

ÖTÖDIK JELENÉS.

Öreg Kemény, Ida, Lajos, az előbbieik.

MÁSIK PARASZT. Itt jön az öreg úr unokájával.

ÖREG KEMÉNY. Ezen dombról, édes leányom, mindent megláthatunk!

IDA. Nem, nem kívánom látni. Szemem a harctól irtózza fordul el.

ÖREG KEMÉNY. Ida! nyugodjál meg az isteni végzésen! vélünk az ég segédkeze, rettegve omlik előtte hitünk ellensége. (Messziről az ütközet lármája hallik.) Villámok szakadnak a setét mezőre és porrá zúzzák a hitetleneket. (A parasztokhoz.) Barátim! mit láttok?

ELSŐ PARASZT. Az őri hegyen keményen harcolnak; mint kivehetem, a székelyek.

ÖREG KEMÉNY. Azokat fiam vezérli.

ELSŐ PARASZT. Keményen nyomják az ellenséget. Hah! mily kevélyen lobognak zászlóink.

MÁSIK PARASZT. Az én fiam is azok között vagyon.

ÖREG KEMÉNY. (térdre esik). Seregek ura! segítsd a magyarokat! vezesd híveidet, hogy letiporva a pogány, érezze örök hatalmadat.

IDA. Oltalmazd férjemet! vezérelj karját, hogy szabadon áldhassuk mennyei dicsőségét.

ELSŐ PARASZT. Hah! a székelyek visszafordúlnak, minden felől tolong az ellenség, most — most —

IDA. Nagy isten! elesik.

MÁSIK PARASZT. A völgyben harcolnak, új török osztályok száguldnak elő, a veres zászló körül szörnyű a vérontás.

IDA. Mentsd meg! oh mentsd meg, uram, őtet!

ELSŐ PARASZT. A törökök összevesportosúlnak, a veres zászló hajlik. Hah! a vezér — uram irgalmaz.

ÖREG KEMÉNY. Vedd magadhoz, örök istenség! vedd fel szent öledbe, hozzád, hozzád!

IDA. Ő az, ő az! látom, mint rohannak reá, sűrű vágások omlanak fejére, ott áll mint egy vérző szent! szemei az eget keresik, vére a hazai földet. Kemény — férjem —

ELSŐ PARASZT. A vezér elesett, a törökök diadalt kiáltnak — vége, vége mindennek, most halni idő lesz.

MÁSIK PARASZT. A csata megújúl, az őri hegy tetején magyar zászlók lobognak, a székelyek újítták a harczot, a török közben van. Nézd, mely szörnyű a zavarodás! rajta magyarok! rajta vitézek!

ELSŐ PARASZT. A törökök rendetlen szaladnak, táborjok ég — hallod, hallod a győzelemkiáltást! Úr isten! téged áldunk!

ÖREG KEMÉNY. Oh égi igazság! most már eleget éltem.

IDA. Vége tehát! Ő volt a győzelem ára! ezen szellő csendes lehellete végső sohajtását hozta. Kemény! ég felé lebegve nem ügyelsz a hátramaradtak sűrű könnyeire; ott az örök üdvösségben várod csillagkoszorúdat.

LAJOS. Te sírsz, anyám? jer kössünk koszorút! Atyám ha visszatér, megőrül neki, én szedek virágokat. (Elszalad.)

IDA. Elhervadt a virág, ékes fejét a föld felé hajtja, a mulandóság keskeny házát már nem ékesíti.

ÖREG KEMÉNY. Ida! légy erős, könnyek folynak a közhalálnak is. Oh, engedj nagy lelke megismeretében nyugalmat tenyészni, higgy vigasztaló szavának; szerelem adá őt, szerelem vette el; légy erős.

IDA. Erő! mely pusztá szó! a méltó fájdalom gúnyolja értelmét; a szegény teremtes, mely mindent elvesztett, keservében találja nyugalma.

ELSŐ PARASZT. Egy osztály székelyek jönnek előnkbe, valamit kísérnek.

MÁSIK PARASZT. Hunyadit is velök jönni látom.

ÖREG KEMÉNY. Fiam meghalt a hazának, meghalt az övéi szabadságáért! Ida! ez a gondolat enyhíthet,

hogy századok múlta után is nevetek egy fényre olvadva, a jövődőségnél dicsőül fenmarad és mint egy hívség csillaga, örökké tündöklük.

IDA. Mi a dicsőség a szerető szívnek! csalárd ragyogványa be nem hat az üres kebelbe. Atyám! ő engem nem szeretett, mert hidegen halni ment és nem talált méltónak a haza titkára.

ÖREG KEMÉNY. Könnyeidtől tartván, hallgatott, az által lelkének örökösévé tett.

LAJOS (visszajön virágokkal). Hoztam virágokat, a völgyben szedtem azokat. Ne búsulj, anyám! majd én most koszorút fonok, meglátod, mint illik atyámra. (Félre ül és koszorút fon.)

ÖREG KEMÉNY. Ezen gyermek által a természet szól hozzád, hallgas ártatlan szavára. Én is elvesztém őt, de gyászolni hazám ünnepén nem tudok.

HATODIK JELENÉS.

Szomorú mars hangzik, katonaság földhöz eresztett lándzsákkal lassan előljön és meghalt Keményt pajzsokon hozzák. Hunyadi és néhány alvezérek a rendet követik.

Hunyadi, több katonaság, az előbbieik.

IDA. Igaz, hát igaz, ő nincs már! a legjobb, ki e földön élt! Kemény! — így látlak meg téged.

HUNYADI. A mi halandó volt Keményben, ím itt vagyon. Nagy lelke értem és a hazáért világos honába költözött. Nemes vérét saját földje itta, hogy szabadság terjedjen maradékára.

IDA (reá borúl). Oh! megismerlek, kedves! Oh csak egy tekintetet vess e nyomorúlt földre.

HUNYADI. És te, öreg bajnok, nyisd meg karjaidat az örök álomnak, élted legszebb perczenetjét íme most ünnepelheted. Fiadé a mai dicsőség, ő volt a vezér, ő a törökverő. Itt fekszik a szerelem és a barátság ritka áldozatja, a hazáért vert nagy szíve megszakadt és vele a szolgaság láncza. Nekem volt ez a halál szánva, ő

nagylelkűen felváltott; de azzal utat mutatott, mint kell élni és halni.

IDA. Tekints még egyszer azon földre, mely tégedet áld. Hasztalan! megnémúlt, a halál vissza nem adja prédáját.

HUNYADI. Szüntesd könnyeidet, emelkedjél fel hozzá, nagyobb az ő tette e földi fájdalomnál.

LAJOS (anyjához). Ím a koszorú kész. Alszik atyám?

IDA. Alszik. (A koszorút elveszi Lajostól és lassan fölemelkedik.) Nyugodj tehát, panasz ne háborítsa szent szunyadalmad, mélyen bezárva legyen keservem. (Hunyadihoz fordul.) Vedd ezen koszorút, a haza árvája fonta tenéked. Hunyadi! mint ezen koszorú tavaszi ruhában ékesen zöldellik, úgy virítson örök fényben nevetek hazánk egén, magas példájára a jövő időknek. (Neki nyújtja a koszorút.)

HUNYADI. Őt illeti ez, a győző homlokára fond koszorúdat! füröszd vérében, hogy lángszínben ragyogjon a haza oltárán; és ha mi is megszűnünk harczolni, ha a mezőn elnémúl szavunk mennydörgése, ha hazánk szabadságát romlás fenyegeti, akkor ennek látására a jobb szív ébredjen fel és hasonló tettekre hevüljön.

IDA (a koszorút Kemény mellére teszi felhangzó szavakkal). Szerelem! barátság! a köz hálaadás így áld meg tégedet. (Lelkesedve fiát fölemeli.) Fiam! légy ehez hasonló.

HUNYADI. A hol elesett, ott legyen sírja; márvány ne ékesítse halmát, nevét tette örökké hirdeti. Félre tehát minden búsongással! (Kemény zászlóját ragadja.) Barátim, új erővel üldözzük az ellenséget; győzdelmi hang harsogjon a levegőben. (Diadalmars hallatik.) A halál csak a porból valót ragadja el, Kemény él, él míg egy magyar lehel. (El a katonasággal. Ida, öreg Kemény Simonra borúlnak, a földnép letérdel, a kárpit lassan lefordul.)

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés. I. A költő élete. Irta <i>Heinrich Gusztáv</i> ~ ~ ~	5— 32
Költemények négy könyvben 1805—1830 ~ ~ ~ ~ ~	33—184

ELSŐ KÖNYV.

Lyrái költemények.

Hadi ének Olaszországban. 1805 ~ ~ ~ ~ ~	35	Epigrammák. I—VII. 1822	57
A reménységhez. 1809 körül	36	Vigasztaló dal. 1823 ~ ~ ~ ~ ~	58
A legszebb gyöngy. 1810 ~ ~ ~	37	A szellőhöz. 1823 ~ ~ ~ ~ ~	59
A szerelem. 1810 ~ ~ ~ ~ ~	—	Tűnő életkor. 1823 ~ ~ ~ ~ ~	61
Leo és Lina. 1810 ~ ~ ~ ~ ~	39	Vég part. 1823 ~ ~ ~ ~ ~	—
Végső óhajtás. 1810 ~ ~ ~ ~ ~	42	Mohács. Elegia. 1824 ~ ~ ~ ~ ~	62
Elválás. 1811 ~ ~ ~ ~ ~	43	Olaszországban. 1824 ~ ~ ~ ~ ~	64
Eltökélet. 1817 ~ ~ ~ ~ ~	44	Róza dala. 1824 ~ ~ ~ ~ ~	65
A kedves sírjánál. 1817 ~ ~ ~	45	A csapodár. 1824 ~ ~ ~ ~ ~	—
A barátsághoz. 1817 ~ ~ ~ ~ ~	46	Hűség. 1824 ~ ~ ~ ~ ~	—
A hazafi. 1820 ~ ~ ~ ~ ~	47	Óhajtás. 1825 ~ ~ ~ ~ ~	66
A vándor. 1818 ~ ~ ~ ~ ~	48	Erzsébet. Elegia. 1825 ~ ~ ~ ~ ~	67
A nyugtató. 1821 ~ ~ ~ ~ ~	50	Pipadal. 1827 ~ ~ ~ ~ ~	69
Élet és phantasia. 1821 ~ ~ ~	52	Alkonyi dal. 1827 ~ ~ ~ ~ ~	71
Honvágy. 1822 ~ ~ ~ ~ ~	53	Kedves tájamhoz. 1827 ~ ~ ~ ~ ~	72
Szem hatalma. 1822 ~ ~ ~ ~ ~	55	Csalódás. 1828 ~ ~ ~ ~ ~	73
A szegény útas. 1822 ~ ~ ~ ~ ~	56	Egy szó. 1829 ~ ~ ~ ~ ~	74
Visegrád. 1823 ~ ~ ~ ~ ~	57	Késő bú. 1829 ~ ~ ~ ~ ~	75

MÁSODIK KÖNYV.

Népdalok.

1. Minap a kertben jártam. 1827 ~ ~ ~ ~ ~	75	4. Hej violám, szép violám	—
2. Rákosi szántó a török alatt, 1828 (és a többi, 26-ig) ~ ~ ~ ~ ~	76	5. Nézd, a hegyek pipáznak	78
3. Husvét után két hete már	77	6. A Tiszának kies partján	—
		7. Vedd sarlódat, édes kin-csem ~ ~ ~ ~ ~	79
		8. Messze fénylik a Balaton	80

	Lap		Lap
9. Az én kincsem noha szegény	—	23. Gyöngyvirág és liliumszál	87
10. Hej csicsergő kis madár	81	24. Vigan foly a csermelye	88
11. Szülőföldem szép határa	—	25. Legény szökött kertembe	89
12. Szomszéd asszony udvarába	82	26. Az én babám durczás leány	—
13. Mély a Duna közepén	83	27. Mohácsi dal. 1829. (a 34. számig)	—
14. Túl az erdőn lakik rózsám	—	28. Az ér mellett áll egy fa	91
15. Rózsa! rózsá! mit csínálsz	84	29. Fogy már a nap melege	—
16. Ha én tiszta patak volnék	—	30. Messze tőled, édes kincsem	—
17. A ki szeretőjét	85	31. Piros leány! barna leány	92
18. Hej ti fényes csillagok	—	32. Mondd színekem, rózsámadta	93
19. A bimbóbul virág lesz	86	33. Sárga levél, sárga levél	—
20. Most jer hozzám	—	34. Komám asszony leányának	94
21. Én is voltam szegény leány	87		
22. A Dunában sok a víz	—		

HARMADIK KÖNYV.

Tan és gúnyor.

Themistokles	95	3. «Ilka»	112
Szerelen. 1820	—	4. «Szécsi Mária»	112
Rejtett szó	96	5. Ossianisták	112
A fűzfa poeta gratulál egykori Mécénásának	—	6. Alkalmi versek	113
Jelige a «Szépliteraturai Aján- dék»-hoz. 1820	97	7. «Márévára»	113
Dalforrás. 1821	98	8. «Hősregék»	113
Az élet korai. 1822	—	9. «Zsebtükör»	113
Lantos szerelme, 1822	101	10. Magyar Müllner	113
Az élet. 1822	103	11. A Haramiák fordítójához	113
Életöröm. 1822	—	12. M. Szegeden	113
Írói tanács. 1822	—	13. Sz.	114
Tollagi. 1822	104	14. Egy nyomorult, de tola- kodó poétához	114
Epigrammák. I—XXII. 1822	—	15. Érzékeny drámaíró	114
Epistola. Töredék. 1823	108	16. Szabadelmű, de csak ma- gának	114
Vád és tett. 1825	110	17. Intés	114
Titoktartás. 1825	—	18. Egy hiúhoz	114
Pontyi szerelme. 1825	—	19. P. Vigyorihoz	114
Xéniák. 1826	112	20. Nadl	115
1. Tud. Gyűjtemény	112	21. Házi jegyzetek	115
2. «Tatárok Magyarorszá- ban»	112	22. Péczeli Músa	115
		23. Muzáron	115

	Lap		Lap
24. Szemeréhez	115	31. Egy majmolóhoz	119
25. Batoriak	115	32. Egy hiú tehetetlenhez	120
26. Élet és Literatura	116	Emléksorok (lóversenydíjakra).	
27. Egy tehetetlen poétához	116	I—XX. 1827—28	120
28. Náray és Himfy	116	A két hajós. Allegorikai költe-	
29. Egy jó rimelődhez	118	mény. Vörösmartynak. 1827	122
30. Egy rossz versíróhoz	119	Remény. 1830	129

NEGYEDIK KÖNYV.

Balladák, költői beszélvények.

Éjjeli menyekző	130	Az álmatlan király. 1829	165
A kísértet	138	Bajnokdíj. 1830	167
A magányos sír. 1823	144	A szeretők sírja. 1830	168
A jövevény. 1824	147	A lantos. 1830	170
Eprészleány. 1828	148	Tabán. 1830	171
Budai harczjáték. 1828	152	Az álom. 1830	172
Leánybú. 1828	156	A sastoll. 1830	174
Karácsonéj. 1829	157	A bánkodó férj. 1830	175
A választás. 1829	161	Elte. Romános költemény tö-	
Bandi. 1829	162	redéke. 1825	176
Zuárd. 1829	163		
<i>Trene</i> , szomorújáték öt felvonásban. 1820	185		
<i>Kemény Simon</i> , eredeti hazai dráma két felvonásban. 1820	269		

PH
3132
M3
köt.12

Magyar remekírók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

LESZIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST